

Szolgálati használatra

Jlt. 93.02.31
91.01.03

Nyt. szám: 264/0317

206 sz. példány

Nyt. szám: 27/0871

Titkos visszavonásig

Titkosról alól felbontva
MH HTPC 57 16/83. 22. Out.
alopjón (HX/18)
95. 10. 96. M...

HADTAR BIZTOSÍTÁS

13

Erkezett: 27/0871
MN ...
1988. 3. év. 2. hó 23. nap

XXI. ÉVFOLYAM
1988. 3. SZÁM

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT
AZ MNHF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

1988 2. szám

1/148

[Handwritten signature]

~~TITKOS~~
Visszavonásig

„A hadtápbiztosítás a hadműveleti és harcbiztosítás, a fegyverzeti és technikai biztosítás mellett a minden oldalú biztosítás szerves részét képezi. A hadtápbiztosítás a csapatok harcképessége fenntartásának, hadrafogható állapotban való tartásának, azok megfelelő anyagi eszközfajtákkal való ellátásának és a részükre megszabott feladatok végrehajtásához szükséges egyéb feltételek megteremtésének érdekében kerül végrehajtásra. Magába foglalja a csapatok anyagi, különböző hadtáptechnikai és egyéb anyagi eszközszükségleteinek kielégítésével, a közlekedési utak és szállítóeszközök előkészítésével, üzemeltetésével, a csapat- és anyagszállításokkal, a sebesültek és betegek segélynyújtásban való részesítésével, azok hátraszállításával és gyógyításával, a járványvédelmi, közegészségügyi-higiéniai, állategészségügyi rendszabályok foganatosításával, kereskedelmi-szociális, tábori elhelyezési biztosításával kapcsolatos rendszabályok és tevékenységek végrehajtását.”

(Csapathadtáp Utasítás, hadtest, dandár, ezred Tervezet 1. pont)

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

Érkezett:	27/0871
az MN 4011-hez	
198. 9. év ..... 2. hó 24. nap	

1988

3

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 példányban

Egy példány: 76 lap

Snsz.: 41/291

Szerkeszti: a Szerkesztő Bizottság

A Szerkesztő Bizottság elnöke: Grézló Imre ezredes

Szerkesztőség: Bp. XIII., Dózsa György út 49/a, MN HTP Törzs

Felelős szerkesztő: dr. Csabai György alezredes

Felelős kiadó: Pártos János ezredes

Dobo Zoltán

A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

Egy korszerű háború körülményeinek hatása az egészségügyi szolgálat tevékenységére: módosult a feladat, újszerű szemléletre van szükség

*(Az egészségügyi veszteség láncolatának két szélsőséges esete:
életet veszélyeztető sérülés-pszichikai reakció)*

*Prof. dr. Novák János orvos ezredes
az orvostudomány doktora*

Visszapillantva a háború történetére, megállpíthatjuk, hogy a *sérültek harcmezőn tapasztalt túlélési arányának javulása* a következő tényezőkre vezethető vissza: vérzéscsillapítás, korai sokkellenes küzdelem, gyors kiürítés, a végleges ellátást biztosító intézetben és az antibiotikumok alkalmazása. Közülük a sokk kezelése és a gyors kiürítés a legfontosabbak. Vietnámban a sérültek 30 perc alatt elérték a szakorvosi segély helyét. Egy európai háborúban erre nem számíthatunk.

Az USA egyik tábornokának, P. W. Winklernek a NATO Sixteen Nations-ben 1986-ban megjelent cikke (Honvédelem, 1987. évi 6. szám, 49. oldal) rámutatott arra, hogy a hadra kelt hadsereg egészségügyi szolgálata milyen problémák elé kerülne a jövőben, egy korszerű háborúban. Mondanivalójának végső kicsengése az, hogy a harcmezőhöz közel csak életmentő beavatkozásokra kerüljön sor, mindenekelőtt a sérültek gyors hátraszállítására kell törekedni. A hadszíntéren (a hátrább fekvő egészségügyi kiürítési szakaszokon is) csak a kevésbé súlyos sérültek kapjanak végleges ellátást, azok, akik visszatérhetnek a harcoló csapatokhoz. A súlyosabban sérültek kontingensét a háterszágba kell szállítani, és számukra a végleges ellátást ott biztosítani.

Napjainkban a mindennapok sérültjeinél az *életmentő beavatkozásokat* szakorvoscsoporthoz végzik. Vezetőjük gyakorlott baleseti sebész, netán hasi sebész, tagjai az aneszteziológus, az intenzív terapeuta, az idegsebész. A sérültek száma nem lépi túl az áttekinthetőség határait, az időfaktor viszonylag alárendelt szerepet játszik.

Háborúban ezzel szemben az ellátás megszervezésétől függ a sérült élete, *az időtényező különösen fontos szerephez jut*, kiemelt fontosságúvá válik a szállítás. Mindez az egészségügyi szolgálat flexibilitását követeli (Villányi, 2.), elsősorban az elől fekvő kiürítési szakaszokon. E segélyhelyek parancsnoka számára nem elég a jó gyógyító orvos.

Ha szembeállítjuk egy katona sérülésének és ellátásának folyamatát békében és háborúban, világossá válik a különbség, és előtűnik a fő probléma. Békeidőben önkéntes segítő bajtársak, percekben belül érkező szaksegítség, gyors (légi?) szállítás a végleges ellátás helyére, a szállítás alatt teljes terjedelmű életmentő segély, 30-90 percen belül

végleges műtéti ellátása jellemző. Egy háborúban légi főlény – azaz helikopteres szállítás – nélkül egészen más a helyzet. A bajtársi segítségre kevés idő jut, mert ez elvonná a bajtársakat a harcoló egységtől. A szaksegítség viszonylag sokára érkezik, sőtét van, nincs kéznél minden. A szállítás fokozza a sokk veszélyét. A sebesültgyűjtő hely, majd az orvosi segélyhely túlsúfolt, a személyzet túlterhelt. A szállítás biztos sokkhoz vezetett. Az addig végzett ellátásról nem áll rendelkezésre írásos dokumentum. Alig tették szállíthatóvá a sérültet, újabb szállítás következik – újabb sokkos állapot. A szakorvosi segélyhelyen is hasonló a helyzet mint előbb, legfeljebb valamelyest útbaigazítást nyújt az előző segélyhelyről származó rövid orvosi adatközlés. Sürgős életmentő műtét(ek), majd intenzív terápia, melynek során jó, ha 10 betegre egy-két szakkáder jut. Kiténik, hogy a sérült 30 napon belül nem válik harcképessé. Újabb szállítás következik.

Miben lesz hiány? Hiányzanak majd a sebészek, a sérültek kezelésének folyamatosága, a légzés asszisztálásának lehetőségei, a szakorvosi segélyhelyen megfelelő orvosi személyzet, elegendő szállító kapacitás és az egészségügyi katonák szakképzettsége. A betegdokumentáció elégtelen lesz, a diagnosztikai lehetőségek úgyszintén.

Mit lehet tenni a harctéren? Csak a szó szoros értelmében vett újraélesztésre kerülhet sor, majd a sérültek állapotának stabilizálására infúzióval (és netán vérátömlesztéssel). A műtétek csak a kisebbekre, nyugtatókkal kiegészített helyi érzéstelenítésben végzett operációkra korlátozódhatnak. A tábori kórházakban is csak valamivel kedvezőbb a tét.

E probléma nem újkeletű, s századunk háborúiban – a legváltozatosabb körülmények között, s ezért eltérő formában – különböző módon kísérelték megoldani (pl. II. világháború: Németország, illetve USA; koreai és vietnami háború: USA, falklandi háború; Nagy-Britannia). Napjainkban a harcmezőn, illetve az elől fekvő szakaszokon (a dandár körletében, netán a hadtestében is) alkalmazandó egészségügyi ellátási taktika egyik kulcskérdésévé lett az életmentő beavatkozások megszervezése és a súlyosabb sérültek mielőbbi kiürítése. A közelmúltban a NATO egészségügyi szolgálatai e tárgykörben tanácskozást rendeztek (Wehrmed. Wehrpharm. 1987. évi 11. kötet, 13. oldal, 3.). S bár elsősorban az ellátási taktikának a gyakorlati beavatkozásokkal kapcsolatos kérdései kerültek terítékre, az elvek természetesen érintik a parancsnok vezetési tevékenységét. Világos ugyanis, s erre hangsúlyozottan utal már Winkler (1), hogy a segélyhelyek megterhelése és a csapategészségügyi szolgálat munkájának terjedelme, s ennek következtében a harcoló csapatoktól való eltávolodásuk, valamint áttelepítésük a harctevékenységet számottevően befolyásoló tényező. Ez a körülmény viszont a szoros értelemben vett orvosi tevékenységre visszahat, az eredendően hatékonyság-célú orvosi szemlélet kényszerűen teljesítőképesség-célúvá, a legfőbb feladattól, a harc (csata) megnyerésétől függővé válik.

A hadműveleti területen tehát a könnyebb sérülések teljes terjedelmű gyógykezelése mellett elsősorban a középsúlyos és súlyos sérülések esetén nyújtott *életmentő beavatkozásokra* kerülhet sor. Utóbbi tevékenységet az ellátás minden szakaszán végzik, minden sérültön történő teljes és hatékony elvégzésére a szükségletek és lehetőségek közötti aránytalanság miatt azonban nincs lehetőség.

Az életmentő beavatkozások elvégzésére hivatott első és második kiürítési szakaszon (első: orvosi segélyhelyig bezárólag, második: szakorvosi és szakosított segély) az életmentő tevékenység köre elsősorban az eszközös és a harci körülmények miatt szűkül be, a tábori kórházakban pedig főleg a kedvezőtlen létszámarány miatt.

Ezek az aránytalanságokon kívül további tényezők is korlátozzák a lehetőségeket (Biver: Wehrmed. Wehrpharm. hivatkozott száma, 3.). Nem közvetlenül katonai tényező, de feltétlenül említésre méltó, hogy Európában négy évtizede nem volt háború, a mai fiatalság ráadásul kifejezetten antimilitarista. Ráadásul a *mai katonagenerációnak nincs háborús tapasztalata*. Mindebből eredően például nem oktatják kellőképpen az egészségügyi tevékenység korlátozott létszámmal történő megszervezését. Az emberek többsége nem veszi komolyan az elsősegély-nyújtás fogásainak elsajátítását, holott a harcra nyújtott elsősegély jelentősége még a helyi háborúkban is újból bebizonyosodott. A hadseregek személyi állományának nincs tapasztalata a sérült bajtársak gondozásában és szállításában. Mindez azt eredményezi, hogy az egészségügyi szolgálat kénytelen a harcoló egységek állománya feladatainak egy részét átvenni. Az egészségügyi szolgálat erőinek újabb terhelése hátrányos tényező. Az egészségügyi szolgálat személyi állománya sem mentes mai világunk említett, e szempontból vett negatív hatásaitól (kiképzési hiányosságok, téves nézetek).

További negatív tényező az egyes országok egészségügyi felszerelésének különbözősége, sőt egy-egy országon belül is az egyes medikai berendezések eltérő csatlakozási stb. méretei. Ha ehhez még hozzávesszük, hogy egy totális háborúban a népgazdaság sem működik zavartalanul, világossá válik, hogy számottevő nehézségekkel kell számolni.

Katonai tényezőként szerepelhet, hogy adott esetben a katona védőöltözetet visel. Valószínűleg még nem elég alaposan átgondolt probléma, hogy milyen nehéz is a védőöltözetben levő sérültet elsősegélyben részesíteni és szállítani. Ráadásul az egészségügyi katona maga is védőöltözetben kénytelen tevékenykedni (Carter és Cammermayer: Military Medicine, 1985. évi 5. szám, 239. oldal, 4.), s ezért lehetőségei korlátozottak. Hogyan lehet például két gázálarcon keresztül mesterségesen lélegeztetni, vagy a védőöltözet nyújtotta védelem feladása nélkül vérzést csillapítani? Ilyen kérdésekre ma még nincs meg a kiforrott válasz. Az egészségügyi szolgálatnak pedig ilyen körülmények között is működőképesnek kell lennie, rögtönzésnek nincs helye.

A tábori sebészet arra törekszik, hogy a béke sebészetéhez közel álló eredményt érjen el a háborús ellátás rendszerében. Ehhez azonban megfelelő egészségügyi anyagi ellátottság szükséges, valamint szállítóeszközök, a sérültek ápolásához szükséges feltételek megteremtése. Sajnos már maga az a tény, hogy az orvosnak vinnie kell magával a medikai felszerelést, bizonyos mértékig behatárolja a lehetőségeit, arról nem szólva, hogy a tábori felszerelés összeállítóinak szakmai elképzeléséhez kell alkalmazkodnia. A gyógyeredmény ráadásul nagymértékben függ a sérült fizikai és pszichikai állapotától, ezt viszont az elsősegély és a szállítás számottevően befolyásolja. Ezért is oly nagy jelentőségű az egészségügyi személyzet gondossága és magatartása, ideértve már az egészségügyi katonákat is. A frontvonalhoz közel végzett életmentő beavatkozásokhoz nem szükséges (nem is áll rendelkezésre) bonyolult medikai felszerelés. Viszont pontosan tudni kell, hogy mi a teendő és ezt állandó gyakorlással kell beszűkolni.

A sérült a dandárségélyhelyen találkozik először az orvossal, a sérülést követően viszonylag rövid idő múlva. Ez az idő, mely a trauma közvetlen következményeiből eredő életvesztély ellátásához rendelkezésre áll.

Az orvosi tényezők tekintetében optimistábbak lehetünk. Az úgynevezett külső rögzítő például, mely a háborús nyílt törések kezelésének kitűnő eszköze, mindinkább

elterjed. A sebllátási szerek és módszerek korszerűsödtek. Nagy erővel folyik az oxigénzállító műanyagot tartalmazó infúziók előállítására irányuló kutatás.

Hátrányosan befolyásolja viszont a sérült ellátást a sorállomány már említett elégtelen elsősegély-nyújtói kiképzése, az orvosok túlzott specializálódása, a katonaegészségügyi szolgálat állományának - voltaképp szerencsére - hiányos vagy hiányzó tapasztalata. Ez utóbbi még akkor is negatív tényező, ha a hagyományos lövedékek okozta sebek ellátásában gyakorlottak lennének, mert az új típusú (akár kézi) fegyverek hatását akkor sem ismernék.

Az eddigiek a hagyományos fegyverekkel vívott háborúra érvényesek. Tömegpusztító fegyverek bevetésekor a segélyhelyek túlterheltsége, az egészségügyi anyagi mennyiségének ebből eredő elégtelensége, nem tenné lehetővé standardizált szemétkalkulációját, még akkor sem, ha az előbb felsorolt beavatkozásokra sor kerülne is. Ilyen körülmények között az egészségügyi rendelkezésre álló kapacitását a fertőtlenítés-mentesítés erősen igénybe venné, s ez nem sebészi jellegű tevékenység. Nemcsak tartalékosok, de hivatásos katonaoorvosok is olyan problémákkal kényyszerülnének szembenézni, melyek számukra teljesen újak, szokatlanok. A szovjet Zybov adatait érdemes szemügyre venni. E szerint atomfegyver sérültjeinek 25%, organofoszfát sérültek 70%-a, botulinus toxin sérültjei még nagyobb arányban szorulnának intenzív terápiára.

Az osztályozás során elsősorban a haszthatatlan segélyre szorulókat kellene kiemelni és ellátni, az adott kiürítési (segély) szakaszon lehetséges mértékben. Csak ezt követhetné mentesítésük szükségességének megítélése, elkülönítésük, majd pedig a további teendők felőli döntés. A környezet védelme tehát a második helyre szorulna.

Előbbiekből következik, hogy az ellátó kapacitás az életmentő beavatkozásokkal ki is merül. A hátrább fekvő kiürítési szakaszokon például a szakorvosi segély helyén is aligha kerülhet már sor jelentősebb számban elsődleges életmentő műtétekre. A hadműveleti terület elől fekvő szakaszain viszont az életmentő beavatkozások a harci helyzettől, valamint az alegységek egészségügyi katonáinak kiképzettségi fokától függenek.

Az egészségügyi katonák tevékenységét jelentősen nehezíti, hogy a sérültek kihúzása („kihordása”) korszerű hadszíntéri körülmények között szélsőséges fizikai megterhelést jelent: a testtömeg 125-167%-át teszi ki a saját felszerelés és a sebesült (Sovtic és Bevc: Vojnosan. Pregled 1987. évi, 44. kötete, 262. oldal, 5.).

További katonai tényező a lövedékek sebesítő hatásának nagymértékű növekedése. Az 1917-es álló háborúban a francia hadsereg sebesültjei közül 11,6%-ot, és ugyancsak a hadseregnek az 1918-as mozgó háborúban 14,7%-ot lövedék okozott. Az 1973. évi arab-izraeli páncélos háború idején a Refidim Kórházba szállított sérültek között 15%-ban lövedék idézte elő a sérülést. E sebesülések egyes taktikai harci formáknál emelkedést mutattak, például a bekerítő hadművelet, melyben az egészségügyi veszteségnek kb. 80%-a lőtt sérülés, vagy a zárt terepen folyó harcok során, ahol 30%.

A legutóbbi évek fegyveres harcaiban a gyakorlatban is bebizonyosodott az új típusú fegyverek rendkívül erős sebesítő hatása. A közelmúlt további helyi háborúiban a lövedékek által okozott sebesülések átlagban 35%-át lövedékek, 60%-át repeszdarabok idézték elő, ez utóbbiak közül is 50%-nak különlegesen nagy volt a kinetikai energiája. A nagy sebesítő lövedékek által sérültek igen jelentős hányada azonnali, intenzív kezelést igénylő orvosi ellátásra szorul (15 sebesült közül 12), ami miatt módosítani kell a „legnagyobb tapasztalattal rendelkező sebész által végzett” osztályozás klasszikus elvét (Deac Is Daniluc: Rev. Sanit. Med. 1985. évi 4. szám, 321. oldal, 6.). A szűrővizsgálat, azaz az osztá-

lyozás nem a sebesülés anatómiai súlyosságán alapszik, hanem a sebesültnek az intenzív beavatkozásokra adott reakcióján. Ilyenre példaként említhetők a hasüri szervek előesésével járó sebek, melyek jól reagálnak az intenzív terápiás beavatkozásokra. Az ilyen eseteket nem kell rendkívüli sürgősséggel operálni, hanem korszerű szállítóeszkővel minél hamarabb a front mögötti, jó műtéti feltételeket biztosító körülmények közé szállítani és ott ellátni.

Ami az egyéni védekezést illeti: bevezették a fémsisakot és több hadseregben a golyóálló mellényeket. Ezek a hagyományos lövedékek esetén 80%-os biztonságot nyújtanak, de a nagy sebességű golyók ellen hatástalanok, mert a lövedék könnyű szerrel áthatol a mellényen. Sőt, mivel a legkorszerűbb lövedékek előállításánál során súlyukat a minimálisra csökkentették, röppályájukon destabilizálódnak, s ezt még fokozza a mellény, netán a sisak ellenállása. Sokkal nagyobb sebek keletkeznek.

A Nemzetközi Vöröskereszt Társaságok Szövetsége javaslatot tett a nagy sebességű lövedékek betiltására ugyanúgy, mint az 1899. évi hágai konvencióval betiltották a dum-dum golyót, mivel katonai szempontból elégséges, ha az ellenség harcképtelenné válik. Mindaddig azonban az erőfeszítések nem vezettek sikerre.

Életmentő beavatkozás említésekor a legtöbb katona, köztük még a katonaoorvosok is a sebészetre gondolnak. Habár a sebészet kulcsszerepet játszik, mint láttuk más eszközökkel (intenzív terápia) is lehet/kell életet menteni (3).

Külön problémaként említést érdemel a sérültek felkutatása. mivel ez a korszerű háborúban különös nehézséggel járhat. Elektronikus jelzőberendezések ebben talán segítséget jelenthetnek.

Akárhogyan is, az önségély - éppen a külső segítség kényszerű késedelme miatt - nagy jelentőségű. Gondoskodni kell arról, hogy a katona a sebkötöző csomagot és a gyógyszeres, úgynevezett önampullát magánál hordja. Gondosan kell megválogatni továbbá az elsősegély eszközeit. Úgynevezett taposószívó például üzembiztosabb, mint az esetleg modernebb teleses típus. Összefoglalóan azt lehet mondani, hogy nem a felszerelés (technikai) tökéletesítése a harcmezőn elvesztett életek számának csökkentésére irányuló tevékenység sikerének a kulcsa.

Az egészségügyi állomány ugyan egészségben a hadsereg egyik legnagyobb értéke, meghatározó azonban kiképzettségének a foka. Olyan helyzetbe kell hozni azt az állományt, hogy képes legyen frontkörülmeny között eredményes „minimális ellátást” nyújtani. Mivel az egyetemeken nem képeznek „mindent tudó” orvosokat, az elsővonalbeli tevékenységre kijelölt orvosokat speciális tanfolyamokon kell e feladatokon kiképezni. Az egészségügyi szolgálat egyik legfontosabb feladata tehát a személyi állomány kiképzése. A szolgálat kulcsfigurája az egészségügyi katona.

✱

Kevés szó esik a *harc stressz reakcióról*, holott az arab-izraeli és a libanoni háború tapasztalatai szerint előfordulhat, hogy egy egység állományának akár 90%-ánál a harc-képesség csökkenthet e reakció következtében (Kentsmith: Military Medicine, 1986. évi 151. kötet, 89. oldal 7.). E katonák rövid időn belüli harc-képessé tétele adott esetben eldöntheti a következő hadművelet (a háború?) sorsát. Ehhez szükséges, hogy a katonaoorvosok ismerjék a kóriszmérés és a gyógykezelés eredményes módszereit. Nem

megfelelő terápia a kimerült katonák harcképességének végleges elvesztéséhez vezethet. A parancsnoknak pedig e fontos kérdés felől tájékozottnak kell lennie.

A háború specifikus pszichikai következményekkel jár az emberre nézve. A harc következtében kialakuló pszichikai reakció lehet „normális” vagy „hasznos”, ez nem igényel orvosi beavatkozást. Az angol szakirodalomban „harc stressz reakció”-nak nevezett állapot orvosi kezelésre szorul. E reakció alatt nemcsak pszichikai dekompenzációt értünk, amikor az egyén nem képes az adekvát eslekvésre és az összerendezett magatartásra. A tünettan meglehetősen sokrétű: hányás, hasmenés, bénulások, hangulati zavar, az érdektelenségtől a túlzott érzékenyséig, a koncentrációs készség és a gondolatok kifejezésének zavara, érzékszervi zavarok.

Az állapot előidézésében a kollektívához tartozás érzésének gyengülése, az egyéni tűrőképesség meghaladása, a környezeti tényezők egyénre gyakorolt nyomása szerepelhet. Biztosan közrejátszik a polgári – mindennapi élethez képest fennálló életviteli – komfort-különbség. A tünetegyüttes kiváltásában a szexuális kielégíttlenség, a hozzátartozóktól való elválasztottság, a személyiség önállóságának nagyfokú korlátozottsága, hosszú, téden várákozás után a csata hevessége, a bajtársak halálának vagy súlyos sérülésének látványa mind számottevő tényezők. Ezek elől a katona nem térhet ki, sőt szükségszerűen konfrontációba kerül velük. Ehhez járul(hat) még a katonának a csoportban elfoglalt kedvezőtlen helyzete, megfelelő információk hiánya. Ismeretlen fegyver használata az ellenség részéről, valamint a csata hevessége negatívan, a sérült ellátás szervezetsége és hatékonysága kedvezően befolyásolják az egyént.

A reakció megjelenése mindössze annyit jelent, hogy a stressz meghaladta az egyén tűrőképességét, hogy már nem képes feldolgozni több érzelmi traumát. Az egyén nem tudja feladatát megfelelően végrehajtani, adott esetben a veszélyt reálisan értékelni, de ez az állapot nem rögzül véglegesen.

Kezdetben, amíg a tünetek még nem rögzültek, a beteg eredeti kollektívájában tartózkodik. A csoportból való eltávolítástól fél talán a legjobban. A legeredményesebb a valóság felfedése, a félelem reakciójára. Minden más kórisme megváltoztatja a bajtársak magatartását. Az orvosi segélyhelyre csak akkor szabad az érintett katonát elszállítani, ha az egységénél – védett helyen – történő néhány órás pihenés, étkezési lehetőség nem hozott eredményt (Savary: *Medicine Militaire*, 1987. évi 64. kötet, 105. oldal 8.).

Háborúban a katonának tehát az életet súlyosan veszélyeztető, ellentmondásokkal terhes környezethez kell adaptálódnia. Ennek elmaradását – mint pszichológiai tünetet – csak az amerikai polgárháborúban ismerték fel, addig a kimerülés miatt harcképtelenné vált katonát akár halállal is büntették. Az amerikai-spanyol háborúban trópusi hatást feltételeztek, mivel sok esetben a kimerültség hasmenéssel vagy más betegségekkel társult. A II. világháborúban a bombázások, az álló háború nagy számú kimerüléssel esetet produkált, ezeket annak idején „kagyló sokk”-nak nevezték. Freud háborús neurozisérről szólt. Az angol csapatok soraiból ezeket a katonákat kiemelték, és a „még nem kórismétett” esetek csoportjába külön választották. Retrospektív vizsgálatok során felismerték, hogy a front közelében maradt katonák „meggyógyultak”, a hátra szállítottak viszont nem tértek többé vissza a frontra. Ezeket a tanulságokat a II. világháború első éveire elfelejtették. Az afrikai hadműveleti területről egészségügyi okokból hazatérő katonák 31%-a pszichiátriai esetnek bizonyult. A polgári életből behívott pszichiáterek először személyes tényezőket kerestek, de csakhamar kitűnt, hogy a reakciók a környezeti stressztől származnak. E betegeket háborús neurozisz diagnózissal a fronthoz ugyan

közel, de a sérültekkel együtt helyezték el. Ritkán lehetett azonban a csapatokhoz őket visszaküldeni, mert tüneteik tartósnak bizonyultak, illetve a katonák nem szüntek meg panaszkodni.

Később már a front közelébe vezényeltek pszichiátereket, az érintett katonákat nem távolították el a csapathadátápból, nem szóltak háborús neurózisról, hanem ehelyett csatatéri kimerültségről. A tünetegyüttes felszámolásának elve a „közelség, gyors beavatkozás, várakozó álláspont” volt. A hátraszállítottak között ennek eredményeként a pszichiátriai esetek aránya 31%-ról 15%-ra csökkent.

A II. világháborúban a polgári lakosság körében 1000 főre évente 7,75 pszichiátriai eset jutott (ebből 2,1 skizofrén), 1942-1945-ben pedig a hadsereg soraiban 45. Ez az előfordulási arány természetesen tartalmazza a lakossági arányt is, s ezzel nehezebbé válik a helyes kórisme felállítás. Ha az orvos a frontvonalhoz közel megkísérelt elkülönítő kórismézéssel előbbre jutni, a siker rendszerint elmaradt. A katona csakhamar észrevette, hogy miről van szó és előbb-utóbb megoldatlan Oedipus-komplexusról vagy más hasonlóról beszélt.

Azok az orvosok, akik a harcoló csapatok soraiban szolgáltak, maguk is tapasztalták a front diszkomfortját. A többség (a csapat egésze) érdekében képesek voltak az egyes katonák gyors visszatérését biztosítani. Az orvos személyes biztonságát is ez szolgálta, és ez a tény bizonyos garanciát jelentett a cél érdekében folytatott tevékenység szempontjából. A II. világháborúban az USA csapatoknál a fronthoz közel telepített egészségügyi központokból 2-5 napon belül a katonák 60%-a a frontra, további 30% kiegészítő alakulathoz került. Ezt megelőzően az arány mindössze 5-10% volt. Ezek a tapasztalatok ismét igazolódtak a koreai háborúban. Vietnámban még alacsonyabb arányt tapasztaltak, s ebben – más tényezők mellett – az is szerepet játszott, hogy a parancsnokokat jobban felkészítették a prevencióra.

Az arab-izraeli háborúban az izraeli egészségügyi szolgálat két kórismét használt. A harci fáradtság (kimerülés) a csatában részt vett katonákra vonatkozott. A heveny harci stressz megnevezést akkor alkalmazták, ha a katona csak egy csatában vett részt és elvesztette közeli bajtársát.

A falklandi háború sajátos jellegű volt, de mivel az emlékek még frissek, érdemes áttekinteni a stressz reakciók problémáját. A tényleges csatározás mindössze 25 napig tartott. 237 brit katona halt meg, a 777 túlélő sebesült közül 446 részesült számottevő kórházi kezelésben. Ha a pszichiátriai sérülés kórisméjét vesszük alapul, a sérültek 2%-áról van szó. Számos katonát fizikai sérülés diagnózisával szállították hátra, másoknál a fizikai sérüléshez társult a pszichiátriai. Jobb közelítést nyújtott, ha a sérültek felét szolgáltató 3. zászlóalj adatait vizsgálták (Roberts és Abraham: *Revue Int. Serv. Santé*, 1986. évi 59. kötet 154. oldal, 9.) A harci-erkölcsi állapot szilárd volt, a vezetés határozott, a fő harcmodor a támadás. 50 halott és 140 sérült (+200 beteg) mellett 10 pszichiátriai sérültet jegyeztek fel: az összes egészségügyi veszteség mintegy 3%-a, a sérültek 7%-a. Az arány közel áll az USA csapatok koreai és vietnami adataihoz (6, illetve 5%), de lényegesen alacsonyabb az amerikai II. világháborús (23%) és az izraeli csapatok 1982-84-ben, libanonban észlelt (23%) adataihoz. Retrospektív értékelés az első vonalbeli pszichiátriai tevékenység és az adatgyűjtés hiányát tárta fel, emellett a kórházhajókról, melyek a Falkland szigetekhez közel horgonyoztak, senkit sem küldtek vissza a frontra.

Tapasztalat szerint a tünetegyüttes által érintett katonák legtöbbször az újonnan harcba vetett egységek soraiból került ki. A harctéri tartózkodás első 25 napjában alakul

ki a szindróma. Ezt az időszakot követően az állomány adaptálódik, ellenállóvá válik. Az első vonalban eltöltött 100 nap után úgy tűnik, hogy előbb-utóbb csaknem mindenki megszérül. Ekkor alakul ki az „örög őrmester”, más néven „egyedüli túlélő” szindróma, mely bátorsággal és feltétlen engedelmességgel jár.

További tényező a csaták hevessege. A sérültek és a kimerüléssel tünetegyüttest produkált katonák aránya 1:3. Közrejátszik az állomány erőnléti állapota is. Az álló háború, ugyanannak az állásnak újbóli igénybevétele, tömeges bombázás hajlamosító tényezők, a hideg, nedves idő a legveszélyesebb, bár a hőség és vízhiány sem kedvező. Az alvás hiánya is hajlamosító faktor, az angol hadsereg adatai szerint legalább 4 órai alváásra van szükség.

A csapat kedvező mentálhigiénés állapota a megelőzés legfontosabb eleme: megfelelő vezetés és az alárendeltek ebből fakadó bizalma, motiváció, jó közösségi szellem, időnkénti kivonás a harci zónából, pihenés, megfelelő fizikai állapot (ruházat, élelem, télen fűtés) és a túlterhelés elkerülése.

A kimerüléssel állapot felszámolásának egyik legfontosabb tényezője az azonnali beavatkozás. A katonát katonai környezetben kell ellátni, elkülönítve a sérültektől és a pszichiátriai betegektől, a fronthoz lehető legközelebb. Ez utóbbi elv nemcsak a kiürítés nehéz feladataitól mentesít, hanem arra is utal, hogy a kimerüléssel állapot nem javallat a front elhagyására. A bajtársakkal fenntartható a kapcsolat, ilyen formán, ami már önmagában is gyógytényező. Ez az elv ugyanakkor terheli/csökkenti a harcoló csapatok mozgékonyosságát.

Tiszta ruházat, élelem, de mindenekelőtt alvás a legfontosabb. A katonának meg kell magyarázni, hogy nem beteg, csak kimerült, ha kipihente magát, visszatérhet egységéhez. A néhány nap során katonai feladatokat is kell adni, hogy a szokott életritmus megmaradjon. Erősíteni kell a csapata iránti közösségi érzést, és tudatosítani, sugallani, hogy visszatérni kíván bajtársai közé. Ez utóbbi gyógytényező érvényesítését megkönnyíti, hogy e személyek fogékonyak. Az állapot változását ne az orvos, hanem e problémakörben járatos tiszt regisztrálja.

Az elmondottakból világosan kitűnik, hogy itt az egészségügyi szolgálat elsősorban az érintett személyek kiválogatásában játszik szerepet. Ilyen értelmű osztályozáshoz újszerű szemléletre van szükség, ezt pedig oktatni kell. A pszichiátereket (a tartalékos orvos tisztai állományt) e számukra a mindennapi munkától eltérő szokatlan feladatra ki kell képezni.

Figyelembe kell venni továbbá azt is, hogy ha a személyi állomány a harci kimerültségtől érintett kontingensét harc képességének visszatértéig a hadművelési területen helyezik el, mint már arról említés történt, ez a harctevékenységet folytató csapatok számára bizonyos megterhelést jelent, s ezzel a hadművelet tervezőinek (is) számolni kell. E probléma tehát nemcsak az egészségügyi szolgálat, hanem a vezető törzsek részére is új feladatot jelent. Ennek sikeres elvégzése pedig részükről is új típusú szemléletet igényel.

Az egész kérdéskomplexum jelentőségére jól rávilágítanak azok az alapos utánvizsgálatok, melyek bizonyították, hogy a harci stressz reakció fellépése (illetve lezajlása) önmagában nem teszi további frontszolgálatra alkalmatlanná a katonát (Solomon és munkatársai: Military Medicine, 1986. évi 151. kötet, 8. oldal, 10.). Nem áll fenn hajlamoság újabb reakcióra.

✱

Az egészségügyi veszteség két szélsőséges esetéről volt szó, az életet veszélyeztető állapotról és a harcképességnek pszichikai reakció miatt bekövetkezett átmeneti elvesztéséről. Úgy tűnik, ez az a két kulcspont, melyben elsősorban van szükség alapvetően új szemléletre, napjaink egészségügyi harcászati taktikájában. Mindkettő nagymértékű flexibilitást követel, miként így van ez a harc vezetésének taktikájában is. Az egészségügyi veszteség palettájának többi eleme is megváltozott telepítési és ellátási elveket követel, ezek azonban jobbra az egészségügyi szolgálat – mondhatni – sajátos problémái.

A súlyos sérülteknek a kedvezőbb gyógykezelési feltételek érdekében történő erőltetett ütemű kiürítése a csapatsegélyhelyet és ennek folytán a harcoló egység egészségének mobilitása érdekében azonban túllép az egészségügyi szolgálat tágabb értelemben vett kompetenciáján is. A hadművelet tervezésének és vezetésének időszakában a különböző szintű parancsnoki döntések során a szállító eszközök és útvonalak biztosításának fontos szerep jut. Ugyancsak túllép az egészségügyi szolgálat keretein a harci kimerültség (stressz reakció stb.) miatt átmenetileg harcképtelenné vált, az újbóli feltöltés szempontjából kiemelkedő szerepet betöltő katonák lehelyezése, harcképességük mielőbbi helyreállítása a frontvonalhoz minél közelebb eső szakaszon.

Mottó: „A hadtápbiztosítás elveit és az azokkal kapcsolatos érték- és előítéleteinket jobb kimondani, mint úgy tenni, mintha azok egyáltalán nem is léteznének és hatnának.”

(- a szerző -)

A fegyveres küzdelem hadtápbiztosításának elvei

Dr. Csabai György alezredes,
a hadtudomány kandidátusa

A fegyveres küzdelem nem más, mint a háború attribútuma és egyben kritériuma. A fegyveres küzdelmet megvívó fegyveres erők szerves alkotórészét képezi azok hadtápjá. Az előzőekből is fakadhatott az, hogy a hadtápbiztosítás gyakorlatilag nem más, mint a fegyveres küzdelemben részt vevő csapatok minden oldalú biztosítása egyik elemének, az ún. „hadtápbiztosítás”-nak a kellő időben, helyen és mértékben történő végrehajtása.

A közelmúltban széles körű vizsgálatot folytattam a fegyveres küzdelem hadtápbiztosítása aktuális elvei tárgyában. Az elvégzett vizsgálódások kiterjednek a katonai koalíciókban, az MN-ben és néhány más országban elfogadott és alkalmazott hadtápbiztosítási elvekre, és azok - bizonyos mértékű - elfogulatlan kísérleti összevetésére, végezetül az elméleti megállapítások, összefüggések feltárására és a következtetések megformálására.

A vizsgálatok eredményeinek tömörített összegzését ezen tanulmányban teszem közzé, egyúttal a megállapításokat argumentumokkal támasztom alá, és paradigmákkal erősítem meg.

1. A hadtápbiztosítás elveiről általánosságban

Először vizsgáljuk meg azt, hogy tulajdonképpen mit is értünk „elv”-en?

Az „elv” valamely elgondolásban, rendszerben, berendezkedésben vagy eljárások során általában vagy bizonyos vonatkozásban alapul szolgáló fontos tétel, principium. Valaminek az elméleti alapja vagy általános elgondolása.¹

A marxizmus-leninizmus háborúról vallott tanításából jól ismert, hogy a fegyveres küzdelem objektív törvényszerűségeit a hadművészet általános elvei tükrözik vissza. Szavkin, V. E. szovjet katonai teoretikus szerint: „A hadművészet elvei alapeszmék, a harc, a hadművelet, a háború megszervezésére és megvívására vonatkozó legfontosabb ajánlások.”²

Mivel a háború politikai és katonai céljai a fegyveres küzdelem sikerétől függenek, ezért - minden korban - a hadművészet elvei elsődlegesen determinálták és determinálják ma is a hadtápbiztosítás elveit. A hadtápbiztosítás elveivel a hazai szakirodalomban

¹ Magyar Nyelv Értelmező Szótára, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978.

² A hadműveleti művészet és harcászat alapelvei, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1974.

Szórádi Zoltán, Lapos Mihály és Deák Péter; a szovjeteknél Golusko, Ivan Makerevics; az amerikaiaknál James Houston; a svájciaknál Edmunt Müller foglalkozott.

A közelmúltban ez a téma itthon elkerülte a hadtápelmélettel foglalkozó szakemberek többségének figyelmét.³

Lapos Mihály „A hadtápvezetés időszerű kérdései” (Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986.) című munkájában azt írja, hogy: „Az elvek a vezetés minőségét és módszereit határozzák meg. A társadalmi, gazdasági életben, a fegyveres harcban objektív törvények uralkodnak.” Az előzőek szerint az elvek kvalitásokat, színvonalat, valamint cselekvési módokat, eljárásokat és megoldásokat fejeznek ki.

Anélkül, hogy más szerzőktől tovább idéznék; dicsérem, netán kritizálnám őket, kísérletet teszek a hadtápbiztosítás – általános érvényű – elveinek megfogalmazására.

A hadtápbiztosítás elvei a hadtápelmélet olyan alaptételei és argumentumai, amelyek a hadtápszervezetek feladatával, azaz a csapatok időbeni, rendszeres és komplett hadtápbiztosításával kapcsolatban általános elméleti ismereteket foglalják magukba; premisszákat képeznek a további kutatómunkához és vizsgálatokhoz; továbbá hatást gyakorolnak hadtápbiztosítási rendszer(ek) működésére.

A hétköznapiak során mindez úgy realizálódik, hogy a marxista-leninista hadtápelmélet célszerű javaslatokat vagy ajánlásokat tesz a katonai gyakorlat tevékenységének meghatározására (miután felhasználta kiindulási alapként a gyakorlat empiriáit), így a fegyveres küzdelem hadtápbiztosítására. A javaslatok és ajánlások testet öltenek a követelményekben, a szabályzatokban, az irányelvekben, az utasításokban stb. Azonban az elvek, mint rudimentális ismeretek – illúziók nélkül vizsgálva őket – az idő múlásával elavulnak vagy új, addig nem ismert helyzet alakulhat ki. Ezért a hadtápbiztosítás elveit nem ajánlatos merev, megvághatatlanak és kötelező erejű tételekként felfogni és alkalmazni. Előfordulhat, hogy a VSZT és NATO egyes hadseregei hadtápbiztosításának elvei formailag hasonlítanak ugyan egymásra, azonban saját környezetükben, a természetük jellegénél fogva másként, azaz eltérően hatnak.

2. A szovjet fegyveres erők hadtápbiztosításának legfontosabb elvei

A Szovjet Fegyveres Erők hadtápbiztosítását meghatározó legfontosabb elvek – melyeket a nagy honvédő háború tapasztalatai és jelenkor követelményei alapján meszszerűen figyelembe vesznek a hadtápbiztosítási rendszer fejlesztése során – az alábbiak:

- a) a hadtáp állandóan álljon készenlétben a csapatok biztosítására,
- b) a hadtápbiztosítás megszervezésének feladatai legyenek összhangban a haderőnemek, a fegyvernemek, a csoportosítások szervezésével és feladataival,
- c) a hadtápbiztosítás központosítását egyesítsék a csapatcsoportosítások, a flotta és egyéb erők kellő önállóságával.⁴

Az előzőleg felsorolt alapvető elvek alapján mélyreható változások történtek: a fegyveres erők hadtápjá felkészítésében; a hadszínterek a hadtápszempontú előkészítésében; a hadtápbiztosítási rendszer háborús helyzetre való átállításában, az életképessége

³ Ez a sajnálatos tény talán abból is fakadhat, hogy az utóbbi évek nehézségei elterelték a témáról a figyelmet.

⁴ A. J. Pozsarov: A szocialista állam védelmének gazdasági alapjai, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1982.

biztosításában; a közlekedési hálózat előkészítésében, működtetésében; a hadtápvezetésben és másokban.

A szovjet hadtápléleket kisugárzó hatása és annak élenjáró eredményei ma is kedvező hatást gyakorolnak a többi szocialista ország hadseregei hadtápléletere.

3. A hadtápbiztosítás alapelvei a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinél, az MN-ben és az Észak-atlanti Szövetségben

A) Hadtápbiztosítás elvei a VSZ Egyesített Fegyveres Erőknél

A VSZT Egyesített Fegyveres Erői együttes tevékenysége hadtápbiztosítása alapelvei a proletárinternacionalizmusból, a tagországok politikai, gazdasági és katonai együttműködéséből, a teljes egyenjogúságból, a függetlenségből, a közös és nemzeti érdekek figyelembevételéből, a kölcsönös segítségnyújtásból, az elvtársi együttműködés-tételeiből és a koalíciós csapatösszetételből indulnak ki.

*A szövetséges csapatok hadtápbiztosítását a közös hadműveletek folyamán a Varsói Szerződés tagállamai fegyveres erői hadtápszerveinek szoros együttműködésben kell megszervezni az alábbi egységes alapelvek alapján:*⁵

a) A közös hadműveletek előkészítése és végrehajtása folyamán a nemzeti csapatcsoportosítások hadtápbiztosítását saját erőikkel és eszközökkel végzik a nemzeti erőforrások terhére.

b) Amikor a szövetséges seregtestek vagy magasabbegységek (egységek) hadtápbiztosítása közvetlenül a saját országok területéről nehézségekbe ütközik, akkor azok hadtápbiztosítását azon front- (hadsereg-, flotta-) hadtápjá látja el, amelynek állományába ideiglenesen tartoznak. Ilyen esetben – a szövetséges csapatok mellett – a front- (hadsereg-, flotta-) hadtáp állományába nemzeti hadtápszerveket, továbbá a szükséges anyagi és szállítóeszközöket kell kijelölni.

c) Egyes esetekben a nemzeti magasabbegységeket (egységeket) teljes egészében azon front- (hadsereg-, flotta-) hadtápjá biztosíthatja, amelynek állományába ideiglenesen tartoznak, kivéve a ruházati és az egyes sajátos ellátási eszközöket. Az általuk felhasznált anyagi eszközök pótlását, az azokkal vagy más ellátási fajtákkal kapcsolatos elszámolásokat az illetékes katonai vagy állami szervek végzik a kölcsönös egyezmények alapján. Megjegyzem, hogy az új tervezet is ugyanezeket az alapelveket emeli ki.

A közelmúltban Szkovoroda A. Sz. altábornagy az előbbi három alapelvet négyre egészítette ki: „A koalíciós állományú front egyesített hadtápjának” létrehozásával, abból a célból, hogy az végezze a frontba tömörült csapatok minden oldalú biztosítását, függetlenül nemzeti hovatarozásuktól.⁶

⁵ Vö.: Alapokmány.

⁶ Pártos János ezredes: A csapatok hadtápbiztosításának megszervezése a koalíciós állományú front támadó hadműveletében. Szkovoroda, A. Sz. altábornagy előadása alapján. Honvédelem „T”, 1984. évi 3. különdíás.

B) A Magyar Néphadsereg haditevékenysége hadtápbiztosításának elvei

A magyar hadsereg hadtápbiztosításának 1945 előtt az ellátásnak a különböző történelmi koronként változó és módosuló elveit „A magyar katonai ellátó (hadtáp-) szolgálat története” című könyvben (MNHF-ség és Zrínyi Katonai Kiadó, 1984) a szerzők leírták. Ezért az egyes érákban alkalmazott elvekre az ismétlés elkerülése végett itt és most nem térek ki. Azt azonban hangsúlyozom, hogy: *a magyar hadsereg ellátásnak elveire minden korban döntő hatást gyakoroltak a fennálló társadalmi rendszer gazdasági és osztályhelyzete, struktúrája.*

A történelmi előzmények röpké felvillantása után rátérek az MN hadtápbiztosításának mai elveire. Néphadseregünk haditevékenysége hadtápbiztosításának elvei⁷ a VSZ EFE-inél elfogadott alapelvekre épülnek és ezek a következők:

- a hadtápnak a csapatokkal (erőkkel) azonos készenlétének és felkészítésének;
- a fő feladatot végrehajtó csapat- (erő-) csoportosítás hadtápbiztosításra vonatkozó erőkérfetések összpontosításának;
- a csapat- (erő-) csoportosítás hadtápszempontból a lehető legnagyobb önállósága (autonómiája) biztosításának;
- a hadtápbiztosítási rendszer élet-, működő- és teljesítőképességének;
- a hadtáp helyes felítésének;
- a harctevékenység alatt a hadtáp erőkérfétele állandó fokozásának;
- a hadtáp erő- és eszköztartalékok ésszerű alkalmazásának;
- a hadtáp mobilitásának;
- a hadtápvezetés rendszerű megközelítésének;
- és a gazdaságosságnak az elve.

A felsorolt elvek – bár itt részletesen nem kerülnek kibontásra – a hadszíntér körülményeinek (a hadászati, a hadműveleti és harcászati irányoknak) és a hadászati műveletek, a hadműveletek és a harctevékenységek folyamán kialakult helyzetnek megfelelően, azok figyelembevételével alkalmazhatók.

Az előzőekben felsorolt elvek azonos premisszákat képeznek az MN hadműveleti és háttországi rendeltetésű csapatok hadtápjai (és a hadtáptagozatok) fejlesztéséhez. Természetesen a haderőnemi, a fegyvernemi hovatartozás, főképp azonban a gazdasági-pénzügyi beszűkült lehetőségek és nem utolsósorban a VSZ Politikai Tanácskozó Testülete 1987. évi berlini értekezletén elfogadott új védelmi⁸ doktrína figyelembevételével.

⁷ Lásd Csabai György: „A hadtápbiztosítás fogalma napjainkban a Magyar Néphadseregben, néhány nyugati ország fegyveres erőinél és a katonai koalícióban” című tanulmányát. Megjelent a Hadtápbiztosítás 1986. évi 1. számában.

⁸ A VSZ PTT által elfogadott új *védelmi doktrína* módosította a VSZ katonai doktrínájának politikai és katonai-technikai oldalát. Mindez áttételesen hat (illetve hathat) az MN hadtápbiztosítási rendszerére. Így például feleslegessé tehet egyes hadtáptagozatot (vagy tagozatot). S talán ennek következtében közelíthető lesz egymáshoz az MN haderőnemei hadtápbiztosítási alrendszere.

C) Az Észak-Atlanti Szövetség egyesített fegyveres erői (kontingensei)
hadtápbiztosításának elvei

Az Észak-Atlanti Szövetség egyesített fegyveres erők (kijelölt kontingensek) hadtápbiztosítását az alábbi elvek alapján tervezik végrehajtani:

1. NATO EFE erők (kontingensek) hadtápbiztosításának nemzeti felelőssége.
2. Folyamatos integráció a hadtáp területén.
3. A hadművelet (harctevékenység) megvívása tervének és a parancsnok elhatározásának feleljen meg a hadtáp kapacitása és állapota.
4. A hadtáperők és -eszközök gazdaságos és ésszerű alkalmazása, felhasználása.
5. A hadtáp optimális elhelyezése (telepítése).
6. A hadtáp mobilitása.
7. A hadtáp rugalmassága.
8. A hadtápbiztosítás folyamatossága.
9. A hadtápbiztosítás időszerűsége.
10. Az állami szektor készleteinek felhasználásba való bevonása.
11. A hadtáp életképességének biztosítása.
12. A hadtáp megbízható vezetése.

4. Új hadtápbiztosítási elvek az amerikai hadseregben

Az amerikai hadseregben a hadtápbiztosítás új elveit: az USA tömb- és támaszpont politikájára; az olyan hadászati elvekre, mint a „légi-földhadművelet” és az ellenség második lépcsői elleni harc; valamint a helyi háborúkban, fegyveres konfliktusokban megszerzett tapasztalatokra; de főként az FM 100-5-ös szabályzatban kifejezésre juttatott hadműveleti koncepció elveire⁹ alapozva fogalmazták meg. A fentiekből eredően a hadtápbiztosítás új elvei a következők:

1. a feladat;
2. a hadtáptól az arcvonalgig;
3. a megfelelőség;
4. a rugalmasság és a mozgékonyág;
5. a gazdaságosság;
6. a hadtáp állandó informáltsága;
7. a hadtáp egységes vezetése;
8. a hadtáp biztonsága.

⁹ A hadműveleti koncepció elvei a következők: 1. az erőösszpontosítás; 2. az erőknek az ellenség gyenge pontjai elleni alkalmazása; 3. a fő erőkifejtés meghatározása és fenntartása; 4. a harci folyamatosság fenntartása; 5. a döntés kierőszakolása; 6. a terep és időjárás hatékony kihasználása; 7. az erők megővése.

5. A svájci hadsereg hadtápbiztosításának vezérgondolatai

A svájci hadsereg átfogó újraszervezésekor (1977-1983) kidolgozták az új hadtápbiztosítási elveket, vagy ahogy ők nevezik a hat logisztikai vezérgondolatot.¹⁰ A hat vezérgondolat tartalma dióhéjban a következő:

Első: Svájc összes erőivel és előnyeivel (beleértve a hadtápot is) hozzá kell járulni az „ellenség” elrettentéséhez.

Második: A hadtáp-előkészületek és -intézkedések teremtsék meg a hadműveletek hadtápfeltételeit és gazdasági függetlenségét.

Harmadik: A hadtáp vezetése előrelátható, a helyzethez alkalmazkodó, de ugyanakkor határozott legyen.

Negyedik: A hadtáp és a lakosság, illetve a nemzetgazdaság tevékenysége összehangoltan történjen, különös tekintettel a polgári eszközök igénybevételére.

Ötödik: A svájci hadsereg katonáinak tudni kell, hogy harcban elegendő élelem, üzemanyag és lőszer áll rendelkezésükre, sebesülésük esetében pedig magasfokú túlélési lehetőséggel számolhatnak.

Hatodik: Az ellenségnek tudni kell, hogy a svájci hadsereg a hadtáp támogatásával képes hosszú és tartós harc megvívására a külső segítség nélkül. Az ellenség nem lesz képes az ipari és közlekedési potenciál használhatatlanná tételére, illetve az anyagi készletek megsemmisítésére vagy megszerzésére.

A vizsgálódások eredményeképpen az alábbi megállapításokat tesszük:

Először: A fegyveres küzdelem, a haditevékenységek hadtápbiztosításának elvei alapvetően a hadművészet elveitől függenek, egyrészt azokból fakadnak, másrészt azonban visszahatást (is) gyakorolnak. A hadtápbiztosítás elvei befolyásolják a nemzeti és a koalíciós csapatcsoportosítások alkalmazására elfogadott és hivatalos állásponttá megnyilvánított tételeket, mind a nemzeti hadseregekben, mind a katonai koalíciókban.

Másodszor: A hadtápbiztosítás elvei úgynevezett autogén, azaz önálló minőségi és módszertani karakterisztikával, erőteljes, máshoz nem hasonlítható, igen jellegzetes ismertetőjegyekkel és tartósan kifejtett modifikáló hatásokkal nyilvánulnak meg.

Harmadszor: A hadtápbiztosítás elvei időről-időre állandóan változnak és módosulnak, így tökéletesednek. Ennek következtében nem tekinthetők dogmának, sztereotípiáknak és többek között ezért a hatásuk is intraszektorális érvényű. Az igazi próbájuk az, hogy a fegyveres küzdelemben a hadtápbiztosítási rendszerek milyen eredménnyel és effektivitással működnek. Mindezek azt is jelentik, hogy a hadtápbiztosítási elvek helyessége nemcsak a hadtudományi, hanem a gazdasági, a műszaki, az orvostudományi stb. megismerések megbízhatóságától is függ.

Negyedszer: A hadtápbiztosítás elvei a hadtápelmélet kategóriáihoz tartoznak. Emiatt a hadtápelmélet állandó feladata: az ez irányú kutatások végzése; a kutatási eredmények összegzése, azoknak a követelményekhez történő igazítása; a hadtáp tevékeny-

¹⁰ Edmunt Müller: Die Logistik der schweizerischen Armee. Öster. Milit. Zeitschrift, Heft 1/1984.

ségének, a hadtápbiztosításnak az elméleti megalapozása az általános és ágazati vonatkozásban. Ezeknek az összetett (és együttes) feladatoknak elvégzésére a hadtáptiszteknek fel kell készülniük.

Ötödször: Néphadseregünk hadtápbiztosítási rendszerének rendszerszemléletű és rendszerteknikai építésénél számításba kell venni a VSZT és a hazánk nemzeti érdekén túl az objektíven létező és érvényesülő hadtápbiztosítási elveket. Ugyanis ezek az elvek képezik az egyes hadtáptagozatok háborús felkészítésének fundamentumát. Egyben elméleti lehetőséget biztosítanak a minimálisan szükséges tagozatok „megtalálására”, a gyakorlatok, a helyi háborúk hadtáptapasztalatainak¹¹ szelektív és tényszerű feldolgozására, valamint azok hasznosítására való előkészítésére.

Hatodszor: A fegyveres küzdelem hadtápbiztosításának elvei rámutatnak a hadtáp munkájának összetettségére, bonyolultságára és sok más tényezőtől való függésére. Ugyanakkor segítenek nekünk a hadtáp munkáját többé-kevésbé tükröző egységes mutatók kimunkálásában.

Hetedszer: A bemutatott, eltérő társadalmi országok hadseregeiben és a katonai koalíciókban „hivatalos rangra” emelt hadtápbiztosítási elvek, tételek, vezérgondolatok jelentékeny számban és vonatkozásban, furcsa módon és meghökkentően egybeváogóak vagy közel azonosak, míg más részük viszont gyökeresen különböző. Az azonosságok a fegyveres küzdelem és a hadtápbiztosítás általános törvényszerűségeiből, míg az eltérések pedig a társadalmi-gazdasági és a hadművészet tényezőiből, a szükségletekből, a hadtápbiztosítási módszerekből, eljárásokból és folyamatokból, valamint más, itt fel nem sorolt faktorokból tevődnek össze.

Nyolcadszor: Az általam bemutatott és elemzett baráti, hazai és idegen hadseregek, valamint a katonai koalíciók hadtápbiztosításának elvei – mint a hadtápelmélet kategóriái – lehetővé teszik számunkra a jövőben, hogy azok a Magyar Néphadsereg vonatkozásában az összhaderőnemi érvényű hadtápbiztosítási elveken túl a haderőnemek (szárazföldi, honi légvédelmi, hátország- és polgári védelem), valamint a hadtápszolgálatok vonatkozásában is kimunkálásra kerüljenek. A hadtápelmélet ezúton igen jelentős segítséget nyújtana a katonai gyakorlat számára.

A fegyveres küzdelem hadtápbiztosítási elvei témában lefolytatott vizsgálódásaimat Lukács Györgynek a témához illő gondolatával zárom: „A lényeg megismerése csak akkor igazán adekvát, ha a gondolkodásnak sikerül a benne rejlő törvényszerűségeket ellesni. Itt éri el az elvont tudományos kutatás a maga elvileg lehetséges legmagasabb fokát.”

¹¹ Lásd Csabai György: Az anyagi ellátás tapasztalatai a helyi háborúkban. Tanulmányok a Hadtudományok köreiből. Helyi háborúk, MNVK Tud. O., 1987. Szerkesztette: Ignáth Gyula.

HARCKÉSZÜLTÉG ÉS HADTÁPKIKÉPZÉS

A „GRÁNIT-88” gyakorlat hadtáptapasztalatai

Gubicza Gyula ezredes, Nagy István őrnagy

A légvédelmi és repülőcsapatok, törzsek felkészítésének, összekovácsolásának jelentős állomásai az évente megrendezésre kerülő együttműködési gyakorlatok, rendszergyakorlatok, s a csapatok által a Lengyel Népköztársaságban és a Szovjetunió állami lőtéren végrehajtásra kerülő éleslövészetek. Ezen kiképzési feladatok végrehajtása során átfogó képet adnak csapataink és törzseink felkészültségükről, harckészültségük színvonaláról, s begyakorlásra kerülnek a korszerű harcéljárások, módszerek, feldolgozást, gyakorlatot nyernek a vezetés aktuális kérdései.

Az 1988. évben végrehajtásra került „GRÁNIT-88” gyakorlat a megelőző évek hasonló gyakorlataihoz képest *jelentős számú olyan új vonással rendelkezett*, amely kiemelte az eddigi gyakorlatok sorából és indokoltá teszi, hogy az itt szerzett tapasztalatok feldolgozása, közreadása és érvényre juttatása minél előbb, minél szélesebb körben megtörténjen.

Katonapolitikai jelentőséggel bír az a sajátosság, hogy a „GRÁNIT-88” gyakorlat volt az első hadszíntér jellegű rendszergyakorlat a Varsói Szerződés tagállamai közös védelmi doktrínájának elfogadása és közzététele óta, mely tény a legmesszebbmenőkig tükröződött a gyakorlat tárgyában, elgondolásában, a szakfeladatok, váltuk a hadtápbiztosítás feltételrendszerében, megszervezésében és a végrehajtás változataiban. Új vonásként jelentkezett, hogy a „GRÁNIT-88” gyakorlat szinte azonnal követte a „ZENGŐ-88” gyakorlatot, s ezzel egy időben került végrehajtásra a rakéta éleslövészet a Szovjetunió állami lőterén, s folyt a felkészülés a vadászrepülő csapatok Lengyel Népköztársaságban történő éleslövészetének végrehajtására. A fenti körülmények egyrészt nagyobb feszültséget, tartós, folyamatos leterhelést okoztak a gyakorlókknak, ugyanakkor a „ZENGŐ-88”, „GRÁNIT-88” és az éleslövészet egymásra épülésével fokozatosan alkalmazkodott az állomány az egyre bonyolultabbá vált körülményekhez. Külön energiát követelő felkészülés és törzsgyakorlások nélkül egy „blokkban” az eddigieknél jóval nagyobb hatékonysággal, összességében időtartamában és a biztosítási tevékenység tartalmában koncentráltabban, az effektív gyakorlati napok számának növekedésével, ugyanakkor kisebb erő- és eszközráfordítással került a gyakorlat levezetésre.

A gyakorlat méretei, a valós és fiktív célok tömege, a zavarás mértéke, s ehhez kapcsolódóan a végrehajtandó minden oldalú biztosítási feladatok bonyolultsága jelentősen meghaladta a korábbi évek hasonló feladatainak paramétereit.

A kialakított hadműveleti helyzetben az ország jelentős részét elfoglaló ellenséggel vívott szárazföldi védelmi hadművelettel együtt került sor a honi légvédelmi hadművelet megvívására.

A gyakorlat elgondolásában megfogalmazott hadműveleti helyzet alapvetően meghatározta a hadtáptörzsek és -alegységek tevékenységének irányát, tartalmát, konkrét feladatait a felkészülés és a végrehajtás időszakában egyaránt.

A gyakorlatra történő felkészülés során az előljáró meghatározta azokat a főbb kutatási, feldolgozási területeket, melyek biztosíthatják tevékenységünk racionalizálását és operativitását a gyakorlat során. Ennek szellemében nagy súlyt helyeztünk arra, hogy ez esetben ne a már sokszor gyakorolt és viszonylag olajozottan működő biztosítási és ellátási feladatokat ismételjük, hanem *keressük az újszerű, sablonmentes, a bátékony, a haderőnem sajátosságait tükröző, annak követelményeit kielégítő módszereket*, s gyakoroljuk be azokat, melyek a légvédelmi hadművelet hadtápbiztosításának folyamatos szervezését, irányítását, végrehajtását és vezetését szünetmentesen, rugalmasan biztosítják a légi és földi ellenség aktív behatása, a veszteségek tömeges jelentkezése, a vezetési rendszerek romboltsága, hagyományos és vegyi fegyverekkel végrehajtott tömeges légitámadások körülményei között.

A fenti elgondolás szellemében a gyakorlat időszakaiban hadtáptörzseink összefogottan, a célokot kijelölve és ezek vizsgálatára koncentrálnak, részleteiben az alábbiak szerint tevékenykedtek:

I. A *gyakorlatra történő felkészülés* során kiadásra került előzetes intézkedés meghatározta azokat a felkészítési feladatokat, kutatási témákat, melyeknek a gyakorlat konkrét viszonyai közötti feldolgozása átfogóbban értékelte, s a pillanatnyi helyzettől elvonatkoztatottá, általánosan alkalmazhatóvá tette azokat, lehetőség nyílt a kidolgozott változatok eredményességének megítélésére is.

II. A *gyakorlat első szakaszában* a légvédelmi és repülőcsapatok harci alkalmazása hadtápbiztosítási terveit pontosították a hadszíntéren tervezett védelmi és légvédelmi hadműveletek parancsnoki elhatározásainak megfelelően.

Ebben a szakaszban kiemelten vizsgáltuk a meglévő, működő, reális hadtápvédelmi rendszer alkalmazhatóságát, ennek beépülését alrendszerként a vezetés egységes rendszerébe, a vezetés automatizálás és a számítástechnika alkalmazásának elért színvonalát, a hadtápszervezetek, alegységek potenciális lehetőségeit, kapacitását az elvégzendő biztosítási feladatok és a rendelkezésre álló lebiztosított szállító és egyéb hadtáptechnika adaptálhatósága tükrében, az ellátási autonómia szintjét, a készletek decentralizálásának és felhasználásának rendjét, a tartalékok elhelyezését, azok hadműveleti-harcászati indokoltságát. Részterületként került vizsgálatra a honi légvédelmi rakétadandár hadtápbiztosítási rendszerére vonatkozó elgondolás, annak speciális jellege miatt, a Dunának a dandár harcrendjét két részre osztó földrajzi elhelyezkedés következményeként. Vizsgálat tárgya volt az átadásra kerülő hadseregrepülő hadtápbiztosításának rendszere. A tapasztalatok alapján foglalkoztunk ezen témák elemzésével, szintetizálásával, a jelen alkalmazott módszerek tökéletesítésének, továbbfejlesztésének irányával.

III. A *második szakaszban* a légvédelmi és repülőcsapatok harctevékenységére, a légvédelmi hadművelet során megvalósuló hadtápbiztosítás elméleti és gyakorlati kérdéseit dolgoztuk fel.

A témán belül kimunkáltuk az operatív vezetés kérdéseit, s megkezdtük az automatikus vezetés alkalmazási lehetőségeinek kutatását és részterületein elért eredményeinknek megfelelően ezen módszerek begyakorlását.

Feldolgoztuk a tömeges nagy erőkkel végrehajtott légitámadások következtében jelentkező nagy mennyiségű személyi és anyagi veszteségek gyűjtésének, jelentésének alkalmazható módszereit, pótlásának lehetőségeit, külön figyelmet fordítva az ellátási autonómia megtartásának, a hadtápbiztosítás megőrzésének, illetve helyreállításának kérdéseire. Számvetéseket készítettünk a szükséges anyagszállításokra, az anyagszükségletek kiszállítási ütemezésére, valamint a kirakó állomások, termékvezeték csatlakozások használatával kapcsolatos közúti szállítótér-felhasználás tervezésére. A tömeges légitámadások következményeinek felszámolása, az új harcrend kialakítása után, annak megfelelően megkezdtük az ellentámadással egyidejűleg végrehajtandó légvédelmi hadművelet hadtápbiztosításának megtervezését.

A gyakorlat vezető hadtáphelyettese elgondolásának megfelelően a végrehajtás során a hadtápbiztosítás szervezése, irányítása, vezetése terén több, eddig perifériális kérdésként kezelt problémát, kellően fel nem dolgozott területet kísértünk figyelemmel, lehetőségünk volt a „megkövesedett” sémáktól való elszakadásra és a célszerűség legmesszebbmenőbb figyelembevételére.

Tapasztalataink nagy része kapcsolódik a honi légvédelmi és repülőalakulatok harctevékenységéhez, s annak legfontosabb hadtápbiztosítási sajátosságaihoz, melyek a következők:

- a honi légvédelmi és repülőcsapatok hadtápanyagokkal történő ellátása egyszakos területi ellátási rendszerben kerül megvalósításra;
- a honi légvédelmi és repülőalakulatok - egy gépkocsi szállító zászlóalj kivételével - csak a csapatok állományába szervezett hadtápszervezetekkel, alegységekkel rendelkeznek;
- az anyagszállítás az anyagok többségénél csapateszközzel a központhadtápbiztosító raktáraiból, a legnagyobb volumenű üzemanyag-szállítás kirakó állomásokról, népgazdasági termékvezeték csatlakozásokról történik;
- az alakulatok háborús feladataikat döntően béke elhelyezési körleteikben oldják meg. A „béke elhelyezési körletben” kifejezés magába egyesíti több, egymástól jelentős mértékben eltérő sajátossággal, jellemzőkkel, adottságokkal rendelkező alakulatot.

A honi rádiótechnikai századok műszerkertjei és honi légvédelmi rakétaosztályok tüzelőállásai lehetnek laktanya-közeliek 1-3 km, vagy távoliak 10-15 km-re a laktanyától.

A honi rádiótechnikai dandár alegységei, dandártörzstől 300 km-re is települhetnek, s még a béke repülőtereken belül is jelentősek (1-5 km) a távolságok.

Ezek a sajátosságok természetesen a hadtápbiztosítás terén is speciális szervezést, az erők és eszközök célnak megfelelő alkalmazását teszik szükségessé. A laktanya távoli tüzelőállásokkal, illetve műszerkerttel rendelkező alegységeknél megnevelkednek a szállítási feladatok, biztosítani kell a vízellátást és meg kell oldani az egészségügyi biztosítást. Az étkezést pedig az elkészített ételek minőségét megtartva kell eljuttatni a harcolókhoz.

A repülőalakulatok alkalmazási tervük szerint működhetnek egy időben 1 alap és 2-3 hadműveleti, vagy tartalék repülőtéren (szövetséges repülőalakulatok ellátásában is részt vesznek a helyzettől függően), melyek távolsága 60 és 150 km között változhat, de a gyakorlat során előfordult a 200 km-es távolság is. A honi rádiótechnikai századok és kismagasságú állásaik, valamint a repülőterek és állások időszakos, a harctevékenység

dinamikájától, az ellenség behatásától, valamint az időjárástól függő váltása újabb specifikusan jelentkező problémákat vetnek fel a hadtáp vezetése és a végrehajtandó alegységek számára.

Az alakulatok ellátási feladataik megoldására elsősorban a béke helyőrségekben, de szállítókapacitásuk, s a megtett fordulók számától függően a kitelepülési helyeken is az ellátás során az előjáró engedélye alapján meglévő béke készleteiket is felhasználhatják, melyek átlagosan 8-10 napi harctevékenység utánszállítás nélküli hadtápbiztosítását teszik lehetővé. Természetesen anyagfajtánként jelentős az eltérés, a 8-10 nap a szűk keresztmetszetet jelentő repülő hajtóanyag-készleteket jelenti, a többi hadtápanyagnál ez a lehetőség bővebb, így pld. élelmezési anyagból átlag 40 napi készlet áll rendelkezésre.

A béke elhelyezésben tevékenykedő alakulatoknál az ellátásra maradéktalanul felhasználhatók a stacionáris hadtápjelentő objektumok, melyek fokozottabb „komfortot” biztosítanak a hadtápbiztosítási feladatok megoldásában (repülőüzemanyag töltőrendszerek, konyhák, gépkocsi üzemanyag-töltő kutak, üzemanyaglabor stb. és egyéb beépített hadtáptechnika).

A hadtápszervezetek - sem a személyi állomány, sem a rendszeresített technika vonatkozásában - a „megosztva tevékenykedés” harcászati követelményének teljesítését jelenleg zökkenőmentesen nem teszik lehetővé.

A honi légvédelmi és repülőegységek, -alegységek hadtápszervezeteiből jelenleg két autonóm csoport hozható létre, de három egyenlő minőségi színvonalat biztosító ellátó részleg már csak az ellátás színvonalának, biztonságának jelentős mértékű csökkenése mellett különíthető ki.

A sérültek, betegek kiürítése szintén egyszakaszos rendszerű, a honi légvédelmi és repülőegységek, -alegységek erőivel és eszközeivel történik az utalási rend szerint kijelölt katonai és polgári egészségügyi intézetekbe, vagy a közelben települt tábori egészségügyi zászlóaljra, osztagra.

Bonyolítja a hadtápok irányítását az a tény, hogy a honi légvédelmi és repülőcsapatok hadtápszolgálati önálló híradó hálójával nem rendelkeznek. Vezetési feladataikat a harcvezetési rendszeren, elsősorban vezetékes eszközökön valósíthatják meg, s itt érthető módon a harc feladatok irányítása az elsőrendű.

Az általános honi légvédelmi vezetékes rendszertől is eltérő a hadtápvezetés rendje a honi rádiótechnikai alegységek vonatkozásában, ahol a hadtápvezetés struktúrája nem követi a harcvezetés szervezetét. A honi rádiótechnikai dandár hadtáptörzs közvetlenül irányítja a 21 honi rádiótechnikai század hadtápbiztosítási tevékenységét.

A gyakorlat végrehajtása során új módon vizsgáltuk és szerveztük végrehajtandó biztosítási feladatainkat. Meglévő szervezeteink, lehetőségeink, ellátási szisztémánk alapos vizsgálatát végeztük el. Átgondoltuk az anyagellátás, szállítás jelenlegi rendjét, a felhasznált anyagi készletek pótlása ütemének célszerűségét, a vezetés és együttműködés kérdéseinek változatait.

Természetesen ezen kérdések, területek problémáinak kibontása és megoldása hosszabb, mélyebb vizsgálatot követel. Azonban már a gyakorlat során több előremutató következtetésre jutottunk, melyeket további tevékenységünk során hasznosítani kívánunk.

A légvédelmi hadművelet hadtápbiztosításának elérhető színvonalát, valamint az új alkalmazható eljárásokat alapjaiban befolyásolja a rendelkezésre álló hadtápszervezet kapacitása. A meglévő hadtápszervezet a jelenlegi modern harcéljárások és követelmények mellett már nem képes biztosítani a zavartalan hadtápbiztosítás feltételeit minden esetben.

A „GRÁNIT-88” gyakorlaton újból bizonyítást nyert, hogy a honi légvédelmi és repülőegység, -alegység hadtápok teljesítőképességének legszűkebb keresztmetszetét a hadtáptechnikai eszközök mennyisége, lebiztosított technika harcászati technika adatai, teljesítőképessége jelenti. A honi légvédelmi és repülőalakulatok sajátosságai miatt rendkívüli szerepet játszanak a „kis” alegységek és azok hadtápjai. A jelenleg rendszerben levő technikai eszközökkel, azok alacsony száma és technikai paraméterei miatt a hadtápok csak jelentős erőfeszítéssel képesek feladataikat megoldani, továbbá szükségesszükszerek bevonásával és ezt is csak veszteség nélküli technikával, mivel két mozgókonyhát nem lehet háromfelé osztani, de ugyanezt mondhatjuk a vízellátás, az üzemanyag-ellátás és egyéb hadtáptechnika biztosítására is.

A jelenleg rendszeresített hadtáptechnika kapacitásadatai miatt nem teljes mértékben felel meg minden honi légvédelmi és repülőalakulat sajátosságainak. Ezért szükségesnek tartjuk kisebb teljesítményű és méretű vontatmányként vagy gépkocsin történő szállításra alkalmas technika kifejlesztését és rendszeresítését.

A kisalegységek hadtápjai autonómiájának növelése és tábori ellátásuk biztosítása érdekében egyrészt 30-40 fő élelmezési ellátására alkalmas egységfelszerelés és főzőeszköz-készlet kialakítása szükséges a már meglévő eszközök mellett, s biztosítani kell a hűtőkapacitást és a vízellátást, melyre a hűtő utánfutó és a 600 literes vízzállító mielőbbi rendszeresítése a leggazdaságosabb. Egy másik változatként megoldhatónak látjuk a népgazdaságban már meglévő pb-gázzal működő főzőeszközök, s vízzállító ládák rendszeresítését.

Az egészségügyi biztosítás terén a helyzet hasonló, hiszen a ZSH rendszeresített állománya (egy egészségügyi tiszthelyettes, egy fő egészségügyi katona, egy fő gépkocsivezető, egy db sebesültszállító gépkocsi) a jelenlegi megnövekedett feladatok mellett a megosztást szintén nem biztosítja, s már a második részleg ellátása is alacsonyabb szinten valósulhat meg. A kiürítés megoldható szükségesszükszerekkel, azonban az ellátás nem.

A honi rádiótechnikai századok és a honi légvédelmi rakétaegységek állományában szállítási feladatok végrehajtására 2-3 tehergépkocsi, ezen belül 1-2 AVIA típusú tehergépkocsi került rendszeresítésre, melyek teherbírásuk és fogyasztásuk alapján nagyon jól megfelelnek béke beszerzési feladatok ellátására. A terepen való mozgásra korlátozottan és vontatásra egyáltalán nem alkalmasak. A probléma megoldásaként a lehetséges mértékben a közúti tehergépkocsikat a béke helyőrségek ellátására alkalmazzuk. A végleges megoldás azonban terepjáró és vonóhoroggal ellátott gépkocsik rendszeresítése. A jelenleg rendszeresített hadtápszervezetek a szárazföldi csapatok szervezeteinek megfelelően kerültek rendszeresítésre, ezek azonban nem minden téren felelnek meg a honi légvédelmi és repülőcsapatok többsége sajátosságainak.

Ezek a tapasztalatok megmutatják azt, hogy az alkalmazástól, az utalás, illetve önálló ellátás rendjétől, az ellátó bázisoktól egészségügyi intézetektől való távolság függvényében az eddigiektől nagyobb differenciálással szükséges kialakítani az alegység-hadtápok szervezetét.

Kimunkálásra vár a repülőterek váltásakor azok berendezése, meghatározott időre, – például váratlan csapás esetén – az utakon való előrevonás és visszavonás, az anyagvételezés és csapatszállítás rendje a szárazföldi csapatok egyidejű tevékenysége mellett.

Ezért a repülőterek folyamatos üzemeltetésének biztosítására *szükségesnek látszik a repülőalakulatoktól független üzemeltető szervezetek létrehozása*, melyek oszthatóak, s képesek két-három, esetleg több kisebb repülőter üzemeltetésére, s legalább repülőszázad erő egyidejű ellátására.

Ezen szervezet létrehozása elsősorban az elvonuló csapatrepülő alakulatok biztosításának megoldási formája lehet, hiszen a repülőterek váltása különösen nagy távolságra a földi kiszolgáló állománnyal (lépcsővel) időben csak a legtrikább esetben követhető.

Egy másik változatként lehetségesnek látjuk egy tartalék repülőterellátó, -üzemeltető zászlóalj – az MN Légvédelmi és Repülő Parancsnokság alárendeltségében – a meglévő MN 9973 és más műszaki alegységek bázisán történő létrehozását a megfelelő mennyiségű mobil repülőellátó és kiszolgáló technikával.

Az elkövetkező időszakban a gyakorlatok során az elgondolások realitásának, használhatóságának, s az optimális szervezeti keretek kialakításának, a szervezetek által elvégzendő feladatok pontos megfogalmazásának érdekében meggondolandónak tartjuk az önálló repülőműszaki zászlóalj szervezet alkalmazását gyakorló harcrendi elemként. A tapasztalatok feldolgozása után, ha bizonyított a szervezet előnye, javasoljuk az új szervezet kísérleti bevezetését, rendszeresítését, majd véglegesítését, illetve az új típusú szervezet elterjesztését. A rendszerbe állítás majdani előkészítése során célszerű figyelembe venni a szovjet és más szocialista országok ezirányú tapasztalatait, mind a szervezet kialakítása, mind feladati meghatározása során, az oszthatóság és az autonóm működőképesség biztosításának szem előtt tartásával.

A harc helyzet ilyen alakulása felvetette a repülőalakulatok és honi rádiótechnikai alegységek raktárainak, repülőtereinek, állásainak kiürítését. Alapvető hadtápcél a meglévő, felhalmozott anyagi készletek és hadtáptechnika megmentése, kivonása a veszélyeztetett területekről.

Az ellenség térnyerése előtt egy módszerként törekedtünk a készletek egy részének hátratelepítésére, mely feladat végrehajtása érdekében a hadtest hadtápszolgálata különféle szállítóerőkkel és -eszközökkel került megerősítésre.

Amennyiben az ellenség betörése váratlan, úgy mincs lehetőség „ad hoc” kialakítani a feltétlenül elszállítandó (az alakulat tevékenységéhez létfontosságú készletek) anyagok körét úgy, hogy fordulóként figyelembe vegyék a lépcsőzésben a fontosságot, s azt, hogy a helyzet változásának megfelelően lehetséges, hogy több fordulóra nincs lehetőség. Ezért már béke időszakban minden veszélyeztetett ezrednél, alegységnél ki kell alakítani, meg kell tervezni a kiürítés, hátravonás rendszerét, rendjét, sorolni, lépcsőzni kell az anyagokat, azok fontosságának megfelelően. Az elszállíthatatlan hadtápanyagokat egyrészt át kell adni a saját, illetve szövetséges szárazföldi és repülőcsapatoknak, s a csapatrepülőeknek, esetleg a népgazdaságnak, illetve fel kell készülni ezen készletek megsemmisítésére.

A „GRÁNIT-88” gyakorlat tapasztalatai alapján megkezdtük ezen követelmények konkrét feldolgozását, a tervek alakulatonkénti kidolgozását.

Csapataink élet- és működőképessége megőrzésének, illetve feltételei javításának érdekében ezen gyakorlaton is *alkalmaztuk a készletek, hadtáperők széttelepítését.* A gyakor-

lat megmutatta, hogy egyedül a hadtáp széttelepítése kivonása a csapások alól nem oldja meg a problémákat, nem biztosítja a várt hatékonysággal a túlélést. Különösen megfontolást igényel e kérdés a honi rádiótechnikai századokra vonatkozóan, ahol a hadtápkörlet és anyagi készletek őrzésvédelme, a hadtáp kis létszáma miatt saját erővel szinte megoldhatatlan. A megoldást abban látjuk, hogy a honi rádiótechnikai század főállásból (szükség esetén laktanyájából) a szakmai munkában az adott időben részt nem vevő egész állomány és technika kerüljön kitelepítésre vegyes, sátor és állandó épület telepítésű életvédelmi körletbe.

Az említett változattal elérhetőnek láttuk egyeszt a csapás alóli erő- és eszközki-
vónást, másrészt az esetlegesen csapást szenvedő főállás mentése feltételeinek megterem-
tését, s nem utolsó sorban a hadtáp és egyéb anyagi készletek megbízhatóbb őrzés-
védelmét. Természetesen itt figyelembe kell venni a harci munka körzetének, a műszer-
kertnek távolságát, mert ez meghatározhatja a kitelepítés szükségességét.

Tapasztalatunk az, hogy a laktanyához közeli (1-3 km) műszerkerttel, illetve rakéta tüzelőállással rendelkező alakulatoknál nem célszerű a hadtáp kitelepítése, hiszen stacioner feltételek között a hadtápbiztosítás tárgyi lehetőségei előnyösebbek és a védettség kritériumai is jobban biztosítottak. Az előjáró és a saját tapasztalatunk is azt mutatták és támasztották alá, hogy a kitelepített hadtáp műszaki védettségére is nagyobb figyelmet kell fordítani, s már békében meg kell teremteni, el kell végezni az életképesség javítását célzó lehetséges munkálatokat, illetve a tervezett körletek kiválasztásánál törekedni kell a megfelelő védettséget biztosító körletek, építmények felhasználására, maximálisan figyelembe véve a költségkímélés követelményeit.

A gyakorlat során az eddigieknél *határozottabban törekedtünk anyagi decentrumok lét-rehozására*, amelyet egyrészt az egyszakaszos ellátási rendszer – közbeeső ellátó raktárak, tartalékok hiánya – sajátossága, másrészt a harcrend Duna, illetve Balaton általi tagolása, földrajzi elválasztottsága indokolt.

Az anyagi decentrumokat a sérült gépjármű-gyűjtőhelyek közelében jelöltük ki, ez több megfontolásból látszott logikusnak:

- a sérült gépjármű-gyűjtőhely ellátásával együtt az ellátás, kiszolgálás és őrzés-
védelem, híradás kérdései hatékonyabban megszervezhetőek és megvalósíthatók;
- a sérült gépjármű-gyűjtőhelyek elhelyezkedése biztosítja az ellátandó alakulatok
szükség szerinti gyors elérését, s az anyagi készletek pótlását;
- a megjavított szállítóeszközök igénybe vehetőek az ellátásra, a visszatérő szállí-
tóeszközök pedig bekapcsolódhatnak a kiürítési feladatok végrehajtásába.

Az anyagi decentrumokkal kívántuk elérni a gyors veszteségpótlást, illetve a csapá-
sok következményeinek anyagi felszámolását. Az anyagi készleteken kívül szállítóeszkö-
zöket is csoportosítottunk a sérült gépjármű-gyűjtőhelyek körletében. A készletek az
alakulatok béke készleteiből, a szállítóeszközök egyrészt saját, másrészt a szállító zászlóalj
állományából kerültek kikülönítésre. Ezt a rendszert úgy kívánjuk továbbgondolni
a megszerzett tapasztalatok alapján, hogy ebbe bevonjuk a szállító zászlóalj alkalmazási
csoportosításait is. Új változatként merült fel a gyakorlat során az, hogy az alakulatok
részére a veszélyeztetettség időszakában már kiszállításra kerültek a repülőszer és
bomba, repülőműszaki és egyéb fegyverzettechnikai anyagok közül az úgynevezett
„dömping” anyagok, amelyekből jelentős készletek állnak rendelkezésre. Így a szállító
zászlóalj leterheltsége csökkent, felhasználási lehetősége szélesedett. Nagyobb manőve-
rezési lehetőséget tesz lehetővé ez a változás, s a meglévő szállítóeszközök egy részének

átalárendelésével biztosítja a honi légvédelmi hadtest és csapatrepülőik részére egyrészt a szállítóter tartalék megteremtésének, másrészt a rendkívüli feladatok, így csapás következményeinek felszámolása, a várható csapás alóli kivonás, s a kiürítés feladatainak végrehajtását, s lerövidíthető az utánszállítás és kiürítés végrehajtásának időtartama.

A területi ellátási rend megfelel a honi légvédelmi és repülőcsapatok ellátási igényeinek, sajátosságainak. Azonban ezen a gyakorlaton is ugyanúgy ahogy az előzőekben, kitűntek a rendszer korlátai, nevezetesen, hogy nem minden anyagféleség vételezhető 50–60 km-en belül. Külön gondot jelent az, hogy a raktárak elhelyezkedése olyan, hogy a víziakadályok, s ezek leküzdhetősége nehézkessé teszi, a hidak romboltsága esetén megghiúsítja az anyagellátást. Épp ezért szükségesnek tartjuk az ellátóbázisok területi elhelyezkedésének javítását, s ellátóközetek, komplex ellátóbázisok, raktárrészegek kialakítását, s a kitelepitett önállóan tevékenykedő alegységek anyagvételezésének központaktárból, ellátó alakulattól és népgazdasági szervektől való – az anyagalakulattól független – végrehajtását.

Maga a védelmi hadművelet kínálja a szárazföldi hadtestek, hadsereg hadtápsávjában elhelyezkedő honi légvédelmi és repülő kisalegységek anyagellátásának egyik célszerű módozatát, amely változat szerint a központhadtáp erői a hadsereg, hadtest raktáraihoz szállítanák ki ezen alegységek anyagszükségletét, s azok innen vételeznének.

A honi légvédelmi és repülőcsapatok a meglevő tárolóter-kapacitásra támaszkodva anyagfajtától függően maximálisan 8–40 harcnapra elegendő készletet képeznek. Ezen készletek a beépített tábori tárolóter, a szállítóeszközök emelő kapacitásának színvonala miatt azonban – különösen a repülő és gépjármű-hajtóanyagok – csak kis részben telepíthetők szét és vonhatók ki az ellenség csapása alól.

A legnagyobb feszültség a kulcsszerepet betöltő repülő-üzemanyag biztosítottasága területén tapasztalható, amelyből az állandó repülőterek „óriás” tartályaiban tekintélyes készletekkel rendelkezünk, széttelepítésükre ugyanakkor igen korlátozottak a lehetőségek, amikor nyilvánvaló, hogy az ellenség repülőterek elleni csapásai a repülő-üzemanyagkészletek menthetetlen megsemmisüléséhez vezetnek. A rendszeresített hajlékony falú tartályok felhasználása a repülő-üzemanyag széttelepítésére és tárolására a konzerváló anyagok miatt nem vagy korlátozottan szükségesszükszéként alkalmazhatóak. Megoldást jelenthetne a szárnyvonalakra kitolt és álcázott vasúti tartályvagonokba, üzemképtelen, de még jó minőségű tartállyal rendelkező töltőkocsikba, a repülőterek közelében levő polgári rendeltetésű tárolóeszközökbe történő széttelepítés.

A gyakorlat során készített számvetések megmutatták, hogy jelentős tartalékok állnak rendelkezésre a repülőter-gondnokságok, MHSZ, MÉMRSZ és egyéb szervezetek tárolóeszközeiben, ezek elsősorban csapatrepülő, illetve szállítórepülő, illetve szállítórepülő és helikopteralagségek feltöltésére alkalmasak, de szükség esetén honi vadászrepülő-rajok ellátását is képesek biztosítani. Ezen készletek lehetséges növelése új ellátási bázisokat eredményezhetne, s javíthatná a csapás védettséget.

A gyakorlatra történő felkészülés s a végrehajtás során kidolgozásra kerültek a *hadtápbiztosítás megszervezéséhez és végrehajtásához szükséges klasszikus hadtápvvezetési okmányok* és kísérleti segédokmányok.

A biztosítási tervek tartalmának újragondolása azonban elodázhatatlan, mert a haderőnem sajátosságait a jelenleg kialakított rendszer nem teljes mértékben veszi figyelembe. A számvetések egyes területeken túl részletesek, a század szintig számvetettek. A nagybani számvetések pedig a vezető törzsek számára az általánosan alkalmazott mér-

tekegységekben kerültek kidolgozásra. A harcvezetés rendszerében ugyanakkor például a repülő-hajtóanyagoknál a „bevetés”-nek, mint mértékegységnek van létjogosultsága. Az összesített számvetések szakmailag hiába pontosak, hiszen a készletek nagymérvű átcsoportosítására nincs lehetőség, viszont azok elhelyezkedését nem fejezi ki, a tulajdonképeni felhasználási lehetőségekre nem utal. Ezért át kell gondolni és dolgozni számvetéseinket, s meg kell változtatni azokat a szárazföldi csapatok ellátási rendjétől és módszérértől való eltéréseknek megfelelően úgy, hogy maradéktalanul feleljenek meg a légvédelmi és repülőcsapatok sajátosságainak. A kidolgozás után pedig egy egységes rendszerbe kell foglalni ezen számvetéseket, okmányokat oly módon, hogy azok elkészítése után az adatok egyszerű összesítésével lehessen az összes alárendeltre vonatkozó egységes képet alkotni.

A PK HTPH biztosítási tervterképe minden tagozatban tartalmazza azokat az adatokat, melyek a hadtápbiztosítás megszervezéséhez szükségesek, azonban ugyanezeket az adatokat tartalmazzák a szolgálatiág-főnökök biztosítási tervterképei is, kiegészítve kapacitásadatokkal. A gyakorlat bizonyította, hogy a szolgálatiág-főnökök biztosítási tervterképei kidolgozása nem célszerű, s fizikailag is nehezen megvalósítható, hiszen a hadtápvezetési csoportok 2-3 fővel tevékenykednek váltásos rendszerben, szolgálati áganként megkülönböztetés nélkül. Ezért célszerűnek látjuk az egységes hadtápbiztosítási terv kidolgozását, mellékletként pedig a szolgálati ágak számvetéseit, melyek tartalmazzák a hadtápok vezetéséhez, irányításához nélkülözhetetlen, s az adattárakban nem található adatokat.

Az összes jelentésnek, éppen úgy mint a veszteséjelentések, egységes rendszert kell alkotnia, s azokat a lényeges információkat kell tartalmaznia, melyek a hadtápvezetéshez, döntéshozatalhoz szükségesek, s képet adnak a hadtáp állapotáról.

Sikerült jelentősen meggyorsítani a gyakorlat alatt az információáramlást, s valódi operatív információk biztosítását megoldani, amelyek a különböző vezetési szintek hiányában jelentős eredményt jelentenek.

A hadtápvezetés leglényegesebb technikai problémája a törzseinknél és csapatainknál az önálló hadtáp-híradórendszer hiánya. Annak ellenére, hogy a kiadott és bekért információk koncentrált továbbításával jelentős időt takarítunk meg, még mindig nem kellő színvonalú az operatív beavatkozás lehetősége, különösen a kisalegységeknél.

Tapasztalataink azt mutatják, hogy az információ a honi rádiótechnikai század törzseknél elfekszik. Ezért szükségesnek tartjuk az automatizált vezetési eszközök elterjesztését, s adattovábbító alrendszerek telepítését a végpontokon.

A híradóeszközök és rendszerek hiánya különösen a vezetékes eszközök rombolásának időszakában jelent súlyos nehézséget a vezetésben, különösen nehéz helyzetet eredményez a szállító zászlóalj vezetésében, mely több a zászlóaljtörzstől nagy távolságra tevékenykedő csoportban oldja meg feladatát.

Mind a tervezés, mind a végrehajtás időszakában nagy szükség van minden tagozatban egy pontos, jól vezethető helyzetértékelő adattárra valamennyi hadtáptagozati ágnál. A megalapozott döntéshozatal megköveteli a pontos adatszolgáltatást, ez manuális módon a váltások a létszámok korlátozottsága miatt szinte megvalósíthatatlan. Ezért mindenképpen igénybe kell vennünk a gépi adatfeldolgozás által biztosítható lehetőségeket. Az így felszabaduló időben pedig a csapatok hadtápvetésének helyszíni felügyeletét nagyobb erővel valósíthatják meg a magasabb törzsek.

Egységeink, magasabbegységeink rendelkeznek békében számviteli részlegekkel. Alakulataink döntő többsége feladatait béke elhelyezésben oldja meg, így lehetséges ezen részlegek bekapcsolása a döntéselőkészítő és anyagnyilvántartó tevékenységbe. Ezen követelményeknek megfelelő programok központi kialakítása és a géppark egységesítése (legalább hadtest, CSRP alárendeltjai szintjén), s a közöttük végrehajtható adat-továbbítás megoldása után felelnének meg számviteli részlegeink a támasztható követelményeknek.

A gyakorlatra történő felkészülés keretében, s a végrehajtás során kezdeti lépések történtek *számítógépes programok* kialakítására és felhasználására. Kidolgoztuk és alkalmaztuk az 1. jav. súlyadatai, az anyagszámvetés, egészségügyi biztosítási számvetés veszteség-nyilvántartás, szállítási számvetés programjait.

A felhasználás során azonban kiütköztek ezek hiányosságai. Azt a tanulságot szűrtük le, hogy először pontosan meg kell fogalmazni, hogy mit várunk a géptől, s ennek megfelelően kell kialakítani szakembereknek a megfelelő programot. A programoknak olyanoknak kell lenniük, hogy a gépek által biztosított adatok külön átdolgozás nélkül megfeleljenek a különböző vezetési szinteknek. Ez megköveteli az egységes rendszer kialakítását.

Az ellenőrzéseket össze kell hangolni, hogy elkerülhető legyen az ellenőrzések sűrűsödése egyes, több esetben nem is „proponált” alakulatnál, mely magával vonja azt, hogy más fontos helyeken azok esetleges távolsága miatt az ellenőrzések elmaradnak. Ezért a továbbiakban a gyakorlat során alulról felfelé minden törzs jelenti ellenőrzési tervét az átfedések elkerülése, s helyszíni beavatkozás javítása, ezzel a vezetés operativitásának emelése érdekében.

A gyakorlatra kialakított *hadműveleti-barcászati helyzet felvetette a hadtáp együttműködésének, mint fő kérdés feldolgozásának szükségességét*. A honi légvédelmi és repülőalakulatok helyzetét bonyolította az, hogy az ország területén első lépcsőben egy szovjet és egy magyar hadsereg folytatott védelmi hadműveletet a gyakorlat elgondolása szerint.

Az együttműködés kérdéseinek feldolgozására az MN HTP TÖF és az MN HTP szolgálatfőnök elvtársak együttműködési foglalkozásokat vezettek le.

Az együttműködők köre szintenként és alakulatonként változó képet mutat. Alapvetően a védelmi hadművelet (harctevékenység) során hadtápegység együttműködést kell szervezni a szárazföldi csapatokkal (saját, szövetséges) a központhadtáp szerveivel, a háttországi katonai és polgári szervekkel, szervezetekkel, a társfegyveres testületekkel, s a szövetséges légierő hadtápszerveivel.

Az együttműködés szervezeti keretei adottak, s az együttműködés területei is ismertek. Ezek közül fontossága miatt kiemelés érdemel a csapatrepülőök átadása előtti együttműködés a felkészítésben, az átadás után pedig az ellátásban speciális anyagok vonatkozásában, az utak, az IÁK-ok igénybevétele, a vasútiállítás terén, a kölcsönös tájékoztatás, az egyes objektumok, műtárgyak állapota, csapások az azok következményeinek felszámolása, egységes, biztosított szállítóoszlopok létrehozása területén, a sérültek ellátása, kiürítése, s a sérült, katapultált hajózó állomány felkutatása, valamint közegészségügyi-járványügyi és állategészségügyi kérdésekben.

A gyakorlat tapasztalatai megmutatták, hogy az elveken kívül nagyobb figyelmet kell fordítani a konkrét együttműködési módszerek kidolgozására, különös figyelemmel a védelmi hadműveletek során végzendő tevékenységre.

A lehetséges mértékben szükséges meghatározni eszközrendszerét, kidolgozni és már béke időszakban begyakorolni az együttműködés elemeit.

Tapasztalatunk szerint a sikeres együttműködés alapfeltétele a gyors információcsere, s az ehhez kapcsolódó gyors döntéshozatal. Ennek megfelelően célszerűnek tartjuk tapasztalataink alapján eleve meghatározni, hogy milyen kérdésekben, mely alakulat kivel működhet együtt, s csak ezen jogköröket meghaladó kérdésekben érvényesüljön az előjáró együttműködést szervező jogköre, illetve kötelessége.

A váratlanul felmerülő együttműködési feladatok bonyolítását pedig a szintben döntéshozatalra jogosult szervezet koordinálja.

Véleményünk az, hogy rendkívül fontos az előjáró által szervezett együttműködés esetén az érintett szervezetek egyidejű és azonos mértékű, azonos tartalmú tájékoztatása. A részletkérdések feldolgozását és egyeztetését pedig a végrehajtókra kell bízni, természetesen amennyiben ez valamilyen magasabb cél elérését nem zavarja meg.

Az információtovábbítás legfontosabb eszköze a híradórendszer, melynek egységesítését meg kell oldani, s ebbe különösen a védelmi hadműveletek során egy sávban tevékenykedő minden szervezetet, harcrendi elemet be kell vonni, s ugyancsak vonatkoznia kell ennek az elvnek a veszély-, illetve csapásjelzésekre.

Az együttműködés területeinek felmérése után további feladatunk ezen témák feldolgozása, teljes mélységű átgondolása, s a megfelelő módszerek kidolgozása, a feladatok és ezek megoldási módszereinek egyeztetése.

A „GRÁNIT-88” légvédelmi rendszergyakorlat *hadtápvezetője és a döntőki állománya követelménytámasztása*, az új hatékony módszerek feltárására, kidolgozására és biztosítási tevékenységünk továbbfejlesztésére ösztönző irányító tevékenysége nagyban segítette azt, hogy új, az eddigiektől gyökeresen eltérő szemléletet, felfogást alakítsunk ki, s bátran megkezdjük a haderőnemünk sajátosságainak legjobban megfelelő vezetési és ellátási rend kidolgozását.

A *gyakorlat tapasztalatai alapján* egy egységes rendszerbe foglalt teljes mélységben átgondolt, a gépi eszközöket maximálisan felhasználó, az automatizálás előnyeit biztosító rendszer folyamatos kidolgozása, s ennek gyakorlati megvalósítása, hadtápbiztosítási feladataink mind magasabb színvonalú végrehajtása érdekében.

Ezen tapasztalatok felhasználása a honi légvédelmi és repülőcsapatok hadtápbiztosítása terén eddig elért eredmények továbbfejlesztése érdekében szükséges.

A tapasztalatok feldolgozását, s az egyes feladatok megoldását az elkövetkező időszakban elsősorban saját erőből megoldani, csak elméleti szinten vagyunk képesek. Elgondolásaink megvalósításának anyagi konzekvenciáit és ezek realizálását a rendszersítésre kerülő új technikai eszközök bevezetése, új szervezetek feldolgozása és mások megszüntetése képezheti. A gyakorlat tapasztalatait felhasználva át kell dolgoznunk és egységesítenünk kell a honi légvédelmi és repülőcsapatok rendszerében a vezetés, irányítás és ellátás rendjét, kiválasztva a leggazdaságosabb, legracionálisabb és legcélravezetőbb módszereket.

A honi légvédelmi rakétaezred hadtápbiztosításának lehetőségei a várható légi ellenség által mért csapások következményei felszámolásakor

Vágner Béla Órnagy

A tudomány, technika gyors léptékű fejlődésének eredményeképpen a nyugati hadseregeknél jelentős mennyiségű nagy pusztítóerővel hatótávolságokkal és találati pontossággal rendelkező tömegpusztító fegyver és új hagyományos fegyver jelent meg. Ezzel együtt változtak a harc, hadműveletek megvívásának elvei is, új korszerű harceljárások alakultak ki. Mindezek mind gyakrabban vetik fel a csapatok harcckészége helyreállításának kérdését.

Adódik ez a harccképtelenné válás lehetőségének növekedéséből és sokféleségéből, illetve ebből következően a helyreállítás feladatainak sokoldalúságából, és összetettségéből. Alapvető kérdésként vetődik fel, hogy miben áll, milyen körülmények között válhatnak harccképtelenné a csapatok.

Ismeretes, hogy a „Magyar Népköztársaság honi légvédelmi rendszere” a Varsói Szerződés tagállamai egységes légvédelmi rendszerének első lépcsőjében, mellékírányban és határ menti körzetben helyezkedik el. Ebből ered az a sajátosság, hogy – „légvédelmi feladatokat” elsősorban a harcászati légierő gépei ellen kell megoldania. Ez vonatkozik a honi légvédelmi rakétacsapatokra is, és azt is jelenti, hogy a honi légvédelmi rakétacsapatok várható veszteségei ellenséges légicsapások következtében döntő mértékben a harcászati légierő csapásaitól függ.

Egy esetleges háború esetén a nyugat-európai hadszíntéren állomásozó 4. és 5. Szövetséges Harcászati Légi Parancsnokság (SZHLP) erőinek légi támadásával kell számolnunk az ország területe ellen.

Ez a légvédelmi rakétaezred vonatkozásában DNy-ról 30–32 célt, 80 db repülőgépet, 4–8 db szárnyasrakétát jelent, ÉNy-ról 18–20 db cél, 40 db repülőgépet, 2–3 db szárnyasrakétát jelent. A hadszíntéri légi vagy légvédelmi hadművelet várhatóan 2–7 napig tart, melynek során váltakozó időszakokként, egymást követő néhány (5–8) tömeges légicsapással, 5–10 légicsapással, közötté szórványos légi tevékenységgel kell számolni, mely lehet hagyományos, illetve töpfe. csapás. *Tömeges légicsapás*: (TLCS): a harcászati légierő, harcászati-, hadműveleti rakéták, szárnyasrakéták, előre megtervezett, hadszíntér mértékben összehangolt, rövid idő alatt végrehajtott tevékenysége. Ideje: 1–1,5 óra.

Az ellenség pusztító csapásainak *főbb célpontjai* a légvédelmi rendszer áttörésének időszakában, tehát a harcászati rádiótechnikai álláskörletek, fontos vezetési pontok és honi légvédelmi rakétaosztályok harcrendje és repülőterek lesznek.

A továbbiakban elsősorban főbb politikai, ipari, közlekedési központok, objektumok, valamint a szárazföldi csapatok főcsoportosításai válnak a csapásmérés fő célpontjává, és ezek oltalmazása, egyben a honi légvédelmi rakétaezred alapvető feladata.

A vietnami, de az arab–izraeli háborúk légvédelmi rakéta csapatokkal oltalmazott objektumok támadása előtt, előbb a légvédelmi rakétaosztályokra mértek csapást. A légi ellenség támadása következtében, amikor és a légvédelmi rakétaosztályok rövidebb-hosszabb ideig elveszítetik harcképességüket, vagy megsemmisülhetnek, azaz megbomolhat a légvédelmi rakétaezred egységes harcrendje és tűzrendszere.

Az ellenség által mért csapások nagy veszteségeket okoznak előerőben, harci technikában és anyagi eszközökben. A legnagyobb arányú veszteséggel az első tömeges légitámadás időszakában kell számolnunk. Hagyományos fegyverek alkalmazása esetén egy-egy légvédelmi rakétaosztály ellen legalább 6–8 db vadászbombázó fog tevékenykedni, melyek közül legalább 3–4 db lefogyó és csapásmérő lesz. Atomfegyverek alkalmazása esetén – a légvédelmi rakétaosztályok ellen legalább 3–4 vadászbombázó fog tevékenykedni, amelyek közül legalább 1–2 lefogyó és csapásmérő lesz.

A tömegpusztító fegyverekkel mért csapások következtében rakétaosztályok, harcálláspont részlegesen vagy teljesen elveszítetik harcképességüket. Harcképtelenné válhat és megsemmisülhet a személyi állomány, fegyverzet, harci technika, vezetési eszközök, szállító eszközök és anyagi készletek jelentős része. Rombolttá válhatnak az objektumok, közlekedési utak, csomópontok, hidak és hadtápbjektumok. Összefüggő sugárszennyezett zónák alakulhatnak ki. A különböző típusú gyújtó és napalm bombák alkalmazása következtében a légvédelmi rakétaosztályok harcrendjében tüzek keletkezhetnek.

Ugyanakkor követelmény, hogy a légvédelmi rakétaezrednek, azok rakétaosztályainak ebben a helyzetben is rövid idő alatt képesnek kell lennie az ellenség újabb légitámadó harctevékenységének megbiúsítására. Ennek érdekében végre kell hajtani a csapások következményeinek a felszámolását. Ez alatt a fogalom alatt mindazon feladatok (rendszerint szabályok) összességét értjük, amelyek végrehajtása (bevezetése) a legrövidebb idő alatt biztosítja az alegységek harcképességének helyreállítását, ezen keresztül a harc feladat végrehajtására való készenlétüket.

A harcképesség helyreállításának lehetőségeit, módjait és rendjét – általában véve – ugyanazok a tényezők határozzák meg, mint minden fegyveres tevékenységet. Ilyenek az ellenség tevékenysége, a saját helyzet, tőpfe. alkalmazása következtében kialakult vegyi-sugárhelyzet, a terep, az időjárás. Ide sorolhatjuk a különböző időtényezőket is.

A TLCS időszakában egyes légvédelmi rakétaosztályok rövidebb-hosszabb ideig elveszítetik harcképességüket, vagy megsemmisülnek, megbomlik a lérak. ezred egységes harcrendje, tűzrendszere. Ennek megfelelően *működőképés* egy adott katonai szervezet, ha veszteségei nem haladják meg a 30%-ot, a vezetés feltételei megmaradnak, *részlegesen működőképés*, ha a veszteségeinek aránya 30–60% között van, legalább egy fő és egy tartalék vezetési pontról biztosított folyamatos vezetés, és az alapvető harcoló és harc-biztosító alegységek megőrizték harcképességüket, *működésképtelen*: ha a vezetési rendszer önerőből nem állítható helyre, vesztesége a 60%-ot meghaladja, alapvető anyagi és technikai eszközei megsemmisültek, ha a személyi állomány erkölcsi-politikai, harci szelleme jelentősen csökkent, körében pánik tört ki.

Természetesen, működésképtelenné válhat a honi légvédelmi rakétaosztály, ha a vesztesége az adott mutatókon belül marad, de az alapvető harcoló és harc-biztosító alegységei, annak anyagi-technikai eszközei megsemmisülnek.

Az életképesség tehát a működőképesség alapvető feltétele, egy tartós állapot, amelynek akkor is fenn kell, hogy álljon, ha konkrét alkalmazásra nem kerül sor. Életképességnek tarthatjuk a lérak. e. (o. ocs.) hadtápját, ha még megvan a képesség egyes elemi rendszerei működőképességeinek helyreállítására, aktivizálni tudja a meglévő készleteit, be tudja vezetni a csapás hatását csökkentő rendszabályokat.

Az ellenség csapásai következményeként kialakult körülmények határozzák meg, hogy milyen lehetőség van a harc képesség a megbontott harcrend és a tüzérezred helyreállítására.

A működőképesség (harc képesség) helyreállítása, illetve a helyreállítás lehetősége jelentősen megnövekedhet azáltal, ha a csapást megelőző időszakban végrehajtásra kerültek, azok a feladatok, melyek az ellenség behatását csökkentik. *Elvként el kell fogadnunk (helyi háborúk tapasztalatai is ezt támasztják alá), hogy még mindig egyszerűbb a megelőzendő rendszabályokat, intézkedéseket fogantatni, mint a csapás következményeit felszámolni, a működőképességet helyreállítani.*

Az életképesség fenntartását célzó rendszabályok közé tartozik:

1. *Ezred, osztály (osztálycsoport) hadtápjának elhelyezése, telepítése.* Ennek érdekében a rakétaosztályok, osztályok hadtápjai az álláskörletektől 2-3 km-re, az osztálycsoporté 3-5 km-re, ellátó század 5-7 km-re települnek a korábban kijelölt, műszakilag előkészített körletekbe, melyek rendelkeznek az ellátás feltételeivel az adott helyről. Körletben hadtáp telepítése, ellátó részlegenként, az anyagi készletek anyagnemenként kerülnek csoportosításra. Ezáltal csökken annak a valószínűsége, hogy egy-egy anyagfajta vagy ellátó részleg teljesen megsemmisüljön.

2. *Anyagi készletek,* a különböző szállító és egyéb hadtáptechnika megóvása céljából a terep, domborzat védőképességének kihasználása, a szükséges műszaki munkák elvégzése, (óvóárkok, óvóhelyek, fedezékek kiépítése.)

3. *Rejtési, álcázási feladatok* végrehajtása mesterséges és természetes eszközökkel.

4. *Az állomány és technika* ellátása megfelelő mennyiségű és minőségű védő- és mentesítőeszközökkel.

5. *Személyre szóló értesítés megszervezése* Töpfe. csapása esetén ezredhadtápot a H-pont-ról, alegységek hadtápját azok vezetési pontjáról híradó- vagy jelzőeszközökkel értesítik.

6. *Járványvédelmi, egészségügyi-tisztasági megelőző rendszabályok betartása.* a vízellátás, a tárolt és szállított élelmiszerek, a konyhák állapotának, valamint ételkészítésének egészségügyi követelmények szerinti végrehajtása.

7. *A működőképesség (harc képesség) helyreállítása,* a következmények felszámolása indokoltá és szükségessé teszik, olyan erők és eszközök létrehozását, kijelölését, melyek akár hagyományos, vagy Töpfe.-ek által okozott következmények felszámolásában azonnal részt tudnak venni. Az ellátó század, ESH erőiből szállító gépjárművek, egészségügyi erők és eszközök kerülnek kijelölésre, az ezred mentőosztágába. A hadtápnál az ellenség által végrehajtott csapások következményeinek felszámolására mentőcsoportok kerülnek létrehozásra, ahol a személyi állomány összeszokott és felkészített kell, hogy legyen.

8. *Veszélyeztetett körletekből történő kivonás.* hadtáp részére tartalék (életmentő) körletek kijelölése, berendezése.

Amíg a fő települési körletet a hadtápok már békeidőszakban műszakilag kiépítik, addig a tartalék körletek csak részben lesznek kiépítettek, illetve egyáltalán nem lesznek kiépítve. Azok műszaki kiépítését, berendezését a szükséges mértékben és követelmé-

nyek szerint annak elfoglalása után kell végrehajtani. Ez egyben azt is jelenti, hogy az ilyen körülmények között elfoglalt körletek, nem biztosítanak megfelelő védelmet a személyi állománynak, szállító és szaktechnikának légicsapásokkal szemben, könnyebben sebezhetőek és a csapások következtében nagyobb veszteségek is keletkezhetnek.

A legutóbbi harcászati gyakorlásokon, a hadtápok a kijelölt körletbe történő beérkezés után, fedezékbe helyezték a technikát, anyagi készleteket, végrehajtották a rejtést és álcázást, megszervezték az őrzést és védelmet, majd egy előkészítő csoport hozzáállott a tartalék körlet felderítéséhez, előkészítéséhez, ellátó részlegek helyének kijelöléséhez. Így körletváltás esetén szervezettebben, gyorsabban foglalhatják a hadtápok a tartalék körletet, kevesebb műszaki munkát kellett végezni.

9. *Tartalék anyagi készletek megalakítása, kivonása:*

A folyamatos ellátás érdekében a h. lérak. e. és alárendelt alegységei (osztályok, osztálycsoport, TŰSZ, techn. o.) az állandó harcalkészültség időszakában előírt szintű mozgó, anyagi eszközkészletekkel, azon kívül egyes anyagokból (üza., élm., ruh., eü-i., ag.) változó, de jelentős mennyiségű biztosítási, kiképzési készletekkel is rendelkeznek. Ezen kiképzési készletek nagyságának függvényében hozható létre, ezred, alegység szintű anyagi tartalék, melyet az adott tagozatban, illetve más tagozatban is felhasználható csapások alkalmával. Ezek a tartalékok (5 napi ellátáshoz szükséges anyag, mentesítő készlet, H-ok 2 napi hideg, 2 napi víz mennyisége), a harc hadtápbiztosítása megtervezése időszakában kerülnek megalakításra, mellyel a csapást követően beavatkozhatnak.

A Gránit-88 gyakorlat időszakáig az az elv és módszer volt érvényben, hogy az alegységek ruházati mentesítő készletekkel (50-100 fő ellátásához) rendelkeztek az ello. szd. ezred szintű tartalékot alakított meg, amely egy honi lérak osztály ellátásához elég egy légi hadműveletben (1 ja. hajtóanyag, 5 ja. élm. ag., 200 rend ruházati anyag).

A légi hadművelet időtartama 2-7 nap, ezért célszerűnek látszik, egy 5 napos ellátáshoz szükséges anyagi készlet megalakítása, mindenhol a fenntartási készlet terhére, és ezt különböző objektumokban, körletekben telepíteni. Ez lényeges azért is, a veszteségek vonatkozásában a laktanyában visszamaradt anyagi készletek lesznek több veszélyeztetésnek kitéve.

Gránit-88 gyakorlaton az 5 napi ellátáshoz szükséges anyagi készletek megalakításra, konténerezésre és telepítésre kerültek: Ezen készletek legcélszerűbb telepítésének területei: (TÁS /tüzelőállások/, H-ok /védett/, védett objektumok /fedezékek/, htp. települési körlet, TŰSZ, TO települési körlete, rakéta széttelepítési körlet /RSZK/).

Az 5 napi ellátáshoz szükséges anyagi készletek mennyisége lehet ezred összesenben:

- be: 1,0-1,2 ja. 21-25 to,
- go: 1,2-1,5 ja. 41-52 to,
- élm. tart.: 5 ja. 17 to,
- ruházat: 300 rend fehlrnemű,
300 rend felsőruházat,
150 pár lábbeli.

A széttelepítési körletekben, háborús működési helyeken, az anyagi készletek részben stacionálisan (földre telepítve), részben mobilizáltan (gk.-k, ufó.-k, klg. gjmű.-vek) kerülnek tárolásra, lehetőleg konténerezett állapotban.

A csapások hatásának csökkentése, valamint a hadtápok működőképessége helyreállításához szükséges idő rövidítése érdekében, alapvető követelményként jelentkezik, a laktanyai készletek széttelepítése veszélyeztetettségi időszakban. Ezen gondolat megvalósításának több akadálya is felmerült, így többek között: a gépjármű üzemanyag vonatkozásában a rendelkezésre álló tárolótér (hajlékony tartály, űza. tö. gk.-k) elégtelensége miatt az elvárásoknak csak minimálisan felel meg. A konténerek alacsony száma, az anyagok mennyiségi és minőségi megővését csak részben biztosítják. Gond a telepített anyagi készletek őrzés-védelmének megszervezése. Sajátos kérdésként merül fel az anyagi készletek szállítása, ami az anyagok egyszeri felemelésével nem oldható meg, a szükséges szállítókapacitás hiánya végett. Ezért járható útnak tekinthető az, hogy veszélyeztetettségi időszakban még kell kezdeni a kiszállítást (több forduló) a tartalék állomásokba, háborús működési helyekre. A népgazdaságból bevonuló szállító gépjárműveket beérkezés sorrendjében, szállítási feladatok végrehajtására kell állítani.

Több napig tartó harctevékenység, vagy MHKSZ huzamosabb ideig való fenntartása esetén a kismagasságú felderítés növelésére és rejtett rádiólokációs mező létrehozására kitelepülő erők ellátása, különösen meleg étel vonatkozásában, csak nagyon nehezen valósítható meg.

A védett harcálláspontok, létesítmények vonatkozásában szakvélemény szerint Töpfé. csapás esetén 3-4 napi elzárkózást biztosítanak annak védelmi, biztonsági berendezései. Ezért e vonatkozásban növelni szükséges a jövőben a betárolt, hideg élelem, víz mennyiségét az elzárkózás idejének megfelelően.

10. *Őrzés-védelem átgondolt megszervezése.* A települési körletben a védelmet körkörösén kell megszervezni. Közvetlen őrzés-védelmet a figyelő- és őrhelyek kijelölésével, valamint járőrözéssel kell megoldani. Fel kell készíteni az állományt a „diverzans csapatok” elleni harcra.

A harcképtelenné válás, működésképtelenné válás nagymértékben függ attól, hogy a csapás az alegységeket milyen tevékenységi helyzetben érte. A fent felsorolt rendszabályok, amelyeket a készenléti, veszélyeztetettségi időszakban kellett végrehajtani, milyen minőségben kerültek bevezetésre, hogyan valósultak meg.

Csapások következményeinek felszámolása, harcképesség helyreállításának feladatai:

A légi ellenség hagyományos és tömegpusztító fegyverekkel mért csapása következményeinek felszámolásánál és az ehhez kapcsolódóan harcképesség (működőképesség) helyreállításánál, több egymással összefüggő tényezőt kell figyelembe venni. A felszámolás, helyreállítás feladatai az alábbiakban jelentkeznek.

a) Azonnali védelmi rendszabályok bevezetése, így többek között a járművek, építmények hermetizálása, ezek védőképességének kihasználása, egyéni védőeszközök felvétele, használata, mű.-i sugárfelderítés végzése.

b) A felszámolásra kijelölt erők, eszközök rövid időn belül helyszínre irányítása (mentőcsoport, mentőosztag).

c) A csapás következményeinek felszámolásának általános rendszabályai:

- htp.-vezetés helyreállítása,
- csapások körleteinek felderítése,
- elszenvedett veszteségek felmérése,
- hadtáp kivonása - áttelepítése,
- mentési munkák megkezdése, gyógyító-kiürítő rendszabályok végrehajtása,

- személyi állomány és hadtáptechnikai eszközök, szállítójárművek, valamint anyagi készletek mentesítése,
- közlekedési, járatútvonalak helyreállítása,
- tüzek oltása,
- sérült technikai, szállítóeszközök javítása, helyreállítása,
- elkülönítő, korlátozó, járványügyi intézkedések.

d) Alegységek személyi állománnyal, anyagi-technikai eszközökkel való feltöltése.

A leírtakból kitűnik, hogy a csapások felszámolásában annak rendszabályai végrehajtásában a hadtápszolgálat több területen érintett, s egyben önállóan is végre kell hajtani, amennyiben ő maga kapja a csapást.

Ezek után nézzük meg részleteiben mit is jelentenek az egyes rendszabályoknak a végrehajtása, milyen módszereket alkalmazhatnak.

Hadtáprezetés helyreállítása

A csapások következtében megbontott vezetési és híradórendszer helyreállításának kiemelt jelentősége van, éppen ezért arra kell törekedni, hogy az ellátószázad, -alegység hadtápok vezetése, a lehető legrövidebb idő alatt az ezred fő-harcálláspontjáról (HVP) valósuljon meg. Amikor az aeg. hadtápok vezetése nem valósítható meg a fő H-ről (HVP-ről), akkor a tartalék H-ről (THVP-ről) kell ezt megvalósítani.

A sérült vezetési és hírendszer helyreállításának fontos feltétele lehet, a *tartalék rádióantennák*, illetve komplett rádió-rádiórelé állomások gyors telepítése. Ezeket a híradó tartalékokat még a harctevékenység időszakában elő kell készíteni.

Intézkedni kell az alegység-hadtápok és az ellátószázad felé, az anyagi készletek feltöltésére, velük való menővezetésre, szállítási feladatok koordinálására, jelentések módjára és a töpfe. elleni védelem rendjére.

Az ezredhadtáp törzsének képesnek kell lenni meglevő információk birtokában, csapás esetén értékelni a kialakult helyzetet, veszteséget felmérni, ennek függvényében intézkedni a következmények felszámolására, a hadtáp erőkkal, eszközökkel történő manőver végrehajtására.

Alegységek személyi állománnyal, anyagi-technikai eszközökkel való feltöltése:

Általában egy-két kötelék mindaddig harcol, míg el nem veszti harcképességét (működőképességét), s ezt követően kivonásra, majd feltöltésre és veszteségpótlásra kerül, hogy rövid összekovácsolás után újból harcbavethető legyen.

Személyi feltöltés történhet:

- harcképtelenné vált lérak. o. htp. személyi állomány átcsoportosításával,
- kiképző bázison kiképzett tartalékos állománnyal,
- ellátószázadhoz, alegység-hadtáphoz közvetlenül behívott tartalékállománnyal.

A htp. személyi állomány feltöltésének, kiegészítésének valószínűleggyakoribb és legcélszerűbb módja lesz, amikor a csapás következtében anyagi klt.-ek, technikai eszközök megsemmisülnek, harcképtelen rakétaosztály hadtáp *megmaradt személyi állománya* kerül elosztásra a harc képes, de személyi állományban veszteséget szenvedett alegység-hadtápok feltöltésére. Az állományt eredeti beosztásának megfelelően célszerű elosztani, illetve egy részét célszerű az ezred ello. szd.-ba bevonni.

A hadtáp személyi állomány feltöltésének *másik módszere* lehet, a tartalék kiképző bázisról történő vezénylés (beosztás). A tartalék kiképző bázisok már rendszerint

MHKSZ időszakában behívás útján feltöltésre kerülnek és itt szakkiképzést folytatnak. Így az alegység hadtípusokhoz beosztott állomány már meghatározott felkészültséggel, gyakorlati ismeretekkel kerül az alegységhez, mely a hadtípusbiztosítási feladatok eredményes végrehajtását elősegíti.

A személyi állomány pótlása történhet *polgári életből közvetlenül bevonultatott* állományai. Ebben az esetben azok kerülnek behívásra, akik a katonai szolgálatok alatt a megfelelő szakkiképzést megkapták, szakismereteket elsajátították.

A csapást szenvedett légvédelmi rakétaosztályok anyagi-technikai eszközökkel való feltöltésének alapvető módszere az erre a célra korábban létrehozott (5 napi ellátás, mentesítő klt. stb.) tartalék felhasználása.

Anyagi-technikai eszközökkel való feltöltést (komplex) hajthat végre az ellátószázad saját készleteiből, illetve a kijelölt ellátóintézetektől terítőjratok közbeiktatásával.

Elsősorban azokat az osztályokat kell feltölteni, melyek továbbra is eredeti állásukban hajtják végre harcfelelőseiket. A manővert végrehajtó légvédelmi rakétaosztályokat az új tüzelőállásban célszerű feltölteni.

Amennyiben a következő tömeges légicsapás visszaveréséhez szükséges rakétával az osztályok nem rendelkeznek, akkor a feltöltés lehetséges:

- lérak. osztályok közötti manőverekkel,
- a TŰSZ (TO) készletéből,
- előljáró htp. pk. engedélyével mozgó rakéta tartalékból.

Személyi állomány technikai eszközök, szállítójárművek, valamint anyagi készletek mentesítése

Tömegpusztító fegyverek alkalmazása esetén igen jelentős feladat hárul az ezred vegyivédelmi alegységére, (szakaszára), a nem szervezetszerű vegyivédelmi rajokra és a hadtápalagységekre, a szállító gépjárművek, technika, valamint anyagi eszközök további használhatósága feltételeinek megteremtése érdekében, mely az alábbi meghatározott tevékenységeket foglalja magában:

- műszeres sugárellenőrzést,
- technika, személyi állomány, ruházat sugár- vegyi mentesítését, fertőtlenítését,
- élelmiszerek mentesítését.

Csapás esetén az adott harcrendi elem azonnal, vagy bizonyos idő után veszti el harcképességét. Ezért rendkívüli jelentőséggel bír mindenképp a személyi állomány megóvása érdekében a várható rakéta-atomcsapások bekövetkezéséről való időbeni riasztás. A honi lérak. osztályok személyi állományának csak egy része lát el közvetlen harcfelelőseket, a személyi állomány nagyobb része éppen a váltásos tevékenységből adódóan fedezékben, övőhelyen, életvédelmi körletben tartózkodik. Ennél kedvezőbb a helyzet az ezred, osztálycsoport H-ján, az itt levő állomány része a kollektív védelem eszközein túlmenően el van látva oxigén-légzőkészülékkel, különböző sugáradagmérő-eszközökkel is.

Csapás után a következmények felszámolását a kialakult sugár-helyzettől függően lehet megkezdeni. Következmények felszámolására az osztályparancsnokok intézkednek.

Ennek során végre kell hajtani a személyi állomány és a harci-technika részleges mentesítését. A teljes mentesítést az ezred pk. intézkedésére a helyszínen vagy erre a célra külön kijelölt helyen kell végrehajtani.

A mentesítést végrehajtják az alegységek csapatmentesítő eszközökkel önerőből (személyi vegyvédelmi csomag, MK-67, MK 67CS) sugármentesítő oldal felhasználásával, illetve az előljáró által biztosított szakalegység által az állaskörletben, illetve az állaskörletből való kivonás után a mentesítő állomáson.

Az alegységahadtápok mentesítése a fent leírtak alapján valósul meg, önerőből 2-2,5 óra alatt. A hadtápegységek el vannak látva radiológiai ellenőrző műszerekkel, tehát a sugárellenőrzés megoldott, de a vegyi felderítő készülék lehetőségei miatt (nem automata műszer) a vegyi ellenőrzés nehézkes. Célszerűnek látszik hadtápegysége ellátása automata vegyi felderítő készülékekkel.

A különböző sugárszintű területeken a lehetséges tartózkodási időket szabályzataink meghatározzák. A harcfeleladat végrehajtásában, illetve annak biztosításában érintett parancsnok nem hagyhatja figyelmen kívül az érkező légicélok sűrűségét, az esetleges bontás, állásváltoztatás rendkívül nagy időigényességét sem, ezért nem marad más megoldás, mint a váltásos tevékenység megszervezése, esetenként a személyi állomány kivonása állaskörletekből, vagy óvóhelyre vonásával a megfelelő sugárszint eléréseig a kivárás.

Szomán, kénmustár, illetve „V” típusú mérgező harcanyaggal végrehajtott csapás esetén számolni kell a technikai eszközök, a fegyverzet, a ruházat vegyimentesítésével.

A vegyimentesítés végrehajtásának alapvető eszközei szintén a csapatmentesítő eszközök. A szervezetszerű mentesítő alegységek megérkezéseig a csapatmentesítő eszközök alkalmazásával az érintett alegység képes végrehajtani a technikai eszközök, a fegyverzet, ruházat részleges mentesítését, illetve a teljes vegyimentesítést is kb. 60%-ban elvégezhetik.

Ugyanakkor számolni kell a főállaskörletből vívott harctevékenység során feltétlenül az állaskörlet légi mentesítésének végrehajtásával.

Közlekedési, járatútvonalak helyreállítása, műszaki munkák végzése, tüzek oltása

A műszaki munkák közül elsősorban kell végrehajtani a fedezékben, óvóhelyen, H-on rekedt állomány mentését. Ennek a tevékenységnek az életmentésen túl, pszichikai és erkölcsi hatása is van. A fenti helyeken olyan műszaki gépeket, berendezéseket kell alkalmazni, amellyel szabaddá tehető a be- és kijaratok, friss levegő juttatható a fedezékbe. Végre kell hajtani a tüzek oltását, lokalizálását (mentő osztag, tűzoltó rlg.) majd a kilövőállások területét kell helyreállítani, úgy, hogy az indítóállványok feltöltése biztosítva legyen.

végezetül a harc szüneteiben kell megoldani, a közlekedési és járatútvonalakon keletkezett rongálódások helyreállítását, illetve az álcázást saját erővel, eszközzel, a TÖF irányítása mellett.

A műszaki-helyreállító munkát alapvetően az alegységek személyi állománya, ezred mentőosztaga végzi. Súlyosabb esetekben helyreállító munkálatokba célszerű bevonni az osztályok közelében települt polgári lakosság, területvédelmi, polgári védelmi erők, építőipari vállalatok, tsz-ek erőit és eszközeit.

Ez esetben a bevonás fontos feltétele a fegyveres testületekkel és polgári szervek vonatkozásában a jó együttműködés kialakítása. Az együttműködés tervezése, koordinálása az előljáró feladata.

Együttműködés területei:

- kölcsönös tájékoztatás a vegyi-sugárhelyzetről,

- segítségnyújtás a polgári lakosság kiutelepítésében,
- közreműködés a közlekedés biztosításában,
- közreműködés a tömegpusztító eszközökkel mért csapások következményeinek felszámolásában.

Kiemelt figyelmet érdemel a tőpfe.-k csapása következményeinek felszámolása során szükséges együttműködés.

Tekintettel arra, hogy a lérak. e. oltalmazási, tevékenységi körletében más öfn.-i fn.-i alegységek, egységek is tevékenykedhetnek, a csapás a polgári lakosságot is érheti, így a következmények felszámolásában egy sor fegyveres és polgári szerv érintett. Ezért ezekkel történő együttműködés megszervezésére nagy figyelmet kell fordítani, ez maga után vonja a hadtápegységeket, az egészségügyi alegységeket és eu. intézetek közötti együttműködés szükségességét.

A hadtápszolgálatnak, más szolgálati ágakkal, szervezetekkel történő együttműködése is szükséges, gondolok elsősorban az egészségügyi és kiürítő, mentőosztagokra, mentesítő állomásokra, vegyi- és sugárfelderítésre, romeltakarító alegységekre forgalomszabályozásokra.

Mentési munkák, gyógyító-kiürítő rendszabályok

A csapások következményeinek felszámolásában fontos kérdés a mentés, a gyógyító-kiürítő rendszabályok betartása és az ezekből adódó feladatok végrehajtása. Ezen feladatok mielőbbi megkezdése és szakszerű végrehajtása nagymértékben csökkentheti a veszteségeket, illetve kedvezően befolyásolja a személyi állomány sérülési fokának alakulását.

A csapás körzetéből ki kell menteni a személyi állományt, megrongálódott, de még használható harci és egyéb technikát, a kijelölt körletekbe.

Az állomány mentése magában foglalja:

- a sérültek, betegek, sebesültek felkutatását a technikai eszközökből (kabinok, vontatók, szállítójárművek) fedezékből történő kimentését, összegyűjtését, kiszállítását a csapás területéről,

- ön- vagy elvtársi segítségnyújtást,
- sérültek előkészítését és beszállítását a ZSH-, ESH-re,
- első szak-, illetve orvosi segílyt,
- továbbszállítást a kijelölt gyógyító intézetekbe.

A csapások következtében mindenk előtt a szabadban tartózkodó személyi állomány (indítóállvány-kezelők, gépkocsivezetők, rakétaelőkészítők stb.) könnyű, súlyos esetleg halálos sérüléseket szenvedhetnek.

A sérültek gyors felkutatása, összegyűjtése az elsősegélynyújtás végrehajtása érdekében, a kiképzett sebesültvivő párok bevonásra kerülnek.

Tömegpusztító fegyverek alkalmazása esetén meg kell szervezni a mentést és kiürítést, bakteriológiai szennyezés esetén az elkülönítést (karantént). Sajátos feladatként jelentkezik a rakétahajtóanyag-sérültek és -mérgeztettek ellátása.

Az ellenség pusztító csapásai periodikus jellegéből, változó erősségéből és a pusztító eszközök alkalmazott fajtájától függően a sérülések, sebesültek tömegesen, göcszerűen jelentkeznek. Megnő a kombinált sérültek száma, ami különösen az alegység szinten nehezíti az ellátást. Trauma - égés, trauma - sugár, trauma - égés - sugár. A

sérültek igen sokfélék és a fegyverek pusztító hatásának növekedésével a sérülések döntő többsége súlyos lesz. A tiszta atomsérültek és a kombinált sérültek 25-28%-a sürgős sebészeti ellátást igényel.

A vegyifegyverektől sérültek 60%-a súlyos sérült lesz. Ezek 1,5-2 órán belül szakorvosi ellátásra szorulnak részleges mentesítés után, azonnal ki kell üríteni.

Atomfegyvertől sérültek részére - tömeges sérült áramlás mellett - 4-6 órán belül ÉEOS-t (életmentő első orvosi segélyt), 6-12 órán belül ÉE (életmentő első) szakorvosi segélyt, 12-24 órán belül É szakosított szakorvosi segélyt kell nyújtani.

A honi lérak. e.-nél várható egészségügyi veszteségek:

	osztályok	Vezetési pontoki (H-ok)
Atomfegyver alkalmazása esetén:	70-80 fő	100-120 fő
Hagyományos csapás esetén:	15-20 fő	30- 40 fő

A sérültek szállítása az erre a célra előkészített, berendezett gépkocsikon, illetve az ezred sebesültszállító járműveivel, gépkocsijaival történik.

Tömegsérülési gócok felszámolásához a rak. osztályok eü. állománya és anyaga elégtelen, ezért az ezred segélyhelyet kell telepíteni, illetve eü. megerősítés kérése szükséges az előjárótól.

A súlyos, gyors orvosi beavatkozást igénylő esetekben a sérültek elszállítására, illetve orvosbrigád helyszínre szállításához célszerű a csapatrepülőktől erre a célra előkészített és rendelkezésre bocsátott helikopterek igénybevétele.

Az orvosbrigád ÉEOS-t nyújt, másrészt végrehajtja a sérültek osztályozását és meghatározza a kijelölt kórházakba gyógyintézetekbe szállításának a rendjét.

Az egészségügyi kiürítés és ellátás a csapást szenvedett alegységeknél akkor vezet eredményre, ha előre meg van szervezve, a szakszemélyzet fel van készítve feladataik ellátására, rendelkezésre állnak a sérültek ellátásához szükséges egészségügyi anyagok és a kiürítéshez szükséges gépjárművek, seb.vivő gépjárművek.

A közegészségügyi és járványügyi biztosításnak a személyi állomány egészségének megőrzésére, megerősítésére, a fertőző betegségek keletkezésének és elterjedésének megelőzésére és azok felszámolására kell irányulni.

Mivel a honi lérak. e. harcrendje nagy területen fekszik, a polgári lakosággal való kapcsolatnak folyamatosnak kell lenni, kiemelten kell kezelni ezeket a kérdéseket.

Konkrét rendszabályokat kell foganatosítani:

- a személyi és kollektív higiéné rendszabályaira,
- meg kell szervezni és fenn kell tartani az egészségügyi felügyeletet,
- folyamatosan kell végezni a fertőtlenítést,
- a személyi állomány részére a szükséges védőoltásokat be kell adni,
- folyamatosan kell végezni települési körletek, tartalék álláskörletek, vízlelőhelyek, élelmiszerek egészségügyi ellenőrzését,
- sugárhatást csökkentő készítmények kiosztása, felhasználása,
- részt kell venni az egészségügyi szolgálatnak a járványgócok felderítésében, szükség esetén az elkülönítésben.

Az egészségügyi szolgálatnak együtt kell működni egészségügyi raktárak, kórházak, gyógyintézetekkel, az alábbi kérdésekben:

- várható eü. veszteség megadása, eü. ellátási igény jelentkezése,
- sérültek áramlásának várható üteme, kiürítés módja,
- kórházak lehetőségei, befogadóképesség, ellátási lehetőségek megadása.

Sérült harci és hadtáp szaktechnikai eszközök helyreállítása

A honi légvédelmi rakétaezred harctevékenysége hadtápbiztosításának döntő feltétele a hadtáp technikai eszközök megfelelő állapota, a sérült, vagy hibás technika gyors javítása.

A honi lérak. e. hadtáp technikájának a technikai biztosítása szerves részét képezi az általános technikai biztosításnak.

A hadtáp technikai biztosítás célja, hogy biztosított legyen állandó, hadrafogható állapotban tartásuk, valamint a sérült - üzemképtelenné vált - eszközök gyors helyreállítása.

A harctevékenység megszervezése időszakában a h. lérak. e. pk. htp. h. parancsában intézkedik a hadtáp technikai eszközök javítása területén:

- a htp. technikai eszközök előkészítésére a várható feladat függvényében,
- a személyi állomány feladatára, a sérült technikai eszközök összegyűjtése, javítása, leadása vonatkozásában,
- megadja a javító kötelékek települési helyét,
- készletképzésre, javítóanyagok, alkatrészek, részegységek és fődarabok vonatkozásában,
- harc előkészítése során az üzemképtelen technikai eszközök javítására.
- htp. menetszlopok technikai biztosítására.

A feszített harctevékenység, a tömeges légicsapások számának növekedése következtében a hadtáp technikai eszközök javítási igényei megnövekednek, s ezen belül is megnövekszik a nagyjavítást igénylő és nem javítható eszközök száma.

A harctevékenység egy napjára az ezrednél 5-7%-os harci és természetes elhasználódásból eredő hadtáp technikai eszköz meghibásodással számolhatunk.

A harci és hadtáp szaktechnikai javítása, helyreállítása a sérülés fokától függően végrehajtható:

- kezelő állománnyal, a javító és tartalék készletek felhasználásával,
- ezred javítóbrigád (műhely) helyszíni kihasználásával,
- az MN javítóbázisok speciális brigádjai és tartalékainak felhasználásával a helyszínen, vagy a bázison.

A meghibásodás sérülés helyén a javítás fődarab vagy alkatrészcsere módszerrel történik, 1-2 órán belül nem javítható az alegység körletében, az ezred, osztály javító-műhely igénybevételével. Az egy-két órán túli kisjavítást, valamint közép- és nagyjavítást igénylő szállító- és hadtáp szaktechnikai eszközöket át kell adni a seregtest, illetve a központhadtáp javítóbázisainak javításra vagy cserére. A sérült gépjárművek, technikai eszközök leadása a vezetőjével együtt történik.

A javítási munkák gyors végrehajtásához célszerű igénybe venni az alegységek közelében található, kellően berendezett és felszerelt állami gazdaságok, termelőszövetkezetek gépjavitó műhelyeit, valamint egyes gépjavitó szervezeteit.

A hadtáp technikai eszközök folyamatos javítása érdekében szoros együttműködést kell kialakítani a hadtáp és a technikai szolgálat között. Ezáltal biztosítható, hogy ezrednél nem javítható hadtáp technikai eszközök a sérült gépjármű-gyűjtőhelyre szervesen kerüljenek szállításra.

Összefoglalva megállapítható, hogy az alegységek harcképességének (működőképességének) alakulása és az adott időpontbani állapota szoros kapcsolatban van a csapások következményeinek felszámolásával. A csapások következményeinek felszámolása minőségi kihatással van az ezred harcrendjének a helyreállítására is. A harctevékenységek első napjaiban (a TLCS-ok időszakában) a hadtápbiztosítási feladatok jelentős részét a honi lérek e. képes a saját erővel, eszközeivel megoldani. A hadtápbiztosítás folyamatában a harctevékenység harmadik napjától (szükséges az előjáró beavatkozása) Így többek között:

- a lérek. és rakéta hajtóanyag biztosításában, szállításában,
- tömegpusztulási góccok egészségügyi következményeinek felszámolásában,
- osztály szinten az első orvosi segély biztosításában,
- bakteriológiai csapás esetén a karantén és járványvédelmi rendszabályok megvalósításában,

- közép- és nagyjavítások átvételében, utak, hidak, vasúti vonal helyreállításában, a légi szállítás lehetőségeinek megteremtésében.

Érvényesíteni kell a hadtápnál is azt az elvet, hogy az erő kifejtést, a fő feladatot, valamint a csapást szenvedett osztályok, alegységek harc- és működőképességének helyreállítására, biztosítására kell fordítani.

A védelmi rendszabályok következetes végrehajtása, csapások következményeinek felszámolása, a hadtáp működőképessé tételéhez csak a feltételeket biztosítják.

A működőképesség gyakorlati mutatói a hadtápvezetés felkészültségétől, az állomány kiképzettségétől és a jelentkező feladatok komplex módon történő, gyors végrehajtásától függ.

A fentiek birtokában felgyorsulhat a hadtápszolgálat működőképességének, megbombolt ellátási, vezetési rendszerének a harc helyzethez igazodó helyreállítása.

A várható légi ellenség által mért csapás következményeinek felszámolásánál a hadtáp lehetőségeivel a hadtáp lehetőségeivel a teljesség igénye nélkül foglalkoztam, kiemelten azokkal, amelyek tipikusnak, vagy legvalószínűbb annak bekövetkezése.

Az említett kérdések alkalmasak arra, hogy probléma felvetésén túlmenően, néhány következtetést levonhassunk a várható körülményekre és a tennivalókra vonatkozóan, így:

- a légi ellenség által mért csapások a működőképtelenné válás legkülönbözőbb eseteit produkálják.

Ezekben az esetekben más és más sajátosságai lesznek a harcképesség helyreállítása, a hadtápbiztosítás lehetőségeinek.

- hiányos és állandóan változó lesz, vagy esetenként kéréssel, vagy egyáltalán nem érkezik információ a rakétaosztályok, osztálycsoport hadtápjának helyzetéről és lehetőségeiről,

- az ellenség légi és földi ismételt csapásai következtében újabb veszteségek keletkeznek,

- továbbá, hogy a váratlanul jelentkező, bonyolult szakfeladatokat csak rendkívül összehangolt és jól irányított tevékenységgel tudják megoldani az alárendelt hadtápok.

Forrásjegyzék

1. But Sándor szds.: Várható személyi veszteségek a honi légvédelmi csapatoknál.
Honvédelem „T” 1987. 6. szám.
2. Madaras Péter alez.: A csapást szenvedett csapatok harcképtelensége helyreállításának néhány problémája.
Honvédelem, 1970. 9. szám.
3. Hautzinger Gyula szds.: Gondolatok a honi légvédelmi egységek, alegységek személyi állománya, harci technikája kiürítésének htp. biztosításával és a htp. megszervezésével kapcsolatban.
Hadtápbiztosítás 1981. 4. szám.
4. Vágner Béla őrgy.: Háborús Működési Utasítás a honi légvédelmi rakétaezred hadtáptörzs részére.
Nyt. szám: 0177/1987.
5. VV/16 Mentésítési utasítás HM 1969.
6. Farkas Pál alez.: A légi csapások következményei felszámolásának néhány módszere a honi légvédelmi rakétacsapatok harcrendjében.
Akadémiai Közlemények, 1979. 71. szám.

Az ellenség nagy pontosságú felderítő-csapásmérő tűzkomplexumai alkalmazásának hatása a hadtápszervezetek élet-, működő- és teljesítőképességére

Morvai József őrnagy

Az USA és NATO hagyományos fegyverek és fegyverrendszerek új generációjának kifejlesztésére irányuló intenzív törekvése szorosan kapcsolódik a hadászati-hadműveleti és harcászati nézeteiben jelentkező tendenciákhoz, melynek célja az USA „légi-földi hadműveletek” és a NATO „FOFA” elképzelések létjogosultságának igazolása.

Az *Egyesült Államok politikai és katonai felsővezetésének új katonai doktrínája* a „légi-földi hadműveletek” szerint a NATO-nak képesnek kell lenni – az előző doktrinális elgondolástól eltérően – atomeszközök alkalmazása nélkül is a részben kifejlesztett és részben fejlesztés alatt álló nagy pontosságú fegyverrendszerek alkalmazásával, hosszabb ideig tartó háborúban stratégiai célját elérni VSZ erőit megsemmisíteni.

Természetesen ez az elgondolás nem jelenti a nukleáris fegyverek alkalmazásáról való lemondást, mivel a NATO továbbra is a nukleáris fegyverekre alapozza „elretentés” politikáját, azonban a készenlében tartott atomfegyvereket csak akkor alkalmazza, ha a támadás feltételei hagyományos fegyverekkel nem biztosíthatók.

Az új adatfeldolgozó, felderítő rendszerek, szárnyasrakéták, lézerirányítású, nagy pontosságú lövedékek, bombák és rakéták felderítő és csapásmérő rendszerbe integrálása eredményeként – NATO-szakértők véleménye szerint – elérhető a hagyományos fegyverek alkalmazásával az ellenséges második lépcsők és tartalékok tömeges ütközetbe vetésének megakadályozása. Ezt igazolja a NATO-tagországok tanácskozásán megjelent „FOFA”-terv, amely az angol „follow-on forces attack” (a mélységi erők elleni támadás) szavak kezdőbetűivel jelölt terv megnevezésére szolgál.

A *FOFA-terv* lényege a feltételezett ellenség hátszágának, második lépcsőinek, tartalékainak és utánpótlási vonalainak, szerveinek, hadiüzemeinek, feltételezett raktár-bázisainak olyan megtámadása, megsemmisítése, amely megakadályozza a hadászati kezdeményezés megragadását, vagy elért kezdeti sikerek kimélyítését, továbbfejlesztését.

A nyugati propaganda szerint csupán védelmi hadműveletekre értendő, de nem kizárt annak lehetősége, hogy a FOFA elgondolás igazi célja a VSZ fegyveres erők hadműveleti csoportosításaira mért csapásokkal megteremteni a feltételeket a NATO-erők számára a támadó hadműveletek megvívásához.

Ezt a célt szolgálja a hagyományos fegyverek és fegyverrendszerek új generációinak kifejlesztése és lecserélése a 80-as években, amely fegyverzet és felszerelés 80-85%-át érinti.

A rendszerbeállításra kerülő új csapásmérő komplexumok lehetővé teszik az ellenség tüzzel való pusztítása tervezési idejének csökkenését, növelik a pusztítás hatásosságát és találati valószínűségét, lehetővé teszik jelfogás és megsemmisítés közötti idő minimálisra csökkenését, biztosítják a magas fokú rádióelektronikai védettséget, programozhatóságot és mozgékonyaságot.

Az új hadászati-hadműveleti és harcászati nézetekben bekövetkezett változások, valamint napjaink gyorsütemű műszaki-technikai fejlődése következtében megjelent és megjelenő új felderítő-csapásmérő tűzkomplexumok megváltozott pusztító hatástényezői megkövetelik a hadtáp és a hadtápbiztosítás rendszerére való hatásának fokozottabb, mélyrehatóbb vizsgálatát.

Ezen belül olyan kérdések vizsgálatát, mint:

- milyen rendszerbe állított és rendszerbe kerülő felderítő-csapásmérő komplexumokkal rendelkeznek a számbavehető ellenséges erők;
- ezen eszközök milyen alkalmazási elvek szerint kerülnek felhasználásra;
- melyek az ellenük folytatott harc és védelem alapvető rendszabályai;
- hogyan valósítható meg a hadtáptörzsek, hadtápegységek, -egységek, -magasabbegységek ezirányú felkészítése, kiképzése;
- milyen lehetséges megoldások léteznek a hadtápszervezetek, és objektumok élet-, működő- és teljesítőképeségének megóvására, veszteségek minimalizálására?

Az ellenségnél rendszerbe levő, illetve a közeljövőben rendszerbe kerülő felderítő-csapásmérő komplexumok alkalmazásának elvi, fontosabb hatásadatai

*PLSS (Precision Location and Strike System)
Nagy pontosságú Helymeghatározó és Csapásmérő Rendszer*

Biztosítja a harcérintkezés vonalától 450-500 km mélységig és 500-600 km szélességig terjedő ellenséges célok felderítését és azonnali megsemmisítését. Rendeltetése elsősorban az elektromágneses energiát kisugárzó célok ellenséges légvédelmi rádiólokátor állomások felderítése, megsemmisítése, ellenséges rádiótechnikai eszközök azonosítása.

A PLSS rendszer a rádiólokációs és fényképező felderítés alapján nemcsak az elektromágneses energiát kisugárzó, hanem elektromágneses energiát ki nem sugárzó objektumokat is felderít, pl.: közlekedési csomópontok, raktárak, ÖPK-ban levő élőerők, hidak, repülőterek, ki- és átrakóállomások, rakéta- és harcokocsicsapatok, vezetési pontok.

Célmeghatározó képessége 15-30 méteres pontosságú. A felderítési adatok átfutásának ideje 3-5 perc. Csapás kiváltásának ideje: 1-2 perc.

A felderítést és a csapásmérő eszközök célravezetését az ellenség légvédelmi eszközeinek hatótávolságán kívül bármilyen napszakban és időjárási viszonyok között, valamint intenzív rádióelektronikai zavarás körülményei között is képes végrehajtani.

Hordozó és csapásmérő eszközei:

1. Különböző típusú repülőgépek (TORNADÓ, F-15, F-16, F-4, A-10, F-111, Alpha Jet, B-1B).

Alkalmazhatnak:

- rádiólokátor elleni levegő-föld rakétákat (SHRIKE, STANDARD ARM, HARM);

- más célok elleni levegő-föld rakétákat (MAVERICK-B, D, TOMAHAWK);

- vezérelt bombákat (GBU-15 VB, GBU-8, HOBOS stb.);

- MW-1 (repülőgépfedélzeti aknaszóró rendszer) különböző lőszerait (KB-44, MIFF, MUSA, MUSPA, STABO, ASW);

- aknatelepítő berendezéseket (GATOR).

2. Közepes hatótávolságú rakétakomplexumok (P-1B, P-2).

Alkalmazhatnak:

- kazettás rakétafejeket (fedezékekn és nyíltan levő élőerő, páncélos célok, repülő-tér romboló).

3. Földi és légiindítású robotrepülőgépek.

Alkalmazhatnak: hagyományos kazettás.

4. Hadműveleti-harcászati rakétakomplexumok (P-1, Lance).

Alkalmazhatnak: kazettás fejrészrel felszerelt rakétákat (T-22).

5. Páncéelhárító helikopterek (AH-64, AH-1, BO-105P).

Alkalmazhatnak: különböző típusú irányítható páncéltörő rakétákat (HDT, TOW, Hellfire);

- aknatelepítő berendezéseket (SUY-13/A, VSMD, VOLCANO).

6. Földi célokra tüzelő légvédelmi rakéták (PATRIOT, HAWK).

Alkalmazhatnak: kazettás fejrészrel felszerelt rakétákat (T-16).

7. Különböző típusú sorozatvetők (MLRS, MARS, LARS-2, FIROS-6, FIROS-25).

Alkalmazhatnak: - kazettás fejrészrel felszerelt rakétákat (M-77, AT-1, AT-2, APM);

- harckocsi aknákat tartalmazó rakétákat (SLU-MINE).

8. Tábori tüzérségi lövegek (M 109 A3G, SP-70, FH-70, M-110 A).

Alkalmazhatnak:

- kazettás tüzérségi gránátokat (Bomblet, ADAM, RAÓMS, IRAM, SADARM);

- lézervezérlésű gránátokat (Cooperhead).

A PLSS rendszer egyidejűleg képes 15 csapásmérő eszköz automatikus célravezetésére.

Megsemmisítő eszközök közepes szórása rakéták esetén 9 m, „levegő-föld” rakéták és bombák esetén 25-50 m.

Az európai hadszíntéren a tervezett 5 telepítendő rendszerből hármat 1988-ig telepítenek, amelyekből számunkra az NSZK-ban és Olaszországban telepítésre kerülök bírnak fokozott jelentőséggel. Ezeknek a rendszereknek már békében biztosítaniuk kell a VSZ fegyveres erői csoportosításával, előrevonásával és a légvédelmi csapatok harckészültségével kapcsolatos folyamatos ellenőrzést, különösen NDK., Lengyelország, Csehszlovákia és Magyarország egész területén.

SOTAS rendszer

Az USA helikopterfedélzeti rádiolokációs felderítő rendszere, a szárazföldi csapatok hadosztályszintű harcászati felderítő eszköze. Rendeltetése, közvetlen harcérintkezésen kívüli légtérből a harcérintkezés vonalától 80 km mélységig, 3,5 km ó feletti sebességű földi és kis magasságban repülő légi célok felderítése, adatok feldolgozása, továbbítása harcászati szintű vezetési lépcsők részére. Rendszerbe állítására a 80-as évek második felében kerül sor.

TACFIRE rendszer

- tábori tüzérségi automatizált tűzvezető rendszer. Rendeltetése a célokról szerzett információk gyors feldolgozása és eljuttatása a tűzszakaszokhoz, valamint a céloknak a tűzérütegek közötti elosztása.

A rendszert a tűzér-tűzvezető központhoz kapcsolt mobil számítógép, tüzérségek-nél levő adatmegjelenítők, átjátszóberendezés és telexgép képezi, amelyek a hadtest harcálláspont tűzérészlegétől kezdődően a tüzéregységek és -alegységek vezetési pontjain, tűzvezető központjaiban vannak elhelyezve.

A tűzvezető rendszer a célokról szerzett információkat rendkívül gyorsan dolgozza fel, növeli a tűzcsapás pontosságát, lerövidíti a tűzkiválasztáshoz szükséges erőt. A figyelő tűzigényeinek bejelentésétől az üteg képernyőjén megjelenő tűzparancsig 6,3 másodperc szükséges.

FIRE FINDER rendszer

A hadosztályoknál alkalmazott az ellenség aknavetői, tüzérségi lövegei és „föld-föld” típusú rakétakilövői helyének meghatározására és a saját tábori tüzérség tüzének helyesbítésére szolgáló rendszer. Csatlakoztatható a TACFIR rendszerbe.

ARGUS rendszer

A nyugatnémet hadosztály tüzérség szervezetszerű eszköze. Rendeltetése légi rádiolokációs és rádiótechnikai felderítés végrehajtása.

Kettő felderítő eszközökkel felszerelt Do 34K KIEBITZ típusú rögzített helyzetű pilótánélküli helikopterből (az önjáró vezérlő állomással); egy önjáró értékelő állomásból és két kiegészítő gépkocsiból áll.

Felderítési távolság élőerők esetében 30 km, harcjárművek esetében 75 km.

Mérési pontosság távolságban ± 100 m.

Mínimális célsebesség 0,5 m/mp.

A rádiolokációs és rádiótechnikai felderítés végrehajtása a peremvonaltól 6–10 km mélységben és 300 m magasságban lebegő pilótánélküli helikopter fedélzetéről történik. Különleges esetekben tervezik a rendszer 8–10 km-es mélységben való telepítését az ellenség területén. A felderítési adatokat folyamatosan kábelen továbbítják az értékelő álmáshoz.

Bármely napszakban és időjárási viszonyok között alkalmazható. Nagyon mozgékony, nehezen felderíthető. Rádióelektronikai zavarás ellen védett. Telepítés után 8–20 perc múlva már képes felderíteni.

A jövőben tervezik a rendszer integrálását a nyugatnémet szárazföldi csapatok TRIAD felderítő rendszerébe, valamint a pilóta nélküli helikopternek televíziós és infravörös felderítő eszközökkel való felszerelését.

TRIAD rendszer

A nyugatnémet szárazföldi csapatok közeljövőben rendszerbe kerülő felderítő rendszere. Összetevődik ARGUS vagy ARGUS II. felderítő komplexumból, pilóta nélküli repülőeszközökből (CL-89 és CL-289), RATAK/PASIT önjáró rádiolokátorból és KZO-célmeghatározó mini repülőeszközökből. A CL-89 típusú pilóta nélküli repülőeszköz az ellenség elsőlépcsős hadosztályok harcterületének felderítését, - előre beprogramozott útvonalon repülve az ellenség területe felett fényképezve, vagy infravörös kamerával kutatva - hajtja végre. A célterület felett átrepülve a földi értékelő központ néhány másodpercen belül filmre rögzíti a repülőeszköz letapogató berendezésének információit. Hatótávolsága egyenes repülés esetén 150 km, hurok repülés esetén 60 km. Fényképezhető útvonal hossza 25 km. A CL-289 típusú pilóta nélküli repülőeszköznel korszerűsítés révén hurokrepülésben is 120 km-es behatolási mélységet tud elérni, valamint az újrafelkészítéséhez is jelentősen kevesebb idő kell, mint a CL-89 típusnak. A CL-289 hadtesteknél kerül rendszeresítésre az ellenséges elsőlépcsős seregtestek mélységéig történő felderítések végrehajtásának céljából. RATAK/RASIT típusú önjáró rádiolokátor az ellenség mélységében levő mozgó célok és kis magasságú repülőeszközök felderítésére alkalmas. Élőerő esetében 10 km, jármű esetében 20 km mélységig. A nyugatnémet haderő csapatainál az M-113-as PSZH-ba van beépítve. KZO mini repülőeszköz egy adott területen elhelyezkedő cél (célok) pontos helyének meghatározására, bemérésére, ellenőrzésére szolgál. Behatolási mélysége a csöves és sorozatvető tüzérség legnagyobb lőtávolságig terjed.

REMBAS rendszer

Az Európában állomásozó USA hadosztályoknál és dandároknál került rendszerezésre. Rendeltetése az ellenség 80-100 km-es mélységében a megközelítési utak mentén előre elhelyezett érzékelők, átjátszók felhasználásával az élőerő és mozgó harci-technikai eszközök felderítése, megkülönböztetése, felderített adatok automatikus továbbítása után az adatfeldolgozó központban kiértékelése. A rendszer elemei: szeizmikus, akusztikus érzékelők, mágneses érzékelők, infravörös érzékelők, mechanikus érzékelők, kódprogramozó, átjátszó állomások, hordozható adó-vevő készülékek, központi vezérlő értékelő egység.

„CATRIN” rendszer

Az olasz szárazföldi csapatok hadtestszintű tábori felderítő és híradó rendszere. Összetevődik a „SORAD” harcterület és célfelderítő, a „SOATCC” harcászati légvédelmi és értesítő, valamint „SOTRIN” integrált híradó alrendszerekből. A SORAD alrendszer felderítési adatokat gyűjt és feldolgozza 150 km mélységig, amely összetevődik kis, közepes, és nagytávolságú pilóta nélküli felderítő repülőgépekből, tüzérfelderítő rádiolokátorokból, harcterület felderítő lokátorokból, hangfelderítő komplexumból, lézertáv mérővel kombinált passzív éjjellátó készülékből, adatgyűjtő és értékelő központból. A „SOATCC” alrendszer a közepes, kis- és földközeli magasságban repülő

célok felderítésére, légihelyzet értéklésére, hdt. csapatlégvédelem, csapatrepülőök vezetésére szolgál. A „SOTRIN” alrendszer a hadtest híradásának és adatátviteli igényeinek kielégítésére szolgál.

ASSULT BFEAKER rendszer

USA-hadtesteknél került rendszeresítésre. Rendeltetése az ellenség második lépésőjében levő harcokcsik, gépesített alegységek, tábori tüzérség, légvédelmi csapatok gyors felderítése és pusztítása. Újtípusú hadműveleti-harcászati eszköz, amely jelentősen megnöveli a páncéelhárítás mélységét. A rendszer felépül TR-1 felderítő repülőgépből, „AB”/CSWS rendszer földi célfelderítő és irányító állomásából, a hadtest támogató fegyverrendszeréből CSWS-ből. TR-1 repülőgép technikai jellemzői alapvetően azonosak a PLSS rendszerrel meghatározottakkal, azonban a felderítő lokátora POVE MOVER típusú többcélú oldalfelderítő lokátor, amely képes a földi célok 200 km mélységig történő meghatározására, hat kiválasztott mozgó cél részletes megfigyelésére, harci-technikai eszközök típusának, mennyiségének megállapítására, álló földi célok és környezetük felderítésére, csapásmérő eszközök végfázis vezérlésére.

A földi célfelderítő és irányító állomás GTACS alkalmas a megkapott adatok azonnali elemzésére, megsemmisítésére kijelölt tüzescsoportok irányítására. A célok megsemmisítésére a szervezetszerű tüzescsoportokon (hadműveleti-harcászati rakétakomplexumok, hdt. és ho. közvetlen tüzérségi eszközök és páncéelhárító helikopterek) kívül a támogató (harcászati-légierő páncéltörő eszközökkel felszerelt vadászbombázói és közvetlen támogató repülőgépei, valamint légvédelmi rakéta) fegyverek tartoznak. A hordozóeszközök által alkalmazható rakéták, bombák, aknaszóró berendezések, tüzérségi gránátok azonosak a PLSS rendszer hordozóinál leírtakkal. TR-1 felderítő repülőgép a peremvonaltól 50–70 km mélységben ellenséges légvédelmi fegyverek hatótávolságán kívül 18 000–24 000 m magasságban repülve 200 km² körzetben folytat felderítést, részletes céladatokat 4 km² körzetből biztosít maximálisan 200 km mélységből. A beérkezett adatokat GTACS másodpercenként 6 célterület sebességgel értékeli. Amennyiben a megsemmisítésre kiválasztott célok 90 km-en belül helyezkednek el, akkor azok átadásra kerülnek a tábori tüzérség automatizált tüzvezetés rendszerének (TACFIRE). A 30–100 km-es mélységben levő célokat a Lance-k rakétakomplexum T-22 típusú rakétái semmisítik meg. Amennyiben egyik eszközzel sem semmisíthető meg hatékonyan, úgy a páncéelhárító helikopterek, vagy harcászati légierő repülőgépei kerülnek alkalmazásra. Egy század méretű ellenséges célra egy T-16 vagy T-22 kazettás rakétát indítanak, amelynek célkörletbe vezérlését a felderítő repülőgép végzi, majd a résztöltetek aktív önvezérléssel jutnak célba. A T-22 típusú rakétákat alkalmazó rakétakomplexumok a peremvonaltól 30–50 km távolságba helyezkednek el. A páncélos célok megsemmisítésére 1-1 db SKEET típusú (robbanófejben 88 db páncéltörő gránát) kazettás robbanófejeket, vagy TGSM típusú robbanófejeket (robbanófejben 9–16 kis rakéta) használnak 10–12 harcokcsiból álló szd. megsemmisítésére.

F-4G WILD WEASEL rendszer – rádióelektronikai felderítő zavaró és tüzvezető rendszer az ellenséges rádiólokációs eszközök felderítő és megsemmisítő automatizált rendszere. Összetevődik F-4G típusú repülőgépekből, különleges rádiótechnikai felderítést biztosító berendezésekből, célok megsemmisítését biztosító fegyverzetből. Fegyverzetében rendelkezik az ellenséges légvédelmi és rádióelektronikai eszköz megsemmisítésére szolgáló „levegő-föld” rakétákkal, földi célok megsemmisítésére szolgáló

AGM-650 MAVERICK és AGM-65D MAVERICK „levegő-föld” rakétákkal, valamint saját védelmére szolgáló „levegő-levegő” rakétákkal.

Európában jelenleg NSZK területén az USA 17 HLHDS állományába, valamint az USA honi területén találhatók, készenlétben a középeurópai hadszíntér megerősítésére.

NEAW rendszer

Az európai hadszíntéren kiépített légi rádiólokációs rendszer. Alkalmos alacsony és közepes magasságon repülő nagy mennyiségű légicél követésére, alacsony röppályájú rakéták felderítésére, harcászati-légiere repülőgépeinek célravezetésére a PATRIOT és HAWK légvédelmi rakéták komplexumokkal való együttműködésére. A rendszer felderítő rádiólokátorokkal és más elektronikus eszközökkel felszerelt E-3C SENTRY, E-2C HAWKEYE és NIMRÖD típusú repülőgépekből, valamint szárazföldi és tengeri irányító és értesítő állomásokból tevődik össze. Az E-3 SENTRY típusú repülőgépek, saját terület fölött a repülőgépek váltásával éjjel-nappal folyamatos felderítést folytatnak a NATO európai tagországok légterében. A megszerzett adatokat rövidhullámú és URH rádiókon továbbítják a földi irányító és értesítő központba. Felderítési, alkalmazási távolsága alkalmazott repülőgéptípus függvényében 370, 550, 1000 km. Az egyidejűleg felderített 1000 cél közül 300-at tud követni és ezek közül 50-re képes rávezetni vadász- és vadászbombázó repülőgépeket. Repülési időtartama 8-10 óra. A gépek közül 12 állandóan az NSZK-beli geilenkircheni légitámaszponton van. Várható a jövőben F-16B WILD WAESSEL repülőgép rendszerbeállítása, melyet rádiólokátor elleni „levegő-föld” és más célok ellen alkalmazható MAVERICK rakétákkal szerelnek fel. A jelenlegi rendszerben levő és a közeljövőben rendszeresítésre kerülő nagy pontosságú felderítő-csapásmérő tűzkomplexumok alapvető hatástényezőinek, működési alkalmazási elveinek vizsgálatán túl célszerű áttekinteni a NATO szárazföldi csapatai csapásmérő lehetőségei növelésének várható irányait is. A NATO katonai vezetésének értékelése szerint a nagy pontosságú fegyverekkel és más új fajta harceszközökkel olyan mértékben megnövelhető a tűzpotenciál, hogy lehetővé válik nemcsak a harcászati, hanem a hadművelleti tűzfölény kivívása, sőt megtartása is. A tűzérési eszközök fejlesztésében felhasznált új technológiák lehetővé teszik a lőtávolság és a tűzérési tűz hatékonyságának növelését. A tömegtűz pontos tűzzé változik azzal, ha a lőszeret konkrét célokra és nem a tér egy pontjára irányítják. Mivel ezek a tűzérési lőszeretek már célkiválasztó, önirányító berendezésekkel rendelkeznek, ezért ún. „inteligens” lőszereteknek nevezzük.

Ide tartoznak - a már rendelkezésre álló fegyverekből alkalmazható olyan lövedékek, amelyek nagymennyiségű pánccélátütésre alkalmas kisbombát és kumulatív töltetet tartalmaznak;

- infravörös célkeresőfejjel, vagy másféle vezérlőrendszerrel felszerelt (lézer) pct. rakéták;
- kazettás rendszerű lövedékek, vagy rakéták, amelyekben valamennyi kazettatöltet önálló célkereső mechanizmussal rendelkezik;
- egyéb fejlesztés alatt álló eszközök (Cooperhead, optikákat vakító lézer, optikák üvegét megtámadó vegyi anyaggal töltött lövedékek).

A NATO katonai szakértői a tüzérség további fejlesztésének és korszerűsítésének alapvető irányait a következők szerint látják:

1. A tüzérségi eszközök lőtávolságának fokozását tervezik elérni:

1.1. A lövedékek kezdősebességének növelésével a lövegek csővének meghosszabbításán (30 km-es lőtáv is elérhető) és a töltetek erejének fokozásán keresztül (folyékony robbanóanyag alkalmazása).

1.2. A lövedékek aerodinamikai ellenállásának és keresztmetszeti terhelése csökkentése útján a lövedékek alakjának tökéletesebbé tételén és az ürméret alatti lövedékek alkalmazásán keresztül (32 km-es lőtáv is elérhetővé válik).

1.3. Különleges pirotechnikai fenéktoldatok alkalmazásával (a lövedék lőtávolságát 40 km-re javítja).

1.4. Szilárd hajtóanyagú torlósugaras hajtóművek alkalmazásával a lőtávolság 70 km-ig történő meghosszabbodását a szóráskép 50%-os javulását tervezik elérni.

2. A találati pontosság növelését:

2.1. Az irányzóműszerek korszerűsítésén keresztül.

2.2. A röppálya végső szakaszának irányíthatóságán, illetve önrávezető lövedék felhasználásán keresztül (Cooperhead, SADARM).

2.3. Infravörös önrávezetők, reaktív mikrohajtóművek és félaktív lézeres önrávezetők alkalmazásán keresztül.

3. A lőszeres pusztító erejének növelését:

3.1. A repeszhatás fokozásán keresztül.

3.2. A repeszek szóródási kúpjának célfelé irányításán keresztül.

3.3. A kazettás lőszeres további tökéletesítésén keresztül (SADARM - célt feldehítő és megsemmisítő lövedék).

4. A tüzérségi eszközök tüzgyorsaságának fokozását -, melynek különös jelentősége van a tüzecsapás első perceiben (lövegeknél követelmény az első három lövés 10 másodpercen belüli leadása, de a harci tüzgyorsaságnak is el kell érni 8-12 lövést percenként) - automata és félautomata töltőberendezések alkalmazásával (SP-70), valamint a sorozatvetők indítósinjei számának növelésével kívánják elérni.

5. A tüzérségi eszközök harci alkalmazásának operatívabbá tételét az automatizált tüzvezető rendszerek továbbfejlesztésével, ballisztikai számítóberendezések felszerelésével, lövegek navigációs berendezéssel történő ellátásával (a beméréshez szükséges időt csökkentő) tervezik elérni.

A harcokcsik életképességének növelésén túl fokozni kívánják a tüzerejét, tüzelés hatékonyságát, tüzelési pontosságát, valamint kísérletek folynak a lőtávolság 5000 m-re történő megnövelésére.

Páncélbárántási lehetőségek növelése terén jelentős erőfeszítések folynak a harmadik generációs páncéltörő rakétakomplexumok lőtávolságának növelésére, tüzgyorsaságuk, páncélatütőképességük fokozására, korlátozott látási viszonyok közti alkalmazhatóságára.

További fejlesztés alatt áll a páncélvadász helikopter (AH-64A), amely irányítható páncéltörő rakétákkal van felszerelve. Nagyobb a hatósugara és a sebessége mint elődeinek és tökéletesebb a célra vezető és navigációs rendszere (lézeres, televíziós, infravörös és rádiólokációs önrávezető fejrészekkel rendelkezik a Hellfire rakétája), valamint szórókonténerből nagy mennyiségben képes ledobni pct. kazettás lőszeret.

Tovább tökéletesítik a kézi páncéltörő eszközöket, ilyen pl.: a 2 km-es lőtávolságú horozható automata páncéltörő fegyver, vagy a kombinált páncéltörő rendszerük.

Több távirányítással telepíthető aknatípust kísérleteztek ki, amelyek lehetővé teszik mind csöves, mind sorozatvető tüzéség, valamint repülőeszközök segítségével való felépítését. NATO-körökben egyre erősödik az a tendencia, miszerint a páncélelhárítás rendszere kinövi a harcászati méreteket és a közeljövöben fontos hadműveleti tényezővé válik.

A légvédelem harci lehetőségeinek növelésébe fő szempont a rakétakomplexumok önállóságának fokozása, cél-leküzdőképesség különböző magasságokban, valamint a zavarvédelettség biztosítása. Különösen nagy hatásfokú a Patriot légvédelmi komplexum, valamint a kis és földközeli célok elleni kézi légvédelmi rakéta a Stinger. Kísérletek folynak a légvédelmi sugárfegyver kis és közepes magasságon repülő légi célok elleni alkalmazás lehetőségeinek vizsgálatára.

A gyalogsági fegyverek fejlesztése terén több nagyon fontos fejlesztést terveznek, azonban a téma szempontjából ezek közül kiemelkedő fontossággal bír az elektromágneses úton indított lőszerű automata lövészfegyver, amely megnövelt lőtávolsággal, zajtalan működéssel, igen nagy találati pontossággal és tűzgyorsasággal rendelkezik majd. Előrehaladott állapotban van a kis-, és közepes hatóerejű lézerfegyver gyalogos alegységeknél történő rendszerbeállítás, a nagy hatóerejű típusokat a csapatlégvédelmi rendszer megerősítésére kívánják rendszeresíteni.

A szárazföldi csapatok állományába rendszeresített és folyamatos fejlesztés alatt álló páncélozott helikopternek nagy jelentőséget tulajdonítanak. Legmozgékonyabb harcjárműnek tekintik, mely gyors manőverei során rakétaival, géppuskáival képes lesz megsemmisíteni nemcsak az ellenséges helikoptereket, hanem egyéb célokat is.

A légierő hagyományos csapásmérő lehetőségeinek bővítésében alapkonceptió a feladatok végrehajtására alkalmazható erők csökkenését, repülőgép személyzet kizárása a közvetlen harcból. Ezt az elképzelést valósítják meg a nagy pontosságú fegyverek rendszeresítésével, nemcsak a harcászati légierőnél, hanem a hadászati bombázóknál is (B-52, B-1B). Ezek a repülőgépek saját órjározási légtérből képesek csapásokat mérni az ellenség gyülekezési körleteire, objektumaira irányzott bombákkal, robotrepülőgépekkel, amelyek kis űrméretű lőszeret tömegét tartalmazó, úgynevezett kazettás harci fejekkel van ellátva. Napjainkban a mikroprocesszorok a száloptika, a lézerirányítás az infravörös irányítás területén végbemenő technológiai fejlődés alapvető irányzata az, hogy egyre kisebb, egyre hatékonyabb, de egyre pusztítóbb hatású eszközök kerülnek rendszeresítésre. Nem kétséges, hogy a NATO különböző fegyverrendszerei fejlesztési eredményeinek figyelemmel kísérése, azok várható hatástényezőinek vizsgálata az adott szakterületen a Magyar Néphadsereg minden tisztjének egyik legfontosabb feladata. Szükségszerű tehát megvizsgálni az ellenség felderítő csapásmérő tűzkomplexumnak a különböző mélységben és nagyságrendben, működő hadtápszervezetekre, hadtápjelzőobjektumokra gyakorolt hatását is.

II. A nagy pontosságú felderítő és csapásmérő tűzkomplexumok hatása a hadtápszervezetek életműködés- és teljesítőképességére

Morvai József őrnagy

Elsőként meg kell vizsgálni, *milyen megváltozott hatástényezőkkel kell számolni* a hadtápszervezetek élet-, működő és teljesítőképességének megóvása, fenntartása érdekében. Ezek közül *legfontosabbnak* a következőket tartom:

1. Az 1. és 2. sz. mellékletek és a korábbi megállapításokra alapozva megállapítható, hogy az ellenséges tüzérségi eszközök tűzhatásának a hadtesthadtáp mélységéig települő minden htp. alegység ki van téve. Várható a közeljövőben a tűzhatár 70-80 km-ig történő növelése. Ennél nagyobb mélységben települő hadtápszervezetekre és htp. objektumokra pedig az ellenség rakéta és repülő eszközökkel mérhet csapásokat.

2. Csökken a hadtápopjektumok felderítése és pusztítása közti idő.

3. Ellenség nagy pontosságú hagyományos tűzeszközeinek pusztítóképessége megközelíti a kis űrméretű atomfegyverekét, amelyeknek egyik fontos célpontja lehet a különböző mélységekben elhelyezkedő hadtápcsapatok, hadtápopjektumok.

4. Lehetővé válik a mozgásban levő hadtápallegységekre történő gyors, pontos- és a korábbi lehetőségekhez képest - nagyobb hatékonyságú csapád mérése.

5. Az ellenség lehetőségei bővülnek különböző szintű hadtápvezetési objektumok híradó berendezéseinek rádiótechnikai lefogásával, zavarásával.

6. Harcoló szervezetekre mért csapásokkal együtt várható a hadtápszervezetekre nagymértékű esetenként teljes pusztulása.

7. A TÖPFE-re jellemzően rövid idő alatt nagy veszteségek keletkezhetnek mind az anyagi technikai eszközkészletekben, mind az élőerőben.

8. Nagy pontosságú csöves és sorozatvető fegyverekkel, valamint repülőeszközökkel távirányítással telepíthető aknák, aknazárak időleges működésképtelenné tehetik a hadtápallegységeket, béníthatják a közlekedési utak forgalmát, az átkelőket, tároló körzeteket, kirakó állomások stb. munkáját és más hadtápopjektumok tevékenységét.

9. A felderítés megbízhatóságának növekedésével a találati valószínűség és a pusztítóerő növekedésével számolni kell az ún. „másodlagosan ható tényezőkkel” is, mint például atomreaktort, vegyiüzemet, víztározót ért csapás okozta következményekkel (3. sz. melléklet).

A NATO felderítő és csapásmérő rendszereivel végrehajtott csapások hatásának (hatékonyságának) csökkentése, a hadtápszervezetek élet-, működő- és teljesítőképességének megóvása úgy valósítható meg, ha végrehajtjuk azok védelmét célzó rendszabá-

lyokat, valamint az új eszközök megjelenésével párhuzamosan azok hatástényezői elemzésének eredményeként a harcbiztosítást kiegészítjük további rendszabályokkal, és biztosítjuk ezen rendszabálycsoportok végrehajtásának összes feltételeit.

A pusztítóerejű fegyverek hatásai elleni korszerű védelem rendszabályai, – amelyek részben megegyeznek a TÖPFE elleni védelem rendszabályaival, érvényre kell hogy jussonak a hadtáp felkészítésében, felépítésében, az után- és hátraszállítási utak rendszerében, az anyagi biztosításban, az utanszállítások megszervezésének rendjében, az egészségügyi biztosításban, hadtápcsoportok harcbiztosításának megszervezésében, valamint a hadtápvezetés megvalósításában.

A hadtáptörzsek, hadtápalagységek, és magasabbegységek felkészítése, kiképzése során biztosítani kell az ellenség felderítő és csapásmérő komplexumainak, megismerését, alapvető hatástényezőit, htp. szervezetre gyakorolt hatását, ellene való védekezés módjait, lehetőségeit. Gyakorlatokon fokozott figyelmet kell fordítani a személyi állomány menettel, szétbontakozással, körletelfoglalással, álcázás új rendszabályai megismertetésével, műszaki munkák fontosságának a pszichikai és akarati tényezők fontosságának tudatosítására. Szükségszerű megvizsgálni a gépjárműveket, munkagépeket mint infraforrások bázisait, abból a szempontból, hogy milyen egyéni védőeszközt célszerű alkalmazni az általuk létrehozott kisugárzások megakadályozására. Erre a célra infrafaklyák, acélhálók, sugárzást elnyelő bevonatok alkalmazása a legalkalmasabb, azonban ezen eszközökkel, lehetőségekkel a hadtápszervezetek nem rendelkeznek.

A csapásmérő eszközök hatástényezői jelentős javulása következtében a *különböző szintű hadtápszervezetek és hadtápjelöltek az ellenség pusztításának alapvető célpontjává váltak*. Ezért szükséges mind a harcászati, mind a hadműveleti szinteken található hadtápszervezetek felépítésének, csoportosításának felülvizsgálata (Egy LARS-2 sv. ü. egy tűzcsapással képes megsemmisíteni egy dd. HVP-ot.).

Célszerű az egység-, magasabbegység- és seregtesthadtápok eddiginél jelentősebb mértékű *decentralizálása*, valamint hadtáptartalékok létrehozása még egység szinten is. A támadáshoz vagy védelemben kialakított hadtáplépcsőket és tartalékait úgy kell csoportosítani, hogy azok mintegy 2-3 önálló ellátási, hadtápvezetési csoportot is képezhessenek. Előrevonások, áttelepítések során a htp. kisebb oszlopokban egymástól térben és időben elkülönülten, de az ellátási feladatokhoz igazodva, ellenséges célpontul szolgáló harcoló egységektől, alegységektől legalább 3-5 km távolságban hajtsa végre a menetet. A létrehozott hadtápcsoportosításokat elsősorban a főirányban kell az ellátandók érdekében szélességbe és mélységbe megfelelően tagolni, valamint a hadtápmánőverek feltételeit létrehozni.

A hadműveleti hadtáp objektumai fontos felderítési és megsemmisítési célpontot alkotnak az ellenség számára, ezért fokozottan szükséges azok készleteinek még a veszélyeztetettség időszakában történő optimális mértékű széttelepítése, csoportosítása, meglévő védelmi rendszabályok foganatosítása.

A hadtápszervezetek tagoltsága, megnövekedett manőver szükséglete fokozottan felveti az *után- és hátraszállítási utak, barántutak, bekötő- és megkerülőutak járhatóságának, forgalmának biztosítását*. A felderítés és csapásmérő eszközök hatótávolságának, találati valószínűségének megnövekedése miatt számolni kell nemcsak a harcászati, hanem hadműveleti mélységben is a fontosabb útszakaszok, a repülőeszközök leszállására alkalmas autópályaszakaszok, jelentősebb hidak, vasútvonalak, közlekedési csomópontok ki- és berakóállomások, átrakó körletek, repülőterek nagyfokú rombolásával, aknásításával

val. Ezek a realitások szükségessé teszik mind a közúti, mind a vasútépítő műszaki alegységekkel, közlekedési szervekkel való szoros együttműködést mind a műszaki alegységek megnövekedett jelentőségükhöz mért teljesítőképességének fokozását, és a főirányokba történő összpontosítást. A jelenleg meglévő erővel és eszközökkel berendezhető közlekedési utak áteresztőképessége adott esetben korlátozottá válhat, ezért a mozgás jobb feltételeinek biztosítása érdekében a műszaki alegységek segítségére nagyobb mértékben kell támaszkodni, illetve ezek rendszerbe állítása, és meglévők teljesítményének fokozása indokolt. A csapás okozta veszteség csökkenése érdekében a menetek végrehajtása során a párhuzamos menetvonalakat egymástól távol, lehetőség szerint az épített utaktól függetlenül kell kijelölni. A járművek közötti távközök növelésével a veszteségek csökkenthetők. Pl.: T-22-es rakéta kazettás fejrésze ellipszis alakú szórásképeinek hossz tengelyére (400 m-re) eső gépjárművek darabszáma így kevesebb lesz mint normál távközökkel. Célszerű menetrendi elemeket imitáló mozgatható infracsapdával kiegészített szögviszszaverőket telepíteni, vagy nagysűrűségű ködfüggőnyt létesíteni, az elektromágneses hullámok és az infrasugárzás terjedésének csökkentésére. Mivel jelentős nagyságú területen, útszakaszokon várható rombolás, aknásítás, valamint egyéb okoknál fogva, szükségessé válhat a légi szállítások szélesebb körű alkalmazása.

A légi szállítási mód viszont megköveteli egy sor olyan rendszabály alkalmazásának képességét, amely nemcsak az anyagok csomagolásával, kiszállításával, ledobásával, rejtett kirakásával kapcsolatosak, hanem azok felkutatásával, gyors begyűjtésével, kicsomagolásával, felmálházásával, szétoszthatóságával kapcsolatosak.

A harctevékenység (hadművelet) során *jelentős mennyiségű anyag került felhasználásra, illetve semmisül meg, melynek pótlását folyamatosan biztosítani kell.* A hadműveleti hadtáp tagozatban egy-egy szállítóoszlop hossza elérheti a 2-3, vagy több km-t is, amely rövid idő alatt felderíthető és megsemmisíthető. Célszerű ezért szállítási irányonként kisebb szállítóoszlopokban különböző útvonalakon (több útvonalra tagoltan) megvalósítani a kiszállítást. A szállítások tervezése során kerülni kell a felesleges anyagátadásokkal összefüggő időigényes munkákat, előnyös, ha közvetlenül a felhasználókig történik a kiszállítás. A kiszállítások során alkalmazni kell az egységes csomagok és egységgramományok kialakítását, rendelkezésre álló rakodógépek, szükségátrakodóeszközök maximális felhasználását. Törekedni kell az anyagok minél gyorsabb lejuttatására, a szükségtelen szállítóeszközök összevonások elkerülésére, melyek könnyen felderíthető, megsemmisíthető célpontul szolgálnak az ellenség tüzesszökezei számára. A harcból kivont zászlóalj komplex feltöltését célszerű századonként végrehajtani, mivel rövidebb idő alatt, más alegységektől optimális távolságban, pusztítási tényező minimálisra csökkentésével hajtható végre.

Az anyagi eszközök felhasználása, megsemmisülésének mértéke egyenlőtlen lesz, ami szükségessé teszi egyes irányokba történő jelentősebb megerősítések biztosítását, hadtápszervezetek önállóságának fokozását. Számolni kell a hadtápagegységek, egységek teljes, vagy időleges működőképtelenné válásával. Ilyen esetekből eredő ellátási zavarok megszüntetésére minden előjáró tagozatnak tartalékot kell képeznie 1-2 ellátó alegysége nagyságrendjének mértékében. A nagy pontosságú fegyverek pusztító hatása ellen a hadtápszervezetek harcbiztosítása (őrzés-védelem) során a fő védelmi lehetőségként terep műszaki berendezése jelölhető meg. Ez azt jelenti, hogy ha minden eszköz, objektum a meghatározott kiépítési sorrendben és mértékben a lehetőségekhez mérten földbe süllyesztett műszaki-óvó létesítménnyel kiépítésre került, akkor 40-50%-os mértékű

védettség valósítható meg. Ezt az igényt a hadtápszervezetek a csapathadtápban a műszaki munkagépek és munkaerő hiányában, a hadművelleti hadtápban pedig elégtelen teljesítményük miatt a rendelkezésre álló időben nem képesek végrehajtani. A körletekben a technikai eszközöket és különböző objektumokat a maximális tagoltságban úgy kell elhelyezni és gondosan álcázni, hogy azok funkciójukból eredő feladataikat is végre tudják hajtani. Előnyös ha már a körletfelderítés eredményeként kapott információk és a körülmények lehetővé teszik menetből fedezékbe történő szétbontakozás végrehajtását (pl.: más alegység korábbi települési körletébe). A korábbi települési normáktól eltérően nagyobb távolságra célszerű telepíteni, mind a gépjárműveket, mind funkcionális csoportokat, alegységeket.

A hadtápszervezetek életképességének működőképességének fokozása érdekében ki kell jelölni és be kell rendezni megfelelő nagyságú és rejtettségű tartalékkörletet, valamint hozzá vezető utakat, és a veszélyeztetett körletekből kivonás gyors szervezett végrehajtását. Fokozott figyelmet kell fordítani a hadtáp minden tagozatának fény, optikai, rádióelektronikai, infraszugárzások álcázására. Hőt kisugárzó hadtápeszközök, objektumok hőszigetelésére ponyva fölé elhelyezett hőszigetelő anyagot, vagy hőelosztó fémhálót kell felszerelni. A infraforrások álcázására, rádiólokációs imitálásra, továbbá felhasználhatók különböző füstök (ködök) és aeroszolok.

Jelentős mértékben csökkenthető az ellenséges csapás okozta veszteség, amennyiben meg van szervezve azok követelményei gyors szervezett felszámolásának feltételei, menetsztagok létrehozásával, személyi állomány kiképzésével, rendszabályok fogantatásával. Lehetőség rádiólokációs színlelt objektumok létrehozására általában a hadművelleti álcázás szintjén adódik.

Után- és hátraszállítási utak mentén, fő gépkocs utak fontosabb szakaszain levő műtárgyak szögviszszaverők alkalmazásával lehet imitálni, illetve álcázni. A hadtápszervezetek rádióelektronikai rendszerének védelmét az illető szervezet egészére kidolgozott REH rendszabályainak megfelelően kell végrehajtani, amelyen belül alkalmazható olyan rendszabály mint rendszertelen időközönkénti rövid idejű rádióadás, a rádiófrekvenciák gyakori váltása, kerülőirányok felhasználása, dublázás stb.

A nagy pontosságú hagyományos fegyverek mivel püszítító hatásukban megközelítik a kisebb hatóerejű TÖPFE-ket, azok várható alkalmazása esetén (a TÖPFE csapás következményeihez hasonlóan) *a sérültek rövid időn belüli ugrásszerű növekedése várható* (elsősorban harcászati mélységben). A sérülés jellege eltér az atomfegyver okozta sérülések jellegétől, de a sérültek számának jelentős növekedésével kell számolni a hagyományos fegyverektől eddig számvetett normákhoz viszonyítva. A hagyományos nagy pontosságú eszközökkel vívott harcban megnövekedik az egészségügyi egységek, alegységek szerepe a nagymértékű sérültellátási igény következtében. Ezért jelentős egészségügyi erő, eszköz megerősítést kell biztosítani a harcoló egységek, alegységek számára (pl.: orvost és szállítóeszköz megerősítéseket célszerű adni a zászlóaljknál nagytömegben jelenkező sérültek gyors életmentő ellátására. A huzamosabb időn keresztül egy helyben tevékenykedni kényszerülő egészségügyi alegységeket, egységeket is jelentős csapás érheti, amely megköveteli az előjáró tagozatoktól az egészségügyi erő-, eszköztartalékok képzését, elkülönített elhelyezését, készenlétben tartását. Megnehezíti a sérültek áramlását, kihordását a várhatóan nagymértékben rombolt úthálózat és távknaki-lövő rendszerekkel létesített meg nem szüntetett nagykiterjedésű aknamezők létezése.

Szükségessé válik korszerűbb, fokozottabb terepjáróképességű sebesültszállító, kihordó eszköz alkalmazása, a sebesültek terep, úthálózat pusztítási fokától független sebesültszállító helikopterek alkalmazása. A HVP-k jelenlegi rendszere nem biztosítja kellőképpen a megbízható, folyamatos hadtápvézetést, mivel tartalék nélkül szűk területen megosztatlanul települ. Híradó rendszere nagymértékben zavarható, ezért meg kell valósítani a bonyolult viszonyok között is a vezetés feltételeit biztosító zavarvédett rendszer kiépítését. Célszerű a HVP-ok megosztott állománnyal való működtetése, és részükre szükséges műszaki építmények elsődleges fontossággal történő kiépítése. Meg kell szervezni, hogy bármely tagozat HVP-jának kiesése esetén biztosítva legyen a helyettesítő HVP, a folyamatos információáramlás és feldolgozás érdekében, megfelelő zavarszűréssel rendelkező híradó eszköz, mobil adatfeldolgozást biztosító eszközállomány, és az információk értékelésének integrált bázisa.

A nagy pontosságú fegyverrendszerek elleni védelmet, egységes elgondolás alapján szükséges tervezni, szervezni és végrehajtani, ezért ezek elleni harc, védekezés és összefegyvernemi együttműködés fontos elemévé kell, hogy váljon, amelynek a hadművelet (a harc) hadtápbiztosításának megszervezési tervében hadtápvédekezésekben és hadtápparancsokban tükröződnie kell.

A nagy pontosságú fegyverek egyik célja a *bátország, hadüzemek, anyagbázisok pusztítása*, ezért nem lehet figyelmen kívül hagyni különböző vegyi üzemek által tárolt mérgező anyagbázisokat, a paksi atomreaktort, mint potenciális sugárveszély forrását, a mérgező anyagokat gyártó üzemek környékén esetlegesen kialakuló veszélyeztetettségi zónákat, mint tüzscapások esetén másodlagosan ható tényezők a hadtápszervezetek élet-működő- és teljesítőképességére. Az ezzel kapcsolatos tűz, robbanás és esetleges sugárszennyeződésnek kitett körzeteket a 3. sz. melléklet mutatja be, ahol láthatóan nagy veszélyeztetettségi sugarú kört foglal el az ammónia köd, melynek 0,25 mg/l koncentrációja már sérülést okoz, a triklóretilén, amelynek anyagai a központi idegrendszert támadják, a klórgáz, melynek 0,01 mg/l már sérülést okoz, valamint a paksi sugárfertőző körzet.

A fent meghatározott értékeknél nagyobb mennyiség elszabadulása esetén mind a személyi állomány, mind a polgári lakosság kitelepítése válik szükségessé a veszélyeztetett körzetből. Ezen anyagok ellen az összefegyvernemi védőfelszerelés megfelelő védelmet nyújtana, ha a különböző gázok szűrésére alkalmas berendezésekkel pl.: ammónia esetén K, zöld típusú szűrővel, a triklóretilén esetében A, barna típusú szűrővel rendelkeznének.

Összegezve megállapítható, hogy a nagy pontosságú felderítő- és csapásmérő rendszerek megjelenése hadműveleti és harcászati szinten egy sor új problémát, megoldásra váró feladatot vet fel a hadtápszervezetek élet- működő- és teljesítőképességének biztosítása területén.

A tanulmány a felmerülő problémakörök fontosabb elemeire kíván csupán rávilágítani a mellékleteken ábrázolt hatástényezők bemutatásával, a felderítő csapásmérő komplexumok alapvető jellemzőinek, várható rendszerbeállításának ismertetésével, azok hadtápszervezetek gyakorolt jelentősebb hatásának értékelésével. Szükséges azonban a tanulmány elején felvetett kérdések további alapos, gyakorlati tapasztalatokon keresztül történő vizsgálata, az egységes összefegyvernemi védekezés, együttműködés rendszerén belül a hadtápszervezetek élet-, működő- és teljesítőképességének megóvása érdekében a vázolt problémakörökre mielőbbi konkrét kiegészítő rendszabályok kidolgozása, bevezetése.

Felhasznált irodalom:

1. I. Goluskó: Tül uszlóvíják pímenyénijja protyivnyikom vizokatoocsnava aruzsija. Tüli sznabzsényuc. 1984.
2. Atanaszov., Ilija: Harc az ellenség nagy pontosságú fegyverei ellen. Armejszkij pregled 1987/8.
3. Dr. Széplaki János: Az Amerikai Egyesült Államok a NATO és Ausztria katonai doktrínái. ZMKA tankönyv. 1983.
4. Dr. Széplaki János, Orosz Lajos: A NATO haderők felderítő, felderítő-csapásmérő, tűzvezető rendszereinek, komplexumainak, eszközeinek harci lehetőségei és fejlesztésük várható irányai. ZMKA. Tansegédlet. 1987.
5. Szenes József, Kis Mihály: Az ellenség felderítő-csapásmérő és tűzkomplexumai, alkalmazási elvei, azok hatása a hadtáptörzsek és -csapatok élet- és működőképességére. Hadtápbiztosítás 1985/3.
6. Héja István, Csikász István: NATO (USA) nagy pontosságú fegyverrendszerei és az ellenük való harc kérdései. Akadémiai Közlemények 1986/1.
7. Csikász István: A NATO (USA) felderítő és csapásmérő komplexumai, valamint nagy pontosságú fegyverei elleni harc és védelem kérdései. Katonapolitikai tájékoztató. 1987.

1-3. sz. melléklet a folyóirat végén található.

Néhány gondolat a katonai főiskolára jelentkezők felvételi rendszeréről és az 1988. évi felvételi vizsgák tapasztalatairól

Babarczy Tivadar mk. ezds.

A katonai főiskolára jelentkező fiatalok felvételi rendszere alapvetően eltér a más főiskolára jelentkező fiatalok felvételi rendszerétől. Ez az eltérés elsősorban abban mutatkozik, hogy a felvételre jelentkező fiatalok nem a hozott középiskolai eredményeik, majd meghatározott tantárgyakból elért felvételi vizsgaeredményeik alapján nyerhetnek felvételt, hanem egyéb vizsgálatok és az egyéni beszélgetés eredménye alapján kerülnek felvételre. Ha csak a középiskolai tanulmányi munkát tekintjük, akkor kimondhatjuk, hogy a katonai főiskolára történő felvétel tanulmányi alapkövetelménye a sikeres érettségi bizonyítvány és a jelentkezés utáni orvosi vizsgálat „alkalmassági eredménye”.

A katonai főiskolai felvétel során a jelentkező fiatalok (továbbiakban: jelöltek) egy úgynevezett „kétlépcsős” felvételi folyamatban vesznek részt, amelyen belül az első lépcső az „általános képesség- és teljesítmény-vizsgálat”, a második lépcső a szaktízottságok által lefolytatott „egyéni beszélgetés”.

A képesség- és teljesítményvizsgálat folyamán elkészítenek egy műszaki értelmességi tesztet, részt vesznek úgynevezett „Hamburg-WECHSLER intelligencia teszt” vizsgálaton és egy pszichológusi személyi beszélgetésen, amelyek eredményeként a vizsgálatok egy részét végző pszichológus összesített véleményét ad a jelölt eddig elért eredményeiről, általános emberi tulajdonságairól és pszichikai alkalmasságáról.

Míndezek után kerül sor az érintett szaktanzékvezetők által vezetett bizottság előtt, a jelölttel folytatott személyi beszélgetésre, ahol az előzmények figyelembevételével és a beszélgetés tapasztalatai alapján alakul ki a javaslat a jelölt felvételére vagy elutasítására.

A folyamat így leírva egyszerű, azonban ez a felvételi eljárás 1-2 nap alatt kerül végrehajtásra.

A katonai főiskolai felvételi rendszerről eddig leírtak tényközlő jellegén túllépve, indokoltnak tartom a vázolt folyamatok kritikai elemzését is végrehajtani és a jövőre vonatkozó elgondolásokat és javaslatokat közreadni. A helyzet kritikai elemzését mint egy évtizedes tapasztalattal rendelkező felvételi bizottsági elnök, és mint egy több évtizedes tanintézeti múlttal rendelkező szaktanzékvezető teszem meg, feljogosítva ezáltal magam a saját szakterületemre vonatkozó értékelés és javaslat megtételére.

Úgy gondolom, hogy elsőként a jelenlegi felvételi rendszer helyességéről, a felvételi vizsgák céljaként meghatározottak teljesíthetőségéről, végül az egyes felvételi folyamatok (etápok) célszerűségéről és eredményességéről kell szólni.

Feltételezem, hogy az általam megfogalmazottakkal nem minden területen és szinten értenek egyet a témával foglalkozók, ennek ellenére úgy vélem, hogy a felvetettek gondolatébresztőek lehetnek a katonai főiskolai felvételi rendszer további javítására.

A több évtizede bevezetett, valamint az eddigi társadalom-politikai és katonai helyzetnek megfelelő *felvételi rendszer célja* a következőkben kerül megfogalmazásra:¹

„A pályázók közül olyan fiatalok kiválasztása, akik erkölcsi-politikai magatartásuk, adottságaik, katonai pálya iránti vonzódásuk és felkészültségük alapján alkalmasak arra, hogy a katonai tanintézetekben folyó képzésük eredményeként megfeleljenek a hivatásos állománnyal szemben támasztott politikai, katonai, szakmai vezetői követelményeknek.”

A *főiskolai felvételt megelőzően* egy megyénként és iskolánként változó eredményességű katonai pályairányító tevékenység után, a jelöltek a megyei hadkiegészítőknél jelentkeznek. Ezután egy olyan orvosi vizsgálat-sorozaton vesznek részt, amely az általános egészségi állapot és katonai pályaalkalmasság megállapításán túl a szakokra történő alkalmasságot is meghatározza, vagyis egyes szakterületekről kizárja, egyes szakterületre pedig alkalmasnak minősíti a jelölteket.

Ezek a szakválasztási korlátozások jelentős problémákat okoztak egyrészt a jelölteknél, másrészt a felvételi bizottságok munkájában is, mivel az egyes szakokról történő kizárás az esetek nagy többségében szemüveg viselése, lapostalp, illetve szélső esetben színtévesztés miatt történt.

Extrém esetként meg kell említeni olyan orvosi minősítést is, ami feltehetően alkati vagy szervi problémákat takart és a minősítés így nézett ki: „Korlátozással alkalmas; felmenteni őrszolgálat, lövészet és terepgyakorlatok alól.” Belátható az, hogy egy ilyen fiatal nem alkalmas katonai pályára, ugyanakkor mind az egyén, mind a kollektíva számára komoly következményekkel jár az, ha egy vagy több hallgató a feladatok végrehajtásából nem egyenlő arányban veszi ki a részét. Összességében az ilyen egészségi állapotú fiatal a főiskolai hallgatóval szemben támasztott követelményeket nem tudja teljesíteni.

A hadtáp és pénzügyi szolgálatra meg különösen rossz fényt vet az, ha az említett minősítéssel rendelkező hallgatót „csak hadtáp vagy pénzügyi tisztképzésre alkalmas”-nak minősítik. Nem beszélve arról, hogy mindkét szakon tanuló hallgatóra ugyanolyan elvárások érvényesek, mint a főiskola bármely szakterületén tanuló hallgatóra.

Azzal természetesen egyet kell érteni, hogy az elmúlt évtizedekre jellemző alacsony jelentkezési létszám (09 és 1,1 fő/hely) bizonyos mértékig indokoltá tette azt, hogy a jelentkezettek alkalmasságának elbírálásával, bizonyos szakterületek vonatkozásában alacsonyabb egészségügyi követelményeket támaszunk. A jelenlegi helyzetet tekintve, erre ma már nincs szükség.

---

¹ 72/1988. sz. főiskolaparancsnoki intézkedés a katonai főiskolára pályázók felvételi vizsgáinak végrehajtására.

Úgy gondolom, hogy mindezek, az új alkalmasságra vonatkozó egészségügyi előírások kiadásával megszűnnek és a főiskolára jelentkeztettek egészségi elbírálása, szakokra való alkalmassága a felsoroltak figyelembevételével kerül végrehajtásra.

Az említett gondok ellenére ki kell mondani azonban azt, hogy a jelöltek egészségügyi vizsgálatait mindenre kiterjedőek, eredményei mind a felvételi eljárások, mind a későbbi nevelőmunka során jól hasznosíthatók.

A főiskolára beérkező jelöltek főiskolára, illetve választott szakra történő alkalmasságának elbírálása, összességében a felvételi rendszer céljaként megfogalmazottak megvalósítása, az említett kétféle rendszerben kerül végrehajtásra.

A főiskolán végrehajtott *felvételi vizsga* első része egy több területre kiterjedő képesség- és teljesítményszint megállapítására vonatkozó vizsgálsorozat. Ennek folyamán minden hallgató elkészít egy úgynevezett műszaki tesztet, amelyen belül általános műszaki és elektronikai alapismeretekből feltett kérdésekre kell választ adnia.

Ez a tesztfeladat csak tájékoztatást ad arról, hogy a műszaki szakokra jelentkező jelöltek milyen műszaki alapismeret-szinttel rendelkeznek. Ez egyben azt is jelenti, hogy nem kizáró ok a felvételnél az sem, ha a jelölt gyenge pontszámot ér el a műszaki tesztre adott válaszaival, de nem kizárt annak a jelöltnek a felvétele sem műszaki szakra, aki nem a választott szaknak megfelelő középiskolai végzettséggel rendelkezik.

Éveken keresztül problémát jelentett az, hogy a nem műszaki szakra jelentkező pl. hadtáp és pénzügyi szakra – jelöltek alapfelkészültségét nem lehetett felmérni, mivel csak műszaki alapismeretek felmérésére került sor. 1988-tól bevezettük azt, hogy a műszaki teszt részeként egy közgazdasági jellegű feladatsorra is válaszolni kell a jelölteknek, így bizonyos mérvű tájékoztatást kapunk arról, hogy a szakunkra jelentkeztettek milyen alapismeretekkel és képességekkel rendelkeznek.

Mindezek után kerül sor a jelölt IQ (Intelligencia quociens)-ét meghatározó úgynevezett „Hamburg-WECHSLER” vizsgálsorozatra végrehajtására, amely öt csoportos és öt egyéni feladatmegoldásból áll.

Ezen belül csoportos vizsgálat során, a kiadott kérdésekre adott írásbeli válasz útján mérik fel a jelölt: (1) általános ismereteit, amely az olvasottságára, összességében általános műveltségi szintjére ad választ; (2) általános megértési (viszonyulási) helyzetét, amely az élet különböző területein tapasztalható sajátos helyzetekbeni magatartásra és tájékozottságra ad választ; (3) számolási gondolkodást, amely alapján egyszerű szöveges példák alkalmazásával a hétköznapi számolásra és logikus gondolkodásra kaphatunk választ; (4) gondolkodási és kreatív képességét egy összetartozási és szimbólum próba alapján.

Egyéni vizsgálat végrehajtásával kerül felmérésre (1) számisméltlési; (2) képrendezési és képkiegészítési; (3) mozaik kirakási és (4) szintézis próba lefolytatásával a jelölt néhány olyan részképessége, amely alapvetően az IQ meghatározásához még szükséges.

Az egyéni vizsgálat pszichológus által kerül végrehajtásra. Mivel a feladatok viszonylag nehezek és a jelölt magára van utalva, így a vizsgálat a feladatok megoldásán túl több olyan személyiségjellemzőre is választ ad, amely pozitív vagy negatív irányban befolyásolhatja a jelölt alkalmasságát. Pl. ideges alkatú, indulatos stb.

Az eddig felsorolt vizsgálatok eredményei (csoportos és egyéni) egy átszámítási táblázat alapján megadják az egyén intelligencia quociensét, amely egy változat szerint 90 pontig alacsony, 110 pontig átlagos, 126 pontig magas és 127 ponton felül extrém (igen magas) lehet.

Összegezve: a „H-W” intelligencia teszt 10 részpróbája alapján tájékoztatást ad:¹

- az általános értelmi képességekről, az ismeretek, tapasztalatok logikus alkalmazásának, valamint a következő képességeknek fejlettségéről;
- az általános ismeretszintről, a közvetlen emlékezés és számemlékezés fejlettségéről, terjedelméről, valamint a figyelem-koncentrátság fokáról;
- az intellektus és gondolkodás mozgékonyaságáról, a szándékos szelektív felfogás szintjéről;
- a logikus gondolkodás, fogalomalkotás szintjéről és fejlettségéről;
- a logikus emlékezés pontosságáról, kialakulásának gyorsaságáról és erősségéről, az emlékezeti anyag szokatlan, új helyzetben történő felidézéséről és a tanulékonyaság szintjéről.

Mindezek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a H-W. intelligencia teszt mélyreható analízis eredményeként ad választ a jelölt intelligencia szintjére, amely egyik, de közelítőleg sem egyedüli meghatározója az egyén katonai pályára való alkalmasságának, vagy méginkább a szakválasztás helyességének.

A pszichológus által lefolytatott egyéni vizsgálat további része az exploráció, a jelölttel folytatott azon egyéni beszélgetés, amely az előző vizsgálatok eredményeit figyelembe véve szolgáltat alapot a jelölt összefoglaló pszichológiai jellemzésének összeállítására és alkalmasságának megállapítására.

Az egyéni beszélgetés alatt a pszichológus feladata az, hogy egyrészt az eddigi eredmények és tapasztalatok pontosítása illetve értékelése, másrészt a jelölt körülményeinek és személyiség-jellemzőinek feltárása útján alkosson reális képet a katonai pályára való alkalmasságról, a szakválasztás helyességéről és pályamotiváltságáról.

A teljes körű jellemzés érdekében a pszichológus az egyéni beszélgetés (exploráció) során a következőkre tér ki:

- a családi körülményekre, ezen belül a család jelölt által történő megítélésére, anyagi, erkölcsi, neveltetési és egészségügyi helyzetére;
- a személyi körülményekre, ezen belül a jelölt érdeklődési körére, önmaga megítélésére és céljaira, kedvenc időtöltésére és partneri kapcsolatára;
- világnézeti, politikai ismereteire, ezen belül saját meggyőződésére, egyes kérdésekben kialakult álláspontjára;
- társadalmi és közeleti aktivitására, ezen belül ifjúsági és tömegszervezetekben végzett munkájára, emberekhez és közösséghez való viszonyára, baráti körére és szabad ideje eltöltésének körülményeire;
- a pályae érdeklődés és pályamotiváció feltárására, ezen belül a katonai pályára való készítésre, a pálya megítélésére és szülői hozzáállásra, a választott szak ismeretére és a választás realitására, végül a jelölt alkalmazkodó képességére, vezetői adottságaira, reál- vagy humán orientáltságára.

Az egyéni beszélgetés, valamint azt megelőzően végrehajtott vizsgálatok eredményei, továbbá a középiskolai tanulmányi eredmények és iskolai jellemzés alapján összegezi a pszichológus a jelöltről alkotott véleményét, külön kiemelve a tanulási készséget, alkati tulajdonságait és intelligencia hányadosát (IQ).

² 72/1988. sz. Főiskola parancsnoki intézkedés 13. oldal.

Az eddig ismertetett, valójában mélyreható analitikus vizsgálat sorozat után került sor a szaktanszékvezetők által irányított *szakbizottságok előtti személyi beszélgetésre*. Ennek alapján a bizottság egyfelől javaslatot tesz a főiskola parancsnoka felé a felvételre vagy elutasításra, illetve a szakon belüli több ágazat esetén a jelölt felkészültségének leginkább megfelelő ágazatra történő beiskolázására.

A szakbizottságok előtti beszélgetések tartalma alapvetően a politikai tájékozottság, a szaknak megfelelő alapismeretekben való felkészültség, a szakterületen várható felkészítés céljának és tartalmának, valamint az első tiszti beosztásban várható tevékenységnek a feltárása. Ennek figyelembevételével tesz javaslatot a bizottság a jelölt részére a szakra, illetve adott ágazatra történő beiskolázására.

Abban az esetben, ha a jelöltnek a javasolt szak nem felelt meg és egészségügyi korlátozása nem volt, átkérhette magát egy másik szakterületre, az adott szakbizottság által folytatott személyi beszélgetésre.

Az elmúlt időszak sokéves gyakorlatát tekintve – az alacsony jelentkezési létszám miatt – szinte minden jelölt felvételre került akkor, ha az egészségügyi és pszichológusi minősítés alkalmasnak ítélte meg.

Lényegében tehát a gyakorlat az volt, hogy aki a³ középiskolai tanulmányait eredményesen befejezte, állambiztonsági szempontból kifogás nem merült fel ellene, ugyanakkor az egészségügyi és pszichológusi vizsgálat alkalmasnak minősítette, azt felvettük. Felvettük még akkor is, ha mind a középiskolai tanulmányi eredményei, mind a felvételi eljárás során tapasztalt ismeretei és képességei minimális szinten voltak.

Egyértelmű, hogy a 18 éves korig kialakult helytelen életfelfogás, munkához és ezen belül a tanulmányi feladatokhoz való hozzáállás a felvettek jelentős részénél a katonai főiskolai képzés időszaka alatt teljesen nem változhat meg. Ennek eredményeként volt olyan időszak, amikor a lemorzsolódás, tanulmányi, fegyelmi és egyéb okokból elérte a 40%-ot. De még ennél is kirívóbb volt az, hogy rosszul felfogott érdekek miatt nagy számban bocsátottunk ki és avattunk fel gyengén felkészült és helytelen életvitelű fiatalokat.

Míndezek a körülmények devalváltak a katonai főiskolai képzés értékrendjét, mivel a fiatalok körében olyan vélemény alakult ki, hogy ha a tanulmányi eredményei alapján egyetlen felsőoktatási intézménybe sem nyerhetne felvételt, akkor jelentkezik a katonai főiskolára.

Eltételezve most az elmúlt évek sürgető létszámihiányától és a katonai pálya fiatalok előtt is ismert nehézségeitől, ez azért is következhetett be, mert a *felvételi rendszerünk – minden egyszerű eredménye mellett – nem állított magasabb mércét az alapozó tantárgyakból és szakmai alapismeretekből*. Másként fogalmazva: nem írtunk elő felvételi vizsgát matematikából, idegen nyelvből és szakalapozó tantárgyakból, esetleg világnézeti és politikai ismeretekből.

Hozzá kell tennem ehhez azonban azt, hogy az ismertetett általános képesség- és teljesítményvizsgálati rendszerünk kiemelkedően jó és egyedülálló más polgári felsőoktatási intézményekkel szemben.

---

³ Sok esetben még ezt sem tartottuk be mivel több alkalommal a létszámihiány miatt felvettünk érettségien bukott jelöltek is és lehetőséget biztosítottunk a póterettségire való felkészülésre.

Ehhez a felvételi folyamathoz – a műszaki és gazdasági teszt kivételével – még akkor is ragaszkodnunk kell, ha a katonai főiskolára történő felvétel a javasolt módon, magasabb felvételi követelmények előírásával kerülne végrehajtásra.

Visszatérve a felvételi rendszer céljaként megfogalmazottakra, kimondhatjuk, hogy a mai gyakorlat szerint végrehajtott felvételi eljárásunk:

- nem ad teljes képet a jelölt világnézeti, erkölcsi-politikai állapotáról, ismeretszintjéről;

- nem méri fel a katonai főiskolai képzéshez szükséges alapozó és szakalapozó tantárgyak ismeretszintjét, a nyelvtanuláshoz szükséges alapismereteket és adottságokat;

- de nem ad teljes körű választ arra sem, hogy a jelölt rendelkezik-e azokkal az alapkvalitásokkal, amelyek a katonai-politikai vezetővé váláshoz szükségesek;

- végül az úgynevezett háttérvizsgálat hiányában meggyőző módon nem állapítható meg az sem, hogy a jelölt milyen szociológiai környezetből került a főiskolára.

Abban az esetben, ha a jelöltnek felvételi vizsgát (de nevezhetjük ezt ismeretszint felmérésnek is) kellene tenni, amelyhez az alapkövetelményt meghatároznánk, egyben jó támpontot kapna a főiskola oktató-nevelő állománya arra is, hogy a felvételt nyert hallgatók részére egyes tananyagrészeket milyen alapokról indulva kellene oktatni a későbbiek során.

Ugyanakkor az exploráció mellett, a fontosabb személyiségvonások feltárása érdekében indokolt lenne egy úgynevezett személyiségvizsgálat végrehajtása is.

Számításba kell vennünk ennél a rendszernél azt is, hogy az egyes tantárgyak oktatásában és követelményszintjében iskolánként lényeges eltérések vannak, tehát előfordulhat az, hogy egy erősebb középiskolában elért 2-es eredmény matematikából több tudást takar, mint egy gyengébb középiskola 3-as matematika eredménye. De még inkább igaz ez a megállapítás a középiskolák eltérő profiljából és tananyagából számított átlageredményekre. Pl.: egy dísznövénytermesztő szakközépiskola 4-es tanulmányi átlageredménye alapján várható tudásszint nem biztos, hogy eléri a gépipari szakközépiskola 3,2-es tanulmányi átlagával tanuló jelölt tudásszintjét, és főleg akkor nem, ha a jelölt műszaki területen szeretne továbbtanulni.

Lényegében tehát nem indokolt a középiskolai tanulmányi eredmény abszolútizálása, ennél sokkal realisabb alapot ad a felvételi vizsgán elért eredmény.

Az egyenlő esélyek biztosítása érdekében a katonai főiskolára történő jelentkezés meghirdetésével egy időben közzé kell tenni a felvételi vizsga követelményeit is.

E kérdéshez szorosan hozzátartozik az is, hogy a hadsereg minden területét érintő tudományos és technikai előrehaladás megköveteli a gazdasági folyamatok célirányos és hatékony végrehajtását. Ennek egyik alapfeltétele a katonai vezetők magas szintű felkészültsége, amely csak akkor érhető el, ha erre a feladatra megfelelő alapokkal rendelkező, rátermett fiatalokat választunk ki. Egyszerűen fogalmazva, az élet azt követeli tőlünk, hogy a mennyiségi tisztképzésről áttérjünk a minőségi tisztképzésre, a magasán kvalifikált tisztikar kialakítására.

Az 1988. évi felvételi körülmények már több szakterületen felvetették a szigorúbb (magasabb) felvételi körülmények előírásainak szükségességét, vagy legalábbis a jelöltek objektív mérőszámok alapján történő besorolását, alapot teremtve ezáltal a felvételi javaslat elért eredmények alapján történő megtételére. Bár a katonai főiskolákra és elsősorban a

ZMKMF-re jelentkezettek száma túlzott mértékben nem emelkedett, de egyes szakokon, pl.: a hadtápszakon a jelentkezési arányszám elérte a háromszoros nagyságrendet. Ez azt jelenti, hogy a betölthető 75 helyre mintegy 220 fő jelentkezett.

Ebből a létszámból levéve a kötelezően felvételt nyert 31 fő katonai kollegistát, 4 fő külföldi képzésre tervezett, de visszamaradt és 4 fő KET (Katonai Előkészítő Tanfolyam)-ot végzett jelöltet, összesen 39 főt, a tényleges felvételi létszámunk 36 főre illetve helyre korlátozódott.

A 36 helyre összesen 174 fő felvételizett polgári középiskolából, ami gyakorlatilag ötszörös jelentkezési arányszámnak felel meg.

A jelentkezési létszám ismeretében a szaktanszék kísérleti célból kidolgozott egy *felvételi pontrendszert*, amely egyrészt a középiskolai tanulmányi eredmény, másrészt az egészségügyi minősítés és főiskolai felvételi eljárás eredményei alapján 6 területen értékelte a jelölteket, megteremtve ezáltal a felvételi sorrend reális kialakításának lehetőségét.

Meg kell azonban jegyezni azt, hogy ez a rendszer még magában hordozza azokat az elemeket, amelyeket a felvételi vizsgák hiányában nem lehet kiszűrni. Pl.: az alapozó tantárgyak vonatkozásában csak a középiskolában elért eredményekre, illetve a viszonylag rövid ideig tartó felvételi beszélgetés tapasztalataira támaszkodik.

A felvételi sorrend megállapítására, de végül is az alkalmassági javaslat megtételére, vagy a kizárára a következő *személyiség-jellemzőket* határoztuk meg:

1. A jelölt középiskolai tanulmányi eredménye; amelynél alapvetően az érettségi tantárgyak átlageredményét, de ezen belül kiemelten a matematika átlageredményét vetjük figyelembe. *A tanulmányi átlageredmény alapján a következő pontszámok voltak elérhetőek:*

-2,5-ig	= 0 pont
2,51-3,0-ig	= 1 pont
3,01-3,5-ig	= 2 pont
3,51-4,0-ig	= 3 pont
4,01-4,5-ig	= 4 pont
4,51-5,0-ig	= 5 pont

2. A csoportos vizsgálat során végrehajtott gazdasági teszt eredménye, amelyben a magyar gazdaságra vonatkozó alapismeretekre, egyszerű pénzügyi, számviteli, gazdálkodási és logikai feladatokra kellett a jelöltnek válaszolni. A teljesíthető pontszám a teszt-feladatoknál 13 pont volt, amelynek alapján a sorrendi pontszámok a következőképpen alakultak, elsősorban a hadtáp ellátó és a pénzügyi szakra jelentkezőknek:

5 pont alatt	= 0 pont
5 pont	= 1 pont
6- 7 pont	= 2 pont
8- 9 pont	= 3 pont
10-11 pont	= 4 pont
12-13 pont	= 5 pont

3. Az intelligencia quociens (IQ) alapján elérhető pontszámok:

- 90-ig	= 0 pont
91-100-ig	= 1 pont
101-110-ig	= 2 pont
111-117-ig	= 3 pont
118-126-ig	= 4 pont
127-től	= 5 pont

4. Nemzetközi és belpolitikai eseményekben való tájékozottság, amelynek megítélése bizonyos mértékig szubjektív és az elvárások szintje a jelölt felé nem deklarált.

Politikai eseményekben tájékozatlan, azok nem is érdeklik	= 0 pont
Társadalom-politikai ismeretei hiányosak, a napi eseményeket nem kíséri figyelemmel	= 1 pont
Társadalom-politikai ismeretei csak egy-két hiányosságot mutatnak, a napi eseményeket saját érdeklődési körének megfelelően kíséri figyelemmel	= 2 pont
Társadalom-politikai ismeretei az átlagos elvárásnak megfelelőek, a napi eseményeket általában ismeri	= 3 pont
Társadalom-politikai ismeretei átlagon felüliek, a napi politikai eseményeket részleteiben figyelemmel kíséri	= 4 pont
Társadalom-politikai ismeretei és véleményalkotása kiemelkedő, a napi politikai eseményeket figyelemmel kíséri, érdeklődő, az eseményeket ok-okozati összefüggésben vizsgálja	= 5 pont

A követelményszinteket figyelembe véve egyesek úgy vélhetik, hogy az 5 pont teljesítése ennél a korosztálynál lehetetlen. A sokéves tapasztalat azt mutatja, hogy a jelöltek mintegy 8-10%-a képes ilyen eredmény elérésére. Ehhez hozzátartozik azonban az is, hogy a jelöltek mintegy 30-40%-a abszolút tájékozatlanságot árul el, még olyan esetben is, ha az egyéb eredményei maximális pontszámmal értékelhetők. Ez évben a polgári középiskolákból jelentkezettek 10%-a ért el maximális pontszámot e területen.

5. Egészségügyi alkalmasság, amelyben az orvosi vizsgálat eredményén kívül alkati és erőnléti állapotot is figyelembe vettünk. Ennek alapján az elérhető pontszámok a következők:

Az orvosi vizsgálaton „alkalmatlan” minősítés, vagy túlzott elhízás, nem megfelelő alkat	= 0 pont
A II. fokó FÜV vizsgálaton korlátozással vagy egyedi elbírálással) alkalmas, vagy szintévesztő (a htp. techn. szakon) szemgyengeség, túlzott rövidlátás	= 1 pont
Enyhe elhízás, vagy gyenge alkat, többszöri súlyos betegség, de egészségügyileg alkalmas	= 3 pont

Egészségügyileg kifogástalan, megfelelő alkat,
de nem sportol és a fizikai terhelést nehezen bírja = 4 pont

Kifogástalan egészségügyileg és alkatilag,
sportol, a fizikai terhelést jól bírja = 5 pont

Az alkati és fizikai állapotra vonatkozó szempontok figyelembevétele mindenképpen indokolt, mivel ezekre a megelőző vizsgálatok legfeljebb csak utaltak, ugyanakkor a felvételi eljárás során a jelölteknek fizikai alkalmassági vizsgát nem kell tenni. A bizottsági beszélgetés során derült ki néhány hallgatónál az, hogy a felfokozott idegállapot hatására komoly beszédtechnikai problémája van (dadog).

6. A csoportos vizsgálat során végrehajtott műszaki teszt eredménye (csak a hadtápi technikai szakra felvételre jelöltekénél). Az elérhető pontszámok a tesztben elérhető 46 pontszám alapján:

- 12 pontig = 0 pont
- 13-18 pontig = 1 pont
- 19-23 pontig = 2 pont
- 24-29 pontig = 3 pont
- 30-37 pontig = 4 pont
- 38-46 pontig = 5 pont

A jelöltek által elérhető maximális pontszám tehát 25 pont lehetett. 20 és 24 pont között teljesített 8 fő, 15 és 19 pont közötti eredményt ért el 35 fő. A többiek átlag 13-14 pontot értek el, ezen belül mintegy 10-12 fő nagyon gyenge eredményt - összesen 7-8 pontot produkált.

A jelöltek által elért pontszámok egy részét az előző vizsgálatok eredményei alapján a bizottság titkára még a beszélgetés megkezdése előtt kiszámította és feltüntette a nyilvántartási kartonon. Majd a végső eredmény a személyi beszélgetés alapján került megállapításra és rögzítésre a jelölt adatait tartalmazó okmányon a következő formában:

Fsz.	Név	Szül. év.	Megjegyzés	Pontszám		
1.	Kovács István	1970.	kiváló sportoló	3	1	4
				4	5	4
				20		

A jelöltek alkalmasságának elbírálásánál alapkövetelményként határoztuk meg azt, hogy bármely területen 0 pontot teljesített jelöltet felvenni nem lehet.

Ennek figyelembevételével az ez évben felvett hallgatók közül a legalacsonyabb 15 és a legmagasabb 24 pontszámú volt.

Befejezésül néhány olyan gondolatot szeretnék közreadni - a teljesség igénye nélkül - az ez évi felvételi eljárások tapasztalatairól, amelyek a jövőre vonatkozóan véleményem szerint fontosak lehetnek.

A felvételi bizottságok előtt folytatott beszélgetések azt igazolták, hogy a katonai főiskolákra jelentkezettek továbbra is viszonylag gyenge tanulmányi átlageredménnyel rendelkeznek. Igen sok közöttük az egészségügyi korlátozással alkalmas, többnyire hadtápi- vagy pénzügyi szakra jelentkező fiatal. Ennek egyik oka a már említett hibás felfogás mellett

az is, hogy az előre jelzett követelményszint nem került meghatározásra a hadtáp technikai szakra jelentkező állományra.

Ismert tény, hogy 1988-ban a beiskolázott állomány 2/3-a a hadtáp technika szak két ágazatán kerül felkészítésre, ahol az egészségügyi előírások nem lehetnek alacsonyabb szintűek, mint más műszaki-technikai szakon.

A hadtáp szakra történő jelentkezés aránya, egyrészt az említett egészségügyi korlátozások miatt, másrészt a nem kellő mélységű szakra vonatkozó előtájékoztató eredményeként lényegesen megnőtt.

Az én megítélésem szerint szerepet játszott ebben az ország egyre nehezebbé váló gazdasági helyzete is, amelyben a továbbtanulás reményét veszített gyengébb tanulmányi eredménnyel rendelkező fiatalok elhelyezkedési gondjai is megnövekedtek, ugyanakkor a diplomaszerezés egyetlen lehetőségét a katonai főiskolai képzésben látják. Ezeknek a fiataloknak a jelentős része az úgynevezett reáltárgyakat, de ezen belül is a műszaki és elektronikai tárgyakat nem kedveli és úgy véli, hogy az üzemgazdász, illetve hadtáp technikai képzésben jobban megállja a helyét.

A főiskolai képzés során új jelenségként tapasztalható az, hogy az első évet 4 fölötti tanulmányi eredménnyel befejezett fiatalok egy része kéri a hallgatói állományviszonyának megszüntetését, mivel az érvényben levő rendelkezések alapján az 1. évet magas tanulmányi eredménnyel befejezett fiatalok automatikusan folytathatják tanulmányaikat a rokon-, vagy megelőző polgári felsőoktatási intézményekben. Így a felvételi eljárások során feltétlenül indokolt lenne a jelöltek valós célkitűzéseit valamilyen úton, de feltehetően elsősorban a pszichológiai vizsgálat során a jelenleginél mélyrehatóbban megismerni.

Az előző években tapasztalt 1-2 jelölttel szemben emelkedett azoknak a fiataloknak a száma, akik saját bevallásuk szerint vallásosak és katonai pályára jelentkeztek. Ezek szinte mindegyike jó tanulmányi eredménnyel rendelkezett, ugyanakkor más fiatalokkal szemben lényegesen visszahúzódott magatartást, szerényebb fellépést tanúsítottak. Amennyiben a jövőben e ténytet nem vizsgáljuk határozottabban a felvételi eljárások során és nem derítjük fel az ilyen beállítottságú fiatalokat, komoly gondok jelentkezhetnek a későbbiekben az ideológiai felkészítés terén.

Ennek ellentéte, de hasonlóan nem kívánatos jelenség az sem, hogy a jelöltek mintegy 30-40%-a nem tagja az ifjúsági szervezetnek, mozgalmi és közéleti tevékenységük alacsony színvonalú. Ezek a fiatalok szinte kivétel nélkül az iskolai ifjúsági mozgalom alacsony színvonalát, a középiskola oktató-nevelő testülete ezirányú gyengeségét és érdektelenségét nevezte meg hozzáállása indokául.

Külön gondot jelentett a felvételi eljárás során az, hogy a katonai kollégiumokban végzett hallgatókból kötelezően fel kellett venni olyan jelölteket, akik a középiskola négy éve alatt gyengén tanultak, fegyelmezetlenek voltak, vagy a katonai főiskolai képzésre „Korlátozással alkalmas” egészségügyi minősítéssel rendelkeztek. Ugyanakkor a polgári középiskolákból jelentkezettek közül nagy számban el kellett utasítani olyan fiatalokat, – vagy ha vállalta, át kellett irányítani más szakterületre – akik mind tanulmányi eredményeik –, mind egyéb személyiségjellemzőik alapján lényegesen magasabb szinten feleltek meg az elvárásoknak.

Végezetül az a tapasztalatom, hogy a középiskolákban végzett katonai pályára irányító munka – egy-két iskolától eltekintve – még nem kellő hatékonyságú, de nem kellő színvonalú a katonai pályára jelentkezett fiatalok szakválasztásra és katonai főiskolai képzésre vonatkozó tájékoztatása sem. A mai katonai főiskolai képzésre történő jelentkezéshez nem elegendő a pályával kapcsolatos romantikus elképzelés. A teljes felvételi eljárás lefolytatását, de a képzés további végrehajtását is kellően elősegítené az, ha a fiatalok teljes körű tájékoztatást kapnának az egyes szakokról és a képzés követelményrendszeréről.

Ennek érdekében – véleményem szerint – a következő területeken kellene előre lépni (a teljesség igénye nélkül):

a) A katonai pályára irányító táborok számát célszerű lenne tovább növelni – esetleg megyénként – és ott a szakokra, ágazatokra vonatkozó szaktanszéki tájékoztatókat színvonalasabbá lehetne tenni.

b) A főiskolára jelentkezők részére a felvételre történt beérkezés után a szaktanszékek kvalifikált oktatói tartanának tájékoztatókat a szakválasztás elősegítése céljából, szükség esetén a felvételi idejét megnövelve.

c) A pályára irányító munka hatékonyságának növelése érdekében a főiskolának a jelenleginél nagyobb számú szakorientált középiskolával kellene állandó kapcsolatot kiépíteni.

Úgy gondolom, hogy a cikkben adott tájékoztatás és a felvetett problémák, valamint a jövőre vonatkozó javaslatok hozzájárulhatnak a felvételi eljárás korszerűsítéséhez, végső fokon a tisztképzés személyi hallgatói feltételei javításához.

ELLENŐRZÉS ÉS HADTÁPVEZETÉS

A csapathad táptörzsek és alegységek összekovácsolásáról

Dr. Lapos Mibály vezérőrnagy, a hadtudomány doktora

A közelmúltban jó néhány alakulatnál ellenőrzést folytattunk annak megállapítása céljából, hogy hol tartanak a csapathad táptörzsek és -alegységek az összekovácsolás megvalósításában, s mennyire képesek arra, hogy az újonnan létrehozott szervezetek rendeltetésüknek megfelelően működjenek, s teljesítményük megközelítse az elvárható optimális szintet.

Az ellenőrzés folyamán vizsgálat tárgyát képezték a következő területek:

- Milyen rendszerben vezetik a hadtápot az összefgyvernemi törzsek, parancsnokok.
- A PK HTPH a hadtáptörzsek mennyiben töltik be helyüket, szerepüket a katonai és politikai vezetési rendszerben.
- Hogyan vezet a PK HTPH és a hadtáptörzs.
- A PK HTPH mennyiben tudja biztosítani azt, hogy a csapatok hadtápbiztosításában érintett szolgálati személyek alkotó aktivitással dolgozzanak.
- A vezetői munkában milyen gyakorlati módszerek alakultak ki a hadtápegységek, alegységek, zászlóaljak vezetésében.
- Hogyan szervezik a hadtápegységek, -objektumok munkáját.
- Milyen az ellenőrzés módszere.
- A vezetés alapvető okmányai, tervező és szervező munka módszere.
- Hol tartunk a népgazdasági reform várható hatásainak vizsgálatában, s a részünkre jelentkező pozitív tendenciák kihasználásában, illetve a negatív jelenségek hatásainak korlátozásában.

Természetes, hogy e kérdéseken túl azt is megvizsgáltuk, hogy milyen a csapatok hadtápbiztosításának helyzete, milyen a hadtápjobjektumok állapota, s hogy realizálódnak a személyi állomány ellátásával kapcsolatosan megszabott központi követelmények.

Az ellenőrzés tapasztalatai alapján megállapítható, hogy *a hadtáptörzsek jól illeszkednek az összefgyvernemi törzsekbe, összekovácsoltságuk szintje megfelel a követelményeknek, mind béke, mind harcviszonyok között képesek az alaprendeltetésükből fakadó feladataik eredményes végrehajtására.*

Tapasztaltuk azonban azt is, hogy a minőség javítása az eredményesség fokozása tekintetében még *jelentős tartalékkal* rendelkezünk.

Az összefgyvernemi törzsek, parancsnokok a hadtáp vezetését tevékenységük folyamatos és szerves részének tekintik, a hadtáp munkáját úgy értékelik, hogy az béké-

ben és harcviszonyok között egyaránt meghatározó a feladatok sikeres végrehajtása szempontjából és alapvető hatást gyakorol a személyi állomány erkölcsi állapotának alakulására. Erre a felismerésre támaszkodva, rendszeresen megszabják a hadtáp feladatait, azok végrehajtását segítik, számonkérlik és értékelik. Növelné a hadtápra, a csapatok hadtápbiztosítására a parancsnoki ráhatást, ha a parancsnokok elemeznék és értelmeznék azt, hogy az egyszemélyi parancsnoki rendszerben a kialakult személyes munkastílusokhoz illeszkedően milyen elvárásaik vannak a helyetteseikkel, így a parancsnok hadtáphelyettesessel szemben is, a tekintetben, hogy milyen vezetési gyakorlatot alakítsanak ki az alegységek szakmai vezetése irányában, hogy biztosítsák azt, hogy az egyszemélyi parancsnoki rendszer részeként az alegységek feladataikat a vezetés komplex egységes ráhatásaként annak felügyelete mellett végezzék.

A pártpolitikai szervek a *politikai és mozgalmi munka eszközeivel* jelentős hatást gyakorolnak a személyi állomány gondolkodására, a gazdálkodás, a személyi állomány ellátásának alakulását rendszeresen figyelemmel kísérik, elemzik. Különböző pártfórumokon megtárgyalják és meghatározzák azokat a feladatokat, amelyek biztosítják az előre lépést a személyi állomány részére nyújtandó szolgáltatások fejlesztésére, a társadalmi tulajdon védelme tekintetében, valamint azok nevelésében.

Szólni kell azonban egy létező kedvezőtlenül ható tényezőről, melynek lényegét az képezi, hogy a sokirányú parancsnoki, politikai, szakmai ráhatás ellenére az alegységparancsnokok tevékenységében a sok jó példa ellenére – *a személyi állományról történő gondoskodás, a társadalmi tulajdon védelme nem áll azon a szinten, ahol az a jelenlegi körülmények között elvárható*. Miben jelentkeznek ezek? Mindenekelőtt abban, hogy eltűrik, ha a személyi állomány a járandóságait időben nem kapja meg, a feladatok végrehajtásának megszervezése folyamán nem határozzák meg az ellátással kapcsolatos feltételek megteremtésére vonatkozó rendszabályokat, vagy ha meghatározzák „elfelejtik” azok végrehajtásának megkövetelését. Nem ellenőrzik a katonák ruházatát, eltűrik az anyagi-technikai eszközök nem rendeltetésszerű igénybevételét, azok leltározását pedig az esetek egy részében formálisan hajtják végre, melynek következménye a több százezer forintos rendkívüli eseményt képező károk keletkezése.

Az ellenőrzés folyamán megvizsgáltuk azt is, hogy mi ennek az oka? Nem ismerik az alegységparancsnokok az ilyen irányú kötelemeiket? Nem tudják azt, hogy a személyi állományról történő gondoskodás az egyik alapvető előfeltétele a feladatok sikeres végrehajtásának? Ilyen jellegű problémákkal nem találkozunk. Ismerik, tudják, értik e feladatokat, s azok jelentőségét. Ennek ellenére mégis nap mint nap találkozunk e gondokkal. Mi úgy látjuk, hogy ez alapvetően azzal függ össze, hogy a *fiatal katonatiszt társaink még nem rendelkeznek megfelelő módszerekkel a sokirányú feladatok racionális megoldására*. Tudják, hogy a személyi állományról gondoskodni kell, de az nem tudatosodik oly mértékben, hogy az rendszeresen motiválja tevékenységüket. Nem hat kellően az a szemlélet, hogy ez az „én” alegységem, s ezt arról ismerhetik meg, hogy eredményesen hajtja végre feladatait, jól öltözik és jó ellátásban részesül. Az alosztály szolgálatvezetők hiányosan töltik be a szerepüket, nem tudják még a parancsnoknak azt a segítséget adni, amely nélkülözhetetlen a sokirányú bonyolult feladatok megoldása szempontjából. Végsősoron azt is el kell ismerni, hogy „helyzetük nem egyszerű”, mert amíg „fentebb” „csak” a követelménytámasztás a lényeg, alegységparancsnoki szinten – sokszor hiányos személyi feltételek mellett – meg kell oldani a feladatokat, nap mint nap következetes munkát kell végezni annak érdekében, hogy a célkitűzések megfelelő minőségben realizálódjanak.

Ezután felvetődik a kérdés - *mit tegyünk?* Vegyük tudomásul a helyzetet, tekintsük úgy hogy megváltozhatatlan? Gondolom ez semmiképpen nem járható út. Van lehetőség és biztosítani is kell az előrelépést. Mivel fiatal tisztekről van szó, ezért első helyre tenném azt az igényt, hogy javítani kell a főiskolákon folyó ezirányú nevelést. Nem csak tudniuk, hanem érteniük is kell azt, hogy a személyi állományról történő gondoskodás a sikeres tevékenységük alapfeltétele. Beléjük kell plántálni azt, hogy úgy vezessék az alegységeket, hogy már az alegység megjelenése alapján is megállapítható, hogy az az alegység X. Y. parancsnok alegysége. Már a főiskolán érzékeltetni és tanítani kellene azt, hogy az egyes feladataikat nem egymástól elkülönülten egymás után, szinte laboratóriumi körülmények között kell megoldani, hanem egyidejűleg sok irányból történő ráhatás mellett. A katonai élet nem szelektál, hanem egyidejűleg „tálalja” élénk a megoldandó feladatok sokaságát. Azt kell megtanulni, hogy a pályakezdő tisztjeink, tisztheletteseink ilyen körülmények között is talpon tudjanak maradni.

A csapatokhoz történő beérkezés után pedig *nagyobb figyelmet kell fordítani azok módszertani felkészítésére.* Nem a feladataik felsorolásának ismeretét kell megkövetelni, hanem azok megoldásának tartalmát, módszerét, körülményeit. Ezt semmiféle továbbképzés, csoportos foglalkozás nem oldja meg. Ezt csak személyes beszélgetés, kikérdezés, tanácsadás útján tudjuk rendezni. Erre a különböző parancsnokoknak, szakembereknek időt kell szakítani. Alapvetően abból kell kiindulni, hogy attól lehet megkövetelni a feladatok végrehajtását, aki ismeri a feladatát, és azt, hogy milyen módon kell azt megoldani.

Nem-hogy valakiben az a benyomás alakuljék ki, hogy probléma csupán az alegységek szintjén található, ezért térjünk át saját területünkre.

Már a bevezetőben megállapítottuk, hogy a hadtáptisztek helyüket, szerepüket megfelelően betöltik, törzsek, alegységek összekovácsoltsági szintje összszhangban van a megalakulás óta eltelt idővel és a megoldott feladatokkal.

Az ellenőrzés folyamán nagy figyelmet fordítottunk annak a megállapítására, hogy milyen módon vezetnek a PK HTPH-ek és szolgálatfőnökök. Megállapítottuk azt, hogy a vezetés szisztémája kialakult, okmányolása, aktusai biztosítják a sikeres munkát. Érezhető azonban egy olyan praktika kialakulása, hogy megelégszenek az okmányolás és vezetési aktusok elkészítésével, a rendezvények megtartásával. A PK HTPH-ek feladatot szabnak, számonkérnek. Kevés figyelmet fordítanak a nekik közvetlenül alárendelt szolgálati személyek szemléletének formálására, alakítására, különösen kedvezőtlen hatása van ennek, fiatal tisztek és új szolgálati beosztások rendszeresítése esetén. Erre vonatkozó nagyon kifejező példa: A dd. törzsekben rendszeresítettük a szállító szolgálatfőnöki beosztást. A feladataikat meg is határoztuk. A meghatározott feladatok tartalmát megoldás módszerét azonban sem a hdt. közlekedési szolgálatfőnök, sem a dd. PK HTPH-ek nem értelmezték. Mit hiányolunk tulajdonképpen? Azt, ami nélkül a minőségi munka elképzelhetetlen. Pl.: a szállító szolgálatfőnök egyik alapvető feladata: a HKSZ és „M” kapcsolatos szállítások, rakodások szervezése, segítése. Ahhoz, hogy ezt megfelelően végre tudja hajtani, értelmezni kell azt, hogy ez a feladat a dd. életben mit jelent, milyen tartalma van. Hol, mikor, mit kell megoldani, segíteni, ellenőrizni; melyek az alapvető ismétlődő feladatok, s azok ismétlődésének gyakorisága. Ha ezt nem tesszük meg, hogy követelünk? Enélkül tulajdonképpen nincs is jogunk a követelésre, mert ezáltal olyan situációt teremtünk, hogy még a jó szándékú, fegyelmezett embert is kudarcba sodorjuk.

Hasonló problémával találkoztunk a HTPH-ek tevékenységének elemzése folyamán más területeken is. Kevés figyelmet fordítanak a megoldandó feladatok értelmezésére. Elegendőnek tartják az értekezleteken való találkozást, pedig milyen hasznos volna, ha például valamelyik zászlóalj élére új parancsnok kerül, s bizonyos idő után a PK HTPH kezdeményezne vele egy találkozást, megbeszélést, ahol értelmeznék a zászlóalj hadtápbiztosításával kapcsolatos helyzetet, a parancsnoki munkával szembeni elvárásokat, a helyi sajátosságokat, s azt a munkarendet, kapcsolattartást, amely a leghatékonyabban biztosítaná a meglévő problémák megoldását.

A PK HTPH-ek és szolgálatfőnökök munkájuk folyamán kevésbé törődnek azzal, hogy azokat a különböző szolgálati személyeket, akik beosztásuknál fogva közreműködnek a csapatok hadtápbiztosításában, feladataik megoldására kellően aktivizálják. Bele kell érteni ebbe a hadtápbiztosítás állapotát és az oda nem tartozókat is pl. raktárvezetők, alosztály szolgálatvezető, telepügyeletest stb. E vonatkozásban kiemelten kell foglalkozni a z. ellátó szpk.-okkal. E tekintetben abból kell kiindulni, hogy ők a „z. PK HTPH-ek”. Ilyen feladatra kell őket felkészíteni, nevelni. Különösen indokolja ezt az a tény, hogy a zászlóalj által megoldandó feladatok nagysága, jellege igényli a megfelelő önállóságot. Ehhez pedig *olyan szakemberekre van szükség, akik képesek megfelelő önállósággal alkotó módon ténykedni.* A feladatok sokirányúsága és bonyolultsága egyre jobban előrevetíti azt az igényt, hogy a g. z.-járnál békében is rendszerbe kell léptetni a PK HTPH-i beosztást. Addig is azonban gondoskodnunk kell arról, hogy az ellátó szpk.-ok teljes mértékben betöltsék helyüket, szerepüket. E szempontból nélkülözhetetlen feladat az ellátó szpk.-i funkció tartalmának értelmezése, újraértelmezése, tartalmának pontos meghatározása.

A hadtápegységek, -alegységek vezetése, munkájuk szervezethezességének vizsgálata is felhívja a figyelmet néhány kérdésre. Elsősorban arra, hogy továbbra is gondot kell fordítani arra, hogy tisztjeink, tiszthelyetteseink megértsék a jól működő hadtápbiztosítás alapvető feltételét, *a hadtápegységek és -alegységek szervezett tevékenysége* képezi. Ezért a körülményeket, megoldandó feladatokat figyelembe véve rendszeresen gondoskodni kell munkájuk szervezethezességéről. E tekintetben fontos szerepük van a hadtáptörzseknek. A szervező munkánál, a feladatok időbeni meghatározásánál, olyan situációt kell teremteni, hogy legyen lehetőségünk a normális munkára, a feladatok végrehajtásának elősegítésére. Napjainkban semmi nem indokolja az „ad hoc” tevékenységét, olyan helyzet kialakulását, hogy e kapkodást az anyagok mozgatására vonatkozó alapvető szabályok betartásának elmulasztását eredményezze.

Néhány szó az *ellenőrzésről!* Ezzel a kérdéssel már sokat foglalkoztunk, mégis foglalkozni kell e témával és úgy kell értékelni, hogy e területen még nem alakult ki a kívánatos helyzet. Az ellenőrzés formalitására vezethetők vissza az ellátás területén jelentkező problémák, továbbá társadalmi tulajdon védelmével összefüggő gondok. A szervezeti módosítás kapcsán időszerű feladatnak tekinthetjük az ellenőrzés rendszerének áttekintését, módosítását, valamint a tervezés javítását.

Az ellenőrzések tervezése a vezetési okmányokban realizálódik. A kialakult tervezési rendszer alapvetően megfelelő, ennek ellenére találkoztunk néhány szélsőséggel pl.: egész évre, napra rögzítve tervezik a különböző szolgálati személyek ellenőrzési feladatait. Ez nyilvánvaló, hogy értelmetlen munka. Az ellenőrzések tervezésénél tulajdonképpen *annak céljából* kell kiindulni abból, hogy az ellenőrzés a vezetői tevékenység alapvető funkciója, mely ha jól működik biztosítja a feladatok következetes végrehajtását, a jelentkező pozitív és negatív tendenciák időben felfedését.

Az ellenőrzés tervezésének az adott egység konkrét helyzet elemzésére kell alapoznia, amelyen a kötelezően előírt ellenőrzési feladatokon túl fel kell vázolni azokat a területeket is, amelyek felügyelete alapfeltétele az adott időszak célkitűzései eredményes megvalósításának.

Ezekből kiindulva az ellenőrzés tervezését alapvetően hármass tagozódásban célszerű tervezni, kapcsolódva az összefegyvernemi törzs ellenőrzési rendszeréhez.

Egész évre, időszakra kell tervezni

- a) A kötelezően előírt ellenőrzéseket (szolgálati utasításokban előírt kötelmek);
- b) A helyzet elemzése alapján megoldandó feladatokhoz az egyes alegységek helyzetével kapcsolódó ellenőrzéseket.

Hónapra kell tervezni

- a munkarendbe beillesztett ellenőrzéseket.

A kötelezően előírt ellenőrzésekkel kapcsolatos követelmények megfelelően tisztázottak, ezért néhány szó az utóbbi kettőről.

A helyzet elemzése alapján, a megoldandó feladatokhoz, az alegységek helyzetével kapcsolódó ellenőrzések alapvető célja az, hogy felmérjük a meghatározott feladatok teljesítését, biztosítsuk az adott időszakra vonatkozó alapvető feladatok teljesítését, továbbá azt, hogy a helyzetelemzés alapján megszilárdítsuk egyes alegységek helyzetét. Alapvetően ilyen feladatokat foglal magában: leszerelés, bevonulás előkészítése, zászlóalj, századgyakorlatok előkészítése, levezetése, népgazdasági munka, x-y alegységek helyzetének megszilárdítása, társadalmi tulajdon védelme, kiképzés stb.

Az ilyen jellegű ellenőrzéseket egész évre, időszakra célszerű tervezni az egyes szolgálati személyekhez kötve, meghatározva, hogy ki, mikor hajtja végre ezeket az ellenőrzéseket.

Ami a munkarendbe beillesztett ellenőrzést illeti, havonta célszerű tervezni. De ezt is tervezni kell, amely alapvetően az általános rend fenntartását célozza és lehetőséget ad az időközben felmerült előre nem látott problémák tervszerű vizsgálatára. Mint ahogy utaltunk rá, ezt is tervezni kell, minden szolgálati személyre szólóan konkrétan nem fogadható el az, hogy a munkarendbe be van állítva ellenőrzésre az idő. Konkrétizálni kell, mert csak ez biztosítja a megfelelő tudatosságot. Általában, de ez esetben különösen érvényesülni kellene a parancsnok hadtáphelyettes koordinációs szerepének. Ez azonban csak akkor történhet meg, ha a parancsnok hadtáphelyettes alaposan ismeri a helyzetet, az ellenőrzést végrehajtó tisztjeit és tiszthelyetteseit. Az ellenőrzések tervezését, végrehajtását komoly alkotó, nevelő, formáló tevékenységnek kell tekinteni.

Az érintett csapatoknál vizsgáltuk azt is, hogy a hadtáp tisztjeink mennyiben vannak szinkronban azokkal a folyamatokkal, amelyek a népgazdaságban lezajlanak. Az a megállapításunk, hogy a kezdeti lépéseket e folyamatok hatásvizsgálatára megtették. Ez azonban nem elegendő, kívánatos még a központi segítség és orientáció annak érdekében, hogy az e területen jelentkező kedvező és kedvezőtlen tendenciákat kihasználjuk, illetve kizárjuk. Mindenképpen fontos volna a különböző tagozatokra vetítve értelmezni a piacutatás, árpolitika, vállalkozás, versenyzetés tartalékok mobilizálása - fogalmak tartalmát.

Végezetül a helyszínen szerzett tapasztalatok arra hívják fel a figyelmet, hogy mind a vezető, mind a végrehajtó tagozatban növelni kell a minőségi munka iránti igényt, a veze-

tésnek biztosítania kell az alkotó aktív tevékenység kibontakozását, az olyan gondolkodás és gyakorlat megteremtését, amelyben prioritást nyer az ésszerűség, az egészséges türelmetlenség a meglévő hiányosságokkal szemben; a fegyelmet, rendet teremtő tisztek és tiszthelyettesek megbecsülése, s nem tűrik el a belenyugvást és közepszerűséget.

A hadtápvezetés módosult követelményei, tartalma és módszerei a csapathadtáp szervezeti változása nyomán az „ÁHKSZ” időszakában

Szemes József ezredes és Illich Ferenc őrnagy

A Magyar Néphadsereg elvonuló szárazföldi csapatainak szervezeti korszerűsítése szükségszerűen maga után vonta azok részeként a hadtápszervezeteik integrálás útján megvalósult módosulását is. Mint ismeretes, a hadtápszervezetek korszerűsítése – szorosán igazodva az összefgyvernemi szervezetek felépítéséhez – végrehajtást nyert. A katonai szervezetek korszerűsítésével párhuzamosan korszerűsödtek a vezetés technikai eszközei és módszerei is.

A csapatoknál folyó munka, mely a kiképzés, a napi élethez szükséges feltételek és előírt körülmények elsősorban a harc készség fenntartását szolgálják, a parancsnokok és helyetteseik a csapatok irányításában meghatározó szerepet töltenek be, de feladataikat csak a törzseik összehangolt, alkotó szellemű munkájával tudják eredményesen teljesíteni.

Ugyanakkor arról sem szabad megfeledkezni, hogy *a hadtáptörzsek a szerepüket a megváltozott körülmények között csak akkor tudják betölteni, ha tevékenységük rendjét, módját az új körülményekhez igazítják.*

A kialakított új szervezeti struktúrában és a béke hadtápvezetés jelenlegi gyakorlatában – a leszabályozottság ellenére – több nehézség és probléma jelentkezik. Eddigi tapasztalataink szerint a csapatélet napi hadtápbiztosításának irányítása, állandó figyelemmel kísérése, az esetek többségében nagyobb feladatot jelent a PK HTPH-ek számára, mint a különböző gyakorlatok – leszabályozott keretek közötti – megtervezése, megszervezése és végrehajtása. Joggal állítható, hogy a béke hadtápvezetésben néhány területen elmaradunk attól a rugalmasságtól és operativitástól, amely a háborús vezetésre jellemző. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy e területen jelentős, kiaknázatlan belső tartalékokkal rendelkezünk, amelyek feltárással nagymértékben javítható a hadtest (dandár) szintű hadtápvezetés hatékonysága, minősége és eredményessége. E tekintetben fontos feladatként kerül előtérbe a hadtápvezetéssel szemben támasztott módosult követelmények fokozott érvényesítése – minden szinten a béke vezetés gyakorlatában.

A HADTÁPSZERVEZETEK BEN VÉGBEMENT VÁLTOZÁSOK FŐBB KIHATÁSAI A HADTÁPVEZETÉSRE

A HDS csapatai szervezetének átrendezése és korszerűsítése során a struktúráváltatás főbb célkitűzései közé tartozott – a technika és létszám hosszabb távú viszonylagos állandósításának igénye mellett – a hadsereg szervezeti kereteinek, nagyságának meghatározott határok között tartása. E célkitűzések teljesítése kapcsán a szervezetek bekövetkezett korszerűsítése mennyiségi és minőségi javításában, a hadművelet (harc) követelményeihez és a napi élet allátási szükségleteihez jobban igazodó hadtápszervezetek kialakításában; az élet- működő- és teljesítőképesség fokozásában, a vezetés korszerűsítésében, a béke és háborús hadtápszervezetek közelítésében összegezhetők.

Az átszervezés kedvezően hatott a hadtápszervezetekre, azok struktúrájukban korszerűek, megfelelnek az ellátandó – biztosítandó csapatok rendeltetésének, feladataiknak és bennük testet öltenek az elmúlt évek során felhalmozott jogos elvárások, a velük szembeni igények is. Ezen túlmenően szükséges kihangsúlyozni, hogy az új szervezetek létrehozásánál alapkövetelményként lett érvényesítve a harci technikai eszközök adott szervezetenél történő egységesítése, ami kedvezően hat az ellátásra és kiszolgálásra egyaránt.

A hadtápszervezetekben végbement kedvező szervezeti változások kezdeti eredménnyel, pozitívan éreztetik hatásukat a hadtápvezetésben. Eredményeink mellett a hadtest hadtáptörzsek szintjén néhány esetben és területen még érezhető az alárendeltre való folyamatos ráhatás, az egyértelmű feladatszabás, a végrehajtás megkövetelésének hiánya. Nem egyformán kialakult, kimunkált még a hadtest hadtáptörzsekben belüli célszerű munkamegosztás és felelősségvállalás. A hadtest hadtápfőnök helyettesek helye, szerepe sem teljeskörűen kiforrott. A PK HTPH-ek egyszemélyi felelősségének erősödése mellett még kiforrotlan az új összetételű hadtest szolgálatfőnökségek szakmai ráhatása alárendeltjeikre, a szakterület tervszerű elemzése, a tendenciák értékelése, következtetések levonása, javaslatok kimunkálása, az előljárói követelmények „kikövetelése” mechanizmusa kialakulatlan.

Hu áttekintjük a változások főbb kibatásait a hadtápvezetésre, akkor ezek az alábbiakban összegezhetők:

A hadtáptörzsekben szervezett új beosztások, valamint a béke feltöltöttség és a hadtáp káderállomány minőségének bizonyos fokú javulása hatására csökkent a leterheltség, megosztottabb lett a hadtáp vezető állomány teherviselése. Kezdetét vette az új szervezeti struktúrának megfelelően a különböző jogkörök egy részének a HDS-től a hadtesthez, a hadtestektől a dandárokhoz történő leadása. Folyamatosan növekedik a hadtápvezetés operativitása, önállósága, általános és szakmai döntések reálisan, a helyi körülményekhez igazítva kerülnek megvalósításra. A szakmai vezetés közelebb került a végrehajtó tagozathoz, mindez jól érzékelhető javulást eredményezett az alsóbb vezetési szinteken. A funkcionális feladatok növekedésével párhuzamosan a hadtáp szolgálati személyek felelőssége és kötelességei is módosultak. A korábbiakhoz viszonyítva több hadtápegységet, alegységet kell vezetni és ezzel párhuzamosan néhány feladat nagyobb hangsúlyt kapott, valamint újabb feladatokért való felelősség is került a hadtápszolgálat

hatáskörébe. A két, vagy több helyőrségben diszlokáló egységek hadtápvezetése összetettebbé vált. Nőtt a szervezet, ezzel párhuzamosan a szakmai vezető-ellenőrző kapacitás is megnövekedett.

II.

A CSAPATHADTÁP-VEZETÉSEL SZEMBEN TÁMASZTOTT ÚJSZERŰ KÖVETELMÉNYEK. A VEZETÉS FOLYAMATÁNAK ELEMEI ÉS AZOK TARTALMA TÜKRÉBEN

A csapatok szervezetében, életében történt változások, a nagytömegű haditechnikával való felszerelés, a korszerű hadműveletek és harcok megvívásának elvei, azok bonyolultsága állandóan fokozódó és az eddigieknél magasabb szintű követelményeket támasztanak a személyi állománnyal szemben. Az elmúlt évek során egyértelműen bizonyosodott, hogy a követelmények teljesítését, a mindennapi életben felmerülő sokoldalú és bonyolult feladatok végrehajtását, a fejlődést és az eredmények további fokozását csak a hadtápvezetés minden szinten történő további és állandó korszerűsítésével lehet elérni.

A követelmények a kitűzött célokban fejeződnek ki. A hadtápvezetéssel szemben támasztott követelmény éppen az, hogy a meghatározott célokat a vezetés, *illetve a vezetésre* rendelt szervezet minél nagyobb hatásfokkal valósítsa meg. A növekvő követelményeket és a feladatokat a csapathadtáp vezető szervei csak úgy tudják teljesíteni, ha a vezető tevékenységükben fokozottan érvényesítik a korszerű vezetési elveket.

1. A növekvő követelmények és a változott feltételek a g. hdt. hadtápvezetése gyakorlatában az ÁHKSZ időszakában:

A hadtestek vonatkozásában a megváltozott feltételek a következőkben összegezhetők: nőtt az irányítandók száma, a területi diszlokáció szélesedett, a laktanya- és helyőrségszám változóan alakult, a csapatok szervezeti struktúrája módosult (gl. e.-ből dd. lett); ma még a feltöltöttségben, a káderállomány minőségében jelentős eltérések vannak, a hadtest hadtáptagozat új minőségként jelentkezik. A megváltozott feltételek növekvő követelményeket támasztanak a g. hdt. hadtápvezetés gyakorlatában is.

Az általános és a katonai vezetéstudomány elveinek a megváltozott feltételeknek megfelelően a g. hdt. hadtápvezetése gyakorlatában az alábbi követelményeknek szükséges érvényesülni az ÁHKSZ időszakában:

A hadtápvezetés alapkövetelménye az emberközpontúság. Az a tapasztalatunk, hogy a hadtest hadtáp vezető szerveinek tevékenységében egyre fokozottabban érvényesül az emberekről való gondoskodás megvalósítására, az állomány szükségleteinek javuló színvonalon történő kielégítésére irányuló törekvés. A hadtápbiztosításra hozott döntések során figyelembe veszik, hogy szükségleteik kielégítési színvonala a szociális, kommunális igények megoldásának helyzete közvetlen hatást gyakorol a személyi állomány politikai hangulata alakulására. Mindez mellett kiemelt jelentőségű és meghatározó szerepe van a hadtápvezetésben a jó munkahelyi légkör kialakításának és folyamatos fenntartásának is.

A hadtápvezetés állandó készenléte: mint követelmény indokolja a hadtest hadtápvezetés és a hadtápegységek (-alegységek) olyan szintű készenlétét, amely lehetővé teszi

bármely helyzetben a harcészültségbe helyezés hadtápfeltételeinek és a feladatok végrehajtásának biztosítását. A hadtápvezetés állandó készenlétének követelménye a hadtest PK HTPH-ek és törzseik tevékenységének szerves részévé, mindennapi feladatává vált. Mindezt igazolják a levezetett különböző szintű előre tervezett, illetve váratlan formában elrendelt ezirányú begyakorlások eredményei is. E tekintetben továbbra is meghatározó szerepe van a helyes egységes szemlélet kialakításának, a harcészültség elrendelt szinten tartása hadtápfeltételei biztosításának és folyamatos továbbfejlesztésének.

A *hadtápvezetés tudományos megalapozottságának* a hadtest hadtáptörzs szintjén kiemelt jelentősége van. A gyakorlati élet bonyolultsága a tudományos igényű és megalapozottságú vezetés megköveteli a kialakult elvek, rendszabályok rugalmas, egyértelmű alkalmazását, amely csak az érintettek – tudományos szemléletű – politikai tudatosságú és elkötelezett munkájával érhető el. A hadtápvezetés tudományos elméleti megalapozása szempontjából a hadtest hadtáptörzsekben döntő jelentősége van a rendszeres tanulásnak, önképzésnek és az ezirányú folyamatos kutatómunkának. Az a tapasztalat, hogy a hadtáp vezetőszervek e területen elsősorban a hadtest és alárendeltjei, valamint hadtápjai szervezetének harci alkalmazásának, sajátosságainak megismerésére, az új szabályzatok, szolgálati utasítások tételeinek elsajátítására irányítják a fő figyelmet. A tudományos szemlélet a hadtest hadtáptörzsek tevékenységében abban is kifejezésre jut, hogy állandóan keresik és kutatják az újat, az új elvek gyakorlatban történő megvalósításának legcélravezetőbb módszereit.

A *hadtápvezetés folyamatosága* azt jelenti, hogy az alárendelt tagozatok és személyek vezetésének, a vezetési tevékenységnek megszakítás nélkül érvényesülnie kell. A vezetettség szünet nélküli fenntartása, az alárendeltekre való folyamatos ráhatás fő feltétele annak, hogy a vezetés által meghatározott folyamat minden körülmény között végbe menjen, a célok megvalósuljanak. A vezetés folyamatoságából természetesen nem következik az, hogy intézkedéseknek megszakítás nélkül szükséges áramolniuk az alárendeltek felé, de az információk beszerzésének, a parancsok és intézkedések továbbításának rendszernek kell lenni, a feladatokhoz, tervezés és elszámoltatás rendszeréhez igazított sorrend, bizonyos „algorithmus” alapján szükséges működniük. A hadtest hadtápvezetésének ugyanakkor mindenkor készen kell lenni a váratlanul felmerülő feladatok végrehajtása követelte operatív beavatkozásra is.

A *hadtápvezetés több más összetevő mellett akkor szilárd* ha a kialakított koncepcióhoz, elhatározáshoz alapjaiban tartja magát. Erre azért van szükség, mert az átgondolt munka nélkülözhetetlen feltétele, hogy a hadtest hadtápállománya megértse és önmagában tisztázza az előljáró döntéseit, sőt saját döntéseiket előljáróik elhatározásához, követelményeikhez igazítsák. Az általános koncepción belül az előljáró módosító intézkedései, az alárendeltek jelzései és a helyzetben beállt változások hatására gyakran kell pontosítani, módosítani a munkafolyamatot. Azonban a tapasztalatok szerint ez rugalmasan, operatívan megvalósítható.

A *vezetés rugalmassága* kifejezésre jut abban, hogy a felelős személy gyorsan, átgondoltan képes megállapítani az esetleges változások szükségességét és irányát, és az új helyzetről gyorsan tudja tájékoztatni beosztottait. A hadtápvezetés rugalmasságát a szilárdsággal együtt lehet vizsgálni, mivel a kettő szoros dialektikus egységben van, amely azt jelenti, hogy – a korábban hozott döntés következetes végrehajtása mellett – a hadtápvezetés képes a kialakult helyzethez, megváltozott körülményhez igazodni, indokolt esetben új döntést hozni. Ugyanakkor a rugalmasság nem jelentheti a kapkodást és a feladatok végrehajtásának túlzott leegyszerűsítését.

A *vezetés operativitása* csak a helyzet állandó ismerete, a célok, feladatok világos meghatározása és értelmezése alapján lehet eredményes. Az operatív vezetés feltétlen jellemzője a helyzet gyors áttekintése, az elemzési és döntési készség magas szintű kifejlesztése, a határozottság és az intézkedések gyors kiadása. Bebizonyosodott, hogy a hadtest hadtáptörzseknek az operatív vezetés feltételeit már a tervezés időszakában szükséges létrehozni a célok és feladatok körültekintő meghatározásával, azok teljesítési feltételei megteremtésével, a megvalósítás legcélszerűbb módszereinek és rendszereinek kialakításával. Az a tapasztalat, hogy ha az éves feladatterveket az átgondoltság, a következetesség és kellő előrelátás jellemzi, akkor a havi feladatok végrehajtása során nem indokolt sorozatosan póttintézkedések kiadása.

A megváltozott feltételek tükrében a hadtápvezetéssel szemben támasztott növekvő követelmények és ezirányú kezdeti tapasztalatok kifejtésénél nem törekedtünk a teljességre, csak a meghatározóbbakat említettük. Azonban nem hagyható figyelmen kívül a hadtest hadtáptörzsek vezetési tevékenységében a minőségi követelmények tekintetében a magas fokú szervezettség, az alkotó kezdeményezést segítő légkör, a komplex vezetői szemlélet, a célok, feladatok egységes értelmezése és végül, de nem utolsónak a vezetés politikai elkötelezettsége sem.

Összességében megállapítható, hogy a jól szervezett, magas szintű hadtápvezetés fő feltétele, hogy a hadtest hadtáptörzs képes legyen az eseményeken úrrá lenni, a célkitűzések és a fő feladatok megvalósítására összpontosítani. Ne az események irányítsák a vezetői tevékenységet, hanem a hadtest hadtáptörzs befolyásolja az események menetét, az alárendeltek tevékenységét.

2. A g. hdt. hadtápvezetése folyamatának elemei és azok tartalma:

A hadtápvezetés rendkívül bonyolult, összetett folyamat. Egyetlen vezető sem engedheti meg magának, hogy tevékenysége során sablonos megoldásokat alkalmazzon. A vezetés egyes funkciói azok a tevékenységek, amelyek a szervezetben a vezetés során pontosan meghatározott és elhatárolt feladatok végrehajtására irányulnak. Az egyes funkcióknak szervesen bele kell illeszkedniük az adott szervezet működésébe.

A hadtest hadtápvezetése szempontjából az *információnak és a tájékoztatás rendszerének az alábbi követelményeket* kell kielégíteni: megbízhatóság, időszerűség, szintnek megfelelő mélység, visszacsatolhatóság. A hadtest hadtáptörzseinek megfelelő információval kell rendelkeznie az alárendelt hadtápegységek (alegységek) helyzetéről, a megszábott feladatokról, a vezető összefgyvernemi törzs követelményeiről, az előljáró hadtáptörzs célkitűzéseiről. Az információ források köre rendkívül széles. Az információrendszer által biztosított adathalmaz összesítés, elemzés nélkül azonban nem sokat ér. A jelenleg meglévő „BOA-rendszer” mechanizmus kialakult, eredményesen funkcionál. A továbbfejlesztése napjaink kérdése, mely az IBM kompatibilis mikroszámítógépek telepítésével megoldást nyer. Ezzel megteremtődnek a feltételei a HDS, hdt. hadtáptörzsek gép-gép kapcsolatának, az információk tagozatonkénti szelektivitásának áramlási ideje csökkentésének. A szolgálati ágak által végrehajtott rendszeres elemzések lehetőséget biztosítanak a tendenciák felismerésére, az okok feltárására és a további előrelépés érdekében a feladatok meghatározására.

A *tervezés* a hadtápvezetési tevékenység alapja. Ezért elsőrendű követelmény, hogy a tervek reálisan, megalapozottan, a formalitást kerülve kerüljenek kidolgozásra. Az alapvető terveket, vezetési okmányokat és azok tartalmi követelményeit a CSHSZ I.

rész vonatkozó fejezete és pontjai tartalmazzák. Egy-egy célkitűzés bármennyire megvalósított és reális, csak akkor valósul meg, ha térben és időben kellő konkrétsággal határozzuk meg a cél elérését biztosító részfeladatokat és azok végrehajtásának felelőseit. A tervek kidolgozásánál törekedni kell a tömör, egyértelmű, világos nyelvezetre, áttekinthetőségre, koordináltságra, ezért előtérbe kell helyezni a grafikus megoldásokat. Következésképpen és hatékonyabban kell alkalmazni a béke operatív adattári rendszer és a számítógépek által nyújtott lehetőségeket is.

A szervezés fogalmán: a feladatok folyamatos rendszerét, a tevékenység személyek és alárendeltek közötti szétosztását, a feladatkörök meghatározását, az eszközök, anyagi készletek csoportosítását, a mechanizmus belső szabályozását értjük. A szervezés alatt egyrészt a naponta jelentkező feladatok egységes rendszerbe foglalását, szabályozott megoldást, másrészt a tervekben foglalt feladatok végrehajtásának megszervezését értjük. Ennek során a végrehajtás megszervezése is sajátos módszereket igénylő módon történik.

A hadtáp vezetői munka egyik leglényegesebb tényezője a *döntés*, elsőrendű vezetői tevékenység. Tartalmának lényege annak meghatározása, hogy mit, mikor, hogyan, mivel és milyen sorrendben kell elvégezni. A megvalósításhoz az adott kérdéshez szükséges tényismeret és megfelelő döntési hatáskör nélkülözhetetlen. A hatáskörök átruházása – azaz a döntési körök alárendelteknek történő átadása – a döntéshez szükséges elegendő ismeretanyag nélkül az együttműködés hiányához, szervezetlenséghez, zűrzavarhoz vezet. Mindebből az is nyilvánvaló, hogy az összes vezetési funkció terén legkiemelkedőbb szerepe a döntésnek van és valamennyi egyéb funkció tulajdonképpen ezt szolgálja, s ezeket figyelembe kell venni. Ezek közül a legfontosabbak: az előjáró követelménye, a végrehajtás lehetősége, a végrehajtók személyestulajdonosságai stb. A döntés hatáskörét alapvetően a Szolgálati Szabályzat és Szervezeti Működési Szabályzat tartalmazzák. Minél magasabb a vezetői szint, annál több a kezdeményező jellegű döntés. A Szervezeti Működési Szabályzatokban kell törekedni, hogy döntési hatáskörük mindig azoknak a szerveknek legyen, amelyeknek birtokában van a döntéshez nélkülözhetetlen információmennyiség.

A *feladatszabást* az alárendeltek részére a hadtest PK HTPH és törzse kiképzési évre hadtáptüntézkedésben fogalmazza meg a feladatterv szöveges része alapján. A gyakorlat azt igazolja, hogy szükséges a feladatterv és a hadtáptüntézkedés egységes értelmezése és végrehajtása érdekében a g. hdt. PK HTPH-nek évenként egy alkalommal hadtápvezetői értekezletet levezetni a parancsnok által tartott vezetői értekezletet követően, azzal összehangolt időpontban. A csapatok mindennapi tevékenységével, a hadtápgazdálkodás irányításával összefüggő, az előjárástól érkező intézkedések végrehajtásának biztosítására célszerű időszakonként összevont hadtáptüntézkedést kiadni. Az operatív feladatokra, valamint az alárendelt hadtápok nem teljes körét érintő kérdésekre rövid úton, szóban, géptáviraton, vagy az ügyvitel rendszerén keresztül célszerű intézkedni. A havi munka- és ellenőrzési tervekben rögzített feladatok végrehajtása érdekében havonta egy alkalommal a hadtest hadtáptörzsben szolgálatfőnöki értekezletet szükséges levezetni. Az éves feladatszabás keret jellegét célszerű erősíteni, mindezzel biztosítva az alárendeltek önállóságának növekedését. A jogok leadása a dandár hadtáptörzsek szintjére azt is jelentheti, hogy évközi részfeladat nem kerül szabályozásra (pl. egy gyakorlat hadtápbiztosításának megszervezése), de szóban, telefonon, géptáviraton jelentésre kötelezzük a készenlét eléréséről, a feladat végrehajtása előkészítésének helyzetéről.

Az együttműködés a vezetői tevékenységen belül a tervezői és a koordináló funkcióban fejeződik ki elsősorban. Együttműködést kell megvalósítani elsősorban harcban, de a vezetés nélkülözhetetlen feltétele béke időszakban is. A hadtest törzs szférájában sok új szerv született, mindez a korábbiaktól más együttműködést igényel cél- és tartalom vonatkozásában. Az együttműködést etapokként, munkafázisonként célszerű megtervezni, megszervezni. A hadtest hadtápvezetés gyakorlatában az *ügyvezett kezdeményező együttműködést* kell megvalósítani. Ez olyan tevékenység, amelynek során a feladatot meghatározó vezető a feladat eredményes teljesítése érdekében kezdeményezi az együttműködést mindazon más felelős személyek felé, akik neki nincsenek alárendelve, de a cél elérése szempontjából közreműködésük nélkülözhetetlen.

Az *ellenőrzés* útján kell meggyőződni a megszabott feladatok végrehajtásáról, a saját irányító tevékenység hatékonyságáról, a végrehajtás követelmények szerinti megvalósításáról, az esetleges eltérés okairól. Az ellenőrzés rendszerét, követelményeit, a hatékony levezetés módszereit számos rendelkezés szabályozza. Ezért csak néhány lényeges kérdésre szeretnénk ráirányítani a figyelmet e területen. Előrebocsátva azt a tény, *hogy nőtt a hadtest hadtáptörzsek szervezete, ezzel párbuzamosan az ellenőrző kapacitás is megnövekedett.* Az ellenőrzés megállapító és értékelő tevékenység. A vizsgált területen a van állapotot kell hasonlítani a követelményekhez, majd a különbségek kimutatása után a tényekből lehet a reális következtetéseket levonni. Az ellenőrzést minden esetben követni kell a tapasztalatok írásba foglalásának és a szükséges intézkedések megtételének, a feladatok megszabásának is. Az a tapasztalatunk, hogy a kapacitásnövekedés ellenére szűk keresztmetszetként jelentkezik az előírt kötelező ellenőrzések végrehajtása a hadtest hadtáptörzsekben. Az érvényben levő szabályozás szerint kétvétefte felügyeleti ellenőrzést kell végrehajtani az alárendeléktnél. Mindez azt jelenti, hogy minden hónapban egy alakulatot ellenőrizni kell átfogóan. A jelenlegi feltöltöttség mellett ez jelentős túlmunkával, idő- és energiárfordítással valósítható meg a követelmények szintjén.

A hadtápvezetésben *a tapasztalatok folyamatos áttekintése, elemzése, és hasznosítása* fontos szerepet tölt be. A tapasztalatok közreadásának számos módja, lehetősége van, csak bátran élni kell vele. A módszertani bemutatók is ezt a célt szolgálják, de csak akkor eredményesek, ha a vezető törzsek következetesen megkövetelik a bemutatott módszerek alkalmazását. Sajnos e tekintetben sok a kívánni való, a módszertanik még teljes értékűen nem töltik be helyüket, szerepüket, a befektetett ráfordítás nem minden esetben térül meg a jobbítás, előremutatás és hasznosság igényével. E területen fokozottabb ütemben előre kell lépni a jövőben.

A vezetési folyamat egyik *lényeges eleme a minősítés.* Mindez a beosztottaknak, az alárendelt szerveknek és vezetőiknek folyamatos, rendszeres értékelésében jut kifejezésre, örvendetes tény, hogy előrelépés történt a minősítések realitásában, a tartalmi színvonal növelésében, a SZÚ FCSF vonatkozó intézkedésében megszabott követelmények érvényesítésében.

3. A *gl. (bk.) dandárok, fegyvernemi dandárok (egységek) hadtápvezetése folyamatának elemei és azok tartalma:*

A hadtápvezetés folyamatának elemei a csapathadtáp alsó tagozatában is teljeskörűen megjelennek, a tartalom azonban, a szintnek megfelelően változik. A teljesség igénye nélkül azon területekre szeretnénk ráirányítani a figyelmet, amelyek a szervezeti változás kapcsán a korábbiaktól eltérően jelentkeznek.

A dandárhadtáp szintjén a *napi vezetéshez* szükséges operatív információk a leglényegesebbek. Ezek naprakészsége, hitelessége biztosítja az operatív intézkedések reális kiadását.

A *tervezés* mechanizmusa, okmányrendszere nem változott, de a belső tartalmának tökéletesítésével el kell érni a nagyobb előrelátást, – ezáltal a zászlóalj tagozat is előrelátóbbá válik – az alapvető folyamatokra való jobb koncentrációt, megelőzve ezzel a terven felüli feladatokat. A dandár szintjén éves tervezés valósul meg és hat hónaponként pontosítják a feladatokat. Mindez dinamikus tervezői munkát, folyamatos naprakészen tartást és előrelátást igényel. A *szervezésben* az új beosztások rendszeresítésének hatására a munkamegosztás egyenletesebbé vált, és a szállítási feladatok szakirányítása is megvalósult. A dandár PK HTPH vezetői tevékenységében a naponta meghozandó alkalmazó jellegű *döntések* a meghatározók.

A *feladatszabás* tekintetében messzemenően érvényt kell szerezni a szóbeli parancsoknak, intézkedéseknek a napi élet folyamán, de nem szabad megfélemlíteni határidőre történő végrehajtás következetes számonkéréséről. Írásos formában a feladatszabás rendszere kialakult az átdolgozott 100-as parancsokban, a napi parancsokban. Az éves hadtápfeladatok egységes értelmezése és végrehajtása érdekében hadtáptiszti, tiszt-helyettesi állománygyűlést kell levezetni. Az előrelépés érdekében célszerűnek látszik a béke vezetési okmányok rendszerét – a csökkentés igényével – az alakulatok sajátosságainak megfelelően (önálló gazdálkodó, utalt, LHTP-ban működik, kihelyezett ellátó részleg, laktanyaszintű ellátást végző minimális utalt létszámmal) felülvizsgálni.

Az *együtműködést* az SZSZ 104. pontja is követelményként állítja, miszerint „A dd. (ezred) parancsnok hadtáphelyettese felelős .... a csapatgazdálkodás meghatározott dandár (ezred) szintű feladatainak összehangolásáért.” .... Ez a követelmény konkrét együtműködést és a sajátos koordináló tevékenységet igényel elsősorban a különböző alárendeltségű szervek egységes felkészítése, a hadtápgazdálkodás komplex követelmények szerinti irányítása, a személyi állomány élet- és munkakörülményeinek javítása, az üdültetés megszervezése, az anyagmozgatás, -szállítás és -tárolás, a gépi adatfeldolgozás terén.

A hadtáp *belső ellenőrzések* gyakoriságának növelése és hatékonyságának javítása egyértelmű követelmény a szervezeti változás kapcsán. Kiemelt jelentőségű a munkafolyamatba épített hadtáppellenőrzés, valamint az állapotért való felelősség elvének érvényesítése a dandárok szintjén.

A hadtápfeladatok végrehajtásáról a dandár hadtáp szolgálati személyeknek évente egy alkalommal közvetlen szolgálati előjárójuknál szóban *beszámoló jelentést* kell tenni. A beszámoló jelentés tartalmát a Csapathadtáp Szabályzat 282. pontja tartalmazza. Mind ezen túl a napi munka folyamatában a dandár hadtáptörzse szinte minden nap beszámoltat, ellenőrzi a megszabott feladatok követelmények szerinti végrehajtását.

Az *áttekintés és minősítés* helye, szerepe a dandár hadtáptagozatban közvetlenebbül jelentkezik és rövidebb idő alatt indokolt, hogy megvalósuljon a hadtáp vezetési tevékenység színvonalának javítása, magas szinten tartása érdekében.

III.

A CSAPATHADTÁP VEZETÉSI MÓDSZEREI ÉS STÍLUSA

A csapathadtáp vezetés módszerén azokat az eljárásokat, értjük, melyek a hadtápvezetés elé állított hasonló követelmények megismételhetők. A hadtápvezetés módszerei

tehát a hadtápvezetés eszközeinek meghatározott gyűjteményét jelentik, melyekből az adott helyzetben alkalmazható eljárások az igénynek megfelelően „kiemelhetők” és alkalmazhatók.

1. A PK HTPH helye, szerepe a hadtest vezetésében, a felelősség és hatáskörök célszerű elosztása:

A g. hdt. PK HTPH helyét, szerepét, felelősségét és kötelességeit a Szolgálati Szabályzat szellemében készített Szervezeti és Működési Szabályzatok rögzítik. A g. hdt. PK HTPH a hdt. PK-nak közvetlenül alárendelve biztosítja az egyszemélyi parancsnoki rendszer érvényesülését, a hadtápszolgálat tevékenységében annak közvetlen egyszemélyi vezetője. A hdt. PK h.-ek kivételével szolgálati előjárója a hadművelleti-harcászati magasabbegység egész személyi állományának. Alárendeltjei irányába az egyszemélyi parancsnok hatáskörét gyakorolja. Ez a magas katonai jogállás a beosztásnak megfelelő politikai katonai és szakmai felkészültséget, a feladatok végrehajtásában nagy önállóságot, vezetői jellemvonásokat követel meg. A szervezeti korszerűsítés során néhány feladat nagyobb hangsúlyt kapott és újabb feladatokért való felelősség is került a hatáskörébe, mint: a tárolótér-gazdálkodás, anyagmozgatás irányítása, az anyaggazdálkodás számvitelének, a gépi adatfeldolgozás rendszerének megszervezése szabályozása, a csapatpihenők tevékenységének irányítása; az üdültetés megszervezése és a keretek elosztása; a hdt. törzs és az alárendelt egységek szociális és kommunális ügyeinek képviselése;

A g. hdt. PK HTPH irányító tevékenysége részben közvetlenül a hadtáphelyettesek felé ágazati, funkcionális vonalon, az előjáró parancsnoki irányon keresztül az adott parancsnok felé a törzskar szerepéből kiindulva lineárisan valósul meg.

Az eddigiekből is következik, hogy a hadtest hadtápvezetés jól kialakult mechanizmusának fő feltétele a felelősség és hatáskörök célszerű elosztása, pontos meghatározása, és elhatárolása. Ez azt jelenti, hogy a hadtest hadtáptörzsön belül az általánosan megállapított kötelmek mellett a helyi körülmények figyelembevételével a Szervezeti Működési Szabályzatban egyértelműen rögzítve vannak az alá- és fölrendeltségi viszonyok, a felelősség területei, az illető szolgálati személyek rendszeresen adódó konkrét feladatai, a feladatok végrehajtásához szükséges hatáskör illetékesség és feltételek meghatározása. Kiemelten fontos a jelentősége – az új beosztásokra figyelemmel is – a Munkaköri Leírások követelményekhez, szabályzatokhoz igazított, gondos elkészítésének.

A hadtest szolgálatfőnökök hatáskörével kapcsolatban az eddigi gyakorlati tapasztalatok alapján megállapítható, hogy az alárendelt magasabbegységek felé rendelkezési joggal csak kivételes esetekben lehetnek felruházva, ha valamely fontos feladat ezt szükségessé teszi. Ugyanakkor a Szolgálati Szabályzatban biztosított szakmai jogok mellett felülbíráló jogkörüknek kell lenni, a g. hdt. PK HTPH felé – a fennálló rendelkezések, intézkedések konkrét alkalmazásával – elutasító, vagy egyetértő javaslattal szükséges élniük. Emellett az alárendelt azonos szolgálati ágai felé beszámoltatási jogkörük van, a pontos adatszolgáltatás és tájékoztatás érdekében az általános hadtápvezetési rendben belül. Természetesen teljes szakmai ellenőrzési jogkörrel rendelkeznek az adott szolgálati ágon belül, és érvényesíteni kell az „ellenőrré ruházott” különleges jogokat is. Mindezek megvalósításával szakmai vonalon tehermentesíthetik a hdt. PK HTPH-i vezetést.

A hadtápvezetés szervezeti és módszerbeli rendjén belül szükséges szólni a helyettesítés kérdéséről. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a hadtápfőnök-helyettesek (a

hd. hadtáp tervezési alosztályvezetők) feladat értelmezése nem mindig egyöntetű. Az bizonyos, ha a helyettes munkaköre, felelőssége, a hadtáp modelljében való elhelyezése nincs szigorúan elhatárolva, s ha nem teszi teljesen magáévá a hadtáphelyettes vezetési elgondolását, illetve ha nem rendelkezik a szükséges önállósággal, mindez számtalan súrlódás okozója lehet.

A *hadtápfőnökhelyettes* vonatkozásában alapkövetelményként modellezhető felelőség, jog- és hatáskör vonatkozásában a Szolgálati Szabályzatban a PK H.-re és TUF-re vonatkozó pontok ötvözete természetesen a mi szakterületünkre vonatkozó sajátosságokkal. *Munkaterülete* az alábbiakban összegezhető: a hadtáptörzs munkájának megszervezése, a harcászattal, mozgósítással, a vezetés rendjével, a hadtápkiképzéssel, az ellenőrzéssel kapcsolatos tervek és okmányok kidolgozásának irányítása, a hadtápgazdálkodás komplex feladatainak koordinálása, a hadműveleti és fegyvernemi törzsekkel való együttműködés végrehajtása, a PK HTPH döntéseihez szükséges adatok előkészítése, a naprakész állapotban tartása, a hadtápbiztosítás terén folyó gépi adatfeldolgozás, a tudományos kutatómunka irányítása, a hadtáptörzs ügyvitelének ellenőrzése. A vázolt munkaterület alapján a felelőséget és kötelességeket a Szervezési és Működési Leírásban szükséges részletesen rögzíteni. A *tervező alosztály* feladata is igen széles körűvé vált. Az alosztályvezetőt célszerű, ha közvetlenül a hadtápfőnökhelyettes irányítja, ezáltal is egyenletesebbé válhat a munkamegosztás és leterheltség.

Az eredményes hadtápvezetés alapja, hogy a vezető beosztásának elfoglalása után tökéletesen megismerje a rábízott szervezet felépítését, összetételét. Ebbe értendő az egyes szervezeti elemek rendeltetése fő feladatai, a feladatok végrehajtásának feltételei, sajátos körülményei. Ennek elmulasztása bizonyos idő után kudarcokhoz vezet, megkérdőjelezi az adott szervezet rendeltetésszerű feladatainak eredményes teljesítését.

A hadtest-hadtáptörzsek a szervezeti változásból fakadó sajátos vezetési és ellenőrzési feladataikat alapvetően helyesen értelmezik. Törekvés tapasztalható az alárendelt egységek hadtápjai differenciált elszámoltatására, tevékenységük operatív irányítására. Kevésbé érzékelhető előrelépés az ésszerű munkamegosztás, a szervezeti változás szakmai hatásainak feltárására, az újszerű módszerek általánosítása terén. Vezetői tevékenységükben még nem kiforrott a több helyőrségben levő egységek szakirányításának módszerei. A megosztott helyőrségben diszlokáló ellátó ezredek tekintetében sem alakult ki teljes értékűen a vezetés rendszere, mechanizmusa.

2. A PK HTPH helye, szerepe a dandár vezetésében a felelőség és hatáskörök célszerű elosztása

A dandárparancsnok hadtáphelyettes helyét, szerepét, jogállását a Szolgálati Szabályzat egyértelműen szabályozza. Tevékenysége bár különböző mértékben, szinte minden területére kihat a csapatéletnek.

A követelmények megvalósítása nem a vezető részére biztosított jogoktól, hanem saját emberi tulajdonságaitól, vezetői alkalmasságától függ, amit a gyakorlati élet tapasztalatai is bebizonyítottak.

A beosztásban új PK HTPH-nek szerény, de határozott magatartással fel kell nőnie a beosztáshoz, támaszkodva a parancsnokhelyettes segítségére is. Az irányító tevékenysége kellő minőségű megvalósításában döntő és meghatározó a PK HTPH együttműködési készsége. A parancsnokkal való elvi viszony alapvető feltétele követelményei végrehajtása. Ha a parancsnok és az előljáró PK HTPH folyamatosan azt tapasztalja, hogy a hadtápszolgálat felé támasztott követelményei végrehajtást nyernek,

akkor rövid idő alatt a hadtápfőnök az öt megillető helyet foglalja el a dandár vezetésében. Áttekintve a dd. PK HTPH feladatkörébe tartozó főbb területeket megállapítható, hogy meghatározó a harcokészültségi, mozgósítási feladatok hadtápbiztosítása, a hadtáp személyi állomány erkölcsi-politikai nevelése, a hadtáp személyi állomány erkölcsi-politikai nevelése, a hadtáp háborús felkészítése, a hadtápkiképzés vezetése, a hadtápgazdálkodás irányítása, az anyagellátással kapcsolatos szállítások megszervezése és nem utolsósorban a csapatgazdálkodás dandárszintű feladatai összehangolása, a hadtáptechnikai eszközök technikai állapotának és hadrafoghatóságának biztosítása. A dandár hadtáptörzs szintjén is szükség van Szervezeti és Működési Szabályzat és Munkaköri Leírások kidolgozására, a felolvasás és hatáskörök célszerű elosztása érdekében. Mindezt indokolja az új beosztások (hadtáp hadműveleti főtiszt (HTPF h.), dd. SZSZF, diszpécser ts., „M”-re z. PK HTPH rendszeresítése és az alakulatok helyi sajátosságai is. A dandár hadtápszolgálatok vezetésében érzékelhető legkevésbé az új szervezeti struktúra hatásainak feldolgozása, néhány helyen a régi ezred hadtápvezetés szerint dolgoznak. Fokozottabb ütemben szükséges előre lépni a hadtáp szolgálati ágak munkamódszerbeli változtatásában, az „M”-re biztosított z. PK HTPH-ek felkészítésében, a zászlóalj ellátó szakaszparancsnoki vonal erősítésében.

A megnövekedett hadtáp vezető állománya lehetővé teszi ezen a szinten is az egyenletesebb munkamegosztást, az ellenőrzési feladatok gyakoriságának növelését, a szállító szolgálathoz tartozó szakmai feladatok eredményes végzését. Akkor célszerű a munkamegosztás, ha a dd. HTPH jelenléte és távolléte időszakában a HTPF h. teljes jogú helyettese közvetlenül részt vesz a hadtápgazdálkodás irányításában, a szolgálati ágak és számviteli részleg vezetésében a személyére meghatározott feladatok mellett. A kérdéshez tartozik az is, hogy a szolgálati ág főnökök a megszabott szakmai hatáskörön és kötelességen túl képesek egymás bizonyos fokú helyettesítésére, általános és előre nem tervezhető a napi élet során felmerülő operatív hadtápfeladatok megoldására.

A feladatok sikeres végrehajtása mindenekelőtt a katonatömegektől függ. A minőséget az ő tevékenységük befolyásolja. Ezért ajánlatos, ha az új beosztást elfoglaló hadtáphelyettes, szolgálatfőnök, vagy alegységparancsnok – azon kívül, hogy a szervezetet, annak rendeltetését megismeri – nagy figyelmet kell fordítson teljes személyi állomány, de különösen azoknak a megismerésére, akiknek a tevékenységét köteles közvetlenül irányítani. A dd. PK HTPH-e vonatkozásában elengedhetetlen, hogy ismerje meg a szolgálati ág főnököket, az ellő. szd., dd, SH parancsnokokat, valamint az együttműködő parancsnokokat. Azért is fontos ez, hogy tudja mire képesek, tevékenységük irányítása milyen vezetési stílust igényel.

3. Az időgazdálkodás, munkarend, a feladatszabás és beszámoltatás rendszere a csapat-hadtápban

A hadtápvezetők idejének kihasználása és a kihasználás-állandó jobbítása rendszeresen napirenden levő, időszerű téma, mindennapos feladat a vezetési gyakorlatban. A rendelkezésre álló munkaidőalappal való helyes gazdálkodás az eredményes vezetői tevékenység fontos feltétele. Az idő hatékony *kihasználásának alapja* a körültekintő, előrelátó tervezés, a feladat végrehajtására fordítható idő célszerű elosztásának megtervezése. A rendelkezésre álló időt úgy kell kihasználni, hogy biztosítsa az adott időszakra kitűzött célok eredményes megvalósítását, tegye lehetővé a napi teendők elvégzését éppúgy, mint a távlati feladatok végrehajtási feltételeinek létrehozását. Bár a hadtápve-

zetők mindennapi tevékenységének alapja a terv, az eredményes munka több tényező-től is függ (a vezető felkészültségétől, egyéniségétől; a közvetlen munkatársaktól; az adott időszaktól; a kialakított munkarendtől). A jól kialakított napi, heti, havi, évi munkarend szinte „automatikusan” eredményessé teszi a hadtápvezetők és szervezetek működését. Célszerű arra törekedni, hogy a munkarend *minél több állandó elem* tartalmazzon, hiszen ennek – a vezetői szinttől függően – még nagyobb időszakra vonatkoztatva is jelentősége van. A HDS PK-i „Ajánlás” alapján a munkarend vonatkozásában több alárendeltnél átálltak a hetenkénti feladatszabásra és elszámoltatásra. A helyi sajátosságokhoz igazítva célszerű, ha a dd. hadtáptörzsek rendelkeznek heti munkarenddel. Az idővel való gazdálkodás azt is megkívánja, hogy a PK HTPH ne engedje, hogy a tevékenysége csak a napi élet által felvetett gondok megoldására irányuljon. A tudatos és meghatározott cél elérésének rendje alá kell rendelni a napi élet által felvetett problémát. Ha a vezető a munkaidő beosztásánál figyelembe veszi az alárendeltek lehetőségeit, érdekeit, s tevékenységét nem aprózza el, kiragadja a sok feladat közül a lényegeset és azt következetesen be is fejezi, akkor a feladatok megoldása nem szenved csorbát. Jól működő hadtáptörzsből a hadtáphelyettesnek viszonylag keveset kell foglalkozni operatív vezető tevékenységgel. Az ideális helyzet az, amikor a szabályozott munkarendtől, a meghatározott feladatoktól nincs eltérés és a parancsnok hadtáphelyettesnek úgyszólván egyáltalán nem kell a munka menetébe belefolytania, mert ezt az informált HTPF h. elvégzi. A hadtest (dandár) hadtáptörzsekben kialakított állandó munkarend csak akkor jó, ha megfelelő hézagok és tartalék idő is bele van kalkulálva. A körültekintően elkészített *havi munkaterv* könnyíti a vezetők túlterheltségén és a feladatokat el lehet úgy rendezni, hogy mindenre jusson idő. Az éves (időszakos) tervekben hatékonyabb szerepe van az elemzésnek, az alárendeltek munkájának, sőt hadtest hadtáp vonatkozásában a tervezés lényegében az alárendeltek által megalkotott végrehajtási tervek és az előjáró által kiadott vezetési tervek összhangba hozásából áll.

A *feladatszabás és beszámoltatás* rendszere kellően szabályozott mechanizmusa a korábbi évek tapasztalatai alapján jól kialakult a hadtápvezetés rendjében. A hadtápvezetés folyamatának elemei során mindezt részletesen elemeztük. Néhány kérdésre azonban célszerű ráirányítani a figyelmet az egységes értelmezés céljából. A csapathadtápból, törzsekben hetenként megtartott rendszeres értekezletek, eligazítások nem teljes értékűen a feladatszabás rendszerébe tartoznak (miután erre elsősorban a havi tervezéssel párhuzamosan, havonta kerül sor), hanem mindenekelőtt a feladatvégrehajtás aktualizálása, értelmezése és összehangolása történik. A csapathadtáp vezetésében a feladatszabás értekezlet, eligazítás rendszerének néhány helyen jelentős értelmezési, szervezési fogyatékoságai is tapasztalhatók. Ezek az alábbiakban összegezhetők: nem illeszkednek bele logikusan a feladatszabás rendszerébe; nem a döntéselőkészítést szolgálja; nincs tervezett napirendje, a felmerülő kérdéseket az előjárótól hallottak alapján mechanikusan munkafüzetből olvasva vetik fel; a résztvevők összetétele nem differenciált; hiányzik az értekezlet fegyelme; időpontja nincs helyesen megválasztva, nem igazodik a munkarendhez. E tekintetben a vezetői időgazdálkodás egyik fontos eleme a tervezett értekezletek gondos, körültekintő előkészítése is.

Mind a feladatszabás, mind a beszámoltatás során lehetőleg hagyományos módszereket alkalmazva kerülni kell a *túlzott írásbeliséget*. Arra kell törekedni, hogy az élő szónak minden vezetési tagozatban legyen hitele, tekintélye. Írásban csak a legfontosabb intézkedéseket szükséges rögzíteni, szabályozni. A túlzott írásbeliség az öngazolást, a felelős-

ség elhárítását szolgálja. Törekedjünk arra, hogy a hadtápvezetésben ne uralkodjon el a bizalmatlanság, nem egyszer előfordul, hogy egyesek nagyobb energiát fordítanak az intézkedések megtételének kihangsúlyozására, mint azok tartalmára. Vezetőknek, vezetetteknek egyaránt el kell utasítani az ilyen módszereket, eljárásokat, s e vonatkozásban is nélkülözhetetlen az a felvilágosító, meggyőző erő, amelyet a pártszervezetek nyújtanak e területen.

IV.

ÖSSZEGEZETT KÖVETKEZTETÉSEK

Az anyagban a teljesség igénye nélkül alapvetően – a csapathadtápban beállt szervezeti változás hatására kialakult helyzetben – a hadtápvezetés módosult követelményeit, tartalmát és célszerű módszereit érintettük a jobbitás szándékával a kezdeti ezirányú tapasztalatok birtokában.

Az új szervezeti és vezetési struktúrában bekövetkezett változások – annak ellenére, hogy a vezetést elméleti alapjaiban nem változtatták meg – jelentős kihatást gyakoroltak a hadtest (dandár) hadtápvezetésre. Azonban helytelenül járunk el akkor, ha ezt a változást lekicsinyeljük, vagy esetleg elmisztifikáljuk.

A korszerű hadtápvezetés új tartalmát lényegében az adja, hogy az adott vezetési szinten konkrét helyzetismeret és helyzetmegítélés van, amelyből reális intézkedések születnek az alárendeltek munkájának irányítására, szabályozására.

A csapathadtáp vezetésének újszerű kérdéseit, módszereit közös erővel tovább kell kutatnunk, megtalálva azon összefüggéseket, helyi sajátosságokat, megoldásokat, melyek további lehetőséget biztosítanak a hadtápvezetés hatékonyságának fokozására, minőségének javítására.

A dandár hadtápszolgálat munkarendje (változat) c. melléklet a folyóirat végén található.

A számítógépek alkalmazásáról az MN HTP-ban

Bakodi Zoltán nyá. ezredes

Ha a számítástechnikai eszközök rohamos fejlődésére és elterjedésére gondolunk, minden, a világ ügyei iránt érdeklődő emberben felmerül a kérdés!? Vajon hogy nézhet ki a helyzet az MN-ben, de különösen a hadsereg olyan területén (területein), ahol a gazdaság-gazdálkodás, az ellátás ügyei bonyolódnak?

A ma gazdasági helyzete rendkívül nehezen és bonyolult körülményeket teremt az MN hadtáp szolgálata szinte minden munkájához, tevékenységéhez, elsősorban az élet- és létkörülmények elért színvonalának megtartása területén. Lehet-e tagadni az infláló-dás gyors ütemét, a költségvetési összegek reálértékének rohamos csökkenését. Mit lehet tenni? Csökkentsük talán az élet- és létkörülmények színvonalát? Vagy várjunk jóindulatot az újabb pénz- és anyagi eszközök biztosítására?

De szabad-e, lehet-e csak erre alapozni? Vagy a mai kor vezetője megengedheti-e felelősségi területén a szolgáltatási körébe utaltak „éppen-hogy sikerül”, vagy a minimális szinten történő ellátásának biztosítását.

Felmerül a kérdés, lehet-e, kell-e tenni valamit a helyzettel való lépéstartás érdekében? Hogy bírjuk-e a versenyfutást? Helyezkedhetünk olyan álláspontra is, hogy a kormány vállalja fel az MN fenntartását a haza védelme, a koalíciós kötelezettségek megtartása érdekében a ráháruló terheket még az annyira nehéz körülmények ellenére is!

De (tudja-e vállalni) a mindennapi gondok könnyítését, a szabadáras élelmezési (és egyéb) cikkek áringadozásainak folyamatos ellensúlyozását, a hadseregfenntartás költségeinek ebből és a haditechnika drágulásából fakadó rohamos növekedését?

A jelen és a jövő időszakában két út áll előttünk!

Járjuk a megszokott utat, amely mind mélyebbre visz mindannyiunkat a növekvő gondok, problémák egyre csak dagadó szövevényében, vagy újat, mást teszünk és a szerünkön levő kenyeret néha kaláccsal is megtoldjuk.

Meg kell hogy mondjam, ahogy most élünk-dolgozunk, az ügyeket rendezzük, csak az elsőnek van realitása.

Ha a második variációt akarjuk választani, akkor más kell a munkában, gondolkodásban, vezetési módszerben, stílusban. Másképpen vezetni, *korszerűbben vezetni csak nagyobb szakismeretek és tapasztalatok birtokában, változatos és színes módszerek, és nem utolsósorban a rendelkezésre álló vezetéstechnikai eszközök kiterjedt alkalmazásával lehet.*

A személyi számítógépek nemcsak azért terjedtek el, mert olcsók, kezelésük laikusok számára is könnyen elsajátítható, és programozásuk egyszerű, hanem azért mert realizálják az igényt, hogy a számítógép a szakemberek tevékenységének szerves részévé

váljon, hogy alkalmazásukkal megvalósuljon a vezetői, főként a mindennapi szervező-munka minőségi „szerkezetváltása”.

Mire használják a számítógépet a vezetői-szervezői gyakorlatban?

a) Elsősorban létszámot megtakarító információgyűjtő, rendező, összehasonlító feladatokra, tendenciákat jelző informatív műveletekre.

b) A szolgáltatásban, az ellátási folyamatokban a szükségletek tervezése mellett különösen a hiánygazdálkodásban, kiemelt szerepe van a számítógépeknek a rendelkezésre álló források, költségek tér és idő szerinti követésében, igénybevételük célszerűsége kialakításában, a forráskihhasználás (pl. üdülők, eü. intézmények stb.) folyamatos mérésében, az átcsoportosítások (beszerzések, felhasználás) optimális, központosított szervezésének támogatásában. Egyszerűbben, ma már olyan nagy szervezetű ellátási, szolgáltatási komplexumot, mint az MN hadtáp, számítógép nélkül, pénztelen világunkban, eredményesen menedzselni lehetetlen.

c) Végül a számítógépeket egyre kiterjedtebben alkalmazzák munkahelyi feladatok támogatására. (Ilyenek lehetnek: tervezés, pl. gyakorlatok tervezése, munkaterv készítés, statisztikák, bizonyító adatösszesítések, folyamatszervezés, elemző készletkimutatások, elszámolások stb. készítése.)

A vállalati gyakorlatban a személyi számítógép ma már az alapvető osztályok eszközeivé vált.

Feltehetően ezek motiválták azok gondolkodását, akik az elmúlt 10-15 évben elkezdték az MN hadtápjának számítógéppel történő támogatását. S hogy jó volt az előrelátás, azt a számítógép-berendezést gátló, jelenlegi, 10-15 év előttinél jóval súlyosabb gondok bizonyítják. Abban az időben pedig csekély volt a számítástechnika iránti igény, a befogadóképesség. Azt lehet mondani, hogy néhány megszállott mániákusnak tűnő csak „azért is” akarása indította és vitte előre az ügyet. Szerencsére a számítástechnika rohamosan terjedt. Az alkalmazásáról mind többet lehetett hallani. Ez nagyban megkönnyítette és segítette a munkák előtt levő sűrű ködöt eloszlatni. (De a nap csak nem akar kisütni, sőt az utóbbi időben megint mintha ködösödne.) Jogosan, vagy törvényszerűen kerül a háttérbe ez a fontos terület? Egyáltalán mi táplálja ezt? Az illetékesek szerint a pénztelenség! Nincs pénz (gépre, felszerelésre, fenntartásra stb.). Ma ez a megszokott refrén. Átfogóan, korszerűen, gazdaságosan gondolkodik-e az, aki ezt mondja? Vagy annyira alacsony színvonalú volt eddig ez a munka, amit e területen végeztünk? Igaz, hogy voltak hiányosságok! Ma már látszik, hogy a rendszerfejlesztési koncepciónk nem volt mindig kifogástalan! Világos előttünk, hogy inkább más módszerekkel a számítástechnika iránti figyelemfelkeltést elérni, mint alacsony hatásfokú, korszerűtlen eszközökre épített rendszerekkel rontani az ügy - a számítástechnika hitelét.

Sajnos az MN hadtápjá az elmúlt években kiépített és működtetett rendszerek is magukon viselték és viselik e helytelen koncepció jegyeit, amelyet a pénztelenség, az alacsonyhatásfokú és korszerűtlen számítástechnikai eszközökre kényszerűségből kiépített programok negatív hatása kiváltott.

Mindezek mellett azonban a legfontosabb az ágazati gazdálkodási folyamatokat (ATB) az „M” rendszert olyan számítástechnikai eszközökre (R-40) sikerült kiépíteni, amely állja a versenyt és képes magas színvonalon támogatni az MN üzemanyag és rubázati ellátás tervezését, elszámolását. Jó néhány a munkát, az informálódást, tervezést segítő program került kiépítésre korszerű IBM kompatibilis számítógépre. Mégis, mindezek ellenére a szakemberek javaslatai merev visszautasításra találtak. A merev elszámolás túl

azon, hogy korszerűtlen, konzerválja a maradi vezetési stílust, rongja az eddigi munka hitelét, sőt értékét is megkérdőjelezi, és emellett elsorvasztja a kezdeményezést, ami még ennél is veszélyesebb, elhomályosítja a szakemberek jövőképét.

Míndezek azért hatnak rendkívül ellentmondásosan, mert mellette mást sem hallani, mint a gondolkodás megújulásának szükségességét, mint a hadseregen belüli kibontakozás, legszükségesebb velejáróját, a lehetőségek mind jobb kihasználására.

De feltette-e már valaki a kérdést: hogyan? Mondott-e, tett-e valaki a szavaknál többet? Az eddigi törekvések is egyre inkább törést szenvednek. Nem is kell egyébként nemet mondani. Csak meg kell vonni a támogatást. Pénz nélkül semmisen megy.

Ilyenkor mindig eszembe jut jó pár évvel ezelőttről, a humorista megjegyzése, amikor még a gondok, problémák okait csak a külső tényezőkben keresték az illetékesek.

Azt mondta, „hiszen ha ezek megszűnnek, (már tudni illik a külső tényezők!), akkor lesz csak baj!” „Mert nem lesz mire hivatkozni.” Ma 1989-ben már másképpen látjuk a hibák okait. De ha 10-15 évvel ezelőtt is másképpen ítéltük volna meg, talán ma már az úton előbbre járnánk.

Valóban kevés a pénz! de biztos, hogy jól van elosztva, felhasználva? Ki van-e minden terület lehetősége aknázva (használva)? Felvetődik a kérdés: az új gazdasági mechanizmus bevezetése (1988) óta a lehetőségek számottevően romlottak, és törént-e számottevő, gyökeres változtatás az ellátás rendszerében? Például olyan, amely a kevesebb pénz kihasználását centralizáltabban valósítaná meg? Bevált-e a vezetési gyakorlat, hogy mindent rábízni a felhasználóra? arra a szintre, amely nem érzi a felső szint gondját. Évek óta gond a személyi állomány ruházati ellátása, a fürdetés, tisztaruha biztosítás, mégis a végrehajtók kezében a döntés lehetősége az erről a keretről történő átcsoportosításra. A hajtóanyag ellátás, a diszpécser jellegű szállítás (a gazdaságos szállítás) és más területeken. Ki van-e minden lehetőség használva?

Évek óta figyelem a kisegítő gazdaságok helyzetét (a negyedéves elszámolások számító gépen nálunk kerülnek feldolgozásra), így ismerem az eredményeket, de a lehetőségeket is, nagyon sok tartalék van ebben az ágazatban. Bűnnek tartom csak a csapatra bízni ezen irányú döntést (akarom-nem akarom) a magyar mezőgazdaság jelenlegi helyzete, a közeli jövője mindennapos gondokat és várhatóan magasabb árakat sejtet, és ezért a kisegítő gazdaságok kérdései megoldása központi döntést követelnének.

Talán még jelentősebb terület a *készletadálkodás!* Lehet-e azt mondani, hogy a hadászati készletek (tartalékképzés) mennyisége, az „M” - HKSZ-készletek (anyagok, eszközök) mennyisége és felhasználásának módja, minősége rendben van?

A megítélésnél legyünk tekintettel a politikai, katonapolitikai helyzetre, a kellő biztonság elvén alapuló védelmi doktrínára, és emellett hazánk gazdasági állapotára! Nem indokolt-e más megoldás alkalmazása? (akkor még csak a hadtápanyagokra eszközökre gondolok!) Nem volna célszerű elővenni az e témában írt szakvéleményeket? Pl. Szenes Zoltán e témában írt értekezését?

Sok minden van még, amely mindegyike megérné az újraértékelést. Csak felsorolásszerűen: A raktári gazdálkodás helyzete, a laktanyákban visszamaradó anyagok felhasználásának, további igénybevitelének lehetősége, az üdülők kihasználásának és a szociálpolitikai elvek érvényesítésének összhangja, a károk-hiányok csökkentésének lehetősége stb.

Ennek kapcsán merül fel a kérdés, hogy a számítógép alkalmazásában mely területeken várhatunk kézzelfogható gazdasági eredményeket. Ugyancsak felsorolásszerűen:

- A védelmi doktrína tételeire alapozva újra kell értékelni és számítani a hadászati-hadműveleti szükségletek alakulását, és ehhez javítani a készletek felhalmozását, szerkezeti összetételét, területi elosztását és előkészítettségét, javítani szükséges a készletek népgazdasági bázisokra történő elhelyezésének arányait.

- Bizonyára kedvező gazdálkodási eredményeket hozna a csapatgazdálkodás központi, számítógéppel támogatott menedzselése, főként a tervezés, a raktározás és raktár-gazdálkodás, a szállítások, valamint helyi forrásokra épülő csapatépítések, felújítások területén.

- Szinte felmérhetetlen veszteségforrások vannak a rendelkezésre álló kapacitások kedvezőtlen kihasználtságában annak következtében, hogy a döntésre jogosult vezetők előtt naprakészen nem ismertek az üdülők, az eü. intézmények, főként a szanatóriumok kihasználtsági részadatai, a kihasználás mennyire igazodik a normatív szabályozáshoz, vagy hol sérti azt, mennyire következetes a szociálpolitikai elvek, a politika által meghatározott követelmények érvényesítése. Hasonló nehézségek jelentkeznek a raktár - a lakás a létesítménygazdálkodás terén abból fakadóan, hogy hiányoznak az információk, nemcsak az operatív döntésekhez, beavatkozáshoz, de hosszabb távú döntések előkészítéséhez is. (Ezért léteznek kibírhatatlanul zsúfolt létesítmények mellett üres tátongó épületek.)

- Hasonló a helyzet a htp. kádergazdálkodásban is, és az eü. megelőző munka sem nélkülözheti a számítógépet.

Nyilvánvaló felvetődik a kérdés, hogyan lehet ennek a megnövekedett követelménynek eleget tenni, vagy hogyan lehet a jelenkor által az MN-ben is felvetett kérdésekre választ adni. Ahogy jelenleg vezetünk, sehogy. Igaz, lehet ellenérveket felhozni: pl. az új helyzet mind nagyobb lehetőséget biztosít a vállalatok, mind nagyobb a kisebb egységek mozgásteré! De ők termelők! Gazdálkodók! Amit termelnek abból élnek!

Hogy jogos-e az általam felvetett problémák más módon történő megoldása? Döntse el más, akit illet. De egyet biztosan tudok, másképpen kell gondolkodni, vezetni-dolgozni. Ha hatásosat, többet, színvonalasat akarunk, ha a létkörülményeket meg akarjuk őrizni vagy ezek területeit javítani is szeretnénk, (például a gyógyítást, a táplálkozást). Új módon kell gondolkodnunk! A kormány megújítási programja az MN-ben is új mozgásformákat kell, hogy elindítson. Én nem akarok az MN egészével foglalkozni. De a hadtápszolgálat, hadtápvezetés kérdéseit a téma miatt is bonckés alá kell venni.

A pénzsűkén való enyhítésnek olyan módszerei is vannak mint a tárolás folyamán az állásban tönkremenő eszközök számának csökkentése vagy népgazdasági hasznosítása, a számítástechnika, vagy a számítástechnikai szakemberek szakmai tudásának munkájának polgári vállalatok irányába való hasznosítása, hogy csak gondolateltő példára utaljak. Elképzelhetőnek tartom a korszerű IBM számítógépeknél a helyőrségben levő vállalatok gépjármű menetleveleinek feldolgozását vagy mást, hogy munkája legyen a szakembereknek, és pénz gépvásárlásra. Szükségesnek és lehetségesnek látom a szakemberek versenyztetését a polgári szakemberekkel, egyes kiírt folyamatok megoldása terén.

Másképp kell, mint eddig! De hogyan? Egy biztos, a jelenlegi (a régi) vezetési rend, munkastílus, sok helyütt a személyek sem alkalmasak a hatékony irányításra, vezetésre, a másképp gondolkodásra.

A cikkben végig azt próbáltam bizonyítani, hogy ha kevés a pénz (eszköz) akkor jobban oda kell figyelni, és azoknak, akik felelősek a területért, nagyobb ráhatást (rálátást) kell hogy kapjanak. Természetesen minden kérdést külön kell vizsgálni. Vannak dolgok amelyeket csak lent lehet eldönteni, és több kárt tennénk azzal ha beavatkozunk. *Meg kell találni a helyes arányokat*, de változatlanul vallom, szorosabban kell a gyepelőt fogni. És részt kell vállalni az irányításban.

De hogyan, ha nem tudjuk mi van a „szekéren”? Ez nem lehet olyan, mint a lakodalmas „szekér” hogy dobáljuk róla a kalácsot, és ha elfogy, kész!

Vegyük a már említett kiegészítő gazdaságok kérdését. E témánál azt írtam nem lehet szeretem-nem szeretemre bízni a jelenlegi helyzetben. Bizonyítja ezt az 5. Hadtápbiztosításban megjelent Évin vezérőrnagy által közzétett felhívás is. De én tovább megyek. Több kell a felhívásnál! Feladatot kell szabni a csapat elé, de hogyan? állítom, minden intézkedés írott malaszt marad, ha nem tudunk konkrét követelményt szabni.

De van-e megoldás?

Van! Szakemberekből álló kutatócsoport felméri helyőrségenként a lehetőségeket (a táj jellegét, mezőgazdasági kultúráját, az alakulat lehetőségeit stb.) és javaslatot tesz ennek alapján, hogy milyen kiegészítő gazdaságot kell, és milyen hozammal lehet működtetni. Így igen! Meg lehet határozni seregtestenként a minimum elvárható hozamot. (Követelményt kell támasztani!)

Természetes, hogy óriási munkát jelentene mindez.

Sajnos azt a súlyemelőt, 200 kg felemelésére biztatni, amikor még a 150 kg-ot sem emelte fel, lehetetlen! Mégis fel kell emelni, szakítani kell a múlt és jelen gyakorlatával minden szinten, természetesen megtartva az alaprendeltetésből adódó katonai sajátosságok formáit. Nem kereskedelmről van szó, hanem eredményes gazdálkodásról, ellátásról, és ezt kiegészítő termelésről, vagy szolgáltatásról!

E tevékenység megvalósításához információs - az információ feldolgozása, az adatok illetékesekhez való eljuttatása szükséges. Számítógép nélkül mindez elképzelhetetlen. Rendelkezésre állnak-e a lehetőségek? Igen! Van tenniakaró, jól képzett állomány. De akarat - követelmény, elvárás? Jelenleg úgy néz ki a helyzet mint az alagút fúrás, ha két oldalról kezdjük megvalósítani! Elmegyünk egymás mellett, mert mindketten más irányban fúrunk.

Azt szeretném világosan láttatni, hogy nem a számítógépről, vagy a szakembergárdáról van szó, hanem a jobbitásról, a nehéz gazdasági helyzet javításáról, a lehetőségek kiaknázásáról, amely viszont lehetetlen ma már korszerű vezetés, számítógép, és megfelelő szakemberek nélkül.

TUDOMÁNYOS TÁJÉKOZTATÓ

A hadtudományi kutatások hatékonyságának fokozása

V. V. Korobusin vezérezredes, a hadtudomány kandidátusa
(Fordítás: a „Vojennaja Mysl” c. folyóirat 1988/5. számából)

A katona-elméleti gondolkodás fejlesztésében elért eredmények, a hadtudományi kutatások eredményessége és a tudományos ismeretek ezzel kapcsolatos prioritása nagyban meghatározza a fegyveres erők gyakorlati tevékenységének sikerét. A hadtudományi kutatásoknak a hadügy gyakorlati oldalára gyakorolt hatása különösen az elmúlt évtized alatt növekedett, ami mindenekelőtt a hadtudományi haladás ütemének és méreteinek növekedésével van összefüggésben. Napjainkban a hadtudományi kutatások szélességben és mélységben fejlődnek, egyre komplexebbé, rendszerezesebbé és sokoldalúbbá válnak mind a figyelembe veendő hadműveleti-hadászati és harcászati tényezők összességét, mind a kutatások metodológiáját, az alkalmazott tudományos módszerek és automatizálási technikai eszközök arzenálját illetően.

A hadtudományi kidolgozások igen jó minőségének és eredményességének elengedhetetlen feltétele a kutatások sokoldalúsága. A megismerés ezen tulajdonságának, a hadügy fejlődésének jelenlegi szakaszában történő vizsgálatához meg kell jegyezni, hogy annak elemzésekor a tanulmányozás objektumává nagymértékben maga a hadtudományi kutatások folyamata fog válni.

✱

A fegyveres erőknél folyó hadtudományi munka sokéves tapasztalata azt bizonyítja, hogy a hadtudományi kutatások sokoldalúságának, mélységének és jó eredményeinek elérése elképzelhetetlen a vizsgált problémák komplex hadműveleti-hadászati, hadtörténeti és metodológiai elemzése, valamint azok minden oldalú tudományos-technikai és szervezeti biztosítása nélkül. Ha ezek közül egy is hiányozna, akkor jelentősen csökkenne a végzett kutatások hatékonysága és ami a legfontosabb, azok végeredménye.

A hadtudományi kutatások sokoldalúsága (minden részletre való kiterjedése) mindenekelőtt a katonai problematika valamennyi kérdésének széles körű vizsgálatával érhető el. A fegyveres erők fejlődése problémájának mélyreható vizsgálata összességében akkor lesz eredményes, ha a tudományos kutatók támaszkodnak azon új technológiákra, amelyek befolyásolhatják az új, perspektivikus fegyver megjelenését. A tudományos munka hatékonysága növelésének céljából napjainkban különösen fontos figyelembe venni egy sor kato-

napolitikai tényezőt és tendenciát, a szovjet katonai doktrína követelményeit és annak védelmi jellegét, valamint a vezető kapitalista államok katonai doktrínáinak tartalmát és tendenciáját.

Először is a mai atom-kozmikus korban nem szabad a régi politikai és katonai kategóriákban gondolkodni. Újszerűen kell megközelíteni a nemzetközi ellentmondások megoldásának, az általános atom és hagyományos háború megakadályozásának és a Varsói Szerződés tagállamai biztonsága biztosításának problematikáját. Az SZKP által a nemzetközi küzdőtéren folytatott politikában ez a megközelítés testesül meg. Az SZKP XXVII. Kongresszusán határozatokat fogadtak el a nemzetközi biztonság mindenre kiterjedő rendszere létrehozásának, az atomfegyver teljes felszámolásának, az egyéb fegyverfajták csökkentésének szükségességéről. 1987 decemberében aláírtuk az USA-val a közép- és kishatótávolságú rakéták felszámolására vonatkozó szerződést.

A Szovjetunió honvédelmi minisztere D. T. Jazov hadseregtábornok kijelentette, hogy a Szovjetunió alapvetően a védelmi elv alapján végzi fegyveres erőinek építését. A hadászati nukleáris erőknek napjainkban annak megakadályozása a feladata, hogy országunk ellen büntetlenül atomtámadást indítsanak bármely, még a legkedvezőtlenebb helyzetben is. Mindez mellett a hagyományos fegyverekből olyan *minimális* szükséges mennyiséggel kell rendelkezni, ami megbízhatóan biztosítja az ország védelmét.¹

Ezen körülmények figyelembevételével a hadsereg és flotta továbbfejlesztése kérdéseivel kapcsolatos bármely katona-elméleti kutatásban alapvető.

Ugyanakkor napjainkban megengedhetetlen, hogy ne vizsgáljuk az imperializmusnak, a katona-hadászati fölény, a Szovjetunióra és annak szövetségeseire megtorlatlan, váratlan csapásmérés lehetőségét, a nukleáris megfélemlítés fenntartásának elérésére irányuló törekvését. Ezért a katona-elméleti kutatások sokoldalúságának előfeltételét az imperializmus szándéka megghiúsítására, a katona-hadászati egyensúly lehető legalacsonyabb szinten való stabilizálására és a háború veszélyeinek csökkentésére vonatkozó rendszabályok további kutatása kell, hogy képezze.

Napjainkban a szovjet katonai doktrínában az agresszió visszaverésére való felkészülés feladata mellett jelentkezik egy minőségileg új, a háború megelőzésével kapcsolatos irányzat. Ezért a potenciális ellenségek és a saját fegyveres erők fegyvere és technikája állapotát és fejlődésének perspektíváját állandóan analizálni kell, hogy egyrésztől visszatartsuk az agressziót, másrésztől szükségtelenül ne erőltessük a fegyverkezési versenyt.

Az agresszió visszatartásának és a háború megelőzésének szempontjából döntő jelentősége van a Szu. és USA az EFE és NATO közötti katonai-hadászati paritásnak. A katonai-hadászati paritás fenntartása nem jelenti az abszolút erőegyenlőséget, de szükségessé teszi az elkerülhetetlen válaszcsoport méréseinek garantált lehetőségét.

Az agresszor általi háború kirobbanásának esetén a fegyveres erőknek az lesz a fő feladata, hogy visszaverje a támadást, megbiúsítsa a betörést, biztosítsa nemcsak az agresszor megsemmisítését, hanem saját országának életben maradását is.

Ezzel kapcsolatosan a szovjet védelmi katonai doktrína feladatai új, fokozott követelményeket támasztanak a védelem szilárdságának és aktivitásának problémájával szemben. A védelem lényegére és jellegére „óriási kihatással vannak a fegyveres harc új eszközei, a csapatok szervezeti felépítésében és az ellenség támadása módjaiban bekövetke-

¹ Pravda, 1988. február 8.

zett minőségi változások”.² A védelem szilárdsága és aktivitása elérhető: az ellenség sokoldalú tanulmányozásával; a védelem mesteri felépítésével, az erővel és eszközökkel való hozzáértő manőverrel az ellenség csapásainak irányaiiban, nagyerejű ellencsapások és ellentámadások mérésével, a csapatok korszerű pusztítóeszközök elleni védelmének biztosításával, a személyi állomány erkölcsi-politikai és pszichológiai kiképzésének erősítésével.

Napjainkban valamelyest más megvilágításban kell vizsgálni a védelem és a támadás viszonyát a katonai feladatok háború kezdete alatt és folyamán való megoldásakor. Az első védelmi hadműveletek a harcselekmény megvívásának fő formájává válnak az agresszor támadásának kezdetével, az ellentámadások pedig a támadás fő formájává a háború kezdeti időszakában.

Fontos problémát képez a védelemből hadászati és hadműveleti méretű ellentámadásba való átmenet módja további kutatásának szükségessége. Ebben a vonatkozásban nagy jelentőséggel bírnak a harctevékenység lefolyása gyors megváltoztatásának, a légi főlény kiharcolásának, a hadászati kezdeményezés megragadásának kérdései.

Másodsor: a hadtudományi kutatások során figyelembe kell venni a hadügy fejlődésének rendkívül magas dinamikusságát, a fegyveres harceszközök gyors cseréjét, a csapatok és flottaerők szervezeti felépítésének megváltoztatását, a hadművészet elméletének és gyakorlatának, a hadászati, hadműveleti és harcászati méretű harctevékenységek megvívása módjainak fejlődését, a fegyveres erők harckészültségével szembeni fokozott követelményeket.

Napjainkban a fegyveres harc és a háború problémáinak sokoldalú vizsgálata csak a háborúnak és a hadsereggel kapcsolatos tudományos ismeretek teljes rendszerének bevonásával lehetséges, beleértve a háborúról és a hadseregről szóló marxi-lenini tanítást, a fegyveres harc problémáját, a társadalom- és technikai tudomány katonai problematikáját tanulmányozó hadtudomány; a közgazdasági, ideológiai, diplomáciai területekkel foglalkozó kutató tudományágakat.

A fegyveres harc szociálpolitikai és katonai-hadászati jellegének bonyolulttá válása sok értékkel gyarapítja a hadtudomány struktúráját és tartalmát. Véleményünk szerint napjainkban a hadtudománynak mélyrehatóbban kell foglalkoznia a világ (egyes országok és régiók) katonapolitikai és stratégiai helyzete tudományos értékelésének kérdéseivel, az abban bekövetkezhető váltások valószínű változatainak prognosztizálásával, a háború jellegének és stratégiai (hadászati) kontúrjainak kutatásával, a hadsereg és a flotta szervezeti felépítésének korszerűsítésével, a vezetési rendszernek, a hadászati, hadműveleti és harcászati feladatok, különösen a háború kezdeti időszakában, az első hadműveletek és harcok időszakában való megoldása módjainak, a fegyveres erők kiképzése formáinak és módjainak fejlesztésével, a szovjet katonai doktrína védelmi jellegének figyelembevételével.

Napjainkban az erőegyensúly megbomlása, az ellenség előkészítő akcióival szembeni ellenintézkedések késedelmes meghozatala megengedhetetlen. Ezzel kapcsolatosan véleményünk szerint különös jelentősége van a veszélyeztetett időszak lényege feltárása kérdéseink, a katonapolitikai helyzet legnagyobb feszültségét és az ellenségeskedő felek közötti ellentmondás kiéleződését jellemző időszaknak. Az agresszor által a háborúra való felkészüléskor, különösen a támadás előestéjén foganatosítható rendszabályok sokoldalú elemzése lehetővé teszi a veszélyeztetett időszak lényegének és tartalmának

² Vojennaja Misl, 1987. No. 2, C. 23.

jobb megértését, az ellenség tevékenysége lehetséges módjainak és a közvetlen háborús veszélye szimptomáinak pontos meghatározását, a támadás visszaveréséhez időben és legteljesebb mértékben történő felkészülést. A háborúk tapasztalatai azt bizonyítják, hogy az agresszor minden esetben igyekszik a veszélyeztetett időszak maximális csökkentésére olyképpen, hogy nagyszabású gyakorlatok leple alatt rejtve hajtja végre a hadművelleti-hadászati és mozgósítási rendszabályokat, időben bontakoztatja szét az első hadászati lépcső erőit.

Itt kell megjegyezni, hogy meghatározott viszonyok között, különösen akkor, ha az ellenség elhatározza az atomfegyver, vagy a nagy pontosságú fegyverek tömeges alkalmazását, veszélyeztetett időszak akár nem is lehet. Véleményünk szerint ilyen viszonyok között a harctevékenység ellenség általi kirobantásának valószínű módjai az alábbiak lehetnek: az ellenség fegyveres erői még békében létrehozott csoportosításainak váratlan támadása; támadás az előrevetett csapatcsoportosítások részleges mozgósítását és siettetett megerősítését követően, támadás a csapatok és erők mozgósítási és hadművelleti szétbontakoztatását követően.

Harmadszor: sokoldalúan számításba kell venni a hadművészet elméletének tételeit, mint a szovjet hadtudomány részét, amely megismerteti a harctevékenység folytatásának törvényszerűségeit, jellegét, elveit és módjait hadászati, hadművelleti és harcászati méretekben.

A *szovjet hadtudomány* mint a különböző szituációk közötti hadászati tevékenység alapvető fajtáját vizsgálja a védelmet és az ellentámadást. Így többek között előirányozzák a védelem megszervezésének és megvívásának lehetőségeit azzal, hogy megghiúsítsák vagy visszaverjék az ellenség támadását, megtartsanak meghatározott területet, időt nyerjenek a szükséges erők összpontosítására, takarékoskodjanak azokkal egyes irányokban és fölényt hozzanak létre az ellenséggel szemben más irányokban.

Haditechnikai kutatások során figyelembe kell venni, hogy a *szovjet stratégia* a katonapolitikai helyzet változásának, a világ erőviszonyainak és elosztásának, valamint a Szovjetunió és a szocialista közösség országai gazdasági és erkölcsi-politikai lehetőségeinek megfelelően fejlődik. Korszerű viszonyok között a szovjet katonai doktrína kimondottan védelmi jellegének megfelelően rakéta-atom világháború megelőzésében hirtelen megnő a stratégia szerepe.

A *hadművészet elméletében és gyakorlatában* alapvető kategóriának a hadművelet számít. Ahhoz, hogy az összefegyvernemi hadműveletek előkészítése és megvívása tudományos kutatásaiban az egyoldalúságot elkerülhessük, különösen fontos, hogy mélyrehatóan dolgozzuk fel azok katonahadászati helyzet különböző viszonyai közötti megvívásával kapcsolatos kérdések egész komplexumát, mind atom-, mind hagyományos háborúban.

A hadművészet legdinamikusabb területe a *harcászat*. Arra elsősorban kihatással van az atomfegyver egyik generációjának lecserelése, ami szükségessé teszi az új harcéljárást, a magasabbegységek, egységek felépítésének és azok felkészítése módjainak pontosítását, vagy átalakítását. Ez komoly kihatással van a korszerű hadműveletek (harctevékenységek) megvívásának módjaira és végső soron a haderőnemek harcászati alkalmazásának jellegére is.

Meg kell jegyezni, hogy a hadművészet minden alkotó részére (hadászatra, hadművelleti művészetre és harcászatra) jellemző a hadicsel, mint a parancsnokok intelligenciájának és művészetének megnyilvánulása az elhatározás meghozatalakor, a harctevékeny-

ségek (hadműveletek) tervezéskor és a csapatok (erők) irányításakor. „Ahhoz, hogy a hadicsel mestersen tudjuk alkalmazni tájékozottabbnak és okosabbnak kell lenni az ellenségénél”.³ A hadicsel váratlan tevékenységet, a nyilvánvaló logikának gyakran ellentmondó eseményeket, olyan szituációk létrehozását feltételezi, amelyek nehezítik az ellenség elhatározását és döntését, gyakran megtévesztik azt, parancsnokságunk igazi szándékait, elgondolásait, terveit, a csapatok helyzetét, állapotát, harcászultságát és hadrafoghatóságát illetően. A hadicsel realizálását, az ellenség megtévesztése váratlan módjainak alkalmazását megbízhatóan biztosítani kell a felderítés hozzáértő megszervezésével és végrehajtásával, a hadművelési álcázás és dezinformáció rendszabályainak összességével. A hadicsel a hadműveletek olyan alapvető elvein alapszik, mint a váratlanság és a rejtettség.

Negyzsér: a korszerű fegyverek pusztító hatása megváltoztatja a háború kezdeti időszaka tartalmáról és jellegéről alkotott fogalmat, aminek sajátosságai az alábbiak: a célok szilárdsága, a harctevékenységek nagy kiterjedésének és dinamikussága; a megnövekedett manőverező képesség; a nagyhatótávolságú fegyverrendszerek általi első találkozó ütközetek formájában mérendő tömegcsapások szerepének növekedése; a helyzet rövid időn belüli sarkallatos megváltoztatásának valószínűsége; a csapatok (erők) és minden fokozatú törzsek készlete, mind hadművelési-harcászati jellegű, mind a csapatok következményeinek felszámolásával és a lakosság megsemmisítésével kapcsolatos új, váratlanul felmerülő feladatok megoldására.

Az USA katonapolitikai vezetésének ezen kérdésekkel kapcsolatos nézeteit nem szabad figyelmen kívül hagyni. A Pentagon és a külügyminisztérium hivatalos okmányokban a háborúk és a fegyveres konfliktusok osztályzásakor „az általános és korlátozott háború” kategóriák mellett alkalmazzák a „magas és közepes intenzitású konfliktusok” (lényegüket tekintve az előbbieket egyenlőnek az utóbbikkal) fogalmat, valamint a „kisháború”, a „helyi háború”, a „harmadik világ konfliktusai” stb. fogalommal azonos, „alacsony intenzitású konfliktusok” kifejezést. Az említett fogalmak mögött az utóbbi 40 év alatt az USA kb. 300-szor robbantott ki háborút és azok 10 millió életet követeltek. Az elmúlt évek során az alacsony intenzitású konfliktusokkal kapcsolatos rendelkezéseket és javaslatokat aktívan meghonosítják az USA fegyveres erői személyi állományának gyakorlatában. A főerőkifejtést a felderítés korszerűsítésére, a különleges rendeltetésű erők erejének növelésére, a csatlós rezsimek katonai segítyezésének kibővítésére összpontosítják.

Ötödször: az elmondottak alapján a hadművészetnek – napjainkban elsőrendű jelentőséggel bíró – legfontosabb kategóriáját a csapatok magas fokú harcászultsége képezi.

Az USA és a NATO katonapolitikai vezetése különös jelentőséget tulajdonít a háború kezdeti időszaka első hadműveleteinek. A támadó fél mindig arra törekedett, hogy váratlan csapás mérésakor összpontosítsa maximálisan erőkéifejtését a harctevékenység legelején.

Korszerű háborúban azonban a fegyveres harc megsemmisítő jelleggel fog bírni, azt az összes új erővel és eszközzel fogják vívni, annak a leghatározottabb céljai lesznek. A valószínű ellenség már békében minden hadszíntéren létrehozta a csapatcsoporthatásokat és a főparancsnokságokat, korszerűsítik a hadszíntérek hadművelési berendezését, magas fokú harcászultsághoz tartva a pusztító eszközöket, a híradó rendszert; szétbontkoztatja a szükséges anyagi készleteket stb. Pontosan a háború váratlan kirobbantása

³ Vojennaja Misl 1985. 9. Sz. 35.

és annak kezdet-kezdetétől határozott támadó tevékenységekkel való folytatása képezi összességében az USA és a NATO doktrinális téziseinek az alapját.

A NATO-gyakorlatok tapasztalata szerint a hadseregcsoportok és eszközeinek 80%-át beosztják az első lépcső állományába azért, hogy váratlan elsőcsapásokat mérjenek a hadművelati felépítés teljes mélységére, megbénítsák a csapatok vezetésének rendszerét és megsemmisítsék a fő csapat (erő) csoportosításokat, rövid idő alatt kivívják a légi fölényt, elszigeteljék a tartalékok előrevonását, megszerezzék a hadászati kezdeményezést és ráerőszakolják az ellenségre saját akaratukat.

Míndez magas követelményeket támaszt a Szovjetunió fegyveres erői harcászati képességének és kiképzésének minden elemével szemben. A csapatok és a flottaerők álljanak készen az agresszió aktív védelmi tevékenység folytatása útján történő visszaverésére, majd haladéktalanul mérjenek megsemmisítő válaszcsoportot az ellenségre.

A hadtudományi kutatások sokoldalúságának problémája elválaszthatatlanul összefügg nemcsak a vizsgált problémák hadművelati-hadászati lényegének mélyreható elemzésével, hanem a *kutatás folyamatainak vezetésének* hatékonyságával és minőségével is. Ezzel kapcsolatosan mi itt elsősorban a szervezői-irányítói tevékenység színvonalát meghatározó tényezők összességére, a színvonal tudományos - technikai potenciálja fő összetevői gyakorlati felhasználásának fokára, a kutatások mindent átfogó voltára, folytatásának mélységére és hatékonyságára gondolunk.

A hadtudományi kutatások és kidolgozások irányítása a kérdések széles körét foglalja magába, amelyek közül véleményünk szerint a fontosabbak a kutatások tematikájának és terveinek, pénzügyi és anyagi biztosításának, az erő- és eszköztartalékoknak, azokkal a tudományos prognózis alapján folyó hadtudományi kutatás fő- és távlati feladatai megoldása céljából való manőverezésének és az egyes kutatási témák várható eredményeinek meghatározása és megindoklása.

Az elmúlt évben a „Voennaja Miszt” c. folyóirat lapjain vita kezdődött a tudományos-kutató intézetek tevékenységének, munkájuk hatékonyságának és minőségének értékeléséről. A problémakör megoldására különböző (mind algoritmus, mind metodológiai) megoldások javaslatok.

Véleményünk szerint a konstruktív megoldások és módszerek alapját a tudományos kutató intézetek tevékenysége egyes, köztük főirányai szakértői elemzését felhasználó pontozásos értékelés képezi. A tudományos kutató munkák minőségének értékelése több összetevőből, a munkák értékét, fontosságát, minőségét, eredményességét és más tulajdonságait felölelő rendszerből tevődik össze.

Véleményünk szerint ezen megoldások általános hiányosságát a megadott szakértői értékelések felhasználásának kissé egyoldalú normatív jellege, általában csak a tervezett kutatások viszonylagos értékelésére való alkalmazásuknak korlátozott lehetősége képezi. A segítségükkel kapott értékelések a tudományos kutató munka külső, felszíni (felületi) tulajdonságát jellemzi az eredmények tartalmasságának mélyreható elemzése és az ország védelmi képességéhez való aktív hozzájárulások nélkül. Véleményünk szerint ez ténylegesen eltávolodást jelent a fő feladat megoldásától, a hadtudományi kutatások eredményei által a fegyveres erők harci erejére és harcászati képességére, az egész ország védelmi képességére gyakorolt reális hatás értékelésétől.

A másik metodológiai megközelítés a tudományos kutató intézet, a három differenciálódás - koncepcionális, instrumentális és technológiai szinten létrehozott tuda-

mányos potenciálja, valamint ezen potenciál – beszámolók, javaslatok, tudományos clemzések stb. – realizálása végértékelésének elvén alapszik.

A tudományos potenciált a tudományos kutatóintézet bázisismeretei összességének kell tekinteni, amelynek értékelése a minőségi-mennyiségi megközelítés alapján célszerű. Minőségi értékeléskor „legbonyolultabbnak a tudományos tevékenységet az első három differenciálódás szinten jellemző bázis lingvisztikai változók fő lingvisztikai ismeretek szemantikájának a meghatározása bizonyul”. Ezen megközelítésnek véleményünk szerint az a fő hiányossága, hogy az gyakorlatilag nem alkalmazható a hadtudományi kutatások, a fegyveres erők harcászultsége és az ország védelmi képessége növelésével kapcsolatos feladatok megoldásához való hozzájárulásának értékelésére.

A vizsgált megközelítéseknek a párt, a tudomány és a technika fejlesztésével kapcsolatos stratégiái irányvonalát kell mindenekelőtt tudományosan kiegészíteni.

Minden bizonnyal helyes lenne létrehozni a HM központi és ágazati tudományos kutatóintézeteinek képviselőiből szerzői kollektívát a katonai tanintézetek és az érdekelt szervezetek részvételével és megbízni ezt a kolektívát a hadtudományi kutatások hatékonysága értékelése gyakorlati metodikájának kidolgozásával a fegyveres erőknél folyó tudományos munka megszervezésekor.

A HM tudományos kutatóintézeteiben folyó hadtudományi kutatások sokoldalúsága, mélysége és minősége értékelése metodikájának hiánya nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy azok mennyiben járulnak hozzá a szovjet hadtudomány aktuális feladatainak megoldásához, a kutatások gyenge láncszemeinek időben való feltárásához, a megfelelő rendszabályok fogantatását azok erősítésének (fokozásának) érdekében, a fel nem használt terelését a hadtudományi kutatásokra összpontosítva az elsőrendű erőfeszítéseket.

Véleményünk szerint alapul az SZKP KB és a Szu. Minisztertanácsa 1987. szeptember 30-i „A tudományos szervezetek teljes átállítása az önelszámolásra és az önfinanszírozásra” c. határozatának kell szolgálnia. Azt a HM tudományos kutatóintézeteiben folyó hadtudományi kutatások olyan főfeladatokból eredő értékelése fő kritériumának kell tekinteni, mint a fegyveres erők, azok harc erejének és harcászultságának gyors-ütemű továbbfejlesztése, a tudományos műszaki haladás élenjáró módszereinek biztosítása a hadügyben, a hadtudományi potenciál teljes mozgósítása, alkotó légkör megteremtése a HM tudományos kutatóintézeteiben, a hadtudomány és a gyakorlat közötti kapcsolat erősítése, a kutatások ütemének és színvonalának növelése, a tudósok lelkiismeretes munkájának biztosítása, a tudomány állandó készenlétének biztosítása, valamint a hadsereg és flotta fejlesztésével kapcsolatos új igényeknek teljesítése.

A tudományos intézetek és az egyes tudósok munkájának eredményessége fő kritériumának a hadtudományi kutatásokkal kapcsolatos – a kifejlesztett gyártmányok harci hatékonysága főbb mutatóinak növekedésére átszámított – kiadások gyors megtérülését és az ország védelmi képességének növekedését, vagy a szovjet védelmi katonai doktrína követelményeinek megfelelő védelem színvonala elérésével kapcsolatos költségek megtakarítását kell tekinteni.

A tudományos kutatások sokoldalúságának fontos feltételét képezi azok műszaki-tudományos biztosítása, mint a tudományos kutatóintézet tudományos-módszertani, tudományos-információs és technikai potenciáljainak az összessége.

Véleményünk szerint a tudományos-módszertani potenciált a kutatásokba bevonandó káderek összetétele és minősége, metodológiai felvértezettsége határozza meg. A magasan kvalifikált tudományos munkatársak (kandidátusok és a tudomány doktori) nagy része aspirantúrán és versenypályázat útján szerzi meg tudományos fokozatát. Ezért fontos feladat a fiatal tehetséges, ugyanakkor eléggé tapasztalt, az önálló tudományos munkához vonzódtó tisztek kiválogatása és felkészítése minőségének a növelése. A munkára alkalmas tudományos káderek kiválogatását segítheti azok gyakorlati tevékenységük eredményei alapján történő minősítésük. A tudományos dolgozók munkáját, a kutatások terjedelmét és minőségét, a megtett tudományos és gyakorlati értékű javaslatokat véleményünk szerint a hatékonyság konkrét kritériumai és mutatói határozzák meg. Hadműveleti kérdésekkel kapcsolatos feladataik végrehajtásához a kutatótisztnek a háborúk tapasztalatai tanulmányozásában, a levéltári munkában, a gyakorlatok eredményeire vonatkozó statisztikai adatok gyűjtésében, felhalmozásában, általánosításban és elemzésében, a szakértői kikérdezésekben, a korszerű módszertani kutatóeszközök és azok automatizálási eszközei alkalmazásában stb. othonosan kell mozognia.

Véleményünk szerint a kutatások tudományos-módszertani potenciálja lényeges fokozásának legfontosabb feladatát a tematika tervezésének és elosztásának optimalizálása képezi, az értekezési kutatások hadtudomány főirányában történő koncentrálása szükségességének figyelembevételével. Külön szeretnénk hangsúlyozni, hogy annak gyakorlati megvalósításához a perspektivikus tudományos problémák felvetését és azok megoldását a hadügy közelebbi és távolabbi perspektívákban való továbbfejlesztése prognosztizálásának figyelembevételével kell végrehajtani.

A hadtudományi kutatások hatékonysága és sokoldalúsága növelésének hozzá kell járulnia azok lefolytatása metodológiájának továbbfejlesztéséhez, a megismerés módjainak korszerűsítéséhez. A hadtudományi kutatások módjainak helyes meghatározásához és kiválasztásához szükség van a dialektikus gondolkodás logikájára, és tudni kell alkalmazni a rendszerszerű elemzést, továbbá alaposan kell ismerni a kutatási objektumnak a csapatok béke-tevékenysége minden fajtájának az elmúlt háborúknak, a különböző harci-technikai és fegyverfajták lőtéri kipróbálásának, a különböző méretű, korszerű technika alkalmazásával lefolytatandó kísérleti, parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatoknak sajátosságait.

A katonai elmélet fejlesztésében egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert csapatok (erők) gyakorlatai, mivel napjainkban az elmúlt háborúnak tapasztalatait csak megfelelő korlátozásokkal lehet felhasználni. Azonkívül, a fegyveres harc új eszközeinek megjelenése szükségessé teszi, hogy nagyon óvatosan közelítsünk a modern helyi háborúk tapasztalataihoz, azon sajátos viszonyok következtében, amelyek között azokat vívják. Ezzel együtt azonban hangsúlyozni kell, hogy a gyakorlatok nem reprodukálják teljes mértékben a korszerű harctevékenységeket, különösen az olyan fegyverek alkalmazásával, amelyek még nem is léteznek.

Legnagyobb eredményt adhatnak a reális erő és eszközviszony létrehozása melletti kétoldali játékok, az ellenség lehetőségeinek maximális figyelembevételével, tényleges helyzet háttérrel, bármiféle egyszerűsítés nélkül. A tudományos-kutató játékok hatékonyságának feltétele a prognosztizálás matematikai módszereinek és az ESZG-nek széles körű alkalmazása. Különös szerepet kap az intuíció, a szakértő-kutatók véleményeinek összehangolása, valamint a megfigyelések eredményeinek logikai módszerek stb. alapján történő feldolgozása. Az ilyen játékok folyamán prognosztizálni kell a fegyver és

a harcitechika fejlődésének távlati tendenciáit és a fegyveres harc módjait, le kell játszani a fegyveres harc különböző, köztük hipotetikus eszközökkel való megvívásának változatait, értékelni kell a különböző harci módok hatékonyságát és ennek alapján kell kidolgozni a tudományosan megalapozott javaslatokat új fegyverfajták létrehozására, különböző normatívák kidolgozására, a csapatok harctevékenységre való felkészítésére stb.

Ezen probléma gyakorlati megoldására szükség van a modern játék-modellezés elméleti kidolgozására és azok alapján a modellezési alapokra való helyezésére, különböző szintű modelleket kidolgozó egységesített algoritmus nyelvek nagy teljesítményű programkönyvtárak felhasználásával annak minden fajta ESZG-en történő realizálására.

Fellépése és tartalma alapján a hadtudományi kutatások folyamatai a problémák vizsgált tulajdonságaival kapcsolatos információs döntések kidolgozására irányuló információs osztályhoz tartozik. Felépítését illetően az soklépcsős és magába foglalja a munkák előkészítését, tervezését, megszervezését, biztosítását és végrehajtását, azok eredményeinek a fegyveres erők tevékenységében való meghonosítását, valamint hatékonyságának értékelését. Ezen folyamat többlépcsősége jellemző többek között a hadművészettel, a hadsereg és flotta építéssel és a fegyveres harc módjaival kapcsolatos katonaelméleti problémák kutatására is.

A kutatásvezetők és végrehajtók minden szakaszon általában információs, szervezési és vezetési elhatározásokat hoznak, amelyeknek összetevői: a kutatási feladatok megszabása, a munkák tervezése és szervezése, a kutatások irányítása, beleértve a műszaki tudományos potenciál és az anyagi-technikai bázis, az elméleti és alkalmazott kutatás metodológiai és módszertani apparátusának alkalmazását is.

Azonkívül a műszaki-tudományos forradalom viszonyai között ezt a folyamatot egy sor olyan sajátosság fogja jellemezni, mint a tudományos kutatások idejének jobb kihasználása; azok automatizálási fokának növekedése; a tudományos elem erősödése a kutatások útjainak kiválasztásában; a kutatások eredményei megbízhatóságával szembeni követelmények növelése; az eredmények a hadügy gyakorlatában való megvalósítása idejének csökkentése.

Ezen sajátosságok bármelyikének figyelmen kívül hagyása egyoldalúsághoz vezet a tudományos kutatásban és magába rejti a hibák megjelenésének veszélyét. Ebből következik a kutatások tudományos információs biztosításának a fontossága.

Az eredmények megbízhatóságával szembeni követelmények fokozása maga után vonja a kutatások során figyelembe veendő főbb tényezők számának növekedését. Az utóbbi legelső sorban a tudományos kidolgozások ideje jobb kihasználásával szembeni követelményekkel kerül ellentmondásba, aminek megoldása nem más, mint az automatizálási technikai eszközök széles körű alkalmazása, a metodológiai kutatások korszerűsítése és ennek alapján a munkatársak „szellemi teljesítőképeségé”-nek jelentős növelése, a rutin munkáktól való mentesítése, kollektív és egyéni alkotó aktivitásra, valamint a kutatások eredményeivel hozandó döntések információs mobilitására való ösztönzés.

Az utóbbi években az automatizálás egyre mélyebben behatol a hadtudományi kutatások folyamatába, meghatározva a tudományos kutatóintézetek technikai potenciálját, felölelve a tudomány és technika különböző rokon ágazatait (filozófiát, pszichológiát, matematikát, számítástechnikát, híradó eszközöket, műszaki pszicho-fiziológiát stb.) az emberi értelem és a számítástechnika lehetőségei szerves összekapcsolásával és

maximális felhasználásának céljából. Ezt a problémát az új technikai eszközök kifejlesztésének és a kutatók azok alkalmazására való minden oldalú felkészítésének dialektikus egységében kell megoldani.

Az automatizálási eszközöknek magától értetődően megfelelőeknek, hatékonyak és üzembiztosnak kell lenniük. A kutatások kitűnő minősége biztosításának érdekében elő kell irányozni a tudományos kollektívák (egyres végrehajtók) szükséges kézikönyvekkel való ellátását.

A hadtudományi kutatások folyamata magába foglal olyan, az alkotással össze nem függő, de sok erő és időráfordítást igénylő munkákat, mint pl. a megindulási, közbenső és kimeneti adatok feldolgozása és rendelkezésre bocsátása a kutatások különböző szakaszaiban, különböző számvetések elkészítése a készletek elosztásával kapcsolatosan; a harctevékenység hatékonyságának értékelése stb. Az automatizálási technikai eszközök alkalmazása nélkül ezen munkák terjedelme állandóan nő, ami a szükséges rendszeres kutatók megbontásához vezet.

Az ESZG, mint a hadtudományi kutatások automatizálási eszközeinek fő összetevője gyorsan korszerűsödik, olyan újakat fejlesztenek ki és rendszeresítenek, amelyeket katonai-elméleti vonatkozásban jobban, mint gyakorlatban képzett kutatók széles köre alkalmazhat.

A hadtudományi kutatások technikai oldalának automatizálása – az anyagi-technikai és információs biztosítás első része. Sokkal perspektivikusabb és bonyolultabb annak második része, a kutatók alkotó munkájának automatizálása.

Az elmélet fejlesztése, a tudományos kutatások automatizálási eszközök alkalmazásával való folytatásával kapcsolatos tapasztalatok felhalmozása mérvének megfelelően nő a kutatási folyamat színvonala a korábban alkotónak tartott feladatok kompozíciója útján.

A tudományos kutatások folytatásához új, nagyteljesítményű számítástechnika létrehozásával korszerűsíteni kell maguknak a kutatóknak a szakmai kiképzését, mely lehetővé teszi a tudományos eredmények rövidebb idő alatt történő megalkotását.

A hadtudomány hatékonysága és minősége növelése fontos tényezője és tartalékát képezi a kutatók kollektív gondolkodásának alkalmazása nagyteljesítményű megoldó rendszerek bázisán. Az összesített tapasztalatnak, a közös tevékenységnek, a különböző szakemberek különféle ismereteinek, intellektuális (szellemi) integrációjának meg kell teremtenie a hadtudományi problémák megoldása hatékonysága és minősége növelésének új perspektíváit.

A hadtudományi kutatásokban az egyoldalúság meg nem engedésének céljából tehát a fő tudományos erőket az összes újonnan felmerülő fundamentális és alkalmazott problémák mélyreható komplex feldolgozására és elemzésére kell irányítani a szovjet katonai doktrína és a doktrína védelmi tendenciája követelményeinek figyelembevételével. A kutatásokat alá kell rendelni a valószínű ellenség katonai készülődésével szembeni hatásos ellentevékenységének, az ellenség új koncepciója keresésének, és azt a korszerű tudományos módszerek teljes arzenáljának felhasználásával kell folytatni.

Tájékoztató

a Felsőoktatási Intézmények IX. Országos Munkavédelmi Ankétjáról

A pécsi Janus Pannónius Tudományegyetemen 1988. augusztus 26-27-én rendezték meg a Felsőoktatási Intézmények IX. Országos Munkavédelmi Ankétját, amelyen kihirdették az ankéttal kapcsolatos pályázatok eredményeit is.

Az ankét pályázati rendszere ösztönzően hatott az elmúlt időszak munkavédelemmel kapcsolatos oktatási tapasztalatainak tanulmányozására, feldolgozására. A meghirdetett pályázaton az ország különböző intézményeitől majdnem százan vettek részt, s ebből nyolcan a néphadsereg állományából pályáztak, többségében a katonai főiskolák tanárai.

Az ankét négy szekcióban (műszaki, pedagógiai, orvosi, mezőgazdasági) tanácskozott, amely lehetőséget biztosított a munkavédelemmel foglalkozó szakemberek, tanárok széles körű eszmecserejére.

A díjnyertes pályázók ismertették tanulmányuk célját, tartalmát, majd a résztvevők kérdéseikkel, hozzászólásaikkal gazdagították azokat. Így lehetőség nyílt a különböző módszerek, ismeretek, tapasztalatok bemutatására, megvilágítására, összegezésére, amelynek eredményeként az ankét szervező bizottsága „ajánlásokat” fogalmazott meg és tett közzé a munkavédelmi oktatás továbbfejlesztésére a felsőfokú tanintézetekben. A következőkben röviden ismertetjük a néphadseregből benyújtott díjnyertes pályaművek lényegi összefoglalóit.

Dr. Vasvári Ferenc mk. alezredes (HM Pénzügyi Szolgálatfőnökség)

„Javaslatok a katonai felsőoktatás differenciált munkavédelmi tematikájához”

A munka biztonságának, a balesetmentes tevékenységnek alapvető feltétele, hogy akik a veszélyes feladatokat, munkafolyamatokat, technológiákat tervezik, szervezik és irányítják, kellő színvonalú, átfogó munkavédelmi szemlélettel, szakismerettel rendelkezzenek. Ez a megállapítás érvényes a hadseregre is, a katonai felsőoktatásra is. Sőt,

különösen előtérbe kerül e követelmény, ha arra gondolunk, hogy korunkra jellemzően a hadtudomány, a haditechnika fejlődésére is kihat a végrehajtási idő csökkenése, a munkaintenzitás és a teljesítmény növekedése, a szellemi munkahányad fokozódása, az egyre bonyolultabb és nehezebb végrehajtási körülmények térhódítása, a veszélyek, veszélyforrások számának emelkedése. Nem túlzás azt állítani, hogy a napi munka védelmének, a személyek biztonságának tervezése, szervezése, irányítása és ellenőrzése fokozottabb feladattá vált, ha nem akarunk szembenézni a balesetek számának növekedésével, az egészségtkárosító hatások következményeivel.

A felsőoktatás minden területén egyre feszítőbb körülmény, hogy mind több és több ismeretanyag, tantárgy, szakterület oktatása válik szükségessé, amelynek következményeként egyes területek háttérbe szorulnak, kevesebb óraszámot, lehetőséget kapnak. Így a munkavédelem katonai felsőoktatása terén is kevesebb órászámmal és lehetőséggel kell elérni a kitűzött célokat, a szakkiképzés tantárgyainak biztonságtechnikai tárgyköreinek megalapozását, az átfogó, tudatos munkavédelmi szemlélet kialakítását. Ezért csak célirányos, egységes szemléleten alapuló, ugyanakkor a gyakorlati élet (és beosztások) igényei szerint differenciált tematika oktatási tananyaga nyújthat megfelelő hatásfokot.

Az 55 oldalas tanulmányban a fejezetek, tananyagok céljain túlmenően az oktatási anyag rendszerezésére is sor került. Részletes kifejtésre csak azok a fejezetek kerültek, amelyek kiegészítő anyagokként, - kiegészítő ismeretek alapján a szemléletformálás hasznos eszközei lehetnek.

Girnt Vilmos alezredes adjunktus (Killián György Repülő Műszaki Főiskola) Szolnok
Zsitnyár Erzsébet kpa., adjunktus (Killián György Repülő Műszaki Főiskola) Szolnok

„Tárgykör-javaslat a zajártalom megelőzésének oktatásához”

A zaj jellegzetes környezeti ártalom, életünk alattomos ellensége. A zaj szervezetre kifejtett károsító hatásának megismertetésével, egészségügyi és biztonsági szabályok oktatásával, több irányú munkavédelmi propagandával a veszélytudat olyan értelmű kifejtése a cél, hogy a károsodás megelőzés magatartási feltételei minden hallgatóban a jövő parancsnokaiban kialakuljanak.

Figyelmeztetni kell a hallgatót: nincs olyan fül, amely hozzászokna a zajhoz. Az egyéni zajvédő eszközökhöz mindenki hozzászokhat. Egy bizonyos határértéket túllépő zajok súlyos egészségügyi ártalmak okozójává válhatnak, amelyek a hallgatók egészségét és munkaképességét veszélyeztetik. A zajártalom ilyen oldalról való megvilágítása nyilvánvalóvá teszi, hogy ez igen nagy veszteséget okoz a Magyar Néphadseregben és a népgazdasági szinten is. Ugyanis a fizikai és szellemi munkaképességének csökkenése, az oktatásból való (ideiglenes vagy végleges) kiesése, a szolgálati betegségek anyagiakban is kifejezhető veszteségek. Ezért is kell sokkal intenzívebben foglalkozni a zajártalom csökkentésének, illetve megszüntetésének lehetőségével.

A főiskolán történő oktatás során, hallgatóink zajártalomnak elsősorban a lövészeteken, a robbantási foglalkozásokon és nem utolsó sorban szakmai gyakorlati órákon vannak kitéve. A hajtóművezés során a zaj szintje meghaladja a fájdalomküszöböt és elérheti a 140 db (A) hangnyomás értéket.

A Katonai Általános Baleset-elhárító és Egészségvédő Szabályzat előírásainak megfelelően a személyi állomány testi épségének megóvása érdekében minden szolgálati és munkahelyen – a korszerű technika, technológia és a tudományos eredmények felhasználásával, szervezéssel, oktató-nevelő munkával, valamint a személyi állomány aktív részvételével – gondoskodni kell a tevékenységgel kapcsolatos veszélyek és károsító hatások keletkezésének megelőzéséről, illetve azok csökkentéséről, megszüntetéséről.

Mindezek szellemében történő megvalósítás céljára készült a tanulmány.

A tanulmány fő fejezetei:

1. Bevezető
2. A zaj fizikai jellemzői
3. A zaj mérése
4. A hallás és beszédmegértés
5. A zaj káros hatásai
6. Feladatok a halláskárosodás megelőzésében
7. Egyéni zajvédő eszközök
8. Összefoglaló

Zsitnyár Erzsébet kpa. adjunktus (Killián György Repülő Műszaki Főiskola) Szolnok
Ivánovics János mk. őrgy. adjunktus (Killián György Repülő Műszaki Főiskola) Szolnok

„A hajtóműindítás és próba fő baleset-elhárítási, biztonságtechnikai és tűzvédelmi rendszabályai”

(videofilm)

A film az Országos „Munkavédelmi Pályázat”-ra készült, de azzal a céllal, hogy a továbbiakban az MN Killián György Repülő Műszaki Főiskolán a gyakorlati képzésben mint oktatófilm felhasználásra kerüljön.

A film témája az egyik legbalesetveszélyesebb tevékenység: a hajtóműbeindítás és próba.

A feladat végrehajtására a Sárkány-hajtómű ágazaton az utolsó kiképzési évben kerül sor, miután a hallgatók már elsajátították a szükséges műszaki ismereteket és megismerték a repülőtechnikával kapcsolatos biztonsági rendszabályokat és abból vizsgát tettek.

A hajtóművezés fokozott hatóképességű veszélyforrásnak tekintendő, ezért gondoskodni kell a magas színvonalú műszaki megelőzésről, hatásos szervezési intézkedésekről, a megfelelő védelmet nyújtó egyéni védőeszközökről és rendszeres vezetői ellenőrzésről.

A hajtóműindítás és próba a zajterhelés szempontjából is a legveszélyesebb munkahely és a feladat elvégzése nagy figyelmet és koncentrációt követel, sokszor szélsőséges időjárási körülmények között.

A film a valós hajtóműindítás és próba teljes cselekménysorozatának bemutatása mellett egy, a főiskolán kifejlesztett szimulátor rendszert is ismertet. A szimulátor rendszer számítógéppel vezérelt és valós repülőgép műszereivel lehetővé teszi – a szélsőséges időjárástól, zajtól, fokozott veszélyforrásoktól mentes – hajtóműindítás és próba begyakorlását, a valós hajtóművezéshez a szükséges készségek kialakulását.

A filmben bemutatott technikai megoldásokkal kívánjuk elősegíteni, hogy a hallgatókban kialakuljon az elővigyázatosság, a reális veszélytudat, az egymás iránti felelősségérzet, hogy ne következzen be baleset és egészségkárosodás a repülő-műszaki állománynál a repülőtechnika üzemeltetésénél.

Hegy Miklós kpa. adjunktus (Kossuth Lajos Katonai Főiskola, Szentendre)

„A hallgatók munkavédelmi szemléletének fejlesztési lehetőségei a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán”

A balesetek, egészségkárosodások megelőzésére irányuló szervezettebb és eredményesebb munkavédelmi tevékenység megvalósítása érdekében végzendő fő feladatok között szerepel a katonai tanintézetekben folyó munkavédelmi oktatás hatékonyabbá tétele, a leendő alegységparancsnokok szemléletének célratörőbb formálása. A gyakorlat nap mint nap bizonyítja, hogy a munkavédelemben a gondot nem a rendelkezések, biztonsági és egészségvédelmi előírások hiánya okozza, hanem a végrehajtásukban tapasztalható hiányosságok, a szabályok hiányos ismerete, a veszélyek és a felelősség lebecsülése, a fegyelmezetlen magatartás és a nem kielégítő követelmény-támasztás.

A biztonsági rendszabályok önmagukban nem elegendők a balesetek és egészségkárosodások megelőzésére, azoknak párosulniuk kell az érintettek cselekvő részvételével az alkalmazásukban, a biztonságra való törekvés viszont nagymértékben szemlélet, kötelességtudat és felelősségérzet által motivált.

A helyes munkavédelmi szemlélet kialakulásához szükséges ismeretek elsajátításának fontos eszköze a hallgatók megfelelő szintű és tematikájú, elméletileg alapos, az általános és szakirányú tanulmányaikkal szerves egységet képező munkavédelmi oktatása. A tisztképzésben – figyelembe véve az alegységparancsnokkal szemben támasztott követelményeket – az alapismeretek és munkavédelmi rendelkezések mellett általánosítható formában is helyet kell kapnia a munkavédelmi ismereteknek, azaz szükség van olyan általános elveket és módszereket tartalmazó biztonságtechnikai tananyag oktatására, amely az egyes szaktárgyakban ismertetett tananyagból nem biztos, hogy kialakul.

Az általános munkavédelmi oktatás jelenlegi óraszám (10 óra), annak elosztása (1. és 5., illetve 6. félév), valamint a vizsga hiánya nem teszi lehetővé a követelményeknek és a fontosságának megfelelő munkavédelmi oktatást. A hatékonyság fokozása (korszerű módszerek alkalmazása, munkavédelmi kabinet kialakítása stb.) mellett nagymértékben növelné az eredményességet az oktatás folyamatosságának biztosítása (az óraszámok összevonása a sorkatonai alapkiképzést követő I. félévre), valamint vizsgakövetelményként legalább beszámoló előírása, akár más tantárggyal közösen. A helyes szemlélet kialakításához ki kell használni a természettudományi és szaktechnikai alapozó tantárgyakban rejlő lehetőségeket is a tananyaghoz kapcsolható munkavédelmi vonatkozó sok ismertetésével.

A szakirányú munkavédelmi oktatást olyan irányban szükséges továbbfejleszteni, hogy a biztonsági rendszabályok helyett komplex ismeretek oktatásával a hallgatók jobban megértsék az előírások betartásának szükségességét. Emellett az üzemelőtechnika területén belül megoldható lenne az általános biztonságtechnika egyes területeinek oktatása is (gépek, berendezések, szerszámok, anyagmozgatás, anyagátvitel biztonságtechnikája).

A helyes munkavédelmi szemlélet jellemvonás kérdése is, ezért az oktatók számára feladatként jelentkezik a helytelen magatartásformák okainak feltárása és kiküszöbölése is.

Mivel nem csupán a tanítási óra nevel, hanem az egész környezet, amelyben hallgatóink élnek és tanulnak, a főiskolai képzés egészének, azaz feltételrendszerének, rendjének, fegyelmének kell munkavédelmi szempontból olyannak lenni, ami elősegíti a balesetek és egészségkárosodások megelőzéséhez fűződő társadalmi és egyéni érdek felismerését. Csak az erre alapozott szemlélet lehet a biztosítéka az olyan alegységparancsnokok képzésének, akik mindennapi tevékenységük szerves részének fogják tekinteni az alárendeltekről való minden oldalú gondoskodást, így testi épségük és egészségük megővését. A főiskola munkavédelmi tevékenységét ennek figyelembevételével szükséges végezni és fejleszteni, felhasználva a munkavédelmi agitáció és propaganda különböző formáit és eszközeit (munkavédelmi kabinet, munkavédelmi napok, konferenciák, vetélkedők stb.), valamint a hallgatókkal való egyéni foglalkozás alkalmait is a helyes munkavédelmi szemlélet kialakítására.

Nagy László alezredes (Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola) Bp.

Ács Imre alezredes (Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola) Bp.

„A képzés és az újtómozgalom kölcsönhatása a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola munkavédelmére”

A felsőfokú intézményekben sajátos a munkavédelem szervezete, hatásköre, célja, feladatrendszere és munkamódszere. A munkavédelemmel kapcsolatos feladatok egyrészt az állami intézkedésekben, utasításokban, másrészt a tantervi irányelvekben mint alapvető kiképzési cél komplex módon jelenik meg.

A néphadseregben a munkavédelmi tevékenység szabályzatrendszere összhangban van a népgazdaságban érvényesülő előírásokkal és kielégíti a katonai élet sajátosságait is.

A katonai főiskolák kiképzésének szervezettségéből adódóan a munkavédelem oktatásának szintje magasabb, mint a csapatoknál, mások a viszonyok és jobbak a szervezési feltételek.

A főiskola munkavédelmi tevékenysége magában foglalja az állandó állomány, valamint a változó állomány, a hallgatók és sorkatonák munkavédelmi képzését. A főiskolai képzés első évében az általános munkavédelmi kérdések kerülnek oktatásra. A szakkiképzésbe beépülnek az egyes szakterületekre vonatkozó sajátos munkavédelmi előírások. Különösen fontosak a különböző szabályzatokban és szakutasításokban előírtak betartása. Ez képezi a munkavédelmi nevelés fő irányait, ugyanakkor a gyakorlati képzés során kialakított feltételrendszerek segítségével folyamatos ráhatás valósul meg.

A szaktantárgyak oktatása során nemcsak a technikai kiszolgálás és üzemeltetés során szükséges munkavédelmi rendszabályokkal ismerkednek meg a hallgatók, hanem megkapják azt a pszichikai felkészítést is, amely a gyakorlati tevékenység során szükséges.

Az újtómozgalom a főiskolán is a munkavédelem állandó fejlesztője és katalizátora, segítségével minőségi fejlődést érhetünk el.

„Munkabiztonság az ergonómia tükrében”

A korszerű munkavédelemnek és fejlesztésének *alaprúgó célja:*

- az üzemi balesetek, foglalkozási megbetegedések megelőzése, számuk csökkentése, valamint az azokkal összefüggő gazdasági veszteségek mérséklése érdekében a tudományos-technikai színvonalnak megfelelő munkabiztonság kialakítása;

- a munkahelyeken jelenlevő és az előírásoktól kedvezőtlen irányban eltérő veszélyes és ártalmas termelési tényezők felszámolása, az előírásoknak megfelelő, vagy - ahol lehetséges - annál is kedvezőbb munkabiztonsági állapot kialakítása.

A munka kialakítása és ezzel az ergonómiai ismeretek felhasználása a munkavédelem területén növekvő jelentőségre tett szert. Maga a munkavédelem értékkelése is megváltozott. Ma már a munkahelyi balesetek és a foglalkozási betegségek elhárításán túl, olyan feladatok is a munkavédelem fogalomkörébe tartoznak, mint pl.: technikai eszközök ergonómiailag helyes kialakítása, vagy az ember-gép kapcsolat munkaszervezési teendői. *Ezeket az igényeket számos gyakorlati és tudományos ismeret támasztja alá:*

- a korszerű munkavédelmi rendelkezések és az ezek gyakorlati érvényesítésére irányuló mind nagyobb erőfeszítések ellenére is előfordul még szolgálati megbetegedés, vagy a munkaképesség csökkenése;

- mind a gyakorlati tapasztalatok, mind pedig a tudományos ismeretek utalnak arra, hogy nem teljes a munkaköri károsító tényezők feltárása és figyelembevétele, különösen vonatkozik ez a hosszú ideig lappangó károsító hatásokra;

- egyáltalán nem becsülhetők le a szellemi-idegi megterhelések, amelyek jelentősen megnöttek a korszerű információfeldolgozás előretörésével;

- a hagyományos munkavédelmi módszerektől kevésbé várható eredmény, mint egy egységes megelőző egészségvédelemről, különösen a szellemi-idegi megterhelésekkel kapcsolatban. Még mindig jelentős szemléletváltozást kell elérni a munkahelyeken. A munkahelyi rizikófaktorok csökkentése érdekében nagy jelentősége van a munkafeltételek javításának, amelyet az egész gazdaságban végbemenő struktúraváltozással is össze kell kapcsolni. Ennek érdekében szoros együttműködésre van szükség a gazdasági vezetőkkel, környezetvédelmi szakemberekkel.

A megfelelő szemléletű munkavédelmi gyakorlat nem nélkülözheti az ergonómiai ismeretek felhasználását. *Az új technológiák emberközpontú alkalmazásának részfeladatai:*

- a terhelések csökkentése a megfelelő környezet kialakításával;
- az egészséget veszélyeztető tényezők elhárítása;
- az ütemesség biztosítása;
- a szakmai ismeretek és tapasztalatok kiaknázása és továbbfejlesztése;
- a munka tartalmasabbá tétele a feladatokhoz való hozzáigazítással, beleértve a kialakítási, döntési tevékenységet;
- az új feladatokra megfelelő továbbképzéssel való felkészítés;
- a munkahelyi kapcsolatok és megbeszélések lehetőségének a megteremtése;
- az új technológiák adta ellenőrzési lehetőségek emberszemléletű alkalmazása;
- közép, illetve hosszútávú biztosított foglalkoztatására való törekvés.

A technikai eszközök, gépek ergonómiai szempontból megfelelő kialakításához új tervezési szemléletre van szükség. Az eszközök tervezésében érvényesülő szemléletről van szó, amelynek az a célja, hogy a kezelő az eszközt jobb hatásfokkal és legkevesebbet hibázva tudja alkalmazni. Ezen kívül az a cél, hogy az eszközök megfelelőbbek, kezelésük kényelmesebb legyen, s kevésbé fárasztják a kezelőjét.

A rendszerszemlélet a tervezésben elősegíti, hogy az emberi tényezőt egyenlő szintre hozzák a technikai tényezővel. Vagyis, hogy az eszköz technikai paramétereinek a követelmények szerinti kialakításával érvényesítsék. A feladatok rendszerszemléletű megközelítése minden esetben elősegítheti a biztonságosabb munkavégzést, az emberi teljesítőképesség fenntartását.

FOLYÓIRATSZEMLE

A) A védelmi harcot megvívó alegységek hadtápbiztosítása

A raj védelmet foglal

V. SISKIN ezredes

Megjelent: a „Til Vooruzsennih Szil 1988/3. számában

AGRESSZIÓ ELHÁRÍTÁSAKOR A SZOVJET KATONAI DOKTRÍNA A VÉDELMEK TEKINTI ALAPVETŐ HARCTEVÉKENYSÉGI FAJTÁNAK. MILYEN KÖVETELMÉNYEK TÁMASZTANDÓAK KORSZERŰ VISZONYOK KÖZÖTT ANNAK MEGSZERVEZÉSÉVEL SZEMBEN, A VÉDELEM SAJÁTÓSÁGAIBÓL KIINDULVA RAJNÁL, SZAKASZNÁL, SZÁZADNÁL, EZREDNÉL, HADOSZTÁLYNÁL; MIT KELL TUDNIA A SZEMÉLYI ÁLLOMÁNYNAK AZ ANYAGI ÉS EGÉSZSÉGÜGYI BIZTOSÍTÁSSAL KAPCSOLATOSAN, MILYEN RENDSZABÁLYOKAT KELL FOGANATOSÍTANI. EZEKRE ÉS MÁS KÉRDÉSEKRE A JELEN CIKKEL MEGNYITOTT „A VÉDELMI TEVÉKENYSÉGEK HADTÁPBIZTOSÍTÁSA” C. SOROZATBAN KAP VÁLASZT AZ OLVASÓ.

A védelem a harcnak az a fajtája, amelynek alkalmazására rendszerint a túlerőben levő ellenség támadása visszaverésének, jelentős károkozásának, az elfoglalt állások megtartásának és a támadásba való átmenet feltételei megteremtésének céljából kerül sor. A védelem végrehajtható a tömegpusztító fegyver, a nagypontosságú fegyverrendszer, a légierő, a tűztámogató helikopterek és harckocsik ellenség általi széles körű alkalmazásakor. Ezért a vele szemben támasztandó követelmények összehasonlíthatatlanul megnöttek.

A fent nevezett harcfajtára való áttérés végrehajtható az ellenség tüze alatt és vele való harcérintkezésen kívül, v. előkészítetten. Nagy jelentősége van annak a terepszakasznak, amelyen a védelmet megépítik. Ajánlatos, hogy a magaslat, domb, lejtő mentén húzódjon. Ez nagymértékben növeli annak szilárdságát, biztosítja a műszaki és hadtápbiztosítással kapcsolatos munkák feltételeit.

Egy gépesített - lövészraj rendszerint szélességben 100 m állást véd, amelynek vonalvezetése nem lineáris, hanem görbe v. tört vonalú. A rajállásnak összhossza 120-130 m (lásd a vázlatot).

Műszaki vonatkozásban fő és tartalékállásokat kell berendezni a PSZH (BTR)-ek, géppuskák, gránátvetők és a megerősítésül adott tüzeszközök részére. Az állások helyeit a végrehajtható feladatok és a terepviszonyok figyelembevételével kell kiválasztani.

A szakasz támpontján belül a raj védhet egy közepén, jobb v. balszárnyon levő állást. A közöttük levő távolság 50 m legyen, a katonák közötti térköz ne haladja meg a

15 m-t. A rajparancsnok rendszerint olyan helyen tartózkodik az állásban, ahonnan jól tudja irányítani az alárendeltet, figyelni tudja a terepet és az előljáró parancsnok jelzéseit. Ő rendszerint az állás közepén helyezkedik el, mellette pedig a géppuskás és az aknavető helyezkedik el.

A lefolytatott gyakorlatok tapasztalataiból és a harci lehetőségekből kiindulva a gépesített lövész raj személyi állománya, felhasználva a kedvező terepviszonyokat és annak műszaki berendezését, együttműködésben a szomszédokkal, valamint más fegyvernemek alegységeivel, képes visszaverni egy-két harcokocsival megerősített két gépesített gyalograj támadását, valamint azoknak veszteségeket okozni és megtartani az arcvonalban 100 m széles állást. A jó tábori kiképzésen kívül ez nagymértékben függ a műszaki berendezéstől és a hadtápbiztosítás megszervezésétől is. Az adott kérdéssel minden bizonnyal külön is kell foglalkozni. Mindenekelőtt meg kell jegyezni, hogy az állás műszaki berendezése mind a személyi állomány, mind a harcitechika részére szolgáló fedezékek, az összekötő árkok kiásásából, az óvóárkok földemjének elkészítéséből áll.

A helyzettől, a rendelkezésre álló időtől függően először egyes v. páros lövészgödröket kell ásni a golyószórók, a gránátvető és a BTR (gyalogsgági harcjármű) részére. Ezután az egyes lövészgödröket össze kell kötni egymással és azokat teljesen be kell rendezni. A tartalék tüzelőállásokban a BTR (gyalogsgági harcjármű) részére lövészgödörök, összekötő árkokat kell kiásni, fedett óvóárkokat kell berendezni a személyi állomány részére. A továbbiakban a szakasz támpontjának mélységében összekötőárkot kell készíteni. Ugyancsak itt kell berendezni a lövésztekőket azzal, hogy szükség esetén manőverezni tudjanak az erővel és a tüzzel. Meg kell jegyezni, hogy a rajparancsnoknak elő kell irányoznia kiterők építését az állásokban, hogy a személyi állomány mozoghasson, a sebesülteket és betegeket, valamint a lőszerládákat szállíthassák ellentétes irányokba, megtudjuk közelíteni az illemhelyeket.

A védelem szilárdsága nemcsak a harcosok felkészültségétől és a jó műszaki berendezéstől függ. Jelentős kihatással van az életbiztosításhoz és a harc megvívásához a műszaki és egészségügyi biztosításhoz szükséges anyagi eszközök megléte. A rajparancsnok köteles állandóan gondoskodni alárendeltjeiről, a megszabott feladat sikeres végrehajtásához szükséges anyagi eszközök meglétéről. Ismerje a helyzetet, kísérje figyelemmel az üzemanyag- és lőszerfogyasztást, az egészségügyi szabályok betartását, az alárendelt egészségügyi állapotát, jelentse a szakaszparancsnoknak a gyógyszer-, az élelmiszerkészletek, a víz felhasználását és intézkedjen azok utánpótlására. A zárolt készletet csak az előljáró parancsnok engedélyével lehet felhasználni.

Mivel a rajnál nincsenek meg a készletek tárolásának a feltételei, a beérkező anyagi eszközöket közvetlenül a személyi állomány részére kell kiadni. A sérült fegyverzet és technika helyreállítása, a műszak karbantartásának, a sebesültek (betegek) felkutatásának, gyűjtésének és azok elsősegélyben való részesítésének végrehajtása rendszerint a század szolgálatvezetővel és azon személyi állománnyal együttműködésben történik, akinek a fegyver (technika) ki van adva.

Rajnál az anyagi eszközök kiutalása a parancsnok szóbeli igénylése alapján történik a megszabott fogyasztási és készletképzési norma figyelembevételével. Tudni kell azt, hogy harc helyzetben az anyagi eszközök utánpótlását legcélszerűbb tűzszünetben, éjszaka, ködben, hóviharban és más korlátozott látási viszonyok között végrehajtani. A lőszer-, élelmiszer- és más anyagi eszközök átvételének, szállításainak és közvetlenül

a személyi állomány részére történő kiosztásának megszervezése a század szolgálatvezető és a rajoktól kijelölt átvevők feladata. Az átadás pillanatáig ők felelnek az általuk átvett anyagi eszközök megóvásáért és megőrzéséért.

Most pedig vizsgáljuk meg a gépesített lövész raj anyagi eszközökkel való ellátásának rendjét. A rajnak lőszerrel való ellátása, ahogy azt a gyakorlatok tapasztalatai is bizonyítják, a század lőszerfelvételző helyről (SZDLFH.) történik, amely a harcrendektől nem messzire bontakozik szét, rejtve, álcázó eszközök felhasználásával. Az SZDLFH-tól a gyalogsági harcjárművekig (BTR) a lőszer a helyzettől függően a rajparancsnok intézkedésére kijelölt lőszervivők fogják szállítani. Ha a körülmények megengedik, a lőszer a gyalogsági harcjárművekig (BTR) célszerű a zászlóalj szállítóeszközein kiszállítani. Ilyen esetben arra van szükség, hogy a személyi állomány képes egyen a szállítóeszközök gyors kiürítésére és a rakományok meghatározott helyeken történő széttagolt elhelyezésére. A rajállásban a lőszereket speciális ládába kell berakni és azokat a lövészteknők mellett kell elhelyezni. Különös gondot kell fordítani a biztonsági és álcázási rendszabályok betartására.

A gyalogsági harcjárművek (BTR) utántöltését közvetlenül az állásban kell elvégezni harc közötti szünetekben, rendszerint éjszaka. Az üzemanyaggyűjtő gépkocsi rejtve közelítse meg a gyalogsági harcjármű (BTR) fedezékét, a világító műszerek bekapcsolása nélkül. Ha az üzemanyagot nem lehet közvetlenül a tüzelőállásba kiszállítani, akkor az üzemanyagtöltő gépkocsi tartózkodási helyét a harcrend közelében kell kijelölni. Ilyen esetben a raj személyi állománya rejtett levezetőutat rendez be a szállítóeszközök tartózkodási helyéig. Az álcázási és a tűzbiztonsági rendszabályokat minden esetben be kell tartani.

A rajnak élelmiszerekkel és dohányáruval való ellátását a század szolgálatvezetőn keresztül kell megszervezni. A zárolt élelmiszerkészletet a személyi állomány hátizsákjában v. a harcjárművek (páncélozott szállítójárművek) speciális ládáiban kell tárolni. Védelemben a raj személyi állományának részére minden esetben háromszori étkezést kell biztosítani. A mozgókonyhákat a megszabott időpontokban elő kell vonni az alegységparancsnok által a harcrend közelében levő kijelölt század ételkiosztó helyre. Ha a helyzet lehetővé teszi azt, hogy a század ételkiosztó hely közeledjen a védelem peremvonalához és a munkát olyan fedezékben szervezik meg, amelynek a rajokkal és szakaszokkal rejtett összekötőútjai vannak, akkor a meleg ételt evőcsészékben kell a személyi állománynak kiosztani. A tapasztalat azt bizonyítja, hogy az esetek többségében az alegységtől kijelölt ételhordók légmentesen záró hőtartó edényekben szállítják a század ételkiosztó helyekről az ételt az állásban tartózkodó személyi állománynak. Ilyen esetben a fedezékben árkokat kell ásni az ételhulladékok részére és az evőcsészék mosogatására. Ez az árok megfelelő távolságra helyezkedjen el az illemhelytől. Az evőcsészék mosogatásához szükséges meleg vizet ugyancsak az ételhordók szállítják a század ételkiosztó helyről.

A meleg étellel egy időben naponta egyszer a század ételkiosztó helyre kenyeret, cukrot és dohányárut kell szállítani. Azokat az ételhordó aláírás ellenében veszi át a szakácstól és kiosztja a személyi állománynak. Kenyérből egy kenyeret kell szállítani két főre, a cukrot súly szerint kell kiosztani mindenki számára.

Szennyezett terepen való ténykedéskor az élelmiszerekkel való ellátást a megengedett sugárszintek figyelembevételével kell megszervezni. Jelentéktelen sugárszint esetén az étel elfogyasztása történhet nyílt terepen és fedezékben. Jelentős sugárszintek esetén a

meleg ételt a személyi állomány csak sugármentesített zárt helyiségekben v. műszaki létesítményekben fogyasztja el. A terepet körülöttük lehetőleg ugyancsak mentesíteni kell, v. a porképződés megakadályozásának céljából meg kell nedvesíteni. Ha ilyen lehetőségek nincsenek, akkor a személyi állomány étkeztetését hideg étellel kell megoldani. Ilyen esetekben az étel elfogyasztása történhet a járműben, csak nem a radioaktív felhőnyom keletkezésekor. A terep vegyi szennyezésekor az étel elfogyasztása történhet mind a járműben, mind a speciálisan berendezett fedezékben.

A raj ruházati anyaggal való ellátása a parancsnok igénylése alapján történik, a ténylegesen elhordott, elvesztett v. szennyezett ruházat pótlásának céljából. Tudni kell azonban azt, hogy háborúban a harcoló sereg személyi állománya részére kihordási idő nincs megállapítva. Az egyes ruházati cikkek (sátorlap, tartalék kapca, tisztálkodó szerek, cérna tű, és szükség esetén fehérnemű is), lőszer és élelmiszerkészletek, evőeszeke, kulacs és evőeszköz tárolására védelmi harcban legjobb a hátizsákot igénybe venni. A lövészek és a golyószórósok ebben tárolják a lőszerhuzatokat az olajozókkal.

Védelmi harcban nagy jelentősége van az egészségügyi anyag- és a vízellátásnak.

Az ön- és kölcsönös segélynyújtáshoz a harctevékenység előestéjén minden harcosnak adni kell egy-egy elsősegélynyújtó dobozt, egyéni sebkötöző csomagot és egyéni vegyvédelmi csomagot. Azonkívül a személyi állományt el kell látni a víz fertőtlenítésére szolgáló tablettákkal. Különleges esetekben a személyi állomány az előírt egészségügyi anyagot elosztó kimutatás alapján kapja meg az egészségügyi oktatótól (szolgálatvezetőtől).

A raj gazdasági és ivóvíz szükségletének kielégítése vízellátópontokról történik. Más forrásokból ezekre a célokra tilos vizet felhasználni. Vízre nemcsak mosogatáshoz, mosakodáshoz, hanem technikai célokra és ételkészítéshez is szükség van. Ha a század-támponton belül nem lehet vízellátópontot berendezni, akkor a rajnak vízzel való ellátása arról a pontról történik, amelyet a zászlóalj harctevékenységének körzetében v. annak közelében a harcrendek mögött szerveznek. A harc kezdete előtt azonban minden esetben víztartalékot kell képezni a kulacsok, hőtartó edények, marmonkannák és a rajnál levő egyéb edények, valamint a gyalogsági harcjárművön (BTR) levő összes tartály megtöltése útján. A víz utánpótlását a rajparancsnok által kijelölt vízfordók végzik a harc közötti szünetekben és a pihenők alatt.

Ha erdős - sivatagi terepen hosszabb ideig kell tartózkodni, akkor az elfogyasztandó víz mennyisége jelentősen megnő és az alegységek vízellátásban problémák merülnek fel. Védelemben az állásban víztartalékot lehet képezni a vizet át nem eresztő terepen kiképzett árkokban (munkagödrökben). Az ilyen víztározók falait és fenekét célszerű korábban fertőtlenített anyagokkal (ponyvával, szintetikus anyagokkal) bevonni.

Figyelmet érdemel az Afganisztánban állomásozó korlátozott szovjet csapatkontingens személyi állományának vízzel való ellátása. Itt víztárolásra gyakran igénybe vették a lőszeres ládákat, a járműtartályokat, az acélhordókat és más tárgyakat. A hagyományos módszereken kívül a víz szállítása gyakran történt a légierő segítségével. Tárolásra felhasználtak mindenfajta helyszínen előforduló anyagot (ponyvákat, védőeszközöket, gépkocsitömlőket, kilőtt hüvelyeket).

Harctevékenység idején a sebesültek és betegek segélyben való részesítése a legközelebbi fedezékekben, a sebesülés helyén történt, ön- és kölcsönös segély formájában. Ezután a század egészségügyi oktatók és a szakaszoknál kijelölt lövész- egészségügyi

katonák elrejtették a sebesülteket az ismételt sebesülés elől és az első lehetséges alkalomkor hátraszállították azokat légi szállítóeszközök segítségével. A sebesültek kihordásának megkönnyítésére igénybe vettek mind szervezetszerű eszközöket, mind sátorlapokat, köpenyeket, ponyvákat is. A sebesültek kihordása azok személyi fegyverével és gázálarcával történt.

Az anyagi eszközöknek a személyi állományhoz időben történő és maradéktalan eljuttatása, az elsősegély nyújtása a harcmezőn nemcsak attól függ, hogyan tudják irányítani a harcot, hanem attól is, rendelkezésre áll-e az eredményes védelemhez minden szükséges anyag.

A szakasz támpontban

V. SZIDOROV alezredes

(Megjelent: a „Til Vooruzsennib Szil 1988/4. számában)

A gépesített lövész szakasz általában század kötelékben foglal védelmet. Azonkívül az lehet zászlóalj tartalékban, továbbá kijelölhető harcfedező biztosításban vagy lesállásban is. A szakasztámpont arcvonalának szélessége és mélysége az elhelyezkedés terepétől, földrajzi és egyéb más viszonyoktól függően különböző lehet. A gyalogsági harcjárművek általában 200 m távolságra helyezkednek el egymástól.

A műszaki berendezés közvetlenül a felsorolt terepszakaszok elfoglalása után veszi kezdetét. Végrehajtása az ellenség támadása visszaverésére való állandó készenlét biztosítása útján történik. Fedett óvóárkok, fedezékek és más objektumok előkészítésekor a megfelelő anyagok hiányának következtében, különösen sztyeppés, sivatagi és hegyes terepen elég sok nehézség merülhet fel. Itt leleményességre, tettekészségre van szükség. A földemet pl. meg lehet építeni rugalmas vontatókötelek, önvontatáshoz szükséges gömbfák és gyalogsági harcjármű ponyvatetők felhasználásával is, ezt utólag le kell fedni földréteggel és így teljes biztonságot fog jelenteni a golyókkal és szilánkokkal szemben.

Ha az ellenséggel nincsen harcérinkezés, akkor a műszaki létesítmények építéséhez fel lehet használni megerősítő gépesítési eszközöket is. Az állás építését akármelyik esetben az egymással futóárokkaal összekötött egyes lövészgödrök ásásával kell kezdeni. Ezzel egyidejűleg be kell rendezni étkezésre, tisztálkodásra, evőcsésze mosogatására és közös használatra szolgáló helyeket stb.

A személyi állomány anyagi és egészségügyi biztosításával kapcsolatos kérések gondos, átgondolt megoldása nélkül nehéz sikereket elérni a harctevékenység megvívásában. Miben áll ennek a lényege? Az anyagi eszközök és mindenekelőtt a lőszerkészlet folyamatos kielégítésében, a harcitechnika üzemanyaggal való feltöltésében és a személyi állomány mosoda és fürdő ellátásában, a sebesültek és betegek elsősegélyben való részesítésében és azok hátraszállításához való előkészítésében, valamint a víz-, szükség esetén tüzelőellátásban. Ide sorolható még a műszaki karbantartás, a sérült fegyverzet és technika helyreállítása is.

A szakasznak és a századnak nincsenek saját hadtápegységei. Ezért a szükségletek kielégítése nagymértékben a zászlóaljparancsnok hadtáphelyettestől és az ezred hadtápszolgálati ág főnököktől függ, a fő teher pedig a szakaszparancsnok vállain nyugszik.

Pontosan ő felel a személyi állomány minden oldalú biztosításáért, ő határozza meg a fogyasztási normákat és az utánpótlásként kapott anyagi eszközök felhasználásának rendjét, figyelemmel kíséri azok állapotát és meglétét. Ehhez azonban megfelelő ismeretekre és jártasságokra van szükség. A gyakorlat azonban azt bizonyítja, hogy nem mind-egyik szakaszparancsnok tudja helyesen megszabni a fogyasztási normákat és meghatározni az anyagi eszközök szükségletét a fogyasztási normáknak, az előljáró adatainak megfelelően, figyelembe venni a különböző tényezők, évszakok és időjárás hatását. Gyakran ezért magasabb védelmi harcban a lőszer- és üzemanyag-fogyasztás másodrendű irányokban, mint a főirányban. Az anyagi eszközök hozzá nem értő elosztása pedig a készletek kimerüléséhez, végső soron pedig a szakasz hadrafoghatóságának csökkenéséhez vezet. *A következőzés egyértelmű: Az anyagi eszközöket a fogyasztási normák megállapítása útján szigorúan ellenőrizni kell.*

Szakasznál az anyagi készleteket általában a gyalogsági harcjárművön (BTR) és a személyi állománynál tárolják. A zárolt készlet – a gyaogsági harcjárművön (BTR-en), a golyószóróknál, a katonáknál és a tiszthelyetteseknél levő lőszereknek egy része, a harcjárművek tartályaiban levő üzemanyag meghatározott mennyisége és a személyi állománynál levő élelmiszer. Annak felhasználása csak kritikus szituációban lehetséges a parancsnok elhatározásával és az előljáró parancsnok engedélyével. Védelmi harc folytatásakor a szakasznál létre kell hozni kiegészítő anyagi eszköz-, különösen lőszerkészleteket. A rajhoz hasonlóan azok utánpótlása a század szolgálatvezetőn keresztül történik. A harcjárművek üzemanyaggal való utántöltéséhez hasonlóan ennek végrehajtása rendszerint a harc kezdetén és minden nap végén és végszükség esetén a harc folyamán történik.

Az anyagi eszközöket a századparancsnok intézkedésére szóbeli igénylés alapján kell a szakasznak kiutalványozni a meghatározott fogyasztási és készletképzési normák figyelembevételével. Minden szükségset rendszerint kézben kell a szakasz támpontjába kiszállítani, ezért a szállítókat ajánlatos előre kijelölni. Az utánpótlással kapcsolatos munkákat a legcélszerűbb korlátozott látási viszonyok között elvégezni, a mozgás minden körülmények közötti álcázásával.

Miképpen kell ezeket megvalósítani? Meghatározott szabályok erre vonatkozóan nincsenek. Bármilyen javaslatot is nehéz adni, mivel minden a konkrét harcászati helyzettől, az ellenség behatásának fokától és más körülményektől függ. Legkedvezőbb helyzet esetén a lőszer szállítása történhet a lőszerfelvételező helyről, a nap végén pedig a lőszerhordók által kézben, v. a technika igénybevételével. A gránátokat, töltényeket és az ágyúlövedékeket ki lehet szállítani a szakaszhoz a zászlóalj lőszerfelvételező helyekről. Azok tárolására a lövészgödörökben, géppuska- és aknavetőfűcszekben lőszerfülkéket kell berendezni és azokat laza talajon el kell látni földemmel. Hasonló létesítményeket kell berendezni a fő- és tartalék állásokban, a gyalogsági harcjárműállásokban is. A lőszer tüzeléshez való előkészítése meggyorsításának céljából a szakasztól katonákat lehet kijelölni a lőszerfelvételező helyre.

A gyalogsági harcjárművek (BTR) üzem- és kenőanyaggal való feltöltését közvetlenül a harcrendekben a harcok közötti szünetekben kell végrehajtani, általában éjszaka. Forró éghajlati viszonyok között v. a hőmérséklet növekedésekor a járművek tartályait – figyelembe véve az üzemanyag tulajdonságait – nem kell színültig feltölteni. Nem szabad megengedni azt, hogy abban hab képződjön, abból az üzemanyag kicsorduljon, v. abba mechanikai adalék és víz kerüljön.

A szakaszparancsnok felelős a megszabott élelmiszer- és dohánynormáknak a személyi állományhoz időben történő és maradéktalan eljuttatásáért, a meleg étellel és vízzel való ellátásáért is. A zárt élelmiszerkészletet a személyi állomány hátizsákjaiban és a harcjárműveken speciális ládákban kell tárolni. Az étkezési rend megállapításakor törekedni kell arra, hogy a főétel a harctevékenység csökkenésének idejére essen. A radioaktív, mérgező anyagok és bakteriológiai (biológiai) eszközök által szennyezett élelmiszereket tilos étkezésre felhasználni. Ruházati anyagot minden esetben az ellátási normáknak megfelelően a tényleges szükség alapján, a tényleges létszám figyelembevételével kell a szakasz részére kiutalni. A harcosoknál levő, szennyezett ruházat cseréjét a mentesítő állomáson kell elvégezni. A szakaszparancsnok szervezze meg a ruházatelosztó kimutatás aláírás ellenében történő átadás-átvételét. Minden katonát meg kell tanítani a felsőruházat és a fehérnemő kisjavítások elvégzésére.

Védelemben igen nagy jelentősége van a vízellátásnak. Korszerű viszonyok között, még vízben gazdag körzetekben is előfordulhatnak fennakadások a vízellátásban, mivel az ellenség tömegpusztító fegyver alkalmazása, v. diverzió útján használhatatlanná teheti a vízforrásokat. Tehát gondoskodni kell kiegészítő készletek létrehozásáról.

Víz nélküli v. kevés vízü körzetben és a felszíni források tömeges szennyezésének viszonyai között nem lesz lehetőség arra, hogy a szakasznál vízellátó helyet rendezzenek be. Ilyen esetben a szakasz vízellátását a zászlóalj (egység) harctevékenységi körletében elhelyezkedő vízelosztó helyről kell biztosítani.

Gazdasági szükségletekre és ivóvíznek csak kórokozó mikrobákat nem tartalmazó vizet lehet felhasználni. Az ilyen vízkészleteket fedett, a közvetlen napsugár hatása ellen védett helyeken kell tárolni ügyelve, hogy azokba por és szenny ne kerülhessen bele. Minden helyszínen előforduló és tartályok építéséhez felhasznált anyagot előzetesen fertőtleníteni kell. Tárolásra a legkülönbözőbb, saját készítésű tartályokat lehet felhasználni. Egy egy méter hosszú tűzoltó tömlőbe jól elfér több mint négy liter víz. A vizet ki lehet szállítani a szakaszhoz a meleg étellel együtt. A személyi állománynál levő kulacsok mindig legyenek megtöltve teával v. forralt vízzel.

A vízellátás megszervezésekor a meghatározott minimális fogyasztási normákból kell kiindulni. Egy gépesített lövészegység gazdasági – és ivóvíz szükségletét 1 főre számítva napi 10 liter fogyasztási norma alapján kell kiszámítani. Forró hőmérsékleti viszonyok közötti ténykedéskor ez a mennyiség 15 literre nő. Különleges esetekben, különösen szennyezett v. kevés vízü terepen a minimális előírányzott norma csak ivóvízből fejenként 2,5 liter (legfeljebb 5 napig); forró éghajlat esetén 4 liter (legfeljebb 3 napig).

Védelemben a szakasz egészségügyi biztosítása függ a védelemben való átmenet körülményeitől, azon terep közegészségügyi helyzetétől, amelyen a szakasz elhelyezkedik. A személyi állomány a század egészségügyi oktatótól (szolgálatvezetőtől) kapja az egészségügyi anyagot. Nagyon fontos, hogy a személyi állományt megtanítsuk az egészségügyi anyag helyes használatára.

A parancsnok tegyen meg mindent a támpont szeméttől történő megtisztítására, szükség esetén szervezze meg a közegészségügyi – higiéniai és járványvédelmi rendszabályok foganatosítását. Minden esetben gondosan ellenőrizni kell a higiéniai szabályok személyi állomány általi betartását, az étkezést és a vízellátó rendszer betartását, a harcosok kényelmének tábori viszonyok közötti megszervezését. Télen pl. alacsony hőmérséklet esetén melegedő helyeket kell berendezni.

A sebesültek és betegek szakasztól idejében törénő hátraszállítására a közlekedési árkokat és a lövészárkokat kell felhasználni. A szakasz harcból való kivonásakor és visszavonulásakor különös gondot kell fordítani azok hátraszállítására. A harcból való kivonást támogató szakaszt meg lehet erősíteni az előljáró sebesültszállító eszközeivel.

A cikk csak a gépesített-lövész szakasz anyagi és egészségügyi biztosításának általános kérdéseit tárgyalja védelemben. A védelmi harc megvívása minden konkrét esetenek (a védelemben való átmenet körülményei, terep, évszak stb.) meg van a maga sajátossága, amelyeknek megtárgyalása külön tanulmány feladata.

A század védelmében

A. INATYEV alezredes

(Fordítás: a „Til Vooruzsennib Szil” c. folyóirat 1988/6. számából)

A védelmi harc század (üteg) általi eredményes megvívásának egyik alapvető feltétele a hadtápbiztosítással kapcsolatos rendszabályok időben történő és folyamatos végrehajtása.

A század (üteg) hadtápbiztosításáért annak parancsnoka a felelős. Felelős a személyi állomány anyagi eszközökkel történő ellátásáért, az étkezés és fürdő-mosodai ellátás megszervezéséért, a sebesültek és betegek segélyben való részesítéséért és hátraaszállításra való előkészítéséért, az alegységek víz- és tüzelőellátásáért. Védelemben, akárcsak más harcformák esetén, a parancsnok mindent személyesen, valamint a század (üteg) szolgálatvezetőn és a szakaszparancsnokokon keresztül szervez meg.

A hadtápbiztosítás végrehajtása a század- (üteg-)parancsnok elhatározása és a zászlóalj- (osztály-) parancsnok utasítása alapján történik. A hadtápbiztosítás megszervezésekor meg kell határozni: az ételkiosztó pontok szétbontakozásának idejét és helyét; a sebesült és beteg fedezékek helyét az alegységeknél és a század segélyhelyen; a technika töltőhelyeket; a zászlóalj (osztály) hadtápegységek települési helyeit,

A század- (üteg-) parancsnok köteles állandóan figyelemmel kísérni az anyagi eszközök, különösen a lőszer és az üzemanyag harc alatti meglétét és fogyasztását, mivel a védelem sikere nagymértékben függ attól. A harc idejére megszabott fogyasztási és készletezési normák alapján megszabja a lőszer- és üzemanyag-szükségletet. A század (üteg) részére ezeket a normákat, a megszabott feladatok és a kijelölt készletek figyelembevételével a zászlóalj- (üteg-) parancsnok határozza meg.

Az anyagi eszközök század (üteg) általi fogyasztása védelemben változhat és az egy sor tényezőtől függ, melyek közül alapvetőek a következők: a védelem intenzitása és feszítettsége, az ellenség által alkalmazott harcmodok és fegyverzetfajták, a század (üteg) helye és szerepe a védelemben, a személyi állomány kiképzettségének foka, a harci technika állapota és a harci technikai feltöltöttsége.

A fogyó anyagi eszközökön kívül a századnál (ütegnél) vannak zárolt (nem csökkenthető) készletek is. Pl. lövész lőszer és élelmiszer hidegtelelem formájában a személyi állománynál; üzemanyag pedig legalább 0,2 javadalmazás a harcjárművek tartályaiban. A zárolt készlet elfogyasztása csak az egységparancsnok engedélyével, halasztást nem tűrő esetekben pedig a zászlóalj- (osztály-) parancsnok engedélyével lehetséges, az utóbbit később jelenteni kell az előljáró parancsnoknak.

A védelmi tevékenység folytatására megállapított anyagi készleteket a századnál (üteg-nél) időben, főképpen az arra való felkészülés idején kell létrehozni.

Védelemben a hadtápbiztosítással kapcsolatosan az egyik legfontosabb szabály a harci technika üzemanyagpótlása. A század (üteg) technikájának üzemanyagpótlására a zászlóalj- (osztály-) parancsnok a század (üteg) harcrendjeibe az ellátó szakasz állományából töltőeszközöket jelöl ki. Az üzemanyagnak a századhoz (üteghez) időben történő kiszállításáért a zászlóalj (üteg) ellátó szakaszparancsnok, a harci technika közvetlen utántöltéséért pedig a század- (üteg-) parancsnok felelős, aki a szakaszparancsnokokon keresztül szigorúan ellenőrzi az üzemanyagnormák megfelelő felhasználását.

A század (üteg) parancsnoknak minden esetben intézkedéseket kell foganatosítani annak érdekében, hogy az alárendeltségébe tartozó személyi állomány üzemanyaggal teljesen feltöltött technikával lépjen védelmi harcba. Azonkívül meg kell szerveznie a töltőeszközök fogadását, azokat szét kell osztania az alegységek között, utba kell indítania a harci technika elhelyezési körleteibe, meg kell szerveznie a tömegpusztító fegyverek elleni védelmüket, őrzésüket és álcázásukat.

Védelemben a technika üzemanyaggal való utántöltése háromféleképpen történhet. Ha a helyzet megengedi, akkor a töltőeszközök folyamatosan közelítik meg a harcjárműveket és végzik el azok üzemanyaggal való utántöltését közvetlenül a helyszínen. A feladat végrehajtásához figyelmet kell fordítani az álcázás rendszabályainak szigorú betartására. Olyan esetekben, amikor a technika feltöltése közvetlenül a harcrendekbe nehézségekbe ütközik, akkor az alábbi eljárást kell alkalmazni. A század- (üteg-) parancsnok a harc helyzet figyelembevételével határozza meg azt a helyet, amelyen a töltőeszközök szétbontakoznak. Ennek a helynek a lehető legközelebbre kell a harcrendekhez elhelyezkednie és biztosítania kell a harci technika rejtett előrevonását. A harc kocsik, a gyalogsági harcjárművek, a páncélozott szállító járművek, az önjáró lövegek szakaszparancsnokok utasítására egymás után közelednek a szállítóeszközök települési helyéhez. Emellett figyelmet kell fordítani az álcázás rendszabályainak szigorú betartására. Olyan esetekben, amikor a technika üzemanyaggal való feltöltése közvetlenül a harcrendekben nehézségekbe ütközik, az alábbi módszert kell alkalmazni. A század- (üteg-) parancsnok a harc helyzet figyelembevételével meghatározza azt a helyet, ahol a töltőeszközök szétbontakoznak. Neki a harcrendekhez minél közelebbre kell tartózkodnia és biztosítania kell a harci technika beérkezésének rejtettségét. A harc kocsik, a gyalogsági harcjárművek, a páncélozott szállító járművek, az önjáró lövegek a szakaszparancsnokok vezényszavára egymás után közelítik meg a szállítóeszközök elhelyezési körletét. Az utóbbiak vezetői a személyi állománnyal közösen végzik a harci technika utántöltését, majd ezt követően állást foglal a védelmi rendekben. A helyzettől függően alkalmazható kombinált módszer is. A harcjárművek egy részét maguk a töltőeszközök, a másik része pedig a töltőeszközöket közelíti meg.

Védelemben a század (üteg) személyi állományának élelmezését minden esetben meg kell szervezni. Az ételt a háborús normák által meghatározott élelmiszerekből kell készíteni. Tilos ezen célokra helyi eszközökből élelmiszereket beszerezni, gazdátlan házi állatokat és vadállatokat kilőni, valamint le nem ellenőrzött forrásokból vizet venni. Meleg ételt a zászlóalj élelmezés helyén kell készíteni és azt általában háromszor kell a zászlóalj (osztály) parancsnoki által meghatározott időben kiosztani. Ha a körülmények úgy alakulnak, hogy ezt a szabályt nem lehet teljesen betartani, akkor naponta kétszer

kell melegítelt osztani. Ilyen esetben étkezésre a személyi állomány számára az étkezések közötti időben hideg élelmet kell kiosztani,

Az ételkészítés befejezése után a mozgókonyhákat, ha a helyzet megengedi meghatározott időben előre lehet vonni a századokhoz (ütegekhez) és ezen az utóbbiaknak parancsnokai határozzák meg, hogy azok hol bontakozzanak szét az ételkiosztáshoz. Azokat biztonságos helyen, lehetőleg megfelelő megközelítési úttal rendelkező fedezékekben célszerű elhelyezni és a terep védő és álcázó sajátosságainak figyelembevételével, valamint a meglévő műtárgyak felhasználásával berendezni. Azonkívül azok közegészségügyi vonatkozásban legyenek kedvezőek, megtisztítva a szeméttől és minden felesleges anyagtól. Szükség esetén a század (üteg) szolgálatvezető megszervezi a konyhák fogadását és kísérését, amihez kísérőket jelöl ki.

A szakaszoknál ételhordókat kell kijelölni, akik meghatározott időben felvételezik a század kiosztóhelyen a melegítelt, valamint a forralt vizet és az alegységekhez való visszaérést követően közvetlenül a harcrendekben kiosztják azt a személyi állománynak a csajkákbá. Az ételkiosztás és az étkezés rendjét a század- (üteg-) parancsnok határozza meg. Olyan esetekben, amikor a mozgókonyhákat közelíteni lehet a harcrendekhez és szét lehet bontakoztatni olyan fedezékekben, amelyekhez a lövészárkokból rejtett utak kerülnek, a melegítelt ki lehet osztani a személyi állománynak közvetlenül az evőcsészékbe. Az alegységekhez kiszállított forralt vizet ivásra kulacsok megtöltésére és az evőcsészék elmosására kell felhasználni.

Ha a század sztyeppes vagy sivatagi terepen folytat védelmi harcot, a vízellátásnak különös jelentőséget kell tulajdonítani. A parancsnok köteles feltétlenül gondoskodni a szükséges vízkészletek létrehozásáról, biztosítani a vízfogyasztás és az ivás betartásának szigorú ellenőrzését.

A század (üteg) tisztai állományának élelmezését a zászlóalj (osztály) élelem ellátóhelyén kell megszervezni, ahol erre a célra külön helyet kell berendezni. Olyan esetekben, amikor a harchelyzet viszonyainak következtében a tisztek élelmezését tábori viszonyok között nem lehet megszervezni, akkor azok az alegységek mozgókonyháiból vagy az ételhordók által kiszállított hőtartóedényekből kapnak melegítelt.

Olyan esetekben, amikor a védelmi harc körülményeinek következtében a mozgókonyhákat nem lehet a századokhoz (ütegekhez) előre vonni, a melegítelt, a forralt vizet és a többi élelmiszert az ételhordók közvetlenül a zászlóalj élelem-ellátóhelyről szállítják ki.

A helyzettől függően az ételhordókkal kiszállíthatják a század (üteg) alegységeihez a kenyeret és a cukrot a napi normának megfelelően, naponta egyszer, rendszerint reggel a melegítelttel együtt. A dohányilletményt és a kiegészítő élelmiszeradagot a tisztai állománynak ki lehet osztani több napra előre.

A század (üteg) személyi állományának ruházati anyaggal való ellátása háborús normák alapján történik. Annak a század (üteg) általi átvételét és a személyi állománynak való kiadását a szolgálatvezető szervezi meg.

A század (üteg) személyi állományának fürdetése általában hetente, egyszer történik, tábori viszonyok között, az előjáró parancsnok által megszabott időben, rendszerint a védelmi harc befejeződését követő időszakban.

Olyan esetben, amikor az alegységek személyi állományának fűrdetését az ezred erői nem tudják biztosítani, akkor azt a század- (üteg-) parancsnok saját hatáskörében szervezi meg a legegyszerűbb helyi eszközök felhasználásával. Szappannal a személyi állományt a normáknak megfelelően kell ellátni.

A személyi állomány fűrdetésekor az alsónemű cseréje kötelező. Ugyanebben az időben kell megszervezni rendszerint a személyi állomány nem szervezetszerű borbélyok általi hajnyírását.

A harc befejeződését követően a századnál (ütegnél) el kell végezni a ruházati anyagok kisjavítását. A ruházat javítását maga a személyi állomány, a lábbeli javítását pedig az alegységeknél kijelölt nem szervezetszerű cipészek végzik. A szükséges anyagi eszközöket a század (üteg) szolgálatvezető szerzi be.

Azonkívül az éghajlati viszonyoktól függően a század- (üteg-) parancsnok a szolgálatvezetőn keresztül szervezi meg a személyi állomány melegezésére és pihenésére, valamint a felsőruházat, a kapcák, a lábbeli és más ruházati cikkek szárítására szolgáló helyek (pontok) berendezését.

Védelemben a század (üteg) személyi állományának segélyben való részesítését az egészségügyi oktató szervezi meg. Azonkívül a század- (üteg-) parancsnok intézkedésére kiegészítőleg minden szakasznál a katonák közül lövészs-egészségügyi katonát kell kijelölni. A század és a századnak (ütegnak) a zászlóalj (osztály) segélyhely által megerősítésül adott egészségügyi katonának munkáját az egészségügyi oktató irányítja.

Védelemben az egészségügyi oktató a század (üteg) harcrendjeiben tevékenykedik. Végzi az egészségügyi felderítést az elhelyezési körletben, ellenőrzi a személyi higiénia szabályainak személyi állomány általi végrehajtását, a készétel és a beérkezett élelmiszerek, valamint az ivóvíz minőségét. Ellátja a személyi állományt egyéni sebkötöző és vegyvédelmi csomagokkal, gyógyszerkészlettel, a víz fertőtlenítéséhez szükséges tablettákkal. A felsorolt cikkeket és az egyéb egészségügyi anyagokat az egészségügyi oktató a zászlóalj (osztály) segélyhelyen vételezi.

Védelmi harc folyamán a század (üteg) személyi állományát szükség esetén elsősegélyben kell részesíteni. Az elsősegélyt általában a sebesülés helyén vagy a legközelebbi fedezékben maguk a katonák, a vezető-egészségügyi katonák és az egészségügyi oktatók nyújtják. Emellett alkalmazni kell az egyéni egészségügyi eszközöket (csomagokat, készleteket), valamint az egészségügyi közép-káderek táskáiban levő anyagokat és preparátumokat. Elsősegélynyújtásban – a legsúlyosabb sebesülteknél és betegeknél – részt vesz személyesen az egészségügyi oktató is. Annak időben történő végrehajtása hozzájárul a sérült életének megmentéséhez, a súlyos szövődőmönnyek sebesülteknél és betegeknél való fellépésének megelőzéséhez, és a soron következő gyógykezelés sikeréhez.

Harcban az egészségügyi katonák felkutatják a sebesülteket és eltávolítják a harci technikából, a gemsemisített létesítményekből, átszállítják a legközelebbi fedezékbe, segélynyújtásban részesítik azokat és ezeket a helyeket ellátják egyezményes jelekkel. A jelek jól tűnjenek ki a környezetből és legyenek jól láthatók a század (üteg) védelmének mélységéből való előrenyomuláskor és ugyanakkor észre nem vehetők az ellenség részéről. Erre a célra fel lehet használni különböző eszközöket, és ha rendelkezésre állnak, különleges rádióbemérő eszközöket is. A sebesülteket és betegeket fedezékek, közlekedő árkokon keresztül kell a fedezékekbe („fészkekbe”), vagy a berende-

zett század (üteg) segélyhelyekre kiszállítani. Az utóbbiakat el kell látni szükséges kötszerekkel, a sebesültek és betegek kihordására szolgáló eszközökkel, vízzel, hideg évszakban - melegedőkkel.

Olyan esetekben, amikor a sebesülteket és betegeket a harcmezőről nem lehet kihordani (kiszállítani), részükre közvetlenül a század (üteg) alegységeinél ideiglenes fedezőket kell berendezni, a védelmi létesítményrendszer felhasználásával.

A sebesültek és betegek harcmezőről való kihordásához fel kell használni az összes rendelkezésre álló szervezetszerű és nem szervezetszerű szükségesszükszereket. A sebesülteket és betegeket saját egyéni fegyverükkel és gázárcukkal kell a harcmezőről kihordani.

A sebesültek és betegek felkutatása, gyűjtése és kihordása meggyorsításának céljából a szervezetszerű sebesültvivőkön kívül fel kell használni a nem szervezetszerűeket is, a század- (üteg-) parancsnok embereket is kijelölhet kiegészítőleg.

A fedezőkekből, a század- (üteg-) segélyhelyekről a sebesülteket a zászlóalj- (osztály-) segélyhelyekre, szükség esetén pedig az egészségügyi zászlóaljokhoz kell hátraszállítani.

A zászlóalj védőkörletben

V. Kirillin ezredes, Sz. Agafonov őrnagy

(Fordítás: a „Til Vooruzsennih Szil” c. folyóirat 1988/8. számából)

A gépesített-lövész zászlóalj védhet egy körletet az ezred első v. második lépcsőjében, a biztosítási övben v. az előretolt állásban, avagy visszahagyható mint összefegyvernemi tartalék is. A terep gyalogsági harcjárművek v. páncélozott szállítójárművek, megerősítő harcokocsik, légvédelmi és műszaki záróeszközök általi mesteri felhasználásának következtében a zászlóalj képes rövid idő alatt szilárd védelmet szervezni és sikeresen visszaverni az ellenség támadását. Magától értetődően ehhez nagy mennyiségű anyagi eszközt kell felhasználni, amelyeknek időbeni kiszállítása számtalan tényezőtől, mindenekelőtt az ellátószakaszból és a zászlóalj segélyhelyből (ZSH) álló zászlóaljhadtáp állapotától és lehetőségeitől függ.

A zászlóaljparancsnok teljes felelősséggel tartozik az alárendelt alegységek hadtápbiztosításáért, amit az ő elhatározásának és az előljáró parancsnok utasításainak alapján a parancsnok hadtáphelyettesen keresztül kell megszervezni.

A harc folyamán a parancsnok ellenőrzi a készletek felhasználását és intézkedik azok utánpótlására, jelenti az előljáró parancsnoknak az alegységek ellátottságát, a sebesültek és betegek számát, felterjeszti a szükséges anyagi eszközök kiutalására vonatkozó igényléseket. A zászlóalj hadtápbiztosítása magában foglalja a hadtáp felkészítésével, vezetésével, tömegpusztító eszközök elleni védelmével, valamint őrzésével és védelmével, alegységei elhelyezése és áttelepítése rendjének meghatározásával, az anyagi és egészségügyi biztosítással kapcsolatos rendszabályok összességét.

A hadtáp felkészítése a harc feladat kézhezvételével veszi kezdetét. A felkészítés során az ellátó szakaszt és a ZSH-t fel lehet tölteni személyi állománnyal, fegyverrel, technikával és védőeszközökkel. A szállítóeszközökön levő anyagieszköz-készleteket fel kell

tölteni a megszabott normáig. A személyi állománnyal ismertetni kell az értesítési jeleket és a kezelőszemélyzet számát. A felsorolt rendszabályok tartalma és terjedelme minden konkrét esetben függ a zászlóalj védelembe való átmenetének körülményeitől és a megoldandó feladatoktól, a hadtáperők és eszközök meglététől és állapotától, a terep jellegétől és más tényezőktől.

A *hadtáp elhelyezése* feleljen meg a harc elgondolásának, a zászlóalj harcrendje felépítésének és biztosítsa a megoldandó feladatok eredményes megoldását a védelmi tevékenység megvívásakor, mind a hagyományos, mind az atomfegyver ellenség általi alkalmazásának viszonyai között; a főerőkifejtésnek a főfeladatot végrehajtó alegységek érdekében történő összpontosítását, a hadtáp folyamatos vezetését és életképességét. A hadtápelemeket általában a zászlóalj második lépcső v. tartalék mögött kell elhelyezni. Az üzemanyagtöltő állomáson és a lőszerfelvételező helyen egy-egy területet kell berendezni, ami lehetővé tenné a rakodásnak v. több technika egyidejű feltöltésének rejtett végrehajtását. Az élelemellátó helyet lehetőleg a vízforrás mellett kell elhelyezni olyan helyen, ahol elegendő tüzelőt lehet beszerezni, a segélyhelyet pedig a sebesültek áramlásának feltételezett irányába kell telepíteni.

Hogy a hadtápalegységeket idejében ki lehessen vonni az ellenség csapása alól, továbbá arra az esetre, ha az betörne a védőkörlet mélységébe, az ellátó szakasz és a ZSH részére tartalék elhelyezési körleteket kell kijelölni és azokat idő, erő és eszköz megléte esetén műszaki vonatkozásban be kell rendezni. Az elhelyezési helyek váltásának rendjét és idejét a zászlóaljparancsnok utasításák megfelelően a hadtáphegyettes határozza meg. Ugyancsak ő jelenti az ezredparancsnoknak az ellátószakasz és a ZSH új körletbe való áttelepítését.

A *zászlóalj anyagi biztosítása* magában foglalja az alegységek fegyverzet, technika, lőszer, élelmiszer, ruházati és más anyag-szükségleteinek kielégítését. Megvalósítása az előjáró parancsnok terve szerint központosítottan történik a felterjesztett igénylések alapján. Az anyagi eszközök szállítására, a sebesültek és betegek hátraszállítására a zászlóalj felhasználja az ezred-ellátószázadok és az ellátó szakaszok, valamint az ezred tüzérség állásai között kijelölt után- és hátraszállítási útjait, valamint a védőkörlet határain belül húzódo köz- és oszloputakat. A szállítást az ellátó szd. és az ellátó szakasz között az ezred, az ellátó szakasz és az alegységek között pedig a zászlóalj szállítóeszközein végzik.

A *rakétákat és a lőszerket* a parancsnok (törzsfőnök) utasítására kell a lőszerfelvételező helyre kiszállítani és harc előtt a századoknál, a lövegeknél és a személyi állomány-nál, a harcjárműveken megfelelő mennyiséget felhalmozni.

A roham visszaverését követően a zászlóaljparancsnok intézkedik a felhasznált rakéták és lőszer megiszabott normáig történő feltöltésére, a lőszerfelvételező hely parancsnok pedig a szervezetszerű technika és szállítóeszközök felhasználásával megszervezi azok szállítását (kiosztását).

Az *üzemanyaggal való ellátás* a zászlóalj üzemanyagtöltő állomásról történik. Azt a harc kezdetéig teljesen fel kell tölteni üzemanyaggal. Azonkívül a terepviszonyoktól és a megszabott feladatoktól függően az alegységeknél kiegészítő tartályokban létre lehet hozni felemelt üzemanyagkészleteket. A védelmi tevékenység folyamán az utántöltést a harcrendekben kell elvégezni töltőgépkocsik segítségével, ha pedig ez nem lehetséges, akkor a harcjárművek közelítsenek az utóbbiak települési helyéhez. Védelemben az

üzemanyag-fogyasztás általában jelentéktelen, ezért az utántöltést naponta csak egyszer-kétszer kell megszervezni, leggyakrabban sötét időben.

Az üzemanyag-töltő állomás készleteinek utánpótlása úgy történik, hogy az ellátó század gépkocsijai közvetlen az ezred szállítóeszközeiből átszivattyúzzák (átrakják) az ellátó szakasz szállítóeszközeibe.

Élelmiszrellátás. Melegételt naponta háromszor kell készíteni és kiszállítani az alegységekhz. Ha a háromszori étkezést nem lehet megszervezni, akkor a zászlóaljparancsnok intézkedésére a személyi állományt naponta kétszer kell melegétellel ellátni, a norma fennmaradó részét pedig hidegétel formájában kell a katonák részére kiosztani. A melegétel készítését, kiszállítását és kiosztását a zászlóaljparancsnok hadtáphelyettese szervezi meg az étkeztetőállomás parancsnok-ellátószakasz gazdasági rajparancsnokon keresztül. Ő a zászlóaljparancsnok utasításai szerint jár el, aki meghatározza, hogy melyik alegység részére mikorra kell az ételt elkészíteni és azt miképpen kell kiszállítani.

A kiszállítás módjait a konkrét harchelyzet határozza meg. Harc folyamán a konyhákat a készétellel a század kiosztóhelyekre, majd tovább hőtartó edényekbe a szakaszhoz kell áthelyezni. Szükség esetén a századoktól kísérőket kell kijelölni a konyhák fogadására és kísérésére. A többi alegységekhez az ételt ételhordó személyek v. gépkocsik szállítják ki, hermetikusan lezárt hőtartóedényekben.

Zászlóaljnál a víz kitermelését és tisztítását, a vízforrások berendezését és őrzését a zászlóalj erői végzik, a megerősítésül kapott műszaki szolgálat segítségével. A vízellátó pontok, a víztároló- és szállítóeszközök állapotának, a víz minőségének és tisztításának ellenőrzését a ZSH parancsnok szervezi meg. A vízellátó pontok körletében azon kívül meg kell szervezni az állandó sugár-, vegyi és bakterológiai (biológiai) ellenőrzést.

A ruházati anyaggal való ellátás az alegységparancsnokok igénylései alapján történik a normáknak megfelelően, valamint a készletek és a cserealap megszabott méreteinek figyelembevételével. A szennyezett ruházatot a mentesítőhelyeken kell kicserélni.

A személyi állomány fürdetését az előjáró parancsnok által megszabottaknak megfelelően, általában hetente egyszer kell megszervezni, a fehérnemű kötelező cseréje mellett. Erre a célra táborig mosodát kell telepíteni. A személyi állomány fürdetését akkor a legcélszerűbb elvégezni, amikor a zászlóalj második lépcsőben v. tartalékban helyezkedik el, avagy a harctevékenység intenzitása csökken.

Védelemben a zászlóalj egészségügyi biztosítását a katonák harcképessége megővésének és egészsége fokozásának a sebesültek és betegek időbeni segélyben való részesítésének és az alakulathoz minél előbbi visszatérésének céljából kell megszervezni.

A gyógyító-kiürítő rendszabályok magukban foglalják a sebesültek és betegek időben történő felkutatását, elsősegélyben való részesítését, gyűjtését, kiszállítását (kihordását) a harcmezőről és hátraszállítását a zászlóalj segélyhelyre, orvos előtti (felcser) segélyben való részesítését, valamint további hátraszállításhoz való előkészítését.

A sebesültek és betegek élete megővésának, az egészség helyreállításának és az alakulathoz való visszatérésének fő előfeltétele - a meghatározott terjedelmű segélyben időben való ellátása.

A sebesültek és betegek alegységektől való hátraszállítását a segélyhely-parancsnok szervezi meg. Ő irányítja a sebesültszállító járművek munkáját is. Ha a harci alegységek jelentős távolságra helyezkednek el a ZSH-tól, akkor sebesültszállító jármű helyet kell létrehozni, amit a ZSH-hoz hasonlóan meg lehet erősíteni az ezred segélyhely erőivel és

eszközeivel. A sebesülteket és betegeket a harcmezőről a század sebesültszállító járműveken a ZSH-ra v. a sebesültszállító jármű fordulóhelyre kell hátraszállítani.

A hátraszállítás módja a harc helyzet viszonyaitól függ, általában azonban minden sebesültszállító eszköz részére olyan menetvonalat kell kijelölni, amely több alegység elhelyezésének közelében húzódik és azon haladva a gépkocsivezető-egészségügyi katoná összeszedi a sebesülteket és szükség esetén elsősegélyben részesíti azokat.

A *hadtáp szolgálati áganként technikai biztosítást* a hadtáp és a technikai kiszolgáló alegységek személyi állománya a speciális fődarabok és műszerek meghibásodása esetén pedig az előljáró hadtápszervek javítóalegységei szervezik meg.

A *tömegpusztító fegyverek elleni védelem, valamint az őrzés és védelem feladata*: megakadályozni, v. maximálásra csökkenteni az ellenség hadtápalegységek elleni támadást. Ez elérhető a hadtápjelzők tömegpusztító fegyverek elleni védelmével, légvédelmével, őrzésével és földi védelmével kapcsolatos rendszabályok foganatosításával. A tömegpusztító fegyverek elleni védelmet a parancsnok saját elhatározása alapján szervezi meg. A zászlóaljhadtáp őrzésére és földi védelmére fel kell használni mind a szervezetszerű, mind a megerősítő erőket. Meg kell állapítani a személyi állomány harcriadó vezényszó elhangzása utáni értesítésének és ténykedésének rendjét, ki kell jelölni a figyelőket, be kell rendezni a védőállásokat, meg kell építeni az akadályokat. A hadtáp légvédelmét, a zászlóalj általános légvédelmi rendszerén belül kell megszervezni.

Az *elhelyezési körletek műszaki berendezését* általában az ellátó szakasz és a ZSH személyi állomány részére kell a fedezékeket (óvóárkokat) az ellenség valószínű megjelenésének útján, a futóárkokat megépíteni, majd a technika részére kell a fedezékeket megépíteni.

A lőszerfelvételező hely berendezésekor a lőszer be- és kirakására (egyes esetekben a földön való tárolására) egy 100–150 m-es területet a gépkocsik részére fedezékeket, a meghibásodott technika javítására és a kilőtt hüvelyek és a használt göngyölegek elhelyezésére szolgáló helyeket kell berendezni. Az élelemellátó helyen a személyi állomány részére fedezékeket, az élelmiszert szállító gépkocsik és a konyhák részére szintén fedezékeket kell berendezni.

A ZSH-en elő kell készíteni a fedezékeket a sebesültek segélyben való részesítésére és azok korszerű fegyverek pusztító hatása elleni védelmére; helyet (hideg időben fűthető) a hátraszállításra előkészített sebesültek és betegek részére; fedezékeket a sebesültszállító járművek és az egészségügyi anyaggal megrakott pótkocsik részére. Azon kívül az ezred sebesültszállító vagy a sebesültek és betegek hátraaszállítására alkalmassá tett általános rendeltetésű járművek részére egy védett helyet. A segélyhely részére pedig tartalék területet kell kijelölni arra az esetre, ha a fő fedezék hasznavehetetlenné válna.

Az üzemanyag-töltő gépkocsik parkolóhelyein a személyi állomány részére fedezéket, az üzemanyag átszivattyúzására területet, az ezred megerősítésére érkező szállítóeszközök részére pedig parkolóhelyet kell berendezni.

A *hadtáp vezetését* a parancsnok saját elhatározása és hadtáptechnikai helyetteseinek ezt követő utasításai alapján végzi. A hadtápbiztosítással kapcsolatos utasításokat teljes terjedelmében kell az ellátó szakaszparancsnokhoz, a felcserhez és a századparancsnokhoz eljuttatni, az őket érintő részben. Az említett szolgálati személyek pontosítják a feladatot, értékelik a helyzetet, meghozzák elhatározásaikat és azokról tájékoztatják a végrehajtókat.

Védelemben a hadtápbiztosítás folyamatos és operatív irányítására a zászlóaljparancsnok személyesen, vagy helyettesein keresztül ellenőrzi, megvannak-e az alegységeknél a lőszer, az üzemanyag és az egyéb anyagi eszközök, azok időben történő kiszállítását a századokhoz, a személyi állomány élelmezésének megszervezését, a saját és a megerősítő hadtápbiztosító erők és eszközök elhelyezését, áttelepítését, továbbá állapótát. A helyzet megváltozásakor pontosítja elhatározását, szükség esetén korigálja azt és átadja az újabb utasításokat.

Ezek a gépesített lövész zászlóalj hadtápbiztosításának sajátosságai védelmi harc megvívásakor.

B) A Nagy Honvédő Háború tapasztalatai

A fegyveres erők egészségügyi biztosításának néhány meg nem oldott kérdése a Nagy Honvédő Háborúban

M. F. VOJTENKO nyá. o. ezredes professzor

(Fordítás: a „Vojenno - Medicinskij Zsurnál” c. folyóirat 1988/5. számából)

A Vörös Hadsereg Egészségügyi Főcsoportfőnökségének a csapatok Nagy Honvédő Háború alatt egészségügyi biztosításával foglalkozó okmányainak tanulmányozása azt bizonyítja, hogy a vezetésnek ez a szerve volt az akkori idők egészségügyi szolgálatának igazi vezető törzse. Az egészségügyi főcsoportfőnökség tevékenysége kiterjedt a csapatok egészségügyi biztosításának minden területére, de különösen nagy figyelmet fordítottak a gyógyító-kiürítő kérdésekre. Ez érthető is, ha figyelembe vesszük, hogy a sebesültek és betegek gyógyítása a legfontosabb és legbonyolultabb feladatot képezte.

Az okmányok azt bizonyítják, hogy az egészségügyi főcsoportfőnökség tevékenysége, annak elvi döntései vonatkoztak a század egészségügyi rajától – a hátszág kórház alapig – az egészségügyi szolgálat minden tagozatára. A harctevékenység jellegétől, az egészségügyi veszteség mértékétől és szerkezetétől, a szolgálat erőinek és eszközeinek állapotától, a hadszíntér viszonyaitól, az évszaktól és egyéb más tényezőktől függően azonban a vezetés megszabta a fő feladatokat az adott időszakra, és azoknak végrehajtására serkentette a vezető egészségügyi állományt. Szemléltető példaként szolgálhatnak az egészségügyi főcsoportfőnökség 1941. július 10-én azon utasításai, mely szerint a háború kialakult viszonyai között „a csapattagozat egészségügyi szolgálatának fő feladata a sebesültek időbeni orvos előtti segélyben való részesítése, gyors kihordása a harcmezőről és haladéktalan hátraszállítása a hadsereg tábori és állandó jellegű kórházaiba, hogy a sebesültek zömét sebészeti segélyhelyben tudják részesíteni.”^x

Hangsúlyozni kell, hogy az egészségügyi főcsoportfőnökség nemcsak a csapatok egészségügyi biztosításának fontos kérdéseit oldotta meg és a front egészségügyi szolgálatának feladatait szabta meg, hanem közvetlenül végre is hajtott egyes rendszabályokat. Ide tartozik legelső sorban a sebesültek és betegek hátraszállítása a front kórház alapoktól a hátszági kórház alapokra. A Honvédelmi Minisztérium Katonai Egészségügyi Múzeumában végzett speciális kutatások azt bizonyítják, hogy az egészségügyi

^x A Honvédelmi Minisztérium Katonai Egészségügyi Múzeumának levéltára, f.l., op. 4064, d.13. 1.23.

főcsoportfőnökség gyógyító-kiürítő csoportfőnöksége tervezte a sebesültek és betegek hátraszállítását, megszabta a front átvevő-osztályozó bázisai szétbontakozásának vonalait, ahol a háterszágba való hátraszállítást meg kell kezdeni, kijelölte a front kórházbázisok települési körleteit, a szükséges katonai sebesültszállító vonatokat stb.

Míndez bizonyítja, hogy az egészségügyi főcsoportfőnökségnek, az egészségügyi szolgálat több csoportfőnökségével együtt nagy szerepe volt a szovjet katonai egészségügy által az elmúlt háború éveiben elért eredményeiben.

Nem szabad elhallgatni azonban azt sem, hogy voltak megoldatlan problémák is. Igaz, ennek megvoltak az objektív okai. Ilyenek voltak pl.: a háborúra való felkészülési idő korlátozott volta, a nem megfelelő anyagi-technikai bázis, az egészségügyi káderek, főleg az orvosok hiánya stb. Egyes intézkedések meghaladták az egészségügyi főcsoportfőnökség illetékességének határait és azokat magasabb szinten kellett megoldani.

Több kérdést az egészségügyi főcsoportfőnökség megtudott és annak meg is kellett oldania, vagy legalább fel kellett vetnie az illetékes szervek előtt. Ide tartozta pl. a Vörös Hadsereg katonai egészségügyi és a polgári egészségügy erőinek és eszközeinek felhasználása a front egészségügyi erőinek és eszközeinek felhasználása a front és a háterszág szükségleteinek figyelembevételével; a frontok egészségügyi biztosítása a hadászati hadműveletben; az egészségügyi biztosítás, mindenekelőtt a hadművelleti seregtestek egészségügyi biztosításának tervezése stb.

Mi csupán két olyan kérdéssel szeretnénk foglalkozni, amelyek véleményünk szerint napjainkban is aktuálisak és azok a következők: az ország egészségügyi tartalékai – katonai és polgári egészségügyi biztosításának megszervezésében.

Az ország egészségügyi tartalékai felhasználásának problémája. Az „ország egészségügyi tartalékai” kifejezés alatt az egészségügyi szolgálat személyi állományának és az egészségügyi egységek, magasabbegységek és intézetek felszerelésének összességét kell érteni hovatartozásuktól függetlenül. Milyen okok következtében nem használták fel kellő mértékben az egészségügyi tartalékokat az ország fegyveres erőinek és lakosságának érdekében? Ilyen ok, többek között objektív is, nem is kevés volt, mi azonban az alábbi kettőt tartjuk alapvetőnek: a Szovjetunió Egészségügyi Népbiztossága egészségvédelmi szervei és a katonai egészségügyi szolgálat ezen kérdéssel kapcsolatos háborús tevékenységére vonatkozó tudományos feltételeinek a hiánya; ezeket a kérdéseket országos méretekben megoldani képes, egységes központ hiánya.

Ismeretes, hogy a Nagy Honvédő Háborúban főképpen a csapatok egészségügyi biztosítására vonatkozó nézetek alakultak ki és ehhez hozzájárult a szovjet katonai egészségügy által a Halhin-Gol körzetében, különösen azonban az 1939–40 évi szovjet–finn fegyveres konfliktus alatt vívott harctevékenység idején szerzett tapasztalatok tanulmányozása és általánosítása. Ezen tapasztalatok alapján határozták meg a csoportok egészségügyi, többek között gyógyító-kiürítő rendszerét, ami a sebesültek és betegek rendeltetésszerű hátraszállításával párosuló szakaszos gyógyítási rendszer elnevezést kapta. Azonban ezek és egy sor elméleti kérdés a csapatkörletre korlátozódtak, vagyis méreteiket illetően harcászati méretűek voltak. A hadsereg és front egészségügyi biztosítása a megszervezésének tétteleitől, beleértve ezen hadművelleti seregtestek egészségügyi intézeteinek tevékenységéről is, a hivatalos okmányokban csak általánosságban volt szó, jóllehet a felsorolt kérdések közül egy néhányat munkájában több szerző (N. I. Zavalisin, E. I. Szmirnov, A. I. Burnazjan) részletesen is kifejtett.

Az elmúlt háborúk alatti egészségügyi biztosítás tapasztalatának figyelembevételével igénybe kívánták venni nemcsak katonai-egészségügyi szolgálat, hanem a polgári egészségügy, pl. a kiürítő kórházak erőit és eszközeit is. A hátszágban elhelyezkedő kiürítő állomás főnökségek, az elosztó és a helyi kiürítő állomás főnökségek – melyekhez nemcsak a hadügyi népbiztosság és az egészségügyi népbiztosság, hanem a Szakszervezetek Központi Tanácsa kiürítő kórházai is tartoztak – funkcióit általánosságban határozták meg.

Az ország egészségügyi tartalékai felhasználásának más fontos kérdései is megoldatlanok maradtak, a különböző hovatartozású egészségügyi intézetek irányításának kérdéseit nem szabályozták pontosan. A háború első napjaiban ezért a katonai egészségügyi szolgálat (kiürítő állomás főnökségek, helyi kiürítő állomás főnökségek, körzet egészségügyi osztályok) és a Szovjetunió egészségügyi népbiztossága vezető szervei közötti ellentmondás keletkezett, azok tevékenységét nem hangolták össze. Nem véletlenül fordult 1941. augusztus 1-jén M. Mityarev, a Szovjetunió egészségügyi népbiztosa azzal a kéréssel az állami honvédelmi bizottság elnökéhez, hogy dolgozzák ki a hátszág kiürítő kórházai működésének minden területét szabályozó szervei határozványát. A népbiztos azt kérte, hogy a hátszági kiürítő kórházak felügyeletével bízzák meg a Szovjetunió egészségügyi népbiztosát és annak helyi szerveit.

Ugyanezen év szeptember 22-én az állami honvédelmi bizottság megvitatta a Vörös Hadsereg sebesült harcosai és parancsnokai egészségügyi biztosítása javításának kérdését és meghatározta az egészségügyi népbiztosság és a honvédelmi népbiztosság ezzel kapcsolatos alapvető feladatait. Az egészségügyi és a honvédelmi népbiztosság 1941. szeptember 30-án kiadta közös (együttes) parancsát, amelyben az *Állami Honvédelmi Bizottság* határozatának megfelelően konkretizálták a katonai egészségügyi főcsoportfőnökség és polgári egészségügy kiürítő kórházak irányításával kapcsolatos funkcióit. Az említett döntések és parancsok azonban nem szüntették meg a polgári egészségügy és a katonai egészségügyi szolgálat szervei közötti ellentéteket, mivel az egészségügyi népbiztosság kiürítő kórházak kettős alárendeltsége fennmaradt.

Az állami honvédelmi bizottság határozatainak megfelelően a hátszágban települt kiürítő kórházak mindegyikét az egészségügyi népbiztosság alárendeltségébe utalták. A katonai egészségügyi szolgálat azonban nem hagyhatta figyelmen kívül a sebesült és beteg harcosok átvételére és gyógyítására rendelt kórházbázis gyógyintézeteinek irányítását. Ezért a kiürítő kórházak parancsnokaivá minden esetben (leggyakrabban tartalék állományból behívott) katonaoorvosokat neveztek ki. Az elosztó – kiürítő állomások és a helyi kiürítő állomások élén főképpen a körzet egészségügyi osztályának v. közvetlenül az egészségügyi főcsoportfőnökségnek alárendelt orvosi beosztásokat szintén katonák töltötték be.

Összességében az elmúlt háborúban a kórházbázis irányításának nagyon bonyolult rendszere alakult ki. Azonban nemcsak a hátszágban települt gyógyintézetek irányításáról volt szó. Az egészségügyi szolgálatnak a csapatok személyi állománya egészségügyi biztosításával kapcsolatos tevékenysége különösen attól kezdve vált bonyolulttá, amikor a Vörös Hadsereg áttért az aktív harctevékenységre és az arcvonal egyre távolabbra került a hátszági kórházbázisok szétbontakozási körleteitől. A csapatok jelentős egészségügyi veszteséget szenvedtek, a sebesültek hátszágba irányuló tömeges hátraszállítása, nemhogy nem biztosította azok időbeni eljuttatását a hátszági kórházbázis

gyógyintézetéibe, hanem több esetben az nem is bizonyult célszerűnek. A gyógyítás befejezése után sok sebesült és beteg visszatérhetett az alakulathoz, ezért a katonai egészségügyi főcsoportfőnökség fokozatosan növelte a hadsereg és front kórházbázisokban történő gyógyító időtartamát. Ez pedig szükségessé tette a működő sereg kórházbázisa kórházi ágy számának növelését, amit csak úgy lehetett elérni, hogy a hátszorból az egészségügyi népbiztosság kórházait és helyi kiürítő állomásokat vontak előre a frontok állományába. A katonai egészségügyi főcsoportfőnökségnek az volt a véleménye, hogy a frontok egészségügyi szolgálatának állományában a kiürítő kórházak ágyai számának el kell érni a frontok csapatai személyi állománya létszámának legalább 15%-át.

1942. januárjában a katonai egészségügyi főcsoportfőnökség felterjesztette a Szovjetunió honvédelmi népbiztosának hadtáphelyetteséhez az Állami Honvédelmi Bizottság azon határozattervezetét, mely szerint a kiürítő kórházakat keletről át kell helyezni nyugatra. A tervezet egyik pontja 200 000 kórházi ágy áttelepítéséért a Szovjetunió egészségügyi népbiztosságát tette felelőssé. Az Állami Honvédelmi Bizottság 1942. február 3-án hozta meg ezen kérdésre vonatkozó elhatározását. Az adott elhatározás megoldása azonban elhúzódott, ezért 1942 márciusában a frontok és hadseregek 600 000 ágy szükségletével szemben a kiürítő kórházak csak 201 490 ágygal rendelkeztek. Sőt, mi több, az egészségügyi népbiztosság felvette a honvédelmi népbiztosság összes Jaroszlavi, Rjazanyi, Tomszki és Voronyezsi területen települt kórházainak az irányítása alá való átadásának kérdését.

Azt, hogy a katonai egészségügyi főcsoportfőnökség és az egészségügyi népbiztosság között nem volt megfelelő együttműködés, az alábbi tény is igazolja. 1942 márciusában Kercs félszigeten a sebesültek kórházi elhelyezését illetően rendkívül súlyos helyzet alakult: 4000 ágyra 12 000 sebesült jutott. A katonai egészségügyi főcsoportfőnökség megpróbált segíteni a Krimi Frontnak a krasznodári terület kiürítő kórházai felhasználásának útján, az egészségügyi népbiztosság azonban nem hajtotta végre ezt az elhatározást. Előfordultak más ellentétek és összehangolatlan tevékenységek is, jöllehet az egészségügyi népbiztosság és a katonai egészségügyi főcsoportfőnökség közötti viszony összességében korrekt is volt.

A fenti adatok azt bizonyítják, hogy a katonai egészségügyi szolgálat és a polgári egészségügy erőinek és eszközeinek felhasználása és elosztása nemcsak azért nem volt megoldva, mert az elméleti aspektusok nem voltak kidolgozva, hanem azért is, mert hiányzott az a szerv, amelyik képes lett volna koordinálni az egészségügyi népbiztosság és a katonai egészségügyi főcsoportfőnökség tevékenységét. Voltak területek, ahol létrehoztak ilyen szerveket. Így pl. az Állami Honvédelmi Bizottság 1942. február 14-i ülésén a Szovjetunió fegyveres erői vezérkara katonai közlekedési csoportfőnökének javaslatára az Állami Honvédelmi Bizottság mellett megalakították a közlekedési bizottságot, ami valamennyi - vasúti, vízi, gépkocsi és légi szállítási ágazat egységes vezető szervvé lett.

A hadászati hadművelet egészségügyi biztosítása megszervezésének problémája. A háború idején nem kevés védelmi és támadó hadászati hadművelet megvívására került sor. Magától értetődően azok tervezésében és végrehajtásában a katonai egészségügyi főcsoportfőnökségnek vezető helyet kellett volna elfoglalnia. Hadászati hadművelet alatt a frontcsoporthoz olyan hadműveletét kell érteni, amelyiknek a célja nagy katonapolitikai és hadászati eredményeknek az elérése. Milyen mértékben is hajtotta végre a kato-

nai egészségügyi főcsoportfőnökség a hadászati hadműveletek egészségügyi biztosítását? Ismeretes, hogy a katonai egészségügyi főcsoportfőnök, E. I. Szmirnov nagyon sokszor kiszállt a működő sereghez, segített a front katonai egészségügyi csoportfőnöknek a csapatok egészségügyi biztosításának megoldásában a hadművelet előtt és annak folyamán, mint ahogy ez történt pl. 1943-ban a kurszki csata időszakában. A Doni Front katonai egészségügyi csoportfőnökség munkájában nagyon sokat segített L. G. Ratgan, katonai egészségügyi főcsoportfőnök és mások.

Itt meg kell azonban jegyezni, hogy a csapatok hadászati hadműveletek alatt egészségügyi biztosításának kérdéseit a katonai egészségügyi főcsoportfőnökségnek összességében nem sikerült megoldania. Minden esetre a Szovjetunió Honvédelmi Minisztériuma katonai egészségügyi múzeumának levéltárában nem sikerült olyan anyagokat találni, amelyeket, ha csak feltételesen is, a frontcsapatok küszöbön álló hadműveletek egészségügyi (gyógyító-kiürítő) biztosítási tervének lehetett nevezni. Hiányoztak az olyan részokmányok is, amelyek tartalmazták volna a valószínű egészségügyi veszteségre vonatkozó számvetéseket a hadászati irányokban, a sebesültek és betegek kórházi elhelyezéséhez és a hátsószámba történő hátraszállításhoz szükséges egészségügyi erők és eszközök számát, az egészségügyi erőkkel és eszközökkel tervezendő manővert stb.

Ebben teljes egészében a katonai egészségügyi főcsoportfőnökség vezető állományát nem lehet hibáztatni, dacára annak, hogy a szubjektív tényezők meghatározó jelentőséggel bírnak. Alapvető oknak azt a kétségtelen ténytet kell tekinteni, hogy a hadászati hadműveletek egészségügyi biztosításának kérdéseit a háború előtt nemhogy nem oldották meg, de azokkal még a katonai egészségügyi irodalom sem foglalkozott.

Hogy ez hova vezetett, azt szemléltetően illusztrálja a 2. Belorusz Frontnál a Kelet-Poroszországi hadművelet időszakában (1945. január 13.-április 25.) kialakult helyzet. A hadműveleti és egészségügyi helyzetet helyesen értékelő front egészségügyi főcsoportfőnökséghez a gyógyintézetekkel való megerősítésére vonatkozó igénylését. Abban az időben a front csak 35 900 szervezetszerű ágyval felszerelt kórházakkal rendelkezett. A katonai egészségügyi főcsoportfőnökség egyetértett a javaslattal, és kiegészítőleg kiutalt 73 kórházat 41 900 ágyval. Ezek az intézetek a Leningrádi és a 2. Balti front állományába tartoztak és jelentős távolságra helyezkedtek el a 2. Belorusz Front harctevékenységének körleteitől. Ebben az időszakban nagy volumenű hadműveleti vasúti szállítások folytak, a szállítóeszközök túl voltak terhelve. Ezért a Kelet-Poroszországi hadművelet kezdetén a 2. Belorusz Front állományába csak 11 kórház érkezett 3000 ágyval. A többi a hadművelet végén, vagy annak befejeződése után érkezett be.

Az ilyen késői erősítésnek természetesen az az oka, hogy a front közötti manőver végrehajtása a nagy távolságok miatt igen nagy, a gyógyintézetek által leküzdendő nehézségekkel és a vasúti hadművelet szállítások általi túlterhelésével jár. Ebben azonban vétkes a katonai egészségügyi főcsoportfőnökség is, mert ha a hadműveleti és az egészségügyi helyzet helyes értékelése és a küszöbön álló hadművelet egészségügyi biztosítása kérdésének megoldása időben megtörtént volna, a vezetés kereshetett volna más utakat is a 2. Belorusz Front egészségügyi szolgálatának megerősítésére és idejében megszabhatta volna a kórházak megfelelő áttelepítésére vonatkozó feladatot. Még hatékonyabban lehetett volna ezt a feladatot megoldani, ha a katonai egészségügyi főcsoportfőnökség rendelkezett volna a szükséges erő- és eszköztartalékkal.

Hogy a katonai egészségügyi főcsoportfőnökség nem foglalkozott kellőképpen a hadászati hadműveletek egészségügyi biztosításának kérdéseivel azt az alábbiak bizo-

nyítják. A belorussziai hadművelet előkészítésekor egy sor esetben olyan elhatározásokat hoztak, amelyek nem feleltek meg a küszöbön álló harctevékenység jellegének, többek között a csapatok támadása ütemének, aminek következtében egyes front kórházbázisok már a megindulási helyzetben messze helyezkedtek el az arcvonaltól, és a hadművelet folyamán leszakadtak a csapatoktól és abban ténylegesen nem vettek részt. Egyes hadsereg és front egészségügyi szolgálatfőnökök nem fordítottak kellő figyelmet a hadművelet alatti manőverhez szükséges tartalékok létrehozására.

Ebben a vonatkozásban különösen jellemző helyzet alakult ki a 2. Belorusz Frontnál (front egészségügyi csoportfőnök L. R. Maszlov). A kórházak hadművelet alatti elhelyezésével kapcsolatos helyzetet a front haditanács vitatta meg a helyzet pontosításának céljából, pedig a frontra küldték N. I. Zavalisin katonai egészségügyi főcsoportfőnök helyett, Sz. Sz. Girgohavot, a Szovjet Hadsereg fősebes helyettesét, akik jelentésükben megjegyezték, hogy a front katonai egészségügyi csoportfőnökség gyógyító-kiürítő tervét nem megfelelően készítették el és az csak a terv töredékét képező egyedülálló számvetésekből áll. A hadsereg és front gyógyintézetek felhasználása megindulási helyzetben nem volt teljesen racionális. A 49. hadseregnél pl. a hadművelet alatt a manőverhez szükséges 8100 ágy közül a hadművelet kezdetén csak 1300 ágy, azaz a hadsereg ágykészletének 16%-a volt telepítve, a front gyógyintézetek diszlokálása nem volt szerencsés. A front kórházbázis 40 400 ágya közül megindulási helyzetben a csapatok permenvonalától 18% 55–105 km, 28,5% 230–280 km, 31,5% 390–450 km távolságra volt szétbontakozva. A hadművelet folyamán valamennyi kórházbázis még nagyobb távolságra helyezkedett el a csapatoktól, aminek következtében a sebesülteket és betegeket 400–450 km távolságra kellett gépkocsikon hátraszállítani.

A katonai egészségügyi főcsoportfőnökség tudott minderről, de nem segítette a front katonai egészségügyi csoportfőnökségének a helyes elhatározás meghozatalában és abban, hogy a hadművelet kezdetére létrehozza a szükséges egészségügyi erő- és eszközcsoportosítást. És ez nemcsak azzal magyarázható, hogy a katonai egészségügyi főcsoportfőnökség gyógyító-kiürítő csoportfőnöksége nem tanulmányozta megfelelőképpen a frontokon kialakult helyzetet, nem dolgozta ki még a csapatok hadászati hadművelet alatti egészségügyi biztosításának általános kérdéseit sem, valamint azzal, hogy a vezetés nem rendelkezett az ehhez szükséges erővel és eszközökkel.

Befejezésül megjegyezzük, hogy a cikk nem tűzte feladatául azt, hogy konkrét javaslatot dolgozzon ki a tárgyalt problémák napjaink viszonyai közötti megoldására. Véleményünk szerint azonban az elvégzett elemzés hasznos lehet a további munka során.

A szovjet csapatok egészségügyi biztosítása a kurszki védelmi hadműveletben

*O SZ. LOBASZTOV nyá. orvosvezérőrnagy, professzor
és B. A. GOLOSZOV nyá. orvosredes, docens*

(Fordítás: a „Vojenno-Medicinskij Zsurnal” c. folyóirat 1988/6. számából)

A történelmi jelentőségű Sztálingrádi csatát és az 1943. első felének hadműveleteit követően a Központi és a Voronyezsi Front csapatai mélyen beékelődtek a német fasiszta csapatok elhelyezésébe. Az ilyenképpen keletkezett, úgynevezett kurszki kiszó-

gellés kedvező hadászati helyzetet biztosított szovjet csapatok részére ahhoz, hogy csapásokat mérjenek az Orjol, Belgorod, Harkov térségében összpontosított ellenséges főcsoportosítások szárnyaira és hátába azok megsemmisítésének és annak céljából, hogy kedvező feltételeket teremtsenek az Ukrajna és Belorusszia felszabadításáért vívandó soron következő támadó hadműveletekhez. Ebben a körzetben csapataink hatalmas ellenséges erőket kötöttek le, szilárdan oltalmazva a moszkvai irányt és megnehezítve a nyári támadásra kijelölt két fő német fasiszta „Központ” és „Dél” hadseregcsoportosítás együttműködését.

A kurszki kiszögellés szárnyain két hadászati hídfővel rendelkező hitlerista parancsnokság É és D-ről mérendő nagyerejű központosított csapásokkal akarta bekeríteni és megsemmisíteni a szovjet csapatokat, magához ragadni a hadászati kezdeményezést és fordulatot elérni a háború menetében.

A Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállásának elgondolása szerint csapatainknak jól szervezett és szívós védelemmel kellett az ellenséget felgöngyöltetni és annak nagy vérvesztéséget okozni, majd a hadászati tartalékok felhasználásával átmenni ellentámadásba és befejezni az ellenség teljes megsemmisítését. A főhadiszállás által a Kurszk térségében való ténykedésre kijelölt erők és eszközök száma sokkal jelentősebb volt, mint a Nagy Honvédő Háború korábbi bármelyik legnagyobb ütközetében.

Az erőviszonyok: személyi állományból 1,4:1 lövegekből és aknavetőkből 1,9:1; harckocsiból és önjáró tüzérlövegekből 1,2:1 volt a szovjet csapatok javára.

A kurszki csata folyamán a szovjet parancsnokság egymásután egy védelmi (1943. július 5-23.) és egy támadó (július 12-augusztus 23.) hadműveletet hajtott végre. A kurszki kiszögellésben sz ütközet július 5-én vette kezdetét, amikor mindkettő ellenséges csoportosítás északról és délről egyszerre indított támadást Kurszk ellen. Ezzel a két csoportosítással a Voronyezsi és a Központi Front csapatai álltak szemben.

A kurszki kiszögellés északi szakaszát a Központi Front védte, állományában a 48., 13., 70., 65., 60. hadseregekkel és a 2. harckocsi hadsereggel. Az arcvonal hossza összesen elérte a 312 km-t. A kurszki kiszögellés déli részén a 264 km hosszú arcvonalon a Voronyezsi Front védekezett állományában a 38., 40., 6. gárda, 67., 7. gárda hadseregekkel, az 1. harckocsi és az 5. gárda harckocsi hadsereggel. A mögöttük berendezett terepszakaszokat a Sztjeppi körzet (július 10-től Sztjeppi Front) csapatai foglalták el. Az ellenség támadása teljes kudarccal végződött; a hatalmas veszteséget szenvedett és északon 10-12 km-t, délen 30-35 km-t előrenyomult ellenség kénytelen volt a támadást beszüntetni. A védelmi ütközet eredményeképpen létrejöttek az előfeltételei az ellentámadásba való átmenetnek.

Elsőként a Brjanszki és a Nyugati Front déli szárnyának csapatai mentek át támadásba az ellenség orlovi csoportosítása ellen. Július 15-én bekapcsolódott az ellentámadásba a Központi Front is. A három front együttes „Kutuzov” nevet viselő hadműveleteinek eredményeként az ellenség orlovi hídfőjét augusztus 18-án felszámolták és az ellenség ott tevékenykedő csoportosítását megsemmisítették. A belgorod-harkovi irányban az ellentámadás augusztus 3-án vette kezdetét. A Voronyezsi, a Sztjeppi és a Dél-nyugati Front balszárny csapatai megvítették a „Rumjancov hadvezér” nevet viselő hadműveletet, amely augusztus 23-án kezdődött és a belgorod - harkovi hídfőn tartózkodó ellenség teljes megsemmisítésével és Harkov felszabadításával ért véget. A kurszki támadó hadművelet a kezdetét jelentette a Szovjet Hadsereg nagy nyári - őszi támadásának.

A kurszki csata kezdete előtti időszakban a központi és a voronyezsi arcvonalon kialakult hadművelati-hadászati és hadtáphelyzet kihatással volt a csapatok egészségügyi biztosításának megszervezésére. A védelmi hadműveletben részt vevő hadseregek és frontok egészségügyi szolgálatának pl. több hónap állt rendelkezésre, hogy felkészüljön a harctevékenységre, részletesen kidolgozza a küszöbön álló hadművelet egészségügyi biztosításának terveit, pontosítsa a foganatosítandó gyógyító-kiürítő és járványvédelmi rendszabályokat. A küszöbön álló harctevékenység elgondolásából kiindulva az egészségügyi szolgálatnak saját tevékenységét a frontok valószínű ellentámadásba való átmenetének figyelembevételével kellett megtervezni, amihez megfelelő erő- és eszköztartalékokat kellett létrehozni. Az egészségügyi szolgálat ténykedésére, különösen a hadsereg és front kórházbázisok elhelyezésére különös kihatással voltak a hadművelati hadtáp megszervezésének olyan sajátosságai, hogy a két front egy vasúti irányra települt, a voronyezsi arcvonalon a kirakóállomások nagy távolságra helyezkedtek el a hadseregek ellátóállomásaitól, a Szyeppi Körzet (Front) csapatai a Voronyezsi Front mögöttes területén helyezkedtek el.

1943-ra az egészségügyi szolgálat jelentős tapasztalatot szerzett a harchelyzet bonyolult viszonyai közötti munkában. A frontok egészségügyi csoportfőnökségei, a hadseregek egészségügyi osztagai az egészségügyi szolgálatnak jól összeszokott vezetőszerveinek bizonyultak, amelyeknek élén tapasztalt vezetők álltak. A Központi Front egészségügyi csoportfőnöke - A. J. Barabanov, a front fősebésze, - V. I. Popov, főbelgyógyásza - M. F. Rjabov, főepidemiológusa - G. A. Znamenszkij volt. A Voronyezsi Front egészségügyi szolgálatának élén Sz. A. Szemeka állott, a front fősebésze - A. M. Gurevics, főbelgyógyásza - A. V. Kukoverov, főepidemiológusa pedig E. Sz. Benjaminszov volt.

A hadművelet kezdete előtt az egészségügyi szolgálatot feltöltötték jelentős számú gyógyintézettel a Közép-Ázsiai és a Volga melléki katonai körzetekből, amelyek személyi állományának nem volt tapasztalata a tábori viszonyok közötti munkában és az egészségügyi állomány felkészítésére komoly gondot fordítottak.

Az elmúlt harcok és hadműveletek tapasztalatait az egészségügyi szolgálat minden tagozatban, a zászlóalj és ezred segélyhelyektől a hadseregek kórházbázisok és a front kórházbázisok gyógyintézetig rendszerezték és általánosították; foglalkozásokat, összevonasásokat, tudományos gyakorlati konferenciát tartottak. Az egészségügyi szolgálat felkészítésében fontos szerepet játszottak az Egészségvédő Főcsoportfőnökség mellett működő Egészségügyi Tudományos Tanács VII. plénumán hozott határozatok.

Az előkészítő időszakban hatalmas munkát végeztek a sebesültszállító járművek javításával és utánpótlásával, az egészségügyi intézetek személyi állománnyal, egészségügyi technikával és anyaggal való feltöltésével, az egészségügyi kiürítő szakaszok műszaki berendezésével kapcsolatosan. A Központi és a Voronyezsi Front zászlóalj-, ezred-, hadosztály-segélyhelyei, hadsereg és front kórházainak egy része egyszerű fa-föld fedezékekben helyezkedtek el. Az építő munkát főleg az egészségügyi szolgálat személyi állománya végezte.

A kurszki csata kezdetén a Központi Front egészségügyi szolgálatának feltöltöttsége orvosokkal 93%-os, felcserekkel 103,9%-os, főnővérekkel 84%-os, nővérekkel 99%-os, egészségügyi oktatókkal 98,7%-os volt. Összességében a frontnak egészségügyi haderőkkel való feltöltöttsége 92,8%-os volt. A Voronyezsi Frontnál ez valamelyest alacsonyabb - 90,7% volt. A központi Front hadseregei átlag 4550, a Voronyezsi - 4725

kórházi ágygal rendelkeztek. A legtöbb szervezetszerű kórházi ágygal (6100-6100) a Központi Front 13. hadserege és a Voronyezsi Front 6. gárda hadserege rendelkezett.

Az előkészítő időszakban különös gondot fordítottak a kórházbázisok sebesültektől és betegektől való mentesítésére. Így pl. hadművelet kezdetén a hadsereg kórházbázisok kórházi ágyainak csak 13,5%-a, a front kórházbázisok kórházi ágyainak pedig 27,6%-a volt foglalt, főleg könnyű sebesültek és könnyűbetegek által. Összességében frontonként a telepített kórházi ágyaknak 79,3%-a szabad volt és elő volt készítve a küszöbön álló harctevékenységgel biztosítására. A Voronyezsi Frontnál a gyógyintézetek 30,4%-ig, a front kórházbázis 60,7%-ig volt leterhelve. Összességében a hadművelet kezdetén a front kórházi ágyainak 51,6%-a volt szabad.

A korábbi hadműveletekhez viszonyítva a frontok egészségügyi szolgálatának erőikkel és eszközökkel való ellátottsága megfelelő volt és a harctevékenység kezdetére azokat a megfelelő helyeken összpontosították. Abban, hogy a hadművelet kezdetén a kórházi ágyaknak a nagy része szabad volt, az játszott közre, hogy az előkészítő időszak alatt a csapatok egészségügyi vesztesége jelentéktelen volt. Mivel az aktív harctevékenység előre látható volt, a gyógyító intézetekben a szervezetszerű kórházi ágyakon felül pótágyakat állítottak fel. Ez az intézkedés teljes mértékben igazolta magát és pozitív szerepet játszott a következő hadműveletek során.

A védelmi ütközetben a gyógyító-kiürítő ellátást az egyes frontoknál más- és más- képpen kellett megszervezni. A Központi Frontnál a hadsereg kórházbázis általában egy lépcsőben települt a csapatoknál 25-30 km távolságra. A Voronyezsi Frontnál a hadsereg kórházbázisok többsége két lépcsőben települt, ami a hadseregek hadtápkörleteinek nagy mélységével, továbbá a csapatok kirakóállomásai és a hadseregek ellátóállomásai közötti jelentős távolsággal magyarázható.

A védelmi ütközet kezdetén a Központi Front kórházbázisa a 73. front kiürítőállomás állományába tartozó kórházakból állott és három lépcsőben települt. A 73. front kiürítőállomás kórházai (FKB első lécső), 22 800 szervezetszerű kórházi ágygal a kurszki kiszögellés középpontjában bontakozott szét hat csoportban, csoportonként 5-12 kórház, a csapatoktól 30-50 km távolságra. Az egyes csoportok rendeltetése a sebesültek és betegek átvétele volt, meghatározott hadseregektől. Kurszk körzetében 20 tartalék kórház, főleg MSK volt összpontosítva.

A front gyógyintézeteknek az arcvonalhoz való ilyen közelítését az tette szükségessé, hogy tervbe vették a front csapatainak ellentámadásba való átmenetét. A hadműveleti helyzetet helyesen értékelő front egészségügyi csoportfőnökség vezetősége a kórházaknak zömét a 13. és 70. hadsereg sávjában, vagyis ott összpontosították, ahol a legnagyobb egészségügyi veszteséggel számoltak.

Mind a hat kórházcsoportnál előirányozták a szakosított szakorvosi segélyben való részesítést. A gyógyító-kiürítő biztosítási terv előirányzott egy-egy operatív csoport kijelölését minden kórházcsoporthoz. Ezek feladata volt a sebesültek és betegek átvétele, osztályozása, és gyógyintézetek közötti elosztása. A kórházcsoportok rendelkeztek megfelelő számú szállítóeszközzel és állandó összeköttetést kellett tartaniuk a hadseregek egészségügyi osztály vezetőivel.

A 14. helyi kiürítőállomás kórházai Jelec, Livni, Kaszthornoje körzetében helyezkedtek el. Azok feladata volt a 48. hadsereg HDS KB-ról és a 73. FKÁ kórházaiból érkezett sebesültek és betegek átvétele és gyógyítása. A 48. hadsereg részére ez a kórházbázis az FKB első lépcsője volt, a front többi hadseregének vonatkozásában pedig a

második lépcső funkcióit hajtotta végre. A 80. HKÁ Rjazany, Rjazssek, Szaranszk körzetében települt kórházaiban (FKB harmadik lépcső), a 73. FKÁ és a 14. HKÁ kórházaitól érkeztek a három hónapnál hosszabb gyógykezelésre szoruló sebesültek és betegek.

A Voronyezsi Front kórházbázisainak két lépcsője volt. Az első, két kiürítési irányban települt lépcső a front jobb szárny hadseregeitől (93. FKÁ) és bal szárny hadseregeitől (18. EKÁ) vette át a sebesülteket és betegeket, és azokat gyógyította, akiknek felgyógyulása nem haladta meg a 2 hónapot. A 92. HKÁ kórházaira (FKB második lépcső) hárult azon sebesültek és betegek gyógyítása, akiknek felgyógyulása meghaladta a 2 hónapot. A 2700 ágyas tartalékkórház Sztary Oszkolban helyezkedett el.

A Központi Frontnál, mivel a frontkórházak közel helyezkedtek el a rendszerint két lépcsőben települt hadsereg kórházbázisokhoz, a hátraszállításra tervbe vették a sebesültszállító gépkocsik és az üresen visszatérő szállítógépkocsik széles körű igénybevételét. A Voronyezsi Frontnál az FKB és a HDS KB közötti jelentős távolság miatt és az utóbbiak lépcsőzésének következtében a hadseregek határain túl a hátraszállításokat főképpen vasúton tervezték végrehajtani.

A hadművelethez való felkészüléskor az egészségügyi szolgálatnak meg kellett oldania a csapatok személyi állományának járványvédelmével kapcsolatos feladatokat is. Ezt mindenképp az az elvárás volt, hogy a csapatok által elfoglalt területen a járványhelyzet kedvezőtlen volt, mert a német fasiszta megszállás alól felszabadított körzetek lakossága között terjedtek a fertőző megbetegedések. A polgári egészségügyi szervezetek nem rendelkeztek elegendő erővel és eszközzel ahhoz, hogy kedvező járványhelyzet teremtsenek ezen a területen. Felmerült a veszélye a fertőző betegségek továbbterjedésének és a csapatokhoz való behurcolásának.

1943. márciusának végén a Központi és a Voronyezsi Front egységeinek és magasabbegységeinek személyi állománya között kezdtek megjelenni a hastífuszban megbetegedettek. Az egészségügyi szolgálat hatalmas munkát végzett a járványgócok feltárással és felszámolásával, a fertőző betegek kórházi elhelyezésével, a polgári egészségügy minden oldalú segítségével kapcsolatban. A hadsereg és front epidemiológusok közvetlen részvétele mellett Kurszk és Orlov megyében rendkívüli járványvédelmi bizottságokat hoztak létre, amelyek szigorú ellenőrzésnek vetették alá a felfedezett fertőző betegeket, az egész lakosság rendszeres mentesítésének megszervezését.

Az egészségügyi szolgálat erőfeszítésének és a parancsnokság segítségének eredményeképpen a csapatok járványhelyzete a kurszki csata kezdetére kedvezővé vált, a helyi lakosság között a megbetegedések száma jelentősen csökkent.

A kurszki védelmi hadművelet első napjaiban az ellenségnek hatalmas veszteségek árán sikerült beékelődnie a szovjet csapatok védelmébe. Az ellenség előrenyomulásának aránylag nem nagy mélysége (10–12-től 35 km-ig) nem vont maga után lényeges változást az egészségügyi erők és eszközök elhelyezésében. Csak a csapategészségügyi kiürítési szakaszoknak, továbbá azon hadseregek egyes gyógyintézeteinek áttelepítése vált szükségessé, amelyek az ellenség főcsapásainak irányában helyezkedtek el (a Központi Front 16. és 70., a Voronyezsi Front 6., 7. gárda, 40. és 69. hadserege). Az ő. eu. z. és a gyógyintézetek hátravonását nem mindig hajtották végre precízen, különösen vonatkozik ez a 70. hadseregére, ahol a kórházbázis majdnem két napig ténylegesen nem is működött.

A hátraszállítás a HSH-ról, gyakran pedig egyenesen a 13. és 70. hadsereg csapataitól közvetlenül a Kurszk közelében elhelyezkedő FKB első lépcsőjében történt. Július

6. és 7-én a 73. FKA parancsnokban felmerült a felsorolt kórházak visszavonásának kérdése. A. Ja. Barabanov, a Központi Front egészségügyi csoportfőnöke azonban másképpen döntött. Ő a gyógyintézeteknek ezt a csoportját megerősítette a front szétbontakozott kórházaival és intézkedett a sebesültek és betegek hátsószágra való szállításának meggyorsítására, kiegészítő sebesültszállító eszközök kijelölése útján. A. Ja. Barabanov döntésének alapja a hadművelleti helyzet mélyreható ismerete és az ütközet lefolyásának előrelátása volt. A Központi Front csapatai július 17-ére kiértek arra a terepszakasra, amelyet azok a kurszki csata kezdete előtt elfoglaltak.

A Voronyezsi Fronton annak következtében, hogy az ellenség az obonyeni irányban előrenyomult, a HSH-eket és az elsőlépcsős MSK-akat a 40., 7. gárda és 69. hadsereghez vonták vissza. A 6. gárda hadsereg sávjában, ahol az ellenség 35 km-re beékelődött a mi védelmünkbe, a HDS KB elsőlépcsős kórházainak egy részét a hátsószágra kellett áttelepíteni. Az ellenség beékelődésének eredményeképpen a 6. gárda hadsereg magasabbegységeinek egy része észak-nyugatra, a kisebb pedig keletre vonult vissza. A HDS KB gyógyintézeteti főképpen észak-keletre vonultak vissza, minek következtében a sebesülteket és betegeket a 6. gárda hadsereg csapataitól kezdték a 40. és az 1. harcócsi hadsereg kórházaiba, valamint a 38. és 40. hadsereg gyógyintézeteiből álló Szolncevo körzetében települt, a front tartalék kórházaival és a front kilenc önálló megerősítő szakorvosi század csoporttal megerősített hadseregek közi („előretolt”) kórházbázisra hátraszállítani. Befogadóképességének a 93. FKÁ kórházaival való növelését csak az ellentámadás kezdetére sikerült megvalósítani.

*A CSAPATOK EGÉSZSÉGÜGYI VESZTESÉGE
A KURSZKI VÉDELMI ÜTKÖZETBEN
(%-BAN A CSAPATOK LÉTSZÁMÁHOZ VISZONYÍTVA)*

		A harctev. időtartama a hadműv. egy nap nap alatt		a hadműv. egy nap alatt		a hadműv. egy nap alatt	
		8		19			
Központi	(7,5-12)	2,25	0,28	0,5	0,06	2,75	0,34
Voronyezsi	(7,5-23)	11,0	0,58	2,2	0,11	13,2	0,69

Ezen napok eseményei bebizonyították, hogy a gyógyintézetek előre elkészített terv és a front egészségügyi csoportfőnökség irányítása nélküli visszavonása megbontotta a HDS KB és az FKB elsőlépcsősök működését, egy sor bonyodalmat és nehézséget idézett elő a csapatok egészségügyi biztosításának megszervezésében, különösen az ellenség főcsapásainak irányáiban.

A Központi és a Voronyezsi Front által a védelmi hadművelletben elszenvedett egészségügyi veszteségek nem voltak egyenlők (lásd a táblázatot). Azok általános nagysága közötti lényeges különbség a harctevékenységek nem egyforma időtartamával magyarázható. A Voronyezsi Front csapatainak kétszerte nagyobb egészségügyi veszteségét mindenekelőtt az erőviszonyok, a védelmi hadművellet során a fenti frontok sávjában kialakult hadművelleti helyzet konkrét körülményei határozták meg.

Az egyes hadseregek egészségügyi vesztesége közötti különbség világosan megmutatkozott, és azt mindenekelőtt az általuk végrehajtandó feladatok jellege határozta meg. Így pl. a legsúlyosabb védelmi harcokat vívó hadseregeknél (Voronyezsi Front 6., 7. gárda és 69. hadsereg; Központi Front 13. és 70. hadsereg) a napiátlag sebesült egészségügyi veszteség (1,0-1,1%) sokkal nagyobb volt azon hadseregek veszteségénél, amelyek kiegészítő irányokban védekeztek, avagy nem folytattak aktív harctevékenységet. Ezeknél a hadseregeknél a napi átlag egészségügyi veszteség a személyi állomány 0,05-0,2%-a volt.

A Voronyezsi Frontnál a megbetegedés is magasabb volt, mint a Központi Frontnál. A csapatoknál legjobban a malária és az emésztőszervi betegségek, különösen a heveny gyomor-és bél-, továbbá a fekélyes megbetegedések terjedtek el a legjobban. A védelmi ütközet időszakában az egészségügyi veszteség szerkezetén belül a sérültek a Központi Frontnál 81,7%-ot, a Voronyezsi Frontnál 83,2%-ot, a betegek 18,3 és 16,8%-ot tettek ki.

A sebesültek többsége (80-85%) a sebesülést követő első 4-5 órában az ESH-ekre került. Ezt elősegítette a kutyaszán-fogatok széles körű alkalmazása. V. A. Bukov, a 13. hadsereg egészségügyi osztály vezetője pl. kimutatta, hogy a védelmi ütközet alatt a kutyafogatok hater ezer sebesültet hordtak ki a mezőről. Az általánosított adatok szerint a sebesültek 50%-a 6, 35%-a 6-12, 10%-a 12-16, 5%-a több mint 16 óra után került ki a Központi Front HSH-eire. A HSH-en a műtöttek száma elérte az 50-55%-ot, vérátömlesztésben az összesen beérkezett sebesülteknek a 6-7%-a részesült.

A védelmi hadművelet folyamán a sebesültek és betegek HDS KB-ra való hátraszállítása főleg a „magamra” elv alapján történt. A szállításhoz felhasználták a hadsereg sebesültszállító gépkocsijait és az általános rendeltetésű tehergépkocsikat. Az üresen visszatérő szállítógépkocsikon a 13. hadseregtől a sebesülteknek 42%-át, a 70. hadseregtől 71%-át, a 60. hadseregtől 70%-át szállították a hadsereg hadtápkörlet határain túlra.

A Voronyezsi Frontnál a sebesültek és betegek hadsereg kórházbázisokra való hátraszállítását illetően nehéz helyzet alakult ki. A hátraszállítási utak nagy kiterjedése miatt nem volt elegendő szállítóeszköz, ezért a front egészségügyi csoportfőnökség a 6. és 7. gárdahadsereg egészségügyi szolgálatát - ahol a helyzet a legsúlyosabb volt - megerősített sebesültszállító járművekkel a front tartalékából biztosította. A 6. gárdahadsereg 30 sebesültszállító gépkocsit és 24 sebesültszállító országos járművet, a 7. gárdahadsereg 16. sebesültszállító gépkocsit kapott megerősítésül. Ez a megerősítés lehetővé tette a helyzet valamelyes normalizálását.

Gyakorlatilag minden hadsereg kórházbázisán a fej-, nyak- és gerinc sérülést szenvedetteket, a 45 nap alatt gyógyuló könnyű sebesülteket, a belgyógyászati és fertőző betegeket szakosított szakorvosi segítségben részesítették. Egyes hadseregeknél megpróbálkoztak a hadsereg kórházak szakosításával, azok megfelelő önálló megerősítő szakorvosi század - csoporttal való - megerősítése útján. A 6. gárdahadseregnél ezek a medence- és ízületsérült-, a 69. hadseregnél pedig a mellkas- és gyomorsérült-kórházak voltak.

A különböző hadseregek kórházbázisaiban az operáltak száma jelentős mértékben (20,8-38%) ingadozott, ami a különböző helyzettel volt magyarázható.

A kurszki védelmi hadművelet folyamán tehát a frontok egészségügyi szolgálata eredményesen oldotta meg az előtte álló feladatokat és készen állt a csapatok támadó hadművelet alatti egészségügyi biztosításának megszervezésére.

TARTALOMJEGYZÉK

A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

Prof. Dr. Novák János o.ezredes:	Egy korszerű háború körülményeinek hatása az egészségügyi szolgálat tevékenységére: módosult a feladat, újszerű szemléletre van szükség - - - - -	3
Dr. Csabai György alezredes:	A fegyveres küzdelem hadtápbiztosításának elvei - - -	12

HARCKÉSZÜLTÉG ÉS HADTÁPKIKÉPZÉS

Gubicza Gyula ezredes, Nagy István őrnagy:	A „GRÁNIT-88” gyakorlat hadtáptapasztalatai - - - -	19
Vágner Béla őrnagy:	A honi légvédelmi rakétaezred hadtápbiztosításának lehetőségei a várható légi ellenség által mért csapások következményei felszámolásakor - - - - -	30
Morvai József őrnagy:	Az ellenség nagy pontosságú felderítő-csapásmérő tűzkomplexumai alkalmazásának hatása a hadtápszervezetek élet-, működő- és teljesítőképességére - - - - -	43
Babarcy Tivadar mk. ezredes:	Néhány gondolat a katonai főiskolára jelentkezettek felvételi rendszeréről és az 1988. évi felvételi vizsgák tapasztalatairól - - - - -	58

ELLENŐRZÉS ÉS HADTÁPVEZETÉS

Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy:	A csapathadtáp-törzsek és -alegységek összekovácsolásáról	69
Szenes József ezredes, Illich Ferenc alezredes:	A hadtápvezetés módosult követelményei, tartalma és módszerei a csapathadtáp szervezeti változása nyomán az ÁHKSZ időszakában - - - - -	75
Bakodi Zoltán nyá.ezredes:	A számítógépek alkalmazásáról az MN hadtápjában - - -	88

TUDOMÁNYOS TÁJÉKOZTATÓ

V. V. Korobusin vezérezredes:	A hadtudományi kutatások hatékonyságának fokozása - -	93
----------------------------------	---	----

MUNKAVÉDELMI KÖZLEMÉNYEK

Tájékoztató a Felsőoktatási Intézmények IX. Országos Munkavédelmi Ankétjáról - -	103
--	-----

FOLYÓIRATSZEMLE

A) A védelmi harcot megvívó alegységek hadtápbiztosítása

V. Siskin ezredes:	A raj védelmet foglal - - - - -	110
V. Szidorov ezredes:	A szakasz támpontban - - - - -	114
A. Inatyev alezredes:	A század védelemben - - - - -	117

V. Kirillin ezredes, Sz. Agafonor őrnagy: A zászlóalj védőkörben - - - - - 121

B) A Nagy Honvédő Háború tapasztalatai

M. F. Vojtenko nyá. o. ezredes: A Fegyveres Erők egészségügyi biztosításának néhány meg nem oldott kérdése a Nagy Honvédő Háborúban - - - 126

Prof. O. Sz. Lobaszov nyá. o. vezérőrnagy, B. A. Goloszov nyá. o. ezredes: A szovjet csapatok egészségügyi biztosítása a kurszki védelmi hadműveletben - - - - - 131

СОДЕРЖАНИЕ

Теория тылового обеспечения

Профессор полковник м.с Новак Янош	Воздействие условий современной войны на работу военно-медицинской службы; задача изменилась, необходимо подходить к вопросам по-новому — — — — —	3
Подполковник Чабаи Дьёрдь	Принципы тылового обеспечения вооруженной борьбы — — — — —	12

Боевая готовность, подготовка по тылу

Полковник Губица Дюла Майор Надь Иштван	Опыт работы службы тыла на учении „ГРАНИТ-88” — — — — —	19
Майор Вагнер Бела	Возможности тылового обеспечения ракетного полка ПВОС при ликвидации последствий вероятных ударов воздушного противника — — —	30
Майор Морваи Йожеф	Воздействие применения высокоточных разведывательно-ударных комплексов противника на работоспособность, жизнеспособность и возможность тыловых органов — — — — —	43
Полковник-инженер Бабарци Тивадар	Некоторые вопросы системы поступления в ВУЗы, опыт в отношении вступительных экзаменов 1988 г. — — — — —	58

Проверка и управление тылом

Генерал-майор Лапош Михай	О сколачивании штабов и подразделений войскового тыла — — — — —	69
Полковник Сенеш Йожеф Подполковник Иллик Ференц	Измененные требования, содержание и способы управления тылом вследствие изменения штатно-организационной структуры в период постоянной боевой готовности — — — — —	75
Полковник в отставке Бакоди Золтан	Применение ЭВМ в тылу ВНА — — — — —	88

Научная информация

Генерал-полковник Коробушин В. В.	Повышение эффективности военно-научных исследований — — — — —	93
--------------------------------------	---	----

Сообщения по охране труда

Информация о IX-й всевенгерской конференции охраны труда высших учебных заведений — —	103
---	-----

Обзор журналов

а) Тыловое обеспечение подразделений ведущих оборонительное сражение

Полковник Шишкин В.	Отделение занимает оборону — — — — —	110
Полковник Сидоров В.	Во взводном опорном пункте — — — — —	114
Полковник Кириллин В. Майор Агафонов С.	В районах обороны батальона — — — — —	121

б) Опыт Великой Отечественной войны

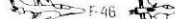

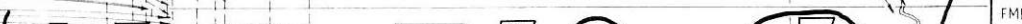

Профессор, полковник м/с в отставке Войтенко М. Ф.	Некоторые нерешенные проблемы медицинского обеспечения вооруженных сил в Великой Отечественной войне — — — — —	126
Профессор, генерал-майор м/с в отставке Лобастов О. С. Доцент, полковник м/с в отставке Голосов Б. А.	Медицинское обеспечение советских войск в Курской оборонительной операции — — — — —	131

M E L L É K L E T E K

MELLÉKLETEK: "A nagypontosságú felderítő és csapásmérő tűz-
komplexumok hatása a hadtápszervezetek élet-
működés- és teljesítőképességére.

AZ ELLENSÉG FONTOSABB FELDERITŐ, CSAPÁSMÉRŐ ÉS TŰZVEZETŐ RENDSZEREI, LŐSZEREI, TÁVAKNARAKÓ RENDSZEREI

Felderítő és tűzész	Megnevezése	Vázlatrajza	Hatótávolsága
Az ellenség fontosabb felderítő, csapásmérő és tűzvezető rendszerei	F-4G WILD WEASEL		 max. 1500 km
	PLSS rendszer		 AH-64 max. 600 km
	ASSULT BREAKER rez.		 AH-64 max. 200 km
	CATRIN rendszer		 max. 150 km
	SOTAS rendszer		 EH-60 max. 80 km
	ARGUS rendszer		elterő felderítés 30 km
	TRIAD rendszer		előző 10 km technika 20 km ARGUS-1
	REMBAS rendszer		szemkísérő 10 km, mechanikus, infravörös, akusztikus, 80-100 km max.
A NATO és Ausztria tűzérési, lőszeri és távaknarakó rendszereinek hatótávolságai	T-22 rakéta kilövő		
	MLRS		
	GHN-45(155 mm)Ausztria		
	M-110 A1, A2(203,2 mm)		
	SP-70 (155 mm)		
	FIROS-25		
	M-109 A1,A2(155 mm)		
	M-109 (155 mm)		
	M-114 (155 mm)		
	M-101 (105 mm)		
	LARS-2		
	M-56 (105 mm)		
130 mm sv. Ausztria			
FIROS-6			
LANCE rakéta kilövő			

Robbanófej fajták (rakéta)

- SKEET - pct. gránátot tartalmazó kazettás robbanófej (22x4)
- TGSM - végfázis vezérlésű pct. kísérakéta (9-16 kísérakéta a T-22 robbanófejében)
- RGWS - rádiólokációs parancsadó berendezés
- T-22 - végfázis vezérlésű kazettás töltetekkel rendelkező rakéta
- MLRS - többcsöves rakéta kil. rendszer
- LARS - könnyű sorozatvető rendszer

Lövedékfajták:

- HE → nagyrobbanó erejű Bomblet lövedékek (változó számú gyalogs. és hk. aknával)
- HEAT → nagyrobbanó erejű kumulatív hatású pct. gránát
- HERA → nagyrobbanó erejű rakétarésztámasztó gránát (3 db hk. elleni)
- HEP → nagyrobbanó erejű plasztikus robbanóanyagú gránát
- Cooperhead → lézervezérlésű gránát (végfázis irányítású)
- SADARM → rakétahajtóműves gránát (páncélérzékelő és romboló)
- ERFB → megnövelt hatótávolságú lövedékek
- AT - hk. elleni akna
- RAP - rakétarésztámasztó lövedékek

Távaknarakó rendszerek:

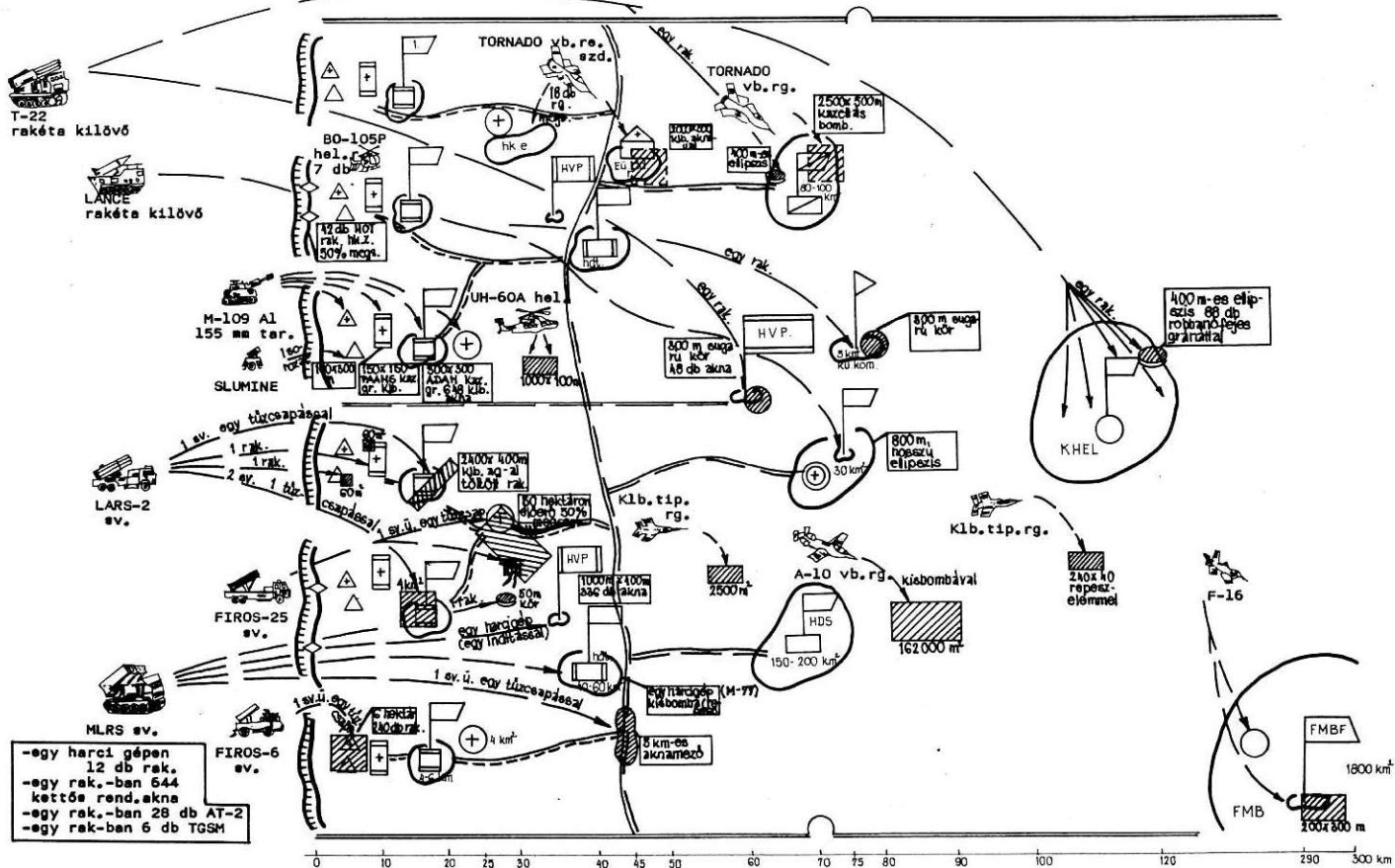
- ADAM - 155 m/m tarack lövedékében 36 db hk. elleni akna és 36 gyal. elleni
- RAMS - 155 m/m tarack lövedékében 9 db hk. elleni és 9 db gyal. elleni akna
- GEMSS - gk-val vontatott vetőcsőből kiszóródó akna
- MOPMS - konténeres gyal. vagy hk. akna
- UMIDS - gk-ról v. helikopterről telepíthető konténeres hk. vagy gyal. akna

GATOR - repülőgépről telepíthető hk. vagy repeszakna
DRAW - repülőgépről szort akna
SUU-13/A - helikopterről telepíthető hk. akna
SLU-MINE - sorozatvetővel telepíthető hk. akna
VS/MD - helikopterről telepíthető hk. akna
MW-1 - repülőgépről telepíthető különböző típusú aknák

TORNADÓ vadászbombázó repülőgép MW-1 típusú
aknaszóró berendezés:

KB-44 - kumulatív kisbomba 2352 db
MIFF - hk. elleni akna 896 db
MUSA - szilánkhatású aktív szenzoros akna 672 db
MUSPA - szilánkhatású akna aktív és passzív szenzorral
672 db
STABO - kifutópálya romboló bomba 224 db
ASW - fedezékek elleni bomba

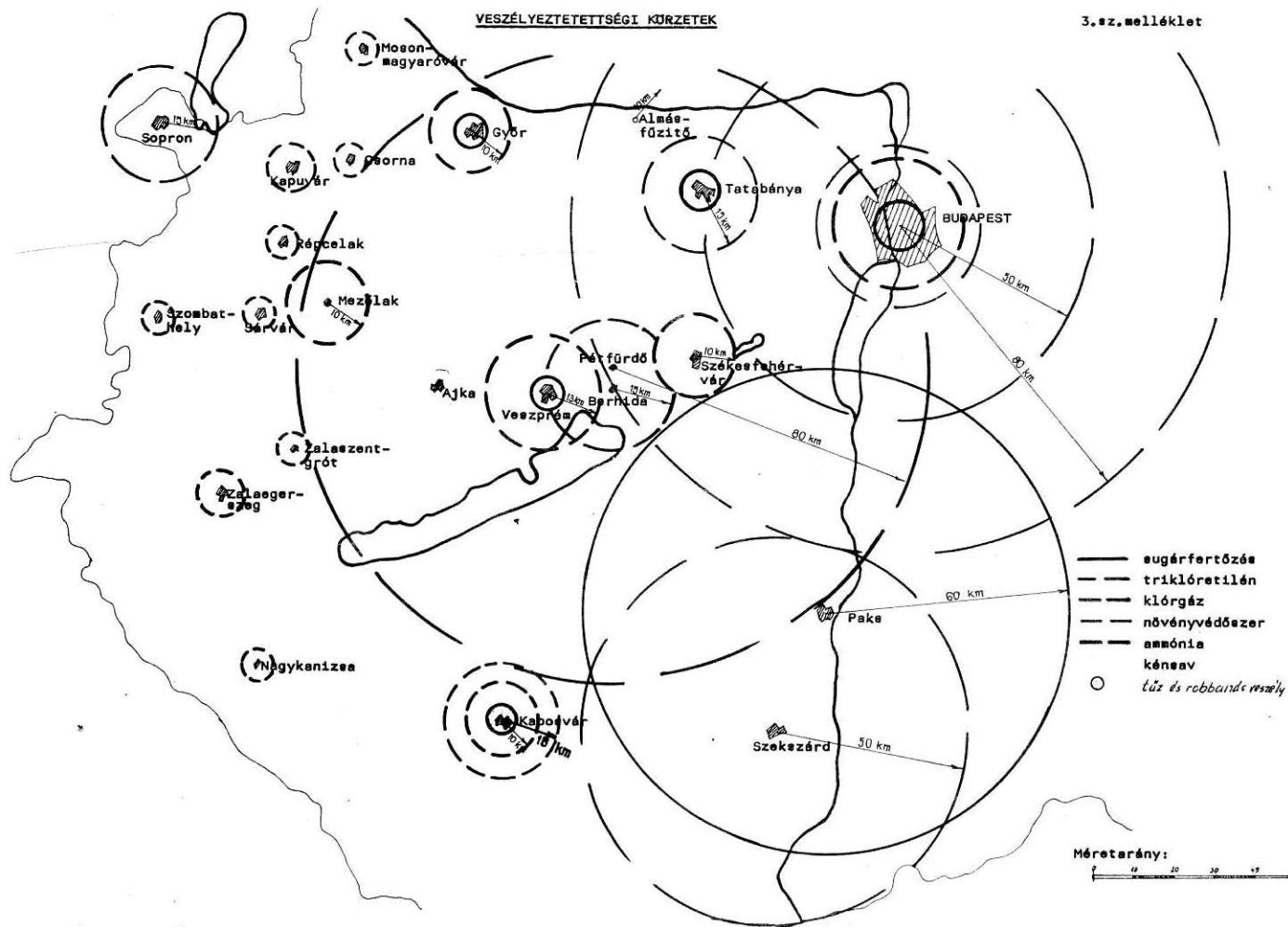
(Elvi vázlat)

- egy harci gépen 12 db rak.
- egy rak.-ban 544 kettős rend.ákna
- egy rak.-ban 28 db AT-2
- egy rak.-ban 6 db TGSM

VESZÉLYEZTETETTSÉGI KÖRZETEK

3.sz.melléklet

MELLÉKLET: "A hadtápvezetés módosult követelményei, tartalma és módszerei a csapathadtáp szervezeti változása nyomán az "ÁHKSZ" időszakában" c. cikkhez.

/VALTOZAT/

idő	hétfő	kedd	szerda	csütörtök	péntek	szombat	
5.50-7.50	Reggeli napirendbe váratlan ellenőrzések /szolg.áganként 1-1 esetben/						
7.20-7.30	Beérkezés a laktanyába						
7.30-7.45	Jelentkezés a parancsnoknál						
7.45-8.00	Szolgálati ág főnökök, ello.sz.d.pk., CSSZR vezető napi feladatai, és következő napi szállítások pontosítása						
8.00-8.30	Az anyagmozgást elrendelő bizonylatok ellenőrzése, leadása, átadása, a CSSZR-nek, SZF-öknek. A rakt.vez.-ök jelentkeznek a SZF-öknél, jelentik az előző fea.-k végrehajtását, pontosítják napi fea.-ikat /ht.áll.hétfévi eltáv.rend./						
8.30-9.00							
9.00-9.30							
9.30-10.00							
10.00-10.30	A gazdálkodási-ellátási-kiszolgálási-kiképzési fea-k szervezése irányítása és ellenőrzése			DD,PKH-i, fn.-i főnöki,ZPK-i értekezlet	Heti feladatszá- bó értekezlet		
10.30-11.00							
11.00-11.30							
11.30-12.00	REFERÁLÁS						
12.00-12.30	jelentkezés jelentés az előljáró PK, HTPH-nak	Döntés az igényelt anyagmozgásokról, anyagleadás, felvételezés elrendelése, szabályozása, az anyagmozgást elrendelő bizonylatok kiállítása és kiadása, intézkedés az ag. átadás-átvétel előkészítésére, pénzügyi kötelezettségek rendezése /Raktárakban, tárolóhelyeken ag.előkészítése/					
12.30-13.00							
13.00-13.30	EBÉD						
13.30-14.00	Tervezés, okmányok kidolgozása, anyagellátás, együttműködés						
14.00-14.30							
14.30-15.00	TESTNEVELÉS	A gazdálkodási-ellátási-kiszolgálási-kiképzési feladatok szervezése, irányítása és ellenőrzése					
15.00-15.30							
15.30-16.00							
16.00-16.30	Délutáni napirendbe beépített váratlan ellenőrzés, a szolgálatban lévő ht.áll.-al össze hangoltan						
16.30-22.00	Esetenként külön terv szerint ag-i klt-ek szaktechnikai és ht.p. létesítmények rendbetétele eredeti állapot visszaállítása, zárás						

Napi ellátás és kiszolgálás, karbantartó nap feladatainak végrehajtása, növény-termesztési és állattenyésztési munkák elvégzése

Étekezés, sport, kulturális szabadidő, pihenés